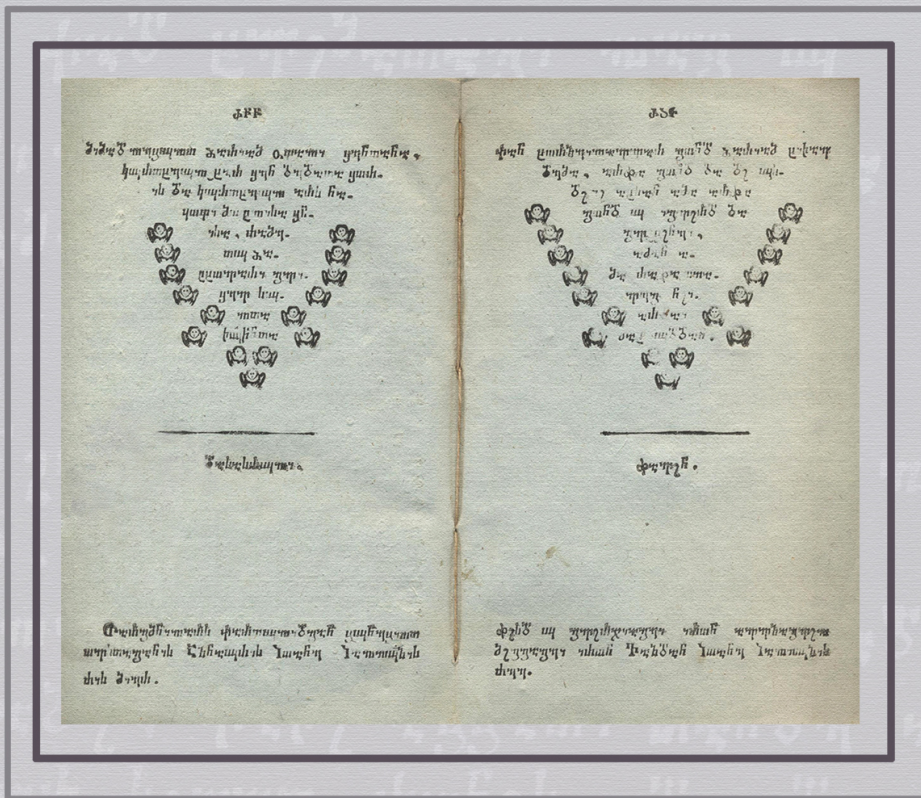

VII სანერთაშორისო კონფერენცია
VII INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა
განვითარების პერსპექტივები
DEVELOPMENT OF
GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONSHIP

თეზისები
THESES

კონფერენცია ეძღვნება იოანე იაღლუზიძეს
The conference is dedicated to Ioane Ialghuzidze

ოქტომბერი/October
თბილისი/Tbilisi
2021

VII საერთაშორისო კონფერენცია
VII INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა განვითარების
პერსპექტივები
DEVELOPMENT OF
GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONSHIP

კონფერენცია ეძღვნება იოანე იალღუზიდეს

THE CONFERENCE IS DEDICATED TO IOANE IALGHUZIDZE

თეზისები

THESES

13-14 ოქტომბერი/October

თბილისი/Tbilisi

2021

Ivane Javakishvili Tbilisi State University
Research Center for Georgian-Ossetian Relationship
Shota Rustaveli National Foundation of Georgia
Ministry of Education and Science
Department of Official Languages
Giorgi Akhvlediani Society

VII INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

**DEVELOPMENT OF
GEORGIAN-OSSETIAN RELATIONSHIP**

THE CONFERENCE IS DEDICATED TO IOANE IALGHUZIDZE

T H E S E S

13-14 October
Tbilisi
2021

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი
საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო
შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი
სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი
გიორგი ახვლედიანის სახელობის ენათმეცნიერების ისტორიის საზოგადოება

VII საერთაშორისო კონფერენცია

ქართულ-ოსურ ურთიერთობათა ბანკითარების პერსპექტივები

კონფერენცია ეძღვნება იოანე იაღლეზიძეს

თ ე ზ ი ს ე ბ ი

13-14 ოქტომბერი
თბილისი
2021

მთავარი რედაქტორი: ნაირა ბეპიევი

**სარედაქციო ჯგუფი: ნინო პოპიაშვილი
რაზიათ ქუმარიტოვი
თამარ გელაშვილი**

Chief Editor: Naira Bepievi

**Editorial Group: Nino Popiashvili
Raziat Kumaritovi
Tamar Gelashvili**

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2021

© Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, 2021

ISBN 978-9941-491-26-9

О ЛЕКСЕМЕ АРЫНГ КАК О СЕМАНТИЧЕСКОМ КОМПОНЕНТЕ

Слова и словосочетания, в состав которых входит компонент **арынг** 'корыто' представляют большой интерес для лексико-семантического анализа.

Изучение бытовой лексики является актуальным направлением лингвистических исследований и представляет собой богатый материал.

Термин **арынг** относится к исконному словарному фонду осетинского языка, что говорит о древности и самобытности обозначаемой им реалии.

Лексема **арынг**, доминирующая составляющая синонимического ряда слов со значением «корыто», в прежнем своём значении оказавшись не востребуемой, вошла в архаическую лексику осетинского языка. Но одновременно с этим продолжала функционировать в переносном значении в составе сложного слова **комарынг** 'нёбо' и словосочетании **арвы арынг** 'небосвод'.

В хозяйстве осетин корыт насчитывалось от 5 и более; их наименования различались от предназначения – для замешивания теста, с отверстием для отварного мяса или рассольного сыра, для сена, для сбора воды; использовались в качестве ёмкостей для кормления животных, стирки белья, купания младенцев, при изготовлении традиционного пива и др.

Поскольку к середине XIX века деревянная утварь практически вышла из повседневного обихода, уступив место ёмкостям и посуде из металла, керамики и пластмассы, практически постепенно перестали употребляться и слова, связанные с ней, что, соответственно, обеспечивает переход такой лексики в пассивный фонд осетинского языка.

Abaeva Fatima O.

*V.I. Abaev North-Ossetian Institute for Humanitarian and Social Studies,
Senior Researcher, Department of Ossetian Linguistics
Vladikavkaz, Russia*

ABOUT LEXEME АРЫНГ AS A SEMANTIC COMPONENT

Words and phrases that include **арынг** 'trough' component are of great interest for lexical and semantic analysis.

The study of everyday vocabulary is a topical area of linguistic research and is rich in material.

The term **арынг** refers to the original vocabulary of the Ossetian language, which speaks of the antiquity and originality of the reality it denotes.

The lexeme **арынг**, the dominant component of the synonymous series of words with the meaning of "trough", in its former meaning was unclaimed, and thus entered the archaic vocabulary of the Ossetian language. But at the same time, it continued to function in a figurative meaning as part of the complex word **комарынг** "palate" and the phrase **арвы арынг** "sky".

In the Ossetian household, there were 5 or more words using troughs; their names differed from their purpose - for kneading dough, with a hole for boiled meat or brine cheese, for hay, for collecting water; used as containers for feeding animals, washing clothes, bathing babies, in the manufacture of traditional beer, etc.

Since by the middle of the 19th century, wooden utensils practically disappeared from everyday use, giving way to containers and utensils made of metal, ceramics, and plastic, the words associated with it almost gradually ceased to be used, which, accordingly, ensures the transition of such vocabulary into the passive fund of the Ossetian language.

ამბის თხრობის სტრატეგიის გამოყენება ორგანიზაციებში სხვადასხვა კონფლიქტების მედიაციისას

ამბის თხრობის სტრატეგია გულისხმობს საკითხის გლობალურად დანახვას: ორგანიზაციის ნარატივის საფუძვლის ჩაყრა, იმ მსმენელის იდენტიფიცირება, რომელსაც თქვენ ამბავს მოუყვებით და სამუშაოსთვის მიზნების და ამოცანების დასახვაში დაეხმარებით. ამდენად, აღნიშნული მიდგომა ეფექტურად გამოიყენება ორგანიზაციებში ზეგავლენის მოსახდენად და დამაჯერებელი საუბრის წარმართვაში. მიუხედავად იმისა, მიგვაჩნია თუ არა თავი ამბის მთხრობელად, ჩვენ მსმენელს ვუყვებით იმის შესახებ, თუ რა გადაგვხვდა თავს. შესაბამისად, სწორედ ჩვენ მიერ მონათხრობი ამბის არსი და მეთოდი გვხდის დამაჯერებელი ამბის მთხრობელად. როდესაც ახდენთ ამბის თხრობის უნარების განვითარებას, თქვენ სწავლობთ ისეთი საკომუნიკაციო სტრატეგიის შემუშავებას, რომელიც დაგეხმარებათ ფაქტებისა და გრძნობების გამოხატვაში. გარდა ამისა, ხდება ისეთი უნარების გამომუშავება, როგორცაა, ლიდერობა, ემოციური ინტელექტი, თავის შემოწმება და კომუნიკაცია სხვადასხვა დონეებზე. ამბის თხრობის მეშვეობით ვსწავლობთ ახლებურ აზროვნებას. ეს მეთოდი გვეხმარება კულტურული ბარიერების დანგრევაში, სხვების მიმართ კეთილგანწყობის გამომუშავებაში, სხვადასხვა გამოცდილებების აღიარებასა და საკითხის სხვისი თვალით ანალიზში. **ამბის თხრობა აქტიურად გამოიყენება მედიაციასა და კონფლიქტების გადაჭრის სფეროში.** ეს კონფლიქტების გადაჭრის ერთ-ერთი უძველესი ფორმაა, რომელსაც მრავალი ტომი იყენებს მთელს მსოფლიოში. ამბის თხრობის მეშვეობით შესაძლებელია ადამიანი ღრმად ჩავახედოთ პრობლემაში და გავიგოთ პრობლემის არსი და მიზეზი. ნარატიული მედიაციის პრაქტიკა ზოგჯერ სასარგებლოა იმისათვის, რომ მოხდეს კონფლიქტში ჩართული მხარეებისათვის ამბის ახლებურად დანახვა. ეს პრაქტიკა გვეხმარება ნებისმიერი საკითხის მოგვარებაში და არა მარტო გამოსავლის მოძებნაში, არამედ ამბის გაგრძელებაში, რაც საქმეში ნაკლებად ჩახედულ ადამიანს უკეთესად გააგებინებს საქმის არსს. პირადი თუ სამართლებრივი კონფლიქტების შემთხვევებშიც კი, ოჯახებს, ორგანიზაციებს და კომპანიებს შესაძლოა დიდი დრო დასჭირდეს ერთმანეთის უკეთესად გასაგებად ან პრობლემის გადაჭრის დროს მშვიდობიანად თანაცხოვრებისათვის. მოთხრობილი ამბები კარგად გვამახსოვრდება. ისინი საკითხის მნიშვნელოვანი ასპექტების უკეთ გააზრებაში გვინწყობენ ხელს. ყველა ისტორია და ამბავი მნიშვნელოვანია, მაგრამ აუცილებელია ამბავი კარგად გავიაზროთ და შევქმნათ ახალი ამბავი. ეს გვეხმარება ორგანიზაციებში პრობლემური სიტუაციების მედიაციაში და პოზიტიური შედეგის მიღწევაში.

Lela Abdushelishvili

PhD Associate Professor at International Black Sea University

Tbilisi, Georgia

USING THE STORYTELLING STRATEGY IN MEDIATING VARIOUS CONFLICTS IN ORGANIZATIONS

The story-telling strategy is all about the big picture: laying the foundation of your organization's narrative, identifying the audiences your stories will speak to and setting goals and objectives for your work. Therefore, this approach is effectively used in organizations to influence others and sound persuasive. Whether you consider yourself a storyteller or not, you tell others about what happened to

you. Getting purposeful about the stories you tell and how you tell them is what sets the persuasive storyteller apart from the rest. When you develop your storytelling skills, you learn how to develop a communication strategy that addresses both facts and feelings while positioning yourself in a way to be heard, understood, and believed. The same principles that improve storytelling also develop leadership, emotional intelligence, self-examination, and communication skills across the board. When you learn storytelling, you also learn a new way to think. Storytelling helps to breakdown cultural walls, sympathize with others, accept different experiences and feel what it's like to be in another person's shoes. **The concept of storytelling is widely used in mediation practices and conflict resolution.** It is one of the oldest forms of conflict resolution which can be found in many tribes around the globe. Storytelling has a way to bring people to the core of the problem, to understand the intentions and the "why" of a problem. Narrative mediation practices are sometimes useful in order to re-create a new story for the parties involved and help them to see their story or even the other's in a new light. This practice helps dealing with conflict of any sort and to promote not only a solution to the issue at hand but also to promote the continuation of the stories which will lead to a better understanding for outsiders and help to create universal understanding of the issues. Even in cases of personal or legal conflict this can go a long way for a family, organization, or company to better understand each other or to be at peace with one another once the issue has been resolved. Stories stick, they help us to remember the important parts of an issue. All Stories are important but the focus should always be about moving forward from the story, learning from it and creating a new story. This helps to mediate problematic situations in organizations and move towards positive outcomes.

Адухова Жамилат М.

*Дагестанский государственный педагогический
университет, аспирант
Махачкала, Россия*

К ВОПРОСУ О КОММУНИКАТИВНОЙ ЭТНОКУЛЬТУРЕ ЛАКЦЕВ

Роль человеческого фактора в речи до последнего времени остаётся вне поля зрения исследователей лакского языка. Лингвистическое лаковедение носит преимущественно формально-описательный характер, ориентированный, в основном, на исследование письменных форм речи. Естественно, некоторые явления, связанные с ролью человека в языке в том или ином аспекте привлекли внимание исследователей лакского языка. Однако реальное функционирование языка в речевой деятельности становится предметом исследования лишь в последнее время.

Исследовать речевую деятельность следует в тесной связи с этносом и его историей. Изучением и описанием взаимоотношений языка и культуры, языка и этноса, языка и менталитета носителей языка занимаются относительно новые для дагестановедения отрасли языкознания – этнолингвистика и лингвокультурология. В рамках этих лингвистических дисциплин следует исследовать коммуникативную этнокультуру, наиболее полно репрезентированную в формулах речевого этикета. В этикетных формулах отражаются различные тактики поведения в тождественных ситуациях. Так, без учета примет места (у разных этносов тактики поведения в тождественных ситуациях различаются) и примет времени (клишированные средства выражения речевого этикета зависят от времени и подвержены изменениям), невозможно понять смысл обращения к национальному герою в лакской эпической песне:

Ниттил лякъа хъячивуй, да, вириттиял Ахъай!

(Лакские эпические песни. Махачкала, 1969, с. 169).

Буквальный перевод: «Чтобы лопнул живот твоей матери, эй вираттинский Акай», звучит как пожелание зла, в то время как это своеобразная лакская хвала матери, употребляемая в

значении «Да прославится твоя мать». Данный пример наглядно демонстрирует, что при анализе формул речевого этикета следует учитывать такие факторы, как ценности и традиции речевой культуры, а также прагматические факторы конкретного дискурса.

Adukhova Zh. M.
Dagestan State Pedagogical
university, postgraduate student
Makhachkala, Russia

TO THE PROBLEM OF COMMUNICATIVE ETHNOCULTURE OF LAKS

Until recently, the role of the human factor in speech has remained outside the area of attention of researchers of the Lak language. Linguistic Lak studies is predominantly of a formal and descriptive nature, focused mainly on the study of written forms of speech. Naturally, some of the phenomena associated with the role of human in the language in some aspects attracted the attention of researchers of the Lak language. However, the real functioning of the language in speech activity has become the subject of study only recently. Speech activity should be studied in close connection with the ethnos and its history. Relatively new branches of linguistics for Dagestan studies - ethnolinguistics and cultural linguistics engage in study and description of the relationship between language and culture, language and ethnicity, language and mentality of native speakers. Within the framework of these linguistic disciplines, one should study the communicative ethnoculture, which is most fully represented in the formulas of speech etiquette. Etiquette formulas reflect various tactics of behavior in identical situations. So, without taking into account the indications of place (the tactics of behavior in identical situations differ for different ethnic groups) and the indications of time (the cliched means of expressing speech etiquette depend on time and are subject to change), it is impossible to understand the meaning of the message to the national hero in the Lak epic song:

Nittil lyak'a h"yachivuj, da, virittiyal Ah"aj!
(Lak epic songs. Makhachkala, 1969, p. 169).

The literal translation: "May your mother's belly burst, hey Viratta Akai" sounds like a wish for evil, while this is a kind of Lak praise to the mother, used in the meaning of "May your mother be glorified." This example clearly demonstrates that when analyzing the formulas of speech etiquette, one should take into account such factors as the values and traditions of speech culture, as well as pragmatic factors of a particular discourse.

ფატმან ანთაძე-მალაშხია
ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პიროვნული
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
თბილისი, საქართველო

ოსურ ნასესხობათა თემატური და მორფოლოგიური ასპექტისათვის ქართულში

ნასესხობათა თვალსაზრისით, ქართველურ ენათა ოჯახს ისტორიულად კონტაქტირებად ენათაგან მხოლოდ ოსურთან აკავშირებს სიმეტრიული ურთიერთობები. ამ სიმეტრიულობაზე ხაზგასმით მიუთითებდნენ ვ. აბაევი და გ. ახვლედიანი, აღნიშნავდნენ რა, რომ ქართველურ ენებში დასტურდება არაერთი ოსური ნასესხობა, ოსურში კი შესულია რიგი ქართველური სიტყვები(1949:76; 1960:173).

ქართულში შემოსული ოსური ნასესხობები წარმოდგენილია სამი მორფოლოგიური კატეგორიით: არსებითი სახელებით, ზედსართავებითა და ზმნებით. მ. ანდრონიკაშვილის მიერ გამოვლენილ ნასესხობათაგან(1966:40-141) 57 არსებითი სახელია, 25 ზმნის ფუძედ გვევლინება, ხოლო 16 ზედსართავი სახელია და ერთი ზმნიზედა.

დასტურდება გრამატიკული პოლისემიის რამდენიმე შემთხვევა, როცა ერთი და იგივე ოსური ფუძე წარმოდგენილია მეტყველების სხვადასხვა ნაწილში, მაგალითად, ზმნა **ზა/ზავ** „მოგება, შობა (პირუტყვის მიერ)“: ი-**ზვ**-ებ-ა „ხვასტაგნი(საქონელნი, პირუტყვი ფ. ა.-მ.) შობენ“ (ორბელიანი, 1991-1993), ახს. სახ. მე-ე-**ზვ**-ე „ხვასტაგი მშობელი“(ორბელიანი, 1991-1993), ნე-**ზვ**-ი „თხანი დედალნი“ (ორბელიანი, 1991-1993), ზედ. სახ. უ-**ზვ**-ი „ბერნი (ცხოველზე)“(ორბელიანი, 1991-1993) მ. ანდრონიკაშვილის მიხედვით, მომდინარეა ოსური **zajyn/izajun**-იდან „მოგება, შობა (პირუტყვის მიერ)“, რომლისთვის ამოსავალია ძველი ირანული ***zan-/za y-** „ჩასახვა, გაჩენა, შობა“ (1966:88). ხსენებული ნასესხობის ოსურიდან და არა სხვა ირანული ენიდან მომდინარეობაზე მიუთითებს ოსურ და ქართულ პარალელთა შეზღუდული ვალენტობა, კერძოდ, შობის, გაჩენის მიმართება მხოლოდ პირუტყვთან, საქონელთან. იხილეთ ასევე ოსური **zyn/zin**-იდან („ძნელი, რთული“) მომდინარე **ძნ**- ძირი ძველ ქართულ ზმნაში მ-ი-**ძნ**-ავ-ს „მიჭირს, მიძნელდება“, ზმნიზედაში **ძნ**-ი-ად და ზედსართავში **ძნ**-ელ-ი „რთული“.

რიგ შემთხვევებში ეტიმონისა და ნასესხობის მნიშვნელობა სრულად ემთხვევა ერთმანეთს. ამავდროულად დასტურდება როგორც მხოლოდ სემანტიკური, ასევე მორფოსემანტიკური ცვლილებები, როცა ქართულში იცვლება ოსური ეტიმონის მორფოლოგიური კატეგორია.

თემატური თვალსაზრისით, ქართულში შემოსული ოსური ნასესხობები საკმაოდ მრავალფეროვანია. გვხვდება სხვადასხვა შინაარსის ზმნები (მაგალითად, მოძრაობის, წვის, მეტყველების და ა.შ.) და ზედსართავები (მაგალითად, ფერის, ოდენობის, პიროვნული თვისებების გამომხატველი და ა.შ.). არსებითი სახელები წარმოდგენილია აბსტრაქტული და მეტწილად კონკრეტული, ანუ ძლიერი სემანტიკის სიტყვებით. ამ უკანასკნელში ძირითადად ჭარბობს ყოფითი ლექსიკა, მაგალითად, საკვების, სამოსის, სამუშაო იარაღების სახელწოდებები და ზოონიმები.

ოსურ ნასესხობათა ნაწილი დღემდე აქტიურად ფუნქციონირებს ქართულში, ნაწილი კი, მაგალითად, ყოფითი შინაარსის რიგი არსებითი სახელები ლექსიკურ არქივშია გადასული.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ანდრონიკაშვილი, მ.(1966). ნარკვევები ირანულ-ქართული ენობრივი ურთიერთობიდან, I, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.
- Абаев, В.(1949). Осетинский язык и фольклор, т. I-II, Москва-Ленинград: Издательство Академии Наук СССР.
- Ахвледиани, Г.(1960). Сборник избранных работ по осетинскому языку, Тбилиси: Издательство Тбилисского государственного университета имени Сталина.

Patman Antadze-Malashkhia

*Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Faculty of Humanities*

ON THEMATIC AND MORPHOLOGICAL ASPECTS OF OSSETIAN LOAN-WORDS IN GEORGIAN

From the viewpoint of loan-words, Kartvelian languages have historically had symmetrical language contacts only with the Ossetic language. This symmetry has often been underlined by V. Abaev and G. Akhvlediani who noted that there are numerous Ossetic loans in the Kartvelian languages, whereas a number of Kartvelian words have been borrowed by Ossetic (1949:76; 1960:173). The Ossetic loans in Georgian are represented in the following parts of speech: nouns, adjectives, verbs and adverbs. Out of the loans identified by M. Andronikashvili (1966:40-141), 57 are nouns, 25 are verb stems, 16 are adjectives and one is an adverb. There are several cases of grammatical polysemy when one and the same Ossetic

stem is represented in different parts of speech. For instance, the verb *za/zav* „calving (giving birth to a child by an animal)“: *ი-ზვ-ებ-ა* „animals (cattle F. A.-M.) give birth“ (Orbeliani, 1991- 1993), noun. *მე-ე-ზვ-ე* „the animal which gives birth“ (Orbeliani, 1991-1993), *ne-zv-i* „nanny-goat“ (Orbeliani, 1991-1993), adjective *u-zv-i* „barren, childless (of an animal)“ (Orbeliani, 1991-1993). According to M. Andronikashvili, this word is derived from Ossetic *zajyn/izajun* „calving (giving birth to a child by an animal)“, which, in its turn, originates from Old Iranian **zan-/zay-* „conception, birth, giving birth“ (1966:88). The fact that this loan has penetrated into Georgian from Ossetic and not from any other Iranian language can be proved by the restricted valency of the Ossetic and Georgian parallels, namely, the birth of a child of an animal, cattle. See also Ossetic *zyn/zin* („hard, difficult“) and derived root *zn-* in the old Georgian verb *mi- zn-av-s* „it is hard/difficult for me“, corresponding adverb *zn-i-ad* and adjective *zn-el-i* „difficult“. In some cases, the meanings of the etymon and the loan fully coincide. At the same time, alongside with purely semantic alterations, there are morphosemantic changes, when the morphological class of the Ossetic etymon is changed. Thematically, the Ossetic loans in Georgian are quite diverse. There are verbs of different semantics (for instance, verbs of movement, burning, speaking and so on) and adjectives of diverse meanings (for instance, adjectives denoting colour, quantity, personal features and so on). Nouns are both abstract and concrete, of strong semantics. The latter mostly embrace words denoting everyday vocabulary like food, clothes, working tools and zoonyms. Some Ossetic loans are still actively used in Georgian. Others, for instance, some nouns pertaining to everyday vocabulary, now form part of the lexical archive.

References:

- Andronikashvili, M.(1966). *Narkvevebi iranul-kartuli enobrivi urtiertobidan I*[Studies in Iranian-Georgian Linguistic Contacts I]. Tbilisi: Tbilisi University Press.
- Orbeliani, S.-S.(1991-1993). *leksikoni kartuli*. [Georgian Vocabulary], v. I-II, Tbilisi: Publishing House “Merani”. Abaev, V.(1949).
- Osetinskij jazyk i fol'klor [The Ossetic Language and Folklore], v. I-II, Moscow-Leningrad: Press of the Academy of Sciences of the USSR.

ნუგზარ ანთელავა

*პროფესორი
ჩეხეზუდი (ადილეუხი) კულტურის ცენტრი
თბილისი, საქართველო*

გერონტოციდის კვალი ჩერქებულ ფოლკლორში

ყოველ ტრადიციულ კულტურაში ყალიბდება წეს-ჩვეულებათა რთული სისტემა, დაკავშირებული სოციუმის ყოფის მრავალ ასპექტთან, განსაკუთრებით კი ადამიანის სასიცოცხლო ციკლის ისეთ მოვლენებთან, როგორცაა ბავშვის დაბადება და მისი ჩვილობის პერიოდი, ქორწინება, სიკვდილი. ამჯერად მოხსენება ეძღვნება ჩერქებულ მუსიკალურ ფოლკლორის იმ ჟანრს, რომელიც სპეციალურ ლიტერატურაში „მიხრწნილ მოხუცთა იავნანად“ არის სახელდებული, ასევე, ნართული ეპოსის ჩერქებულ ვერსიაში დაცულ ბებერთა მოკვდინების სიუჟეტს. ყოველივე ეს, შესაბამისი კავკასიური (მათ შორის ქართული) მონაცემების გათვალისწინებით, აშკარად მიუთითებს შორეულ წარსულში ჩერქებულ სოციოკულტურულ სივრცეში გავრცელებულ გერონტოციდის ტრადიციაზე. აღნიშნული მასალების ანალიზი ეფუძნება ა. ვან გენეპის, ე. წ. „გადასვლის რიტუალების“ (*Les rites de passage*) კონცეფციას, რაც გულისხმობს ერთი მდგომარეობიდან მეორეში, „საკრალური“ ან „პროფანული“ სამყაროდან სხვა სამყაროში გადასვლას. „გადასვლის რიტუალი“ მოიცავს სამ აუცილებელ სტადიას: გამოყოფას, შუალედურსა და ჩართვას. გამოყოფის რიტუალი წარმოადგენს პრელიმინარულს, ანუ წინასწარს, შემყვანს, შუალედური - ლიმინარულს, ანუ ზღვრულს, ხოლო ჩართვა - პოსტლიმინარულს, ანუ შემდგარს, მატერიალიზებულს. აქედან, გერონტოციდთან დაკავშირებული ყველა ცერემონია (ქართულ „თავდამარხვის“ ტრადიციის ჩათვლით) რიტუალური ციკლის პრელიმინარულ სტადიას წარმოგვიდგენს.

Nugzar Antelava

Professor

Circassian (Adyghian) Cultural Center

Tbilisi, Georgia

TRACE OF GERONTICIDE IN CIRCASSIAN FOLKLORE

In each traditional culture, a complex system of customs is formed, related to many aspects of society, especially to the events of the human life, such as the childbirth and his/her infancy, marriage, death. This time the paper is dedicated to the genre of Circassian musical folklore, which in special literature is called "*The lullaby of decrepit old men*", as well as to the theme of the killing of the elderly people preserved in the Circassian version of the Nart saga. All this, taking into account the relevant Caucasian (including Georgian) data, clearly indicates the tradition of geronticide spread in the Circassian socio-cultural space in the distant past. The analysis of the mentioned materials is based on A. Van Gennep's so called the concept of "*Les rites de passage*", which means the transition from one state to another, from the "sacred" or "profane" world to another one. The "*Les rites de passage*" includes three essential stages: separation, interim, and inclusion. The separation ritual is preliminary, i.e. previous, leading, interim - liminary, or boundary and the inclusion is postliminal, i.e. composed, materialized. Hence, all ceremonies (including the Georgian tradition of "self-burial") related to geronticide represent the preliminary stage of the ritual cycle.

გიორგი ანჩაბაძე

*ემეჩიგუს ჰოფესოხი ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო*

ქართული სამხედრო ორგანიზაციის ისტორიიდან ("შიდა სპა", ანუ "შიდა ლაშქარი")

ტერმინი "შიდა ლაშქარი" ("შიდა სპა") "ქართლის ცხოვრების" ორ ნარატიულ თხზულებაში გვხვდება – XI ს-ის ანონიმურ ქრონიკაში "მატიანე ქართლისა" და XII ს-ის ნაწარმოებში: "ცხოვრება მეფეთ-მეფისა დავითისი". სტატიაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ "შიდა ლაშქარი", ანუ "შიდა სპა", იხმარებოდა დაახლოებით X ს-დან XII ს-ის 20-იან წლებამდე და აღნიშნავდა მთელი დასავლეთ საქართველოს ფეოდალურ მხედრობას. აღნიშნულ პერიოდში "შიდა ლაშქარი" ცენტრალური ხელისუფლების მთავარი სამხედრო დასაყრდენი იყო.

George Anchabadze

Emeritus Professor, Ilia State University, Tbilisi, Georgia

FROM THE HISTORY OF GEORGIAN MILITARY ORGANIZATION ("INLAND ARMY")

In the collection of Georgian historical chronicles of middle Ages - "History of Georgia" the term "Inland army" is found in two narrative works: The XI century anonymous historical work "Chronicles of Kartli" and the XII century work "The life of the king David". The opinion expressed in the article is that the term "Inland army" was used approximately from X century till 1120s of the XII century and it was used to indicate the feudal army of western Georgia.

In the mentioned period "Inland army" was the major military support of the central government.

Асадова Хадиджа Вели кызы

*Национальный музей искусств Азербайджана
зам. директора по вопросам науки, доктор философии по
искусствоведению, заслуженный работник культуры, член союза художников
Баку, Азербайджан*

ОРНАМЕНТЫ – ЯЗЫК БЕЗ ПЕРЕВОДА

На протяжении ни одной сотни лет культурные связи, населявших Закавказье народов на территориях Азербайджана и Грузии, проявлялись в общности многих художественных форм и мотивов, где встречаются, практически идентичные орнаменты. Близость наших двух государств доказывается памятниками прошлого, в том числе и теми, чей возраст исчисляется тысячелетиями.

В конце XVIII века – первой половине XIX века в Закавказье наблюдался процесс активных политических и социальных перемен. Он отражался и проникал во все сферы общественной жизни региона. Этот промежуток стал началом нового периода в истории азербайджано-грузинских художественных взаимоотношений.

В первой половине XIX века характер азербайджано-грузинских художественных связей стал претерпевать изменения. Пропитанные раньше духом сефевидской культуры, они принимали за основу принципы, характерные для русской и западноевропейской культур. Однако процесс шёл медленно и был далёк от синхронности при сравнении развития искусства Азербайджана и Грузии.

В конце XIX века многообразие культурного взаимопроникновения во многие сферы искусства стало частью воспитания и образования для государств-соседей, которые в большей части связаны с расширением его значения и роли в общественной жизни.

Временем формирования и развития многих видов и творческих тенденция в изобразительном искусстве Азербайджана и Грузии стали 20-30-е годы XX века. Правда, надо отметить, что в Грузии многие виды искусства сформировались раньше в отличие от Азербайджана, где в эти годы наблюдался процесс становления художественных стилей.

Вот только, несмотря на неоспоримое влияние культур извне, одной из самых стойких областей прикладного искусства можно назвать ковроткачество и как его производные вышивку, роспись и архитектурные детали.

Asadova Khadija Velikyzy

*National Museum of Art of Azerbaijan, Deputy Director for Science,
Ph.D. in Art History, Distinguished Cultural Worker,
Member of the Union of Artists of Azerbaijan,
Baku, Azerbaijan*

ORNAMENTS - LANGUAGE WITHOUT TRANSLATION

For hundreds of years, the cultural ties of the peoples inhabiting the Transcaucasus in the territories of Azerbaijan and Georgia have manifested themselves in the commonality of many art forms and motives, where almost identical ornaments are found. The closeness of our two states is proved by the monuments of the past, including those whose age is counted in millennia.

At the end of the 18th century - the first half of the 19th century, a process of active political and social changes was observed in Transcaucasia. It was reflected and penetrated all spheres of public life in the region. This period marked the beginning of a new period in the history of Azerbaijani-Georgian artistic relations.

In the first half of the 19th century, the nature of the Azerbaijani-Georgian artistic ties began to change. Previously imbued with the spirit of the Safavid culture, they took as a basis the principles characteristic of Russian and Western European cultures. However, the process went slowly and was far from synchronous when comparing the development of art in Azerbaijan and Georgia.

At the end of the 19th century, the diversity of cultural interpenetration in many spheres of art became a part of upbringing and education for neighboring states, which are mostly associated with the expansion of its significance and role in public life.

The times of formation and development of many types and creative tendencies in the fine arts of Azerbaijan and Georgia were the 20-30s of the XX century. True, it should be noted that in Georgia many types of art were formed earlier, in contrast to Azerbaijan, where the process of the formation of artistic styles was observed during these years.

But, despite the undeniable influence of cultures from the outside, one of the most persistent areas of applied art can be called carpet weaving and, as its derivatives, embroidery, painting, and architectural details.

Асланова Марина

*Национальный музей искусств Азербайджана
зам. директора по вопросам общественной связи*

«АЛФАВИТ - ПРЕДТЕЧА САМООПРЕДЕЛЕНИЯ»

С чего начинается народ как нация? Прежде всего, с языка на котором записывает свою историю. С языка, в который вложен глубинный смысл «звучания мира» для этого народа. И именно язык становится первым объектом, попадающим по влияние, когда народ, в силу исторического развития попадает в иную среду обитания. Особенным фактором самосознания становятся церковные тексты. Ведь они – основа духовного развития для каждого народа. История помнит немало примеров, когда ради этого развязывались войны и раскалывались церкви. Не случайно, что в середине XVIII в. первыми книгами для осетин стали церковные, пусть пока на грузинском, но уже с добавлением специальных знаков для осетинского языка. И здесь невозможно отрицать, что языковой предтечей становится алфавит, из которого, как можно выразиться и «вырастает» отдельный народ, вписывая свой культурный код в буквы. Сам по себе алфавит сопровождает человеческую цивилизацию со времён Древнего Египта, а буква «О», как известно, осталась неизменной в том же виде, в каком она была принята в финикийском алфавите около 1300 года до н. э. Потому совершенно логично, что относительно современные алфавиты прошли через череду трансформаций и влияний. Не избежала этого и письменность Закавказских народов.

Алфавиты Азербайджана и Осетии не единожды подвергались изменениям в написании, как отражение влияния государств зоне интересов которых они оказывались на всём пути развития и существования. В азербайджанском и осетинском алфавитах бывали времена кириллицы и латиницы. Осетинский, как известно, в огромной степени, был отождествляем с грузинским в силу географического положения и экономического влияния. Тогда как азербайджанцы для письма использовали арабское письмо с дополнительными знаками, характерными для тюркских языков.

Своеобразная «буквенная чехарда» постепенно выводила писателей, интеллигенции и мыслителей на путь структуризации и создания аутентичного алфавита. Переломным в этих изысканиях и попытках для азербайджанцев и осетин стал XIX век, когда эти закавказские народы обрели собственный алфавит. Примечательно, что первые варианты национальных письменных знаков появились на земле Грузии. Тифлис в середине XIX века становится культурным центром Кавказа. Оттого многие культурные сдвиги соседних государств получили толчок развития, что символично и органично для тех, кто был связан во многих областях на протяжении не одной сотней лет.

Грузинская земля стала своеобразной колыбелью, где два народа оформили в языке своё будущее с разницей в каких-то сто лет. Автор осетинского букваря-молитвенника переводчик и чиновник Иоанн Ялгузидзе-Габараев выходец из Южной Осетии учительствовал в Тифлисской Духовной семинарии. «Окончательный тюркский алфавит» переводчик и деятель просвещения Абдулла Эфендизаде, получил образование в Александровском учительском институте в Тифлисе. Отцы-основатели, почитаемые потомками, оставили для них культурный памятник и с тех пор, их имена связаны с историей своих народов крепче, чем дипломатические связи. Благодаря их труду современные народы Закавказья обмениваются литературными традициями, жемчужинами народной мудрости, вписывают новые страницы своих деяний в новейшую историю.

Алфавит как культурный код объединяет народы. И прав был Осип Манделъштам, когда писал, что: «Каждый человек – как буква в алфавите: чтобы образовать слово, надо слиться с другим». Так и культура одного народа органическое дополнение другого. Единая в главной своей роли: учить, образовывать, воспитывать, развивать, знакомить, обогащать, преумножать. Служа напоминанием, что всё можно разрешить с помощью общения. Разговаривая на равных и высказывая уважение.

Aslanova Marina

Azerbaijan National Art Museum deputy.

Director of Public Relations

Baku, Azerbaijan

THE ALPHABET AS THE FORERUNNER FOR SELF-DETERMINATION

Where do people begin as a nation? First of all, from the language in which he writes his history; from the language in which the deep meaning of the "sound of the world" is embedded for these people. And it is precisely the language that becomes the first object of influence when the people, due to historical development, find themselves in a different habitat. Church texts are becoming a meaningful factor in self-awareness. After all, they are the basis of spiritual development for every nation. History remembers many examples when wars were unleashed for this and churches were split. It is no coincidence that in the middle of the 18th century. The first books for Ossetians were church books, albeit in Georgian for now, but with the addition of special signs for the Ossetian language. And here it is impossible to deny that the alphabet becomes the linguistic forerunner, from which, as one might say, a separate nation "grows", inscribing its cultural code in letters. The alphabet itself has accompanied human civilization since the times of Ancient Egypt, and the letter "O", as you know, remained unchanged in the same form in which it was adopted in the Phoenician alphabet around 1300 BC. Therefore, it is completely logical that relatively modern alphabets have gone through a series of transformations and influences. The writing of the Transcaucasian people did not escape this either.

The alphabets of Azerbaijan and Ossetia have changed spelling more than once, reflecting the influence of states in the zone of interests of which they turned out to be along the entire path of development and existence. In the Azerbaijani and Ossetian alphabets, there were times of the Cyrillic and Latin alphabet. Ossetian, as is known, to a great extent, was identified with Georgian due to its geographic location and economic influence. Whereas the Azerbaijanis used the Arabic script for writing with additional signs typical of the Turkic languages.

A kind of "literal leapfrog" gradually led writers, intellectuals, and thinkers to the path of structuring and creating an authentic alphabet. A turning point in these studies and attempts for Azerbaijanis and Ossetians was the 19th century when these Transcaucasian peoples acquired their alphabet. It is noteworthy that the first versions of national written signs appeared on the land of Georgia. Tbilisi in the middle of the XIX century became the cultural centre of the Caucasus. Because of this, many cultural shifts in neighbouring states received an impetus for development, which is symbolic and organic for those associated in many areas for more than one hundred years.

The Georgian land has become a kind of cradle, where two peoples have shaped their future in the language with a difference of about a hundred years. The author of the Ossetian primer-prayer book,

translator, and official, Ioane Jalghuzidze-Gabaraev, a native of South Ossetia, taught at Tbilisi Theological Seminary. "The final Turkic alphabet" translator and educator Abdullah Efendizadeh, was educated at the Alexander Teachers' Institute in Tbilisi. The founding fathers, revered by their descendants, left a cultural monument for them, and since then, their names are connected with the history of their peoples more strongly than diplomatic ties. Thanks to their work, the modern peoples of Transcaucasia exchange literary traditions, pearls of folk wisdom, inscribe new pages of their deeds in contemporary history.

The alphabet as a cultural code unites people. And Osip Mandelstam was right when he wrote that: "Each person is like a letter in the alphabet: to form a word, one must merge with the other." Similarly, the culture of one person is an organic complement to another. One in its crucial role: to teach, educate, educate, develop, acquaint, enrich, multiply; it serves as a reminder that disputes can be solved through communication. Talking as equals and showing respect.

ციური ახვლედიანი

პოეტისტი

გიორგი ყუფარაძე

ასოციებული პოეტისტი

ქეთევან გაბუნია

პოეტისტი

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თბილისი, საქართველო

საკუთარი სახელებიდან წარმოებულ სიტყვათა თავისებურებანი (ფრანგული და ინგლისური ენების მასალაზე)

საკუთარი სახელების შესწავლისას, პრობლემურად რთულად ითვლება მისი სემანტიკა. მკვლევართა ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ საკუთარი სახელი ემსახურება მხოლოდ ობიექტის აღნიშვნას და არ შეიცავს იმ ნიშნებს, რომლებსაც ფლობს მის მიერ წოდებული ობიექტი; მეორე ნაწილი კი, პირიქით, ადასტურებს, რომ ამ კლასის სახელთა მნიშვნელობა შეიცავს ექსტრალინგვისტურ ინფორმაციას მათ მიერ დასახელებულ ობიექტზე.

საკუთარი სახელის მნიშვნელოვან სპეციფიკას წარმოადგენს მისი მნიშვნელობის კულტურული კომპონენტი. ასეთი სახელების შეკვეცილ ფორმაში გამოიხატება მნიშვნელოვანი ზოგადკულტურული და ემოციური შინაარსი. იმისათვის, რომ საკუთარი სახელი იქცეს მანარმოებელ ფუძედ, საჭიროა განსაზღვრული პირობები. კერძოდ, საკუთარი სახელის კონცეპტუალური სტრუქტურის გათავისება საჭირო უნდა იყოს ლინგვოკულტურული საზოგადოებისათვის.

წინამდებარე ნაშრომი ეძღვნება ისეთ წარმოებულ სიტყვებს, რომლებიც წარმოიშვნენ ფრანგული და ინგლისური საკუთარი სახელებიდან. კვლევის შედეგად გამოვლინდა ლექსიკურ ონომასტიკურ დერივატთა წარმოქმნის საერთო კანონზომიერებანი. საკვლევ მასალაში გამოყოფილი და შედარებულია იმ ნაწარმოებ სიტყვათა დიდი ჯგუფები ორივე ენაში, რომლებიც წარმოიშვნენ საერთო სიტყვამანარმოებელი ტენდენციების შესაბამისად, თუმც მათ გააჩნიათ განსაზღვრული ნაციონალური განსხვავებანი.

როგორც შედარებითმა ანალიზმა ცხადყო, სხვადასხვა ენებში არსებობს ამ ენების მატარებელთა მიერ საკუთარი სახელებით შექმნილ კონცეპტთა სხვადასხვაგვარი აღქმა. ინგლისური ენა უპირატესობას ანიჭებს ბუნების მოვლენების აღნიშვნას მათი მკვლევარების სახელებით, ფრანგული ენა კი - სულიერ და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ სფეროთა წარმომადგენლების სახელებით.

Tsiuri Akhvlediani

Professor

Giorgi Kuparadze

Associate Professor

Ketevan Gabunia

Professor

Tbilisi state university

Tbilisi Georgia

PECULIARITIES OF WORDS DERIVED FROM PROPER NOUNS

/On the Material of the French and the English languages/

While studying and analysing proper names, the question of their semantics turns up to be considered too problematic. Some scholars believe that a proper name serves only to denote an object and does not contain those features that an object named by it possesses; The others, on the contrary, confirm that the meaning of the names of this class contains extralinguistic information about the object named by them.

An important specificity of a proper name is the cultural component of its meaning. The abbreviated form of such names expresses a significant and a general cultural emotional content. In order, a proper name to become a forming root, certain, specific conditions are required. In particular, perceiving and generalising the conceptual structure of the proper name should become necessary for a linguo-cultural community.

The present joint paper deals with the words derived from French and English proper nouns. The study revealed common patterns in the formation of lexical onomastic derivatives. The corpora identifies and compares large groups of loan words in both languages that have emerged within recognised word-forming trends, still having some distinct national differences.

In conclusion, as comparative analysis has shown that in different languages there are different perceptions of the concepts of proper names created by the carriers of these languages. The English language prefers to denote natural phenomena by the names of their researchers, while the French language by the names of representatives of the spiritual and socio-political spheres.

Key words: proper name, anthroponym, forming root, suffix.

ვიანორ ახალაია

გოჩის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი,

პოფესორი

გოჩი, საქართველო

ლევან გოთუას თხზულებათა ენის ერთი თავისებურება

XX საუკუნის ქართველი ლიტერატურის ისტორიაში ლევან გოთუას შემოქმედებას ღირსეული ადგილი უჭირავს. მან საკმაოდ რთული და წინააღმდეგობით აღსავსე გზა განვლო. სამშობლოს წარსულზე, აწმყოსა და მომავალზე გულმხურვალედ დაფიქრებული პატრიოტი შემოქმედი, ქვეყნისა და ხალხის მტრად იყო გამოცხადებული, მაგრამ არასდროს შეუწყვეტია შემოქმედებითი მუშაობა და მთელი თავისი მწერლური სული სკვეტებით ებრძოდა არსებულ სინამდვილეს.

ლევან გოთუა - გენიალური პროზაიკოსი, შესანიშნავი დრამატურგი, ნოველების დიდოსტატი, პუბლიცისტი და თანამედროვე სამოგზაურო ჟანრის ნაწარმოებთა ავტორი, არაჩვეულებრივი მექართულე, ქართულის უბადლო მცოდნე იყო. განსაკუთრებული სწრაფვა სიტყვანარმოებისაკენ, რთული სიტყვების, კომპოზიციების შექმნისაკენ, მაშინ მავანთა საყვედურს იწვევდა; თითქოსდა მასისტვის გაუგებარი იყო მისი წერის ტექნიკა.

მწერალი იმ კრიტიკოსების გასაგონად, რომლებიც წერის ტექნიკას და სტილს უწუნებდნენ, ბრძანებდა: „ვინც მხატვრულ წიგნში სისტემას ეძებს, ის ვერასოდეს ვერ დაწერს, ვერც გაიგებს მწერლის აღლავებულ წიგნს!.. ყველაფერი, რაც ყდაშია - წიგნი როდია! არც გაცვეთილი სიტყვები და გატკეპნილი ფურცლებია წიგნი! არც უსულო აზრებისა და სახეების გროვა... არც პირფერული ლამაზსიტყვაობა შიშნაკრავისა და ყურმოჭრილისა“.

დღეს, როცა სიტყვანარმოების თავისებურებებზე ვსაუბრობთ, წარმოდგენელია ყურადღება არ გავამახვილოთ, რომ ამ სფეროში ენის ფიქსირებული თუ პოტენციური შესაძლებლობანი, მწერლის ძიებათა შედეგები, როგორც ვნახავთ, სათანადოდ განსხეულდა, ავტორისა და მკითხველის შემოქმედებით სივრცეში არსებობის უფლება შეიძინა. მის ნაწარმოებებში ვხვდებით როგორც ერთნაირი, ისე სხვადასხვა ფუძეების შეერთებას. შეიძლება ითქვას, რომ კომპოზიცია მწერლის ერთ-ერთი საინტერესო, ფართო და თვითმყოფადი უბანია. მწერალმა ქართული სიტყვის ახალი დამოუკიდებელი ლექსიკური ერთეულები შექმნა, რომელიც მომხიბლავი და განუზომელია თავის ინდივიდუალობით, მასშტაბურობით, მსოფლხედვით... საამისოდ მწერალი საშენ მასალად იღებს ძირეულ სიტყვას და მასზედ აგებს სხვადასხვა შინაარსის ლექსემებს.

ლევან გოთუა ფართოდ იყენებს ქართული ენის მდიდარ შინაგან პოტენციალს, ენაში არსებულ სიტყვანარმოების მრავალგვარ შესაძლებლობებსა და, ამასთანავე, მისი წერის მანერისათვის ძალიან ნიშანდობლივია და ჩვეულებრივი ქართული სალიტერატურო ენისა და სასაუბრო მეტყველებისათვის სრულიად ახალი, შეიძლება ითქვას, მოულოდნელი სიტყვაშეხამებანი.

Vianor Akhalaia

*Professor at Gori State Teaching University,
Gori, Georgia*

ONE PECULIARITY OF THE LANGUAGE IN LEVAN GOTUA'S WORKS

Levan Gotua's work occupies a worthy place in the history of twentieth-century Georgian literature. He went through a rather difficult and contradictory path. The patriotic writer, who was a sincere thinker about the past, present, and future of the homeland, was declared the enemy of the country and the people, but he never stopped his creative work and fought against the existing reality with all his literary spirit.

Levan Gotua - a genius prose writer, an excellent playwright, a master of novels, a publicist, and the author of works of the modern travel genre, was an extraordinary Georgian, an unparalleled scholar of Georgian. A special aspiration towards word production, the creation of complex words, composites, then led to the rebuke of his enemies; It seemed that his writing technique was incomprehensible to them.

The writer, to hear the critics who hated the technique and style of writing, said: "He who seeks a system in a fiction book can never write, nor can he understand the writer's exciting book! .. Everything in the cover is not a book!" Neither faded words nor compressed sheets are a book! Not a pile of useless thoughts and faces..."

Today, when we talk about the peculiarities of word production, it is inconceivable not to pay attention to the fact that the fixed or potential possibilities of language in this field, the results of the writer's search, as we will see, were properly embodied, acquired the right to exist in the creative space of author and reader. In his works, we find the connection of both the same and different stems. It can be said that composition is one of the most interesting, wide, and original areas of the writer. The writer has created new independent lexical units of the Georgian word, which is fascinating and immeasurable with its individuality, scale, worldview ... To do this, the writer takes the root word as a building material and builds lexeme of different content on it.

Levan Gotua makes extensive use of the rich internal potential of the Georgian language, the many possibilities of word production in the language and, at the same time, is very remarkable for the manner

of writing and completely new, one might say unexpected word combinations for ordinary Georgian literary language and colloquial speech.

Ахматова Аминат

*ФГБОУ ВО «Кабардино-Балкарский государственный университет
им. Х.М. Бербекова», студентка
Нальчик, Россия*

ПОЛКОВНИК ДМИТРИЙ АЛЕКСЕЕВИЧ ВЫРУБОВ

Полковник Дмитрий Алексеевич Вырубов-знаменитый коллекционер, крупный собиратель предметов старины и археолог-любитель. В 1882 году ему предложили должность участкового начальника в Закавказье. Д.А. Вырубов до своего назначения на должность начальника Владикавказского округа состоял с 1887 по 1898 г. начальником Нальчикского округа. Владикавказский округ Вырубов возглавлял до 1906 г.

Один из ярких эпизодов его служебной карьеры в «Нальчикский период» – поиск пропавших в 1888 г. английских альпинистов: профессора Донкина и натуралиста Фокса. Все детали спасательной экспедиции нашли свое отражение в архивном деле № 7 Управления Нальчикского округа II отделения.

Служба во Владикавказе оказалась более напряженной для полковника Вырубова. Ему не раз приходилось предотвращать волнения местных крестьян. Так весной 1902 года для подавления вооруженного выступления нескольких сотен жителей села Гизель к западу от Владикавказа Дмитрию Алексеевичу пришлось привлечь не только казаков Кизлярско-Гребенского полка, но и роту 81-го Апшеронского пехотного полка. При этом Вырубов лично отправился в мятежное село, куда прибыл еще до прибытия пехоты.

За время службы на Кавказе Вырубов собрал богатую коллекцию холодного оружия разных времен. Он проявлял большой интерес к культуре горцев: делал зарисовки исторических памятников, храмов, часовен, крепостей.

Именно его деятельность как собирателя древностей в последующем даст нам возможность собрать широкий этнографический материал. Вырубов был не только ценителем и собирателем предметов кавказской старины, но и лично занимался археологическими раскопками.

В напряженной деятельности окружного начальника находилось время и для серьезной исследовательской, археологической, этнографической и просветительской работы. Его вклад в изучение истории, археологии и этнографии народов Терской области, а также в сохранение культурного наследия и просвещение северокавказских горцев не подвергается сомнению.

Akhmatova Aminat

*Kabardino-Balkarian State University
them. HM. Berbekova, student
Nalchik, Russia*

COLONEL DMITRY ALEKSEEVICH VYRUBOV

Colonel Dmitry Alekseevich Vyubov is a famous collector, a major collector of antiquities and an amateur archaeologist. In 1882 he was offered the post of district chief in the Transcaucasus. YES. Prior to his appointment as head of the Vladikavkaz district, Vyubov was from 1887 to 1898 the head of the Nalchik district. Vyubov headed the Vladikavkaz district until 1906.

One of the brightest episodes of his career in the "Nalchik period" - the search for missing in 1888 English climbers: Professor Donkin and naturalist Fox. All the details of the rescue expedition were reflected in the archival file No. 7 of the Office of the Nalchik District of the II Branch.

Service in Vladikavkaz turned out to be more intense for Colonel Vyruvov. More than once he had to prevent the disturbances of local peasants. So in the spring of 1902, to suppress the armed uprising of several hundred residents of the village of Gizel to the west of Vladikavkaz, Dmitry Alekseevich had to involve not only the Cossacks of the Kizlyar-Grebensky regiment, but also the company of the 81st Apsheron infantry regiment. At the same time, Vyruvov personally went to the rebellious village, where he arrived even before the arrival of the infantry.

During his service in the Caucasus, Vyruvov collected a rich collection of edged weapons from different times. He showed great interest in the culture of the mountaineers: he made sketches of historical monuments, temples, chapels, fortresses.

It is his activity as a collector of antiquities in the future that will give us the opportunity to collect a wide ethnographic material. Vyruvov was not only a connoisseur and collector of Caucasian antiquities, but also personally engaged in archaeological excavations.

In the intense activity of the district chief there was time for serious research, archaeological, ethnographic and educational work. His contribution to the study of the history, archeology and ethnography of the peoples of the Terek region, as well as to the preservation of the cultural heritage and the education of the North Caucasian highlanders is not questioned.

ანა ბაქანიძე

სსიპ კოხნედი კეკელიძის სახელობის საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი აქტივმცოდნეობისა და ედუკაციური აქტივის განყოფილების თანამშრომელი თბილისი, საქართველო

„აფხაზეთი ქართულ პერიოდულ გამოცემებში - განათლება, კულტურა და სოციალური საკითხები“ (1866-1899 წლები)

მოხსენებაში წარმოდგენილი იქნება მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრის (1866-1899 წლები) ქართულ პერიოდულ გამოცემებში აფხაზეთთან დაკავშირებული პუბლიკაციების ანალიზი (ჟურნალ-გაზეთები: „დროება“, „ივერია“, „ცნობის ფურცელი“, „კვალი“, „მწყემსი“, „აკაკის თვიური კრებული“).

ამ პერიოდის ქართული პრესა უმნიშვნელოვანესი საისტორიო წყაროა და თვალსაჩინო სურათს ქმნის XIX საუკუნის მეორე ნახევრის აფხაზეთში არსებული ვითარების გასაცნობად და აფხაზეთის, საქართველოს ამ უძველესი მხარის, ისტორიის უკეთ შესასწავლად.

შინაარსის თვალსაზრისით მასალები მრავალფეროვანია და მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორცაა: პოლიტიკა (მხარის კოლონიზაცია/ოკუპაცია), კულტურა, განათლება, მედიცინა, სამართალი, სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა, ინფრასტრუქტურა და ა.შ. პრესის მასალებში კარგადაა ასახული მთელი რიგი ისტორიული პროცესები: 1866 და 1877 წლების აჯანყებები; თურქეთში მუჰაჯირობის ხანგრძლივი პროცესი და მისი ტრაგიკული შედეგები; რუსეთის კოლონიზატორული პოლიტიკა და ქართველი სასულიერო თუ საზოგადო მოღვაწეების აქტიური საქმიანობა აფხაზეთში გამეფებული უსამართლობისა და ძალმომრეობის წინააღმდეგ; წარმოდგენილი მასალაში ასევე ასახულია კულტურულ-საგანმანათლებლო საკითხები: მაგ.: სკოლებისა და ბიბლიოთეკების ფუნქციონირება, განათლებისა და კულტურის სარბიელზე მომუშავე პირთა ცხოვრება, მათი ღვაწლი და ამაგი; ხშირად გვხვდება სტატიები სოფლის მეურნეობისა თუ ეკონომიკური საქმიანობის შესახებაც, მაგ.: მოსავლის მოყვანასთან, ახალი სასოფლო კულტურების დანერგვის, მცირე ვაჭრობასა და აღებ-მიცემობასთან დაკავშირებით.

აღნიშნული პერიოდის ქართულ პრესაში აფხაზეთი წარმოდგენილია ერთიან ქართულ კონტექსტში, როგორც საქართველოს განუყოფელი ნაწილი. აღსანიშნავია, რომ ეს არ იყო მხოლოდ სტატიების ავტორთა ინდივიდუალური დამოკიდებულება, აფხაზეთისადმი განსაკუთრებული ყურადღება და ამ რეგიონის საერთო-ქართულ კონტექსტში განხილვა, ქართული პერიოდული გამოცემების სარედაქციო პოლიტიკის ნაწილი იყო.

Ana Bakanidze

**"Abkhazia in Georgian Periodicals - Politics, Education,
Culture and Social Issues"
(1866-1899)**

The report will present analysis of publications found in Georgian periodicals of the second half of the nineteenth century (1866-1899) regarding Abkhazia (magazines/newspapers: "Droeba", "Iveria", "Tsnobis Furtseli", "Kvali", "Mtkemsi", "Akaki's Monthly Collection").

Georgian press of this period is an important historical source and creates a clear evidence of the situation in Abkhazia in the second half of XIX century and provides for better understanding of the history of Abkhazia, this ancient part of Georgia. In terms of content, the materials are diverse and include issues such as: politics (colonization / occupation), culture, education, medicine, law, agriculture, trade, infrastructure, etc. A number of historical processes are well reflected in the press: the riots of 1866 and 1877; the long process of Muhajir in Turkey and its tragic consequences; Russia's colonial policy and the active work of Georgian clergy and public figures against injustice and violence in Abkhazia; The presented material also elucidates cultural-educational issues: e.g. functioning of schools and libraries, life of people working in the field of education and culture, their merits and services; There are frequently met articles on agriculture or economic activities, such as harvesting, the introduction of new crops, small-scale trade, and sales.

In Georgian press of the mentioned period, Abkhazia is presented in the unified Georgian context as an integral part of Georgia. It should be noted that this was not only the individual attitude of the authors of the articles, special attention to Abkhazia and consideration of this region in general Georgian context, was part of the editorial policy of Georgian periodicals.

ქეთევან ბაქანიძე

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი*

*მოწვეული დოქტორი, სასწავლო პროცესის
მახთვის სამსახურის წამყვანი სპეციალისტი
თბილისი, საქართველო*

**განათლების საკითხები კახეთში მცხოვრები ეთნიკურად ოსი
მოქალაქეებისთვის**

საქართველოში ოსი მოსახლეობა ძირითადად ცხოვრობს აღმოსავლეთ რეგიონებში, უმეტესად - ქართლსა და კახეთში. თუმცა ოსების კომპაქტური დასახლებები გვხვდება დასავლეთ საქართველოშიც. ქართულ-ოსური ურთიერთობა, ასწლეულების განმავლობაში თანაცხოვრება და მეგობრობა - კულტურულ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ურთიერთობებს მოიცავდა და მოიცავს.

თანამედროვე ეპოქაში ეთნიკურად ოსი მოსახლეობისთვის განსაკუთრებით აქტუალურია საგანმანათლებლო საკითხები, მათ შორის: ოსური ენის სწავლებისა და ფუნქციონირების, ასევე, ოსი მოსახლეობისთვის სხვადასხვა საფეხურზე განათლების ხელმისაწვდომობის საკითხები.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ჩვენი ძირითადი საკვლევითი თემებია: ეძლევა თუ არა ეთნიკურად ოს მოსახლეობას, სახელმწიფო ენასთან ერთად, მშობლიური ენის შესწავლის შესაძლებლობა; რა სახელმწიფო საგანმანათლებლო პროგრამები არსებობს აღნიშნული მიმართულებით; ჰყავს თუ არა სკოლებს შესაბამისი კადრები; აქვთ თუ არა მოქმედ კადრებს კვალიფიკაციის ამაღლების რესურსები; არსებობს თუ არა შესაბამისი გრიფირებული სახელმძღვანელოები და, ზოგადად, რა პრობლემები და რესურსები აქვს მოსახლეობას მშობლიური ენის შესწავლის, შენარჩუნებისა თუ ფუნქციონირების კუთხით, პროფესიული და უმაღლესი განათლების მიღების თვალსაზრისით.

ჩვენ მიერ წარმოდგენილი მოხსენება სწორედ დასახელებულ თემატიკას მოიცავს და მიზნად ისახავს, კახეთში მცხოვრები ეთნიკურად ოსი მოსახლეობის მაგალითზე, აღნიშნული ეთნიკური ჯგუფის საგანმანათლებლო საჭიროებებისა და რესურსების კვლევას - თანამედროვე საქართველოში.

Ketevan Bakanidze

*Ivane Javakishvili Tbilisi State University,
PhD student in Education Sciences
Invited lecturer*

Education issues for ethnic Ossetian citizens living in Kakheti

The Ossetian population in Georgia lives mainly in the eastern regions, mostly in Kartli and Kakheti. However, compact Ossetian settlements are also found in western Georgia. Georgian-Ossetian relations, coexistence and friendship for centuries have included and continue to include cultural, political and economic relations.

In the modern era, educational issues are especially relevant for the ethnic Ossetian population, including: The teaching and functioning of the Ossetian language, as well as access to education for the Ossetian population at various levels.

Accordingly, our main research topics are: Whether the ethnic Ossetian population, in addition to the state language, is given the opportunity to learn their mother tongue; What state educational programs exist in this direction; Whether the schools have the appropriate staff; Do existing staff have the resources to upgrade their skills; Are there relevant certified books and, in general, what problems and resources do the population have in terms of learning, maintaining or functioning of their mother tongue, in terms of receiving vocational and higher education.

This paper covers the mentioned topic and aims to study the educational needs and resources of the mentioned ethnic group living in Kakheti, in modern Georgia, on the example of the ethnic Ossetian population.

ნაირა ბეპიევი

*ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო*

იოანე იალღუზიძე სასულიერო წიგნთა მთარგმნელი

მთარგმნელი, პოეტი, ოსური დამწერლობის შემდგენელი (ქართული გრაფიკის საფუძველზე), ჩვენამდე მოღწეული პირველი ოსური ხელნაწერის (სამენოვანი რუსულ-ქართულ-ოსური ხელნაწერი - 1802 წ) ავტორი, ქართულ წიგნთა გადამწერი, თბილისის სასულიერო სემინარიის ოსური ენის პედაგოგი, იოანე იალღუზიძე-გაბარაევი მრავალი სასულიერო წიგნის მთარგმნელი იყო. იგი თარგმნიდა, ძირითადად, ქართულიდან ოსურ ენაზე.

ჩვენს ნაშრომში განხილულია იოანე იალღუზიდის მიერ თარგმნილი სასულიერო წიგნი „საცისკრონი ლოცვანი“, რომელიც თარგმნილია ქართულიდან ოსურ ენაზე. მასში გამოყოფილია თავები: „სამწუხრონი“, „კატეხიზმოსი“ და „მოკლე ქრისტიანებრი ზნეობითი სწავლა“. წიგნი გამოცემულია 1820 წელს, ქ. თბილისში. ტექსტი დაბეჭდილია ორ ენაზე: ქართულსა და ოსურზე. ორივე ტექსტისათვის გამოყენებულია ნუსხა-ხუცური ანბანი.

იოანეს უთარგმნია კიდევ ორი სასულიერო წიგნი: „საღმრთო ლიტურგია“ (დაიბეჭდა მოსკოვში, 1821 წ., 600 ეგზემპლარი) და „გამოკრებილი კურთხევანი“ (წესი წმიდისა ნათლისღებისა, წინდობისა, ქორწინებისა და დაფლვისა, დაიბეჭდა 1824 წელს). ეს ორივე წიგნი დაიბეჭდა მოსკოვში. თითქოს ეს თარგმანები მოსამზადებელი საფეხური იყო, ამის შემდეგ მას ქართულიდან ოსურ ენაზე უთარგმნია ოთხთავი, რომელიც ხელნაწერის სახით დაცულია სამ ცალად: საქართველოს ცენტრალურ სახელმწიფო არქივში; აზიის ხალხთა ინსტიტუტის ლენინგრადის განყოფილების არქივში; მოსკოვის ძველი აქტების ცენტრალურ სახელმწიფო არქივში.

როგორც ირკვევა, იოანე იალღუზიდე სასულიერო წიგნებს თარგმნიდა მხედრული ანბანით, მაგრამ იბეჭდებოდა ხუცურით. ეს კი მრავალ უზუსტობას იწვევდა, რაც ამ წიგნებში იკითხება.

ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია ფონეტიკური, მორფოლოგიური და სხვა სახის შეცდომებზე. ჩვენი დაკვირვებით, ტექსტში არსებული ფონეტიკური, მორფოლოგიური თუ სხვადასხვანაირი უზუსტობები, ძირითადად, გამომწვეულია ბეჭდვის დროს ანბანის ცვლილების გამო.

Naira Bepievi

*Doctor of Philology, Professor
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia*

IOANE IALGHUZIDZE: TRANSLATOR OF THEOLOGICAL BOOKS

Translator, poet, compiler of Ossetian script (based on Georgian alphabet), author of the first Ossetian manuscript (trilingual Russian-Georgian-Ossetian manuscript - 1802), author, copier of Georgian books, teacher of Ossetian language at Tbilisi Theological Seminary, Ioane Ialghuzulo-Gabarni was a translator of many theological books. It was translated mainly from Georgian into Ossetian.

The present paper discusses the religious book translated by Ioane Ialghuzidze "Prayers to be said at dawn", which was translated from Georgian into Ossetian. It includes chapters: "Sadness," "Catechism," and "A Short Christian Moral Study." The book was published in 1820 in Tbilisi. The text was printed in two languages: Georgian and Ossetian. In both texts, the Nuskha-Khutsuri alphabet is used for both texts.

Ioane translated two more theological books: The Divine Liturgy (published in Moscow, 1821, 600 copies) and The Collected Blessing (Rule of the Holy Epiphany, Circumcision, Marriage, and Burial, published in 1824). Both books were published in Moscow. As if these translations were a preparatory step, he then translated the Bible from Georgian into Ossetian, which is preserved in the form of the manuscript in three parts: in the Central State Archives of Georgia; In the archives of the Leningrad branch of the Institute of Asian Peoples; In the Central State Archive of Old Acts of Moscow.

As it turns out, Ioane Ialghuzidze translated the religious books in the Mkhedruli alphabet, but it was printed in Khutsuri. This in turn led to many of the inaccuracies that are read in these books.

The paper focuses on phonetic, morphological, and other errors. Based on the observations of the phonetic, morphological, or other types of inaccuracies in the text are mainly due to the change of the alphabet during printing.

Бесолова Елена Б.

*профессор, доктор филологических наук,
СОИГСИ им. В.И. Абаева
Владикавказ, Россия*

О МЕСТЕ И РОЛИ И. Г. ГАБАРАЕВА-ЯЛГУЗИДЗЕ В ИСТОРИИ ОСЕТИНСКОГО ЯЗЫКА

Вторая половина XVIII века значима в истории осетинской письменности. Присоединение Осетии к России сделало эвентуальным появление первых печатных книг на осетинском языке: это – катехизис «Начальное учение человеком, хотящим учиться книг божественного писания» (М., 1798), в котором осетинский текст дан на основе церковнославянской графики, а за ним следовал перевод на русский язык.

Следующая веха – создание И. Г. Габараевым-Ялгузидзе, преподавателем Тифлисской духовной семинарии, двух алфавитов – один алфавит на основе грузинской церковной азбуки хуцури, а второй – грузинской светской графики, и на его базе «Осетинскую азбуку» (Тифлис, 1821), которая считалась **первым учебником** для обучения детей осетин грамоте на родном языке до появления церковной литературы на кириллице.

Просветителем также осуществлен перевод на осетинский язык таких религиозных текстов, как: «Утренние молитвы, вечерние молитвы, катехизис, или краткий очерк христианского учения, краткий очерк этики и малый молитвенник» (Тифлис, 1820); «Служебник» (М., 1821); «Последование св. крещения, обручения, венчания и погребения» (М., 1824) с «приложенным грузинским подлинником». Часть переводов осталась в рукописи.

Культурно-просветительная деятельность И. Г. Габараева не осталась незамеченной. В мае 2018 года первому осетинскому букварю исполнилось 195 лет, и к этой дате было приурочено открытие бюста автору в гор. Владикавказ.

Elene Besolova

*Professor, North Ossetian Institute of Humanitarian
and Social Research named after V.I. Abayev
Scientific Centre of RAN,
Vladikavkaz, Russia*

ON THE PLACE AND ROLE OF I.G. GABARAEV-IALGHUZIDZE IN THE HISTORY OF OSSETIAN LANGUAGE

The second half of the 18th century is significant in the history of Ossetian writing. The annexation of Ossetia to Russia made the appearance of the first printed books in the Ossetian language: this was the catechism "The initial teaching by a person who wants to learn the books of divine scripture" (M., 1798), in which the Ossetian text is given based on Church Slavonic graphics, followed by a translation into Russian.

The next milestone is the creation by I.G. Gabaraev-Ialghuzidze, a teacher of the Tbilisi Theological Seminary, of two alphabets - one alphabet based on the Georgian church alphabet Khutsuri, and the second - on the Georgian secular graphics, and on its basis the "Ossetian alphabet" (Tbilisi, 1821), which was considered the first textbook for teaching Ossetian children to read and write in their native language before the appearance of church literature in Cyrillic.

The educator also translated into the Ossetian language such religious texts as: "Morning prayers, evening prayers, catechism, or a short outline of Christian doctrine, a short outline of ethics and a small prayer book" (Tbilisi, 1820); "Service Book" (M., 1821); "The succession of Holy baptism, betrothal, wedding,

and burial "(M., 1824) with "attached Georgian original". Some of the translations remained in the manuscript.

I.G. Gabaraev-Ialghuzidze's cultural and educational activities did not go unnoticed. In May 2018, the first Ossetian educator turned 195, and the opening of the bust to the author in the mountains of Vladikavkaz was timed to this date.

Бесолов Владимир Б.

профессор и член-корреспондент Международной Академии архитектуры (отделение Евразия в Москве), советник Российской Академии архитектуры и строительных наук, Почетный архитектор Российской Федерации. Владикавказ, Россия

«ВАЖНОСТЬ И ЗНАЧИМОСТЬ УЧЕТА ТВОРЧЕСКИХ ТРАДИЦИЙ В ЭПОХУ МОДЕРНИЗАЦИИ АРХИТЕКТУРЫ РОДОВЫХ ПОСЕЛЕНИЙ БОЛЬШОГО КАВКАЗА»

Как известно, горные поселения народов и стран Большого Кавказа успешно функционируют на протяжении многих веков и даже тысячелетий. Каждое из них было основано первой жилой ячейкой большой патриархальной семьи, старейшиной рода и фамилии, можно сказать родоначальником. Но по истечении веков и, возможно, тысячелетий, эти семьи размножились и разрастались, сыновья женились, а дочери выходили замуж, поэтому некоторые более архаичные горные поселения превратились в огромные по территории и численности населения этноцентры, ставшие в минувшем веке центрами конкретных этнокультурных ареалов и национальных республик Большого Кавказа.

По такому естественно-историческому пути развивались горные поселения, которые фактически превратились в сельские патронимии или, иначе, самостоятельные тухумы, со своими этнокультурными традициями, соседскими отношениями и социальным укладом. Более того, в каждом горном поселении изначально развивавшийся род за века и тысячелетия превратился в огромное многоствольное и достаточно ветвистое родовое древо, являющееся семантическим отображением неимоверной мощи и могущественности сельской патронимии (или тухума) и символическим выражением зримой телесности конкретного родового древа.

Иными словами, за длительный период времени патронимия обрела организованную по законам гор и седовласых горских рыцарей уникальную материально-пространственную среду обитания, наиболее рациональную для жизнеобеспечения и жизнедеятельности. Необходимо иметь достаточно ясное представление о том, что культурно-психологическая система мироощущения, мировосприятия и миропредставления, как стержневая «...основа национального своеобразия культуры», непрерывно возобновляется при динамичном пребывании конкретной этнической общности в материнском лоне природы, т.е. в свойственных ей естественных условиях, материальных структурах и географических параметрах.

Особая биосфера горных стран Большого Кавказа и неповторимый психический склад горских народностей, феноменальность их антропологического сходства и этноязыковой общности – эти древнейшие первоначала являются исходной и движущей силой динамичного развития всей этносферы, которая создает и оставляет в наследство материально-художественные и духовные ценности высокого порядка и подлинного человеческого достоинства, как рукотворную и органическую культурно-экологическую реальность, такую структурно организованную по законам композиции и архитектоники гармоничную и биологически необходимую среду, «...в которой человечество существует, которая противостоит природе и связывает человека с природой, среду, которую человечество создает, чтобы жить, и оставлять потомкам в наследство, как улитка раковину – иногда жемчужную» [А.К. Буров].

Незыблемой константой должно быть право на приобретение участка земли в конкретном горном поселении национального административно-территориального субъекта Большого Кавказа под строительство жилища или его аренда для (под) земледелия, садоводства и скотоводства, должны иметь только нынешние представители фамильно-родовых общин из этого исторического поселения.

Почему? Потому что ныне происходящие странности, когда лучшие участки и плодородные земли, некогда принадлежащие древнему поселению, всей сельской общине, безапелляционно продаются выходцам из других поселений и даже ущелий или отдаются им в аренду – все это будет становиться яблоком раздора и приведет к братоубийственным войнам. Поныне практикуемую на всех уровнях районной и республиканской власти крайне недальновидную практику распродажи ранее обжитых культурно-исторических участков и плодородных земель, прилегающих к горным поселениям и относящиеся к разряду этноисторических территорий, категорически следует искоренить и запретить.

Besolov Vladimir B.

*Professor, Corresponding Member of the
of the International Academy of Architecture (Eurasia Branch in Moscow),
Advisor to the Russian Academy of Architecture and Construction Sciences,
Honorary Architect of the Russian Federation,
Vladikavkaz, Russia*

THE IMPORTANCE AND SIGNIFICANCE OF TAKING INTO ACCOUNT THE CREATIVE TRADITIONS IN THE ERA OF MODERNIZATION OF THE ARCHITECTURE OF CLINICAL SETTLEMENTS OF THE GREAT CAUCASUS

For centuries and millennia, among the mountain peaks of the Greater Caucasus, tribes and nationalities lived, differing in anthropo-type and archaic language, family and everyday life and ethnic mental makeup, aesthetic ideas and ethical norms, courage and fortitude. Invariably living in the depths of mountain gorges and being in almost complete isolation from the outside world, the mountain peoples of the Greater Caucasus unwaveringly adhered to the norms and principles of the traditional harsh way of life. The style of thinking, symbol and ritual, creative skill, and building skills of the mountain peoples are fully embodied in the mountain settlements, lapidary in their artistic image, but extremely functional and integral in appearance.

When analysing the settlement system in the mountains of the Greater Caucasus of the antiquity and the Middle Ages, it is important to identify and understand its ethnic and social characteristics, economic and production and economic factors, natural building resources, and the strategic advantages of the location of mountain settlements (Auls), the nature of their planning structure and spatial composition, conditions of a long siege and long-term defence, the specifics of roads, bridges, springs and other road and roadside structures. It is also important to comprehend all this based on such ethnological definitions as tukhum, jamaat, family community or large patriarchal family, patronymic, neighbourhood community, but with a clear understanding of the semantic meaning of each concept.

It must be assumed that the process of the natural formation and organic development of the architectural and planning structure and spatial composition of mountain Auls took place from ancient times among all mountain peoples of the Greater Caucasus: Dagestanis, Chechens, Ingush, Ossetians, Balkars, and Karachais, who still live on the northern slopes, as well as Mokhevtsy, Gudamakarians, Pshavs, Tushins, Khevsurs, Rachins, Lechkhumites, Svans living on the southern slopes of the Greater Caucasus.

A characteristic feature of the architectural and planning traditions of the mountain peoples of the Greater Caucasus are the realities of the planning and formation of settlements in hard-to-reach places, convenient for defense from the enemy. We can safely say that a special architectural morphotype of the

settlement was created in the mountains of Dagestan, which is a harmoniously folded bodily organism, a synthesis of logic and intuition, a symbiosis of natural and cultural. The mountain peoples of Dagestan seemed to inspire wood and stone, it was the traditional building material from which they were made, by continuous titanic labor, based on empirical knowledge and skills, professional skills, and not without exciting feelings of spiritual love and ethnic pride, surprisingly compact settlements, with specially inscribed with artistic tact into the steep mountain slopes.

Бесолов Аристарх В.

*историк-этнолог, магистрант исторического факультета
Северо-Осетинского государственного
университет им. К. Хетагурова (СОГУ)*

Бесолов Владимир Б.

*профессор и член-корреспондент МААМ,
руководитель Северо-Кавказского академического центра
Международной Академии архитектуры (СКАЦ МААМ),
советник РААСН, Почетный архитектор России.
Владикавказ, Россия.*

«АРХИТЕКТУРНО-ПЛАНИРОВОЧНЫЕ РЕАЛИИ ГОРНЫХ ПОСЕЛЕНИЙ КАК ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ БОЛЬШОГО КАВКАЗА»

На протяжении веков и тысячелетий среди горных вершин Большого Кавказа обитали племена и народности, отличающиеся антропотипом и архаическим языком, семейно-бытовым укладом и этническим психическим складом, эстетическими представлениями и этическими нормами, мужеством и стойкостью духа. Неизменно обитая в глубине горных ущелий и находясь в почти полной изоляции от внешнего мира, горские народности Большого Кавказа непоколебимо придерживались норм и принципов традиционного образа суровой жизни. Стиль мышления, символ и ритуал, творческое мастерство и строительные навыки горских народностей сполна воплощены в лапидарных по художественному образу, но предельно функциональных и цельных по внешнему облику горных поселениях.

Анализируя систему расселения в горах Большого Кавказа эпохи древности и средневековья, важно выявить и понять его этнические и социальные особенности, экономические и производственно-хозяйственные факторы, природные строительные ресурсы и стратегические преимущества местоположения горных поселений (аулов), характер их планировочной структуры и пространственной композиции, условия длительной осады и долговременной обороны, специфику дорог, мостов, родников и других дорожных и придорожных сооружений. Все это также важно постичь на основе таких этнологических дефиниций, как тухум, джамаат, семейная община или большая патриархальная семья, патрионимия, соседская община, но с ясным представлением семантического значения каждого понятия.

Надо полагать, что процесс закономерного формирования и органичного развития архитектурно-планировочной структуры и пространственной композиции горных аулов происходил с глубокой древности у всех горских народностей Большого Кавказа: дагестанцев, чеченцев, ингушей, осетин, балкарцев и карачаевцев, поныне обитающих на северных склонах, а также мохевцев, гудамарцев, пшавов, тушинов, хевсуров, рачинцев, лечхумцев, сванов, живущих на южных склонах Большого Кавказа.

Характерной особенностью архитектурно-планировочных традиций горских народностей Большого Кавказа, являются реалии планировки и формирования поселений в труднодоступных местах, удобных для обороны от неприятеля. Можно смело утверждать, что в горах Дагестана был создан особый архитектурный морфотип поселения, представляющий собой гармонично сложенный телесный организм, синтез логики и интуиции, симбиоз природного и культурного. Горские народности

Дагестана словно одухотворяли дерево и камень, именно тот традиционный строительный материал, из которого сложены, непрерывным титаническим трудом, на основе эмпирических знаний и умений, профессиональных навыков, и не без волнительных чувств душевной любви и этнической гордости, удивительно компактные поселения, с особым художественным тактом вписанные в крутые горные склоны.

Bessolov Aristarkh V.

*historian, ethnologist, graduate student of the Faculty of History
of North Ossetian State University name K.L. Khetagurov*

Bessolov Vladimir B.

*Professor and Corresponding Member of MAAM,
Advisor to the Russian Academy of Architecture and Building Sciences,
Honorary Architect of the Russian Federation,
Vladikavkaz, Russia*

THE IMPORTANCE AND SIGNIFICANCE OF TAKING INTO ACCOUNT THE CREATIVE TRADITIONS IN THE ERA OF MODERNIZATION OF THE ARCHITECTURE OF CLINICAL SETTLEMENTS OF THE GREAT CAUCASUS

For centuries and millennia, among the mountain peaks of the Greater Caucasus, tribes and nationalities lived, differing in anthropo-type and archaic language, family and everyday life and ethnic mental makeup, aesthetic ideas and ethical norms, courage and fortitude. Invariably living in the depths of mountain gorges and being in almost complete isolation from the outside world, the mountain peoples of the Greater Caucasus unwaveringly adhered to the norms and principles of the traditional harsh way of life. The style of thinking, symbol and ritual, creative skill, and building skills of the mountain peoples are fully embodied in the mountain settlements, lapidary in their artistic image, but extremely functional and integral in appearance.

When analysing the settlement system in the mountains of the Greater Caucasus of the antiquity and the Middle Ages, it is important to identify and understand its ethnic and social characteristics, economic and production and economic factors, natural building resources, and the strategic advantages of the location of mountain settlements (Auls), the nature of their planning structure and spatial composition, conditions of a long siege and long-term defence, the specifics of roads, bridges, springs and other road and roadside structures. It is also important to comprehend all this based on such ethnological definitions as tukhum, jamaat, family community or large patriarchal family, patronymic, neighbourhood community, but with a clear understanding of the semantic meaning of each concept.

It must be assumed that the process of the natural formation and organic development of the architectural and planning structure and spatial composition of mountain Auls took place from ancient times among all mountain peoples of the Greater Caucasus: Dagestanis, Chechens, Ingush, Ossetians, Balkars, and Karachais, who still live on the northern slopes, as well as Mokhevtsy, Gudamakarians, Pshavs, Tushins, Khevsurs, Rachins, Lechkhumites, Svans living on the southern slopes of the Greater Caucasus.

A characteristic feature of the architectural and planning traditions of the mountain peoples of the Greater Caucasus are the realities of the planning and formation of settlements in hard-to-reach places, convenient for defence from the enemy. We can safely say that a special architectural morphotype of the settlement was created in the mountains of Dagestan, which is a harmoniously folded bodily organism, a synthesis of logic and intuition, a symbiosis of natural and cultural. The mountain peoples of Dagestan seemed to inspire wood and stone, it was the traditional building material from which they were made, by continuous titanic labour, based on empirical knowledge and skills, professional skills, and not without exciting feelings of spiritual love and ethnic pride, surprisingly compact settlements, with specially inscribed with artistic tact into the steep mountain slopes.

**Бибаева Мадина,
Габуева Марина**
*МАОУБСОШ №7
Владикавказ, Россия*

ЭПОХÆЙЫ ÆНÆАЗЫМ АМÆТТАГТÆ

Иугъуыд æнусты дæргъы дзæвгар æнæаххос адæймæгтæ баисты тыхæвзарæн режимы амæттаг. Се 'хсæн уыдысты ирон интеллигенцийы минæвæрттæ, фысджытæ, ахуыргæндтæ, курдиатджын разамонджытæ. Иу азы мидæг (1937) ахст æрцыд 769 адæймаг. Хъыгагæн, адæмы знæгтыл банымадтой нæ нацийæн цæсгом æмæ ном чи кодта, уыдон. Фыдазары амæттæгтæн сæ нæмттæ рох кæнын у фыдракæнд. Уыдон æхсæн уыдис 30-æй фылдæр фыссæджы.

Нæ куысты мах уыдонæй бирæйы кой ракодтам. Уыдон сты адæймæгтæ, кæцытæ стыр фæд ныууагътой ирон æвзаг æмæ литературæйы, æхсæнадон царды (*Илас Æрнигон, Колыты Аксо, Æмбалты Цоцко, Къубалты Алыксандыр, Беджызаты Чермен, Малиты Геуæргы, Хъуылаты Созырыхъо, Тыбылты Алыксандыр, Гаглоиты Рутен æмæ æнд.*).

Цыфæнды уæззау уавæры дæр уыдон ирон дзырдыл, ирон фарныл сæ къух нæ систой, æгад сæ сæрмæ не 'рхастой, афтæмæй стыр æвæрæн бахастой нæ литературæйы хæзнадонмæ, йæ культурæйы райрæзты хъуыддагмæ.

**Bibaeva Madina,
Gabueva Marina**
*MAOUBSOSH №7
Vladikavkaz, Russia*

INNOCENT VICTIMS OF THE ERA

Over the past century, a significant number of innocent people have become victims of the repression regime. Among them were representatives of the Ossetian intelligentsia - writers, scientists, talented leaders. In 1937 alone, 769 people were arrested. Those who were considered the face and honor of the nation were recognized as enemies of the people. More than 30 of them are writers. To consign to oblivion the names of the victims of the tragedy is an atrocity.

In our work, we remember many of them. These were those who left a significant mark in language and literature, in social and cultural life. Ilas Arnigon, Tsotsko Ambalov, Alexander Kubalov, Chermen Begizov, Georgy Maliev, Sozruko Kulaev, Alexander Tibilov, Ruten Gagloyev, Kudzag Dzesov, etc.

In the most difficult conditions, they withstood all the tests of fate with dignity and remained faithful to the work of their lives, to their principles of honor and conscience. Thus, they made a huge contribution to the treasury of Ossetian literature, to the development of the culture of Ossetian people.

Боева Инна В.

*СОГУ им. Коста Хетагурова, ассистент кафедры
иностраных языков для неязыковых специальностей.*

Зембатова Лариса Т.

*СОГУ им. Коста Хетагурова, доктор педагогических наук, профессор,
Чеченский государственный университет, профессор кафедры
педагогике и психологии
Владикавказ, Россия*

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ВЗРОСЛЫХ ОБУЧАЮЩИХСЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Ускоряющиеся процессы глобализации и информатизации современного общества требуют от человека постоянного развития личностных характеристик, приобретения новых знаний и навыков, быстрой адаптации к меняющимся реалиям. Расширение сферы международной торговли активизирует необходимость изучения иностранных языков. Вследствие этого открываются центры, курсы повышения квалификации, разрабатываются государственные программы по переподготовке или дополнительного профессионального образования. Оценка уровня владения иностранным языком «читаю и перевожу со словарем», которая существовала в недавнее время в советскую и постсоветскую эпоху, давно устарела. Поэтому сегодня решение мировым сообществом социально-экономических задач актуализирует необходимость изучения процесса обучения взрослых. Система традиционного обучения детей не подходит для обучения взрослых, так как основана на других принципах. В современной научной литературе существует такое понятие, как андрагогическая модель обучения. Очевидно, что обучение взрослых должно проходить по схеме, принципиально отличающейся от той, что лежит в основе педагогической модели обучения.

Спецификой построения обучения взрослых является осознание принципиальных отличий от детской аудитории, которые связаны с возрастными особенностями зрелого человека, его экономической независимостью, жизненным опытом, его уровнем самосознания, его нравственной зрелостью. Процесс обучения взрослых основывается на принципе «педагог и коллега или партнер», так как сам взрослый управляет своей учебной деятельностью. Следовательно, создание совместной деятельности педагога и взрослого обучающегося на всех этапах процесса обучения важно для достижения наибольшей эффективности языковых занятий.

Учитывая все положения, связанные со спецификой обучения взрослых людей, имеющих определенный профессиональный опыт, необходимо подбирать те методы обучения, которые будут наиболее эффективны. Для достижения максимальной эффективности процесса обучения, современный преподаватель - андрагог, не должен концентрировать свое внимание на том, чтобы использовать на практике как можно больше методов и приемов. Ему необходимо, подбирать и сочетать такие приемы и методы, которые будут актуальны для конкретной аудитории.

Кроме того, в эпоху стремительных перемен, в область изучения иностранных языков внедрились современные технологии сразу и теперь являются постоянным элементом языковых занятий. На сегодняшний день преподаватель иностранного языка имеет массу возможностей для того, чтобы сделать процесс обучения разнообразней, интересней и эффективней. Кроме того, внедрение современных технологий способствует повышению мотивации к обучению. Однако, для правильной организации своего учебного процесса преподавателю необходимо постоянно развиваться самому, быть в курсе всех новшеств, анализировать достоверность информации, обсуждать с обучающимися возможные способы самостоятельной работы.

Boeva Inna V.

North Ossetian State University, Assistant Department of Foreign Languages for non-language specialties

Zembatova Larisa T.

*North Ossetian State University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Chechen State University, Professor of Education and Psychology,
Vladikavkaz, Russia*

FEATURES OF FOREIGN LANGUAGE INSTRUCTION FOR ADULTS

The accelerating processes of globalization and the informatization of modern society require that individuals constantly develop their personal characteristics, acquire new knowledge and skills and adapt rapidly to changing realities. The expansion of international trade would increase the need for language training. As a result, centres and refresher courses are being opened, and State programmes for retraining or further vocational training are being developed. The assessment of the level of foreign language proficiency «read and translate with dictionary», which existed recently in the Soviet and post-Soviet era, is long outdated. Today, therefore, the solution of the world community's social and economic problems makes it more urgent to study the process of adult education. The system of traditional education of children is not suitable for adult education because it is based on other principles. In modern scientific literature, there is such a concept as the andragogic model of learning. It is clear that adult education must follow a pattern fundamentally different from that which underlies the teaching model.

The structure of adult education is characterized by the realization of fundamental differences from the children's audience, which are related to the age characteristics of a mature person, his or her economic independence, his or her experience of life, his or her level of self-awareness and his or her moral maturity. The process of adult education is based on the principle of «teacher and colleague or partner», since the adult manages his educational activity. Therefore, the creation of a joint activity of the teacher and adult learner at all stages of the learning process is important in order to achieve the most effective language classes.

Taking into account all the provisions related to the specific nature of adult education for persons with a certain professional background, it is necessary to choose the teaching methods that will be most effective. In order to achieve maximum effectiveness in the teaching process, a modern teacher of foreign languages should not focus on using as many methods and techniques as possible. It needs to select and combine techniques and techniques that are relevant to a particular audience.

Moreover, in an era of rapid change, modern technology had been introduced to the field of foreign language learning at once and was now a permanent feature of language studies. Today, a foreign language teacher has plenty of opportunities to make the learning process more diverse, interesting and effective. In addition, the introduction of modern technologies helps to increase motivation for learning. However, in order to properly organize the educational process, the teacher needs to constantly develop himself, to be kept up to date with all the innovations, to analyze the reliability of the information, to discuss with the students possible ways of independent work.

თინათინ ბოლქვაძე

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო

საბჭოთა ენობრივი პოლიტიკა და საქართველოს ენობრივი უმცირესობები

საბჭოთა ენობრივი პოლიტიკა საქართველოში მცხოვრები ენობრივი უმცირესობების მიმართ ცვალებადი იყო, მაგრამ არ იცვლებოდა ძირითადი მიზანი - საქართველოს ყველა მცხოვრები გამხდარიყო საბჭოთა ხალხის განუყოფელი შემადგენელი ნაწილი. ეს მიზანი კი გულისხმობდა რუსული ენის სწავლების გაძლიერებას სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში. ამავე მიზანს ემსახურებოდა ურბანიზაცია და ინდუსტრიალიზაცია, რომელიც ხელს უწყობდა საბჭოთა მოქალაქეების გადაადგილებასა და დასახლებას მთელი ქვეყნის მასშტაბით. მათთან ურთიერთობის ერთადერთი საშუალება იყო რუსული ენა, რომელიც გადამწყვეტ როლს ასრულებდა წარმოების დაგეგმვასა და ორგანიზაციაში.

მოხსენებაში განიხილება საბჭოთა ენობრივი პოლიტიკის პერიოდები მოქალაქეთა ინტეგრაციის თვალსაზრისით და საქართველოში მცხოვრები უმცირესობების მდგომარეობა ამ ვითარებაში. მათი ენობრივი ასიმილირება რუსული ენის გავრცელების კვალდაკვალ და სრული გაცხოება ქართულთან, მიუხედავად მისი სახელმწიფო ენის სტატუსისა.

Tinatina Bolkvadze

*Dr., Prof. Dept. of General and Applied Linguistics
Tbilisi Ivane Javakhishvili State University
Tbilisi, Georgia*

SOVIET LANGUAGE POLICY AND LINGUISTIC MINORITIES OF GEORGIA

The Soviet language policy towards the linguistic minorities living in Georgia was changeable, but the main goal did not change - to become all the inhabitants of Georgia an integral part of the Soviet people. This goal was to strengthen the teaching of the Russian language in schools and universities. The same goal was served by urbanization and industrialization, which facilitated the movement and resettlement of Soviet citizens throughout the country. The only means of communication with them was the Russian language, which played a decisive role in the planning and organization of production.

The paper deals with the periods of Soviet language policy in terms of citizens' integration and the everyday life of minorities living in Georgia in this situation. Their linguistic assimilation followed the spread of the Russian language and complete alienation from Georgian, regardless of its status as a state language of Georgia.

მოზარდთა თვითცნობიერების კვლევის თანამედროვე ეტაპები

ადამიანი მაშინ აფასებს თავის თავს ადეკვატურად, როცა შესძლებს გაიცნობიეროს და გაითვალისწინოს ის, თუ რა აზრის არიან სხვები მის შესახებ. მოსწავლეს საკუთარი თავის მიმართ წარმოდგენა იმის მიხედვით ექმნება, თუ როგორ აფასებს მას სხვა, ამის შემდეგ ცდილობს დამოუკიდებლად შეაფასოს საკუთარი „მე“.

აღსანიშნავია ის, რომ თვითცნობიერების კვლევის თანამედროვე ეტაპების სამ ძირითად ასპექტს გამოყოფენ, ესენია:

1. ფუნქციონალურ-ემოციური, ანუ „მე“-ს მიმართ სოციალურ-ღირებულებითი დამოკიდებულება;
2. აფექტურ-კოგნიტური, რომელშიც შედის არა მარტო წარმოდგენები საკუთარ „მე“-ზე, არამედ სხვების მიერ ჩემი „მე“-ს დანახვა;
3. მესამე ასპექტად კი გამოყოფენ თვითცნობიერებაში საკუთარი „მე“-ს შეფასების მარეგულირებელ ფუნქციას.

როგორც აღნიშნული იყო თვითცნობიერება გარდამავალ და სიჭაბუკის (მოზრდილობის) ასაკში ყალიბდება. ამ გარემოებას ჯერ კიდევ ჟან-ჟაკ რუსომ მიაქცია ყურადღება და იგი „მკვეთრი გარდატეხის“ სახელით აღნიშნა. თვითცნობიერების ფორმირების საკითხის კვლევა XXI საუკუნეშიც გრძელდება და კვლავაც დასტურდება, რომ „მე“-ს აღმოჩენა იმ ასაკის წარმონაქმნია, რომელიც ვაჟებში 13 წლიდან 19 წლამდე გრძელდება, ხოლო გოგონებში 14 წლიდან 22 წლამდე.

ბევრი ფიქრობს, რომ გარდამავალი და სიჭაბუკის პერიოდების კრიტიკულობა სწორედ თვითცნობიერების ფორმირებით არის განპირობებული.

რაც შეეხება სიტუაციას, რომელშიც თვითცნობიერების ფორმირების პროცესი მიმდინარეობს, იგი თავის მხრივ მოიცავს მთელრიგ ავტონომიურ, მაგრამ ურთიერთ განმსაზღვრელ და ურთიერთ დამოკიდებულ პროცესებს, რომლებიც თავისებურად მოქმედებენ ორგანიზმში მიმდინარე ცვლილებებზე, ფიზიკურ განვითარებასა და სქესობრივ მომწიფებაზე, ქცევის შინაარსის ცვლაზე, სოციალურ სტატუსზე, სხვა ადამიანებთან ურთიერთობაზე, სულიერ ფენომენტა ცვლილებებზე და ა.შ.

Tsira Bakradze
Associate Professor of Gori state teaching University
Tbilisi, Georgia

MODERN STAGES OF ADOLESCENT SELF-AWARENESS RESEHARC

Keywords: Self-awareness, self-education, adolescent, education.

Self-awareness is a purely human ability. Only people can realize their own actions, feelings, thoughts, interests and the objects of their observartion, find their own place among the society.

The role of self-awareness and self-education is important in the formation of human's personality. School, families, teachers and parents have the most important role in the development of adolescent's self-awareness. Teachers should do their utmost to promote adolescent's self-awareness. The educationace work such as: "seek yourself" can greatly contribute the development od adolescent's self-awareness and self-education, where students will have the opportunity to explore and demonstrate their skills.

Self-education can be successfully implemented if adolescent's age and individual data will be properly considered. Self-education requires you to manage your own desires, generate your willpower and the methodical implementation of self-education plan and program.

It is noteworthy that at the present stage of the study of self-consciousness there are three main aspects, these are:

Functional-emotional, or socio-value attitude towards "I"

Affective-cognitive, which includes not only perceptions of one's own "I", but also others' seeing my "I"

The third aspect is the regulatory function of self-assessment in self-awareness.

The third aspect is the regulatory function of self-assessment in self-awareness. This circumstance was still noticed by Jean-Jacques Rousseau, and he was referred to as the "sharp turnaround." The study of the formation of self-awareness continues in the XXI century and continues to prove that the appearance of the "I" is the formation of the age, which is observed in boys from 13 to 19 years, and in girls from 14 to 22 years.

ვარდო ბერიძე

*ბათუმის შოთა ხუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ფილოსოფიის დეპარტამენტის
ასოციირებული პროფესორი
ბათუმი, საქართველო*

ზნეობისა და ადამიანის არსის საკითხები ერის ფრომთან

ახალი დროის გერმანელი ფილოსოფოსის იმანუელ კანტის ფილოსოფიის მთავარი კითხვებია: რა უნდა ვიცოდეთ? რა უნდა ვაკეთოთ? რისი იმედი შეიძლება მქონდეს? რა არის ადამიანი? კანტმა თითოეულ ამ მსოფლმხედველობრივ კითხვას შესაბამისი ნაშრომი მიუძღვნა. ეპოქის მიუხედავად ეს ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების კითხვები არ და ვერ კარგავს აქტუალობას.

აღნიშნულ კითხვებზე პლურალისტურ პასუხებს ვპოულობთ კანტის შემდგომ მოღვაწე სხვადასხვა ფილოსოფოსთა შრომებში. ეს კითხვები თავისი არსით მოიცავენ ეთიკის, ანთროპოლოგიის, გნოსეოლოგიის და რელიგიის სფეროებს.

პირდაპირი მნიშვნელობით არა, მაგრამ მსგავსი კითხვები გვხვდება XX საუკუნის გერმანელი ფილოსოფოსისა და ფსიქოლოგის, ფსიქოანალიტიკოსის, ფრანკფურტის სკოლის წარმომადგენლის ერის ფრომის შრომებში, სადაც ადამიანის ბუნება შესწავლილი და წარმოდგენილია განსხვავებული მიდგომითა და მეთოდებით. კერძოდ, ფილოსოფიური, ფსიქოლოგიური და ფსიქოანალიტიკური თვალსაზრისით.

ფრომის ნაშრომში „ადამიანის კეთილი და ბოროტი სული“ კარგად იკვეთება ადამიანის არსთან ზნეობრივი ღირებულებებისა და ზნეობის თავსებადობა ისტორიული ექსკურსის გათვალისწინებით, დამოკიდებულება განმანათლებლურ გონებასა და ზნეობის მიმართ.

ფრომისთვის უპირველესად მნიშვნელოვანია ადამიანის შინაგანი ბუნების, შინაგანი კონფლიქტების მიზეზების შესწავლა და შემდეგ გამოსავალი გზების ძიება. დადგენა იმისა თუ როგორები ვართ ადამიანები - მგლები თუ ცხვრები? კეთილები თუ ბოროტები?

საბოლოოდ ფრომი მიდის დასკვნამდე, რომ ჩვენ გვაქვს არჩევანი, რომელი მიმართულებით ვიმოძრაოთ - სიკეთისკენ თუ ბოროტებისკენ, სიცოცხლისკენ თუ სიკვდილისკენ.

ამ კუთხით ფრომის შეხედულებები მნიშვნელოვანია ადამიანისთვის საკუთარი თავის გაცნობიერების თვალსაზრისით.

MORALITY AND HUMAN BEING ISSUES BY ERICH FROMM

The main questions of the philosophy of the modern-day German philosopher Immanuel Kant are: What should I know? What should I do? What can I hope for? What is a person? Kant devoted a corresponding paper to each of these worldview questions. Regardless of the era, these are questions of universal value and cannot lose their relevance.

We find pluralistic answers to these questions in the works of various post-Kant philosophers. These questions are at consist of ethics, anthropology, epistemology, and religion.

Not literally, but similar questions can be found in the works of Erich Fromm, a twentieth-century German philosopher and psychologist, psychoanalyst, and representative of the Frankfurt School, where human nature is studied and represented by different approaches and methods. In particular, from a philosophical, psychological, and psychoanalytic point of view.

Fromm's work "The Good and Evil Spirit of Man" clearly shows the compatibility of moral values and morality with the human essence, taking into account the historical excursion, the attitude towards the Enlightenment mind, and morality.

For Fromm, it is first important to study the inner nature of man, the causes of internal conflicts, and then to look for solutions. Determining what we humans are like - wolves or sheep? Good or evil?

Eventually, Fromm concludes that we have a choice in which direction to move - to good or evil, to life or death. Fromm's views in this regard are important for a person in terms of self-awareness.

გერტ რობერტ გრიუნერტი

*ხაინ-ეხგის მწეხადთა გაეხთიანების ARD წევრი,
კიოდნი, გეხმანია*

ურთიერთგაგებისა და ნდობის აღდგენის მცდელობები იოანე იალღუზიძე-გაბარაევის შემოქმედების მაგალითზე

ისტორია გვასწავლის, რომ საერთაშორისო ურთიერთგაგება არის გონების აუცილებელი, ადამიანური რეფლექსი, მაგრამ ეს ძირითადად საკმაოდ ხანმოკლე, მოულოდნელი სანინააღმდეგო რეაქციაა აგრესიის წინააღმდეგ. ფაქტია, რომ საერთაშორისო ურთიერთგაგება არ არის დაძაბულობისა და კონფლიქტების თავიდან აცილების საფუძველი. 21-ე საუკუნე მეტყველებს მის სარგებლიანობაზე, პოზიტიური გზების ძიების აუცილებლობაზე.

საერთაშორისო ურთიერთობის მნიშვნელოვანი ალტერნატივა კომუნიკაციაა. ისტორია გვასწავლის, რა დიდი როლი აქვს საერთაშორისო ურთიერთგაგებას. სასურველი იქნებოდა თუ არა საერთაშორისო ურთიერთობების მუდმივი დამკვიდრება და პრაქტიკაში გამოყენება საგანმანათლებლო კანონისა? რომელი მოვლენები და აზროვნების მატარებლები ქმნიან რეალურად მის საფუძველს? როგორ შეიძლება მივალწიოთ ურთიერთგაგებას, რომელიც გადალახავს დაბრკოლებებს, მომავალში გააფართოვებს, გააძლიერებს და გააღრმავებს ხალხთა და სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობებს? ცნობილი ფილოსოფოსების, პოეტების განცხადებებისა და აზრების მიხედვით, საერთაშორისო ურთიერთგაგება უნდა მყარად დაინერგოს, უნდა განისაზღვროს ურთიერთგაგების უნარ-ჩვევების მნიშვნელობა, შემცირდეს უარყოფითი რეფლექსები,ზიზღი.

იალღუზიძე-გაბარაევი მიმართავს საზოგადოებას, შეახსენებს მის ვალდებულებას, ხელს უწყობს დიალოგს ნებისმიერ დროს, ურთიერთგაგების მიზნით - ემპირიული, ეთიკური, ემოციური, პრაგმატული, ჰუმანური და პროგნოზული დასკვნების გათვალისწინებით. როგორც ჩანს, არ არსებობს რეალური ალტერნატივა ხალხთა საგანმანათლებლო კანონში საერთაშორისო ურთიერთგაგების დამკვიდრების მცდელობისა, რთული გლობალური და რეგიონალური გამოწვევების გამო ჩვენი მიზანია საერთო გადანყვეტილებების მიღება.

დღევანდელი ღონისძიება, მეშვიდე საერთაშორისო კონფერენცია თემაზე: „ქართულოსური ურთიერთობების განვითარების პერსპექტივები“, კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ კეთილი ნება, ვალდებულება, ძალისხმევა არასწორი იდეოლოგიის, პოლიტიკური და ბიოლოგიურ-სოციალური პანდემიის დროსაც კი ამ ყველაფერზე მაღლა დგას.

Gert Robert Grünert

*ARD Member of the Rhine-Erft Writers Union,
Cologne, Germany*

VÖLKERVERSTÄNDIGUNG UND VERTRAUENSBLDENE MASSNAHMEN UNTER BERÜCKSICHTIGUNG DER BEISPIELHAFTEN LEISTUNG IOANE IALGUSCHIDSE- GABARAJEWS

Die Völkerverständigung, so lehrt uns die uns bekannte Geschichte, ist ein notwendiger, menschlicher Reflex der Vernunft. Doch handelt es sich meist um eine eher kurz anhaltende, plötzliche Gegenreaktion auf Reize der Aggression, wobei diese selber eine lange Halbwertszeit besitzen. Daß sich die Völkerverständigung selbst im 21.Jh. nicht als überzeugende Methode zur Verhinderung von Ressourcen bindenden und verschwendenden Spannungen und Konflikten erweist, scheint zunächst gegen ihre Sinnhaftigkeit zu sprechen. Doch welche Alternativen zu dem der Verständigung dienenden Verhalten zeigt uns denn die Historie oder gäbe uns unsere Intention ein?

Wir sollten uns über eine Frage klarwerden: Wozu überhaupt Völkerverständigung? Ist diese sinnvoll und wäre es wünschenswert, sie dauerhaft im Bildungskanon zu etablieren und einzuüben? Welche Ereignisse und Gedankengänge bilden eigentlich deren Grundlage; und wie ließe sich die Basis für eine Hindernisse überwindende Verständigungsbereitschaft in den Gesellschaften der Völker und Staaten künftig ausbauen, festigen und vertiefen?

Mittels der assoziativen und intuitiven Vernetzung und Vermittlung aufklärerischer Aussagen und Gedanken bekannter Philosophen und Dichter soll die stets aktuelle Notwendigkeit der Völkerverständigung dargestellt und die Wichtigkeit des Erlernens und Verstehens von Fertigkeiten, Instrumenten und Techniken verdeutlicht werden, die hemmende Reflexe und Abneigungen kompensieren und minimieren könnten. In der Hinführung auf die Persönlichkeit und das Vorbild Ialguschidse-Gabarajews zeigt sich der Appell für ein jederzeit den Dialog motivierendes Engagement der Organisation, der Implementierung und der Etablierung von Foren für Beiträge zur Verständigung durch wechselseitigen Austausch, durch gemeinsame Projekte und Konsultationen.

Unter Berücksichtigung empirischer, ethischer, emotionaler, pragmatischer, humaner und prognostischer (sowohl emanzipatorischer, als auch antizipierender) Erkenntnisse, scheint es keine echte Alternative zum Versuch der Etablierung der Völkerverständigung im Bildungs- und Erziehungskanon der Völker zu geben. Insbesondere sollte, angesichts der immer komplexeren und komplizierteren globalen und regionalen Herausforderungen, vermieden werden,

die uns nachfolgenden Generationen in ihrer Handlungsfreiheit und ihrer notwendigen Zielsetzung, gemeinsame Lösungen zu erreichen, mit dem Ballast alter und neuer Vorurteile zu belasten.

Den aktuellen Bezug bildet diese, nun bereits zum 7. Mal stattfindende Konferenz zu den „Perspektiven der Entwicklung der georgisch-ossetischen Beziehungen“, welche abermals beweist, daß sich guter Wille, Einsatz, Mühe und wachsende Vertrautheit, auch in Zeiten weltschaulich-ideologisch-politischer, sowie biologisch-sozialer Pandemien, behaupten können.

Гарсаев Лейчий М.

*доктор исторических наук,
профессор Чеченского государственного университета,
заведующий отделом Этнологии
Института гуманитарных исследований
Академии наук Чеченской Республики,
Грозный, Россия*

Гарасаев Ходжа-Ахмед М.,

*востоковед-исследователь,
Москва, Россия*

Чеченское село Баьхьи-Юрт Турции (по полевым материалам)

В 1864 г. чеченцы переселились в Турцию, и в том же году основано село Баьхьи-Юрт (тур. Кючюксу). Эта группа чеченцев перемещалась под руководством старшего по имени Баьхьи. Жену его звали Хути. Рядом с позднее построенной мечетью до сих пор течет ручеек Хути шовда (родник Хуты).

В селе Баьхьи-Юрт проживают представители разных чеченских тайпов: галай, араараькхий, лам-аькхий, ц1онтарой, сесаной, билтой, мазархой и др.

Живут сегодня в селе 200 семей. Выехало из него в разные времена 500 человек. Мэром села всегда избирается чеченец, так как в нем преимущественно проживают чеченцы.

Чеченцы, выходцы из Баьхьи-Юрта, работают во многих организациях на разных должностях: в полиции, учителями в школах, врачами, инженерами и т.д. Из села также вышли авторитетные муллы, глубоко изучившие шариатские науки и богословие, пользующиеся глубоким уважением среди мусульман. В селе имеется новая мечеть, а также небольшие дома-молельни.

Жители села активно занимаются сельским хозяйством, животноводством, овощеводством, садоводством. Сеют кукурузу, фасоль, выращивают тыкву, помидоры, огурцы и т. д.

Односельчане очень дружны между собой, поддерживают друг друга и в горе, и в радости, общаются на своем родном чеченском языке, сохранили его прежний говор и колорит. Им очень хочется домой, на Кавказ. Они пристально следят за информацией из Чечни, болеют за чеченский народ, печалются его бедами, переживают его трагедии.

Garsaev Leichy M.,
*Doctor of Historical Sciences,
Professor of the Chechen State University,
head of the department of ethnology
Institute for Humanitarian Research
Academy of Sciences of the Chechen Republic, Grozny*
Garasaev Khoja-Akhmed M.,
orientalist-researcher

CHECHEN VILLAGE BAKHLI-YURT TURKEY (BY FIELD)

In 1864 the Chechens moved to Turkey, and in the same year the village of Bakhli-Yurt (Tur. Kyuchuksu) was founded. This group of Chechens moved under the leadership of a senior named Bakhli. His wife's name was Hootie. Near the later built mosque, the Khuti shovda brook (the spring of Khuta) still flows.

Representatives of different Chechen taipes live in the village of Bakhli-Yurt: galai, arara akkhiy, lam-akkhiy, tsontaroy, sesana, bilta, mazarkha, etc.

Today 200 families live in the village. 500 people left it at different times. A Chechen is always elected mayor of a village, as Chechens predominantly live there.

Chechens, natives of Bakhli-Yurt, work in many organizations in various positions: in the police, teachers in schools, doctors, engineers, etc. Authoritative mullahs also emerged from the village, deeply studying Sharia sciences and theology, which are deeply respected among Muslims. The village has a new mosque, as well as small prayer houses.

The villagers are actively engaged in agriculture, animal husbandry, vegetable growing, gardening. They sow corn, beans, grow pumpkins, tomatoes, cucumbers, etc.

The villagers are very friendly with each other, support each other in sorrow and in joy, communicate in their native Chechen language, retaining its former dialect and flavor. They really want to go home to the Caucasus. They closely follow information from Chechnya, root for the Chechen people, grieve for their troubles, and experience its tragedies.

Гарсаев Лейчий М.
*доктор исторических наук,
профессор Чеченского государственного университета,
заведующий отделом Этнологии
Института гуманитарных исследований
Академии наук Чеченской Республики,
Грозный, Россия*

Каллиграф, исламский декор Шукри Омар Исрафил Тутопик

В когорту прекрасных знатоков Корана, священной литературы и языков стран Ближнего Востока входит и исламский декор, один из талантливых каллиграфов Шукри Харчо, потомок чеченцев-мухаджиров из Сирии.

Гордость исламской уммы Шукри Харчо – один из лучших специалистов по расписыванию священной книги Коран. Он внук Исрафила и сын Омара из чеченского тайпа Барчхой (тукхум Аькхий). Он родился в 1953 г. в г. Эль-Кунейтра (Сирия), там же окончил школу. В возрасте 10 лет он потерял отца, оставшись самым старшим из братьев, и на него легли все проблемы семьи. Мать

имеет турецкое происхождение, что явилось результатом прекрасного владения им турецким и арабским языками. В школе ему предрекли большое будущее в арабской каллиграфии, что впоследствии блестяще сбылось.

В возрасте 16 лет Шукри, как только научился каллиграфии, заставлял себя писать с завязанными глазами, чтобы доказать самому себе степень своей способности согласовывать движение руки с сигналами мозга воспринимать точную форму письма.

В Дамаске он продолжил свое обучение по каллиграфической письменности арабского языка, параллельно работая армейским писарем и картографом. После получения высокой квалификации каллиграфа его назначили преподавателем арабской каллиграфии (вязи) Дамаского национального института. Далее его там же назначают руководителем по каллиграфии и писанию золотом. Шукри проработал в институте 25 лет, выпустил огромное количество специалистов высшей категории в этой области. Многие из них пошли по его стопам и стали преподавателями, достигли высот в профессии и уважение своего народа.

Работы Шукри перепечатаны международной корпорацией Iqra (Икхарс) и выпущены в г. Чикаго (США). Шукри является одним из самых лучших преподавателей в Сирии. Он принимает активное участие в национальных конкурсах по своей специализации. Деятельность Шукри оценена по достоинству и он стал победителем международного конкурса как высококвалифицированный специалист по каллиграфии и вязи на фестивале «Исламская жизнь» в Тегеране в 2001 г. Там ему, как самому лучшему специалисту, выдали сертификат Иранской академии наук. Шукри работал три года по написанию Корана для королей Иордании и ОАЭ (Абу-Даби).

Шукри является одним из лучших каллиграфов Священного писания Корана в Арабских странах. Собственноручно им расписано восемь Священных Коранов в разных арабских странах, таких, как: Сирия, Иордания, ОАЭ, Магриб. Расписывал он их вязью, используя разную каллиграфию, поскольку обладает невероятным талантом.

Живет и работает сегодня наш соплеменник Шукри с семьей в Иордании и с 2010 г. до сих пор трудится над новым проектом «Священное писание Корана»!

Garsaev Leichy M.

*Doctor of Historical Sciences,
Professor of the Chechen State University,
head of the department of ethnology
Institute for Humanitarian Research
Academy of Sciences of the Chechen Republic,
Grozny*

CALLIGRAPH, ISLAMIC DECOR SHUKRI OMAR ISRAFIL TUTOPIK

The cohort of excellent connoisseurs of the Koran, sacred literature and languages of the Middle East also includes Islamic decor, one of the talented calligraphers Shukri Kharcho, a descendant of the Chechen Muhajirs from Syria.

The pride of the Islamic ummah, Shukri Kharcho is one of the best scribes in the holy book of the Koran. He is Israfil's grandson and Omar's son from the Chechen taip Barchkhoy (tukkhum Akkhy). He was born in 1953 in El-Quneitra (Syria), where he graduated from high school. At the age of 10, he lost his father, remaining the oldest of the brothers, and all the family's problems fell on him. The mother is of Turkish origin, which is the result of his excellent command of Turkish and Arabic. At school, he was predicted a great future in Arabic calligraphy, which subsequently came true brilliantly.

At the age of 16, Shukri, as soon as he learned calligraphy, forced himself to write with his eyes blindfolded in order to prove to himself the degree of his ability to coordinate the movement of his hand with the signals of the brain to perceive the exact form of writing.

In Damascus, he continued his studies in the calligraphic writing of the Arabic language, while working in parallel as an army clerk and cartographer. After receiving a high qualification of a calligrapher,

he was appointed teacher of Arabic calligraphy (ligature) at the Damascus National Institute. Then he was appointed head of calligraphy and writing in gold there. Shukri worked at the institute for 25 years, graduated a huge number of specialists of the highest category in this field. Many of them followed in his footsteps and became teachers, reached heights in the profession and respect for their people.

Shukri's works were reprinted by the international corporation Iqra (Ikhars) and released in Chicago (USA). Shukri is one of the best teachers in Syria. He takes an active part in national competitions in his specialization. Shukri's activities were highly appreciated and he became the winner of the international competition as a highly qualified specialist in calligraphy and ligature at the Islamic Life festival in Tehran in 2001. There he, as the best specialist, was given a certificate from the Iranian Academy of Sciences. Shukri worked for three years writing the Quran for the kings of Jordan and the UAE (Abu Dhabi).

Shukri's works were reprinted by the international corporation Iqra (Ikhars) and released in Chicago (USA). Shukri is one of the best teachers in Syria. He takes an active part in national competitions in his specialization. Shukri's activities were highly appreciated and he became the winner of the international competition as a highly qualified specialist in calligraphy and ligature at the Islamic Life festival in Tehran in 2001. There he, as the best specialist, was given a certificate from the Iranian Academy of Sciences. Shukri worked for three years writing the Quran for the kings of Jordan and the UAE (Abu Dhabi).

Our compatriot Shukri lives and works today with his family in Jordan and since 2010 is still working on a new project "The Holy Scriptures of the Koran"!

Гаджимурадова Таиба Э.

*кандидат филологических наук, доцент ФГБОУ ВО
«Дагестанский государственный университет»*

Хайбулаева Наида М.

*АО «Рош-Москва»
Махачкала, Россия*

ПОВЕСТЬ-СКАЗКА АБДУЛА РАДЖАБОВА «ХУРДЖИНЫ ФУНДУХБЕКА»: ПОЭТИКА СИНТЕЗА ФОЛЬКЛОРНОГО И ЛИТЕРАТУРНОГО НАЧАЛ

В дагестанской детской литературе 60–80-х годов XX века нашла отражение весьма интересная разновидность жанра повести – повесть-сказка, которая была использована и в детской прозе дагестанского писателя Абдула Раджабова, книга которого – «Хурджины Фундухбека» (1975) – та же повесть-сказка. В ней превалирует литературное начало, что заметно в сюжетном исполнении и в композиционном построении. В то же время писатель не забывает о фольклоре, возвращает к жизни уже забытые сюжеты, придавая им совершенно новое, современное звучание. Среди атрибутов народной сказки – «говорящие животные», сказочные ситуации (элемент фантастического), бесхитрый сюжет, троекратное повторение действия, обязательный счастливый конец, олицетворяющий победу добра над злом.

Элементы литературного начала в повести: утрата традиционных зачина и концовки, реалистичность в повествовании, приметы современности, расширение традиционного круга действующих сказочных персонажей и др.

В фольклорных сказках главная цель – достижение собственного счастья. В литературной сказке А. Раджабова – счастья народного, т. е. для всего народа. Фундухбек становится заступником бедных, покровителем обиженных и оскорблённых, свято исполняет заветы народа, в которых отражены лучшие национальные традиции. В повествовании Раджабова удивительным образом соединяются реалистический и волшебный способ изображения. Рядом с вполне реалистичными персонажами – Фундухбеком, спасённым им Карда, его детьми, падишахом Дудуркули Вторым и др. – живут и фантастические герои – звери, которые мыслят, говорят и действуют по-человечьи. Характерных для волшебной сказки метаморфоз здесь не происходит. Призвание сказки –

утверждать справедливость и добро. Мир повести-сказки Абдула Раджабова вовсе не идеален, но и здесь побеждают природный ум, благородство, бескорыстие и доброта.

**Gadzhimuradova Taiba E.,
Khaybulaeva Naida M.**

Makhachkala, Russia

THE STORY-TALE OF ABDUL RADZHABOV «KHURDZHINY FUNDUKHBЕК»: THE POETICS OF THE SYNTHESIS OF FOLKLORE AND LITERARY PRINCIPLES

In the Dagestani children's literature of the 60–80s of the twentieth century, a very interesting kind of the novel genre was reflected – a tale-tale, which was also used in the children's prose of the Dagestani writer Abdul Radzhabov, whose book – «Khurdzhiny Fundukhbek» (1975) – the same tale-tale. The literary element prevails in it, which is noticeable in the plot execution and in the compositional structure. At the same time, the writer does not forget about folklore, brings already forgotten stories back to life, giving them a completely new, modern sound. Among the attributes of a folk tale are «talking animals», fairy-tale situations (an element of the fantastic), a simple plot, a threefold repetition of the action, a mandatory happy ending that embodies the victory of good over evil.

Elements of the literary beginning in the story: the loss of the traditional beginning and ending, realism in the narrative, signs of modernity, the expansion of the traditional circle of acting fairy-tale characters, etc.

In folk tales, the main goal is to achieve one's own happiness. In the literary fairy tale of A. Radzhabov – the happiness of the people, i.e. for the whole people. Fundukhbek becomes the intercessor of the poor, the patron of the offended and offended, piously fulfills the precepts of the people, which reflect the best national traditions. In the narrative of Radzhabov, a realistic and magical way of depicting are surprisingly combined. Next to quite realistic characters-Fundukhbek, the Card saved by him, his children, Padishah Dudurkuli II, etc. – there are also fantastic heroes-animals who think, speak and act like humans. There are no metamorphoses characteristic of a fairy tale here. The vocation of the fairy tale is to affirm justice and good. The world of Abdul Rajabov's fairy tale is not at all ideal, but even here natural intelligence, nobility, unselfishness and kindness win.

Лолита Гогохия

*Тбилисский Государственный Университет, магистрант
Тбилиси, Грузия*

ФОРМИРОВАНИЕ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ГРУЗИНСКОЙ И ОСЕТИНСКОЙ ОБЩИН В САНКТ-ПЕТЕРБУРГЕ

На протяжении нескольких веков Санкт-Петербург остается городом России, где соединяются культура, искусство и традиции людей разных этнических групп и конфессий. На берегах Невы снискали признание выдающиеся деятели Грузии и Республики Северная Осетия-Алания, составившие впоследствии интеллектуальный костяк своих землячеств: И. Чавчавадзе, К. Хетагуров, А. Церетели, Е. Бритаев, Я. Гогешашвили и многие другие. Цель исследования – сравнить процесс формирования грузинской и осетинской общин и выявить особенности их взаимодействия между собой и с принимающим обществом нового региона поселения. Актуальность темы исследования обуславливается высоким интересом среди грузин и осетин в национально-культурном самоопределении и межэтническом диалоге.

Теоретической базой исследования послужили труды: Р. Коэна, Х. Тололяна, У. Сафрана, В. Д. Попкова, В. Ю. Зорина и других. В ходе исследования были применены качественные методы получения информации: анализ статистики и материалов периодической печати; глубинные интервью; опрос экспертов. Экспертный опрос проводился среди сотрудников городской и муниципальной администраций Санкт-Петербурга.

В результате исследования были сделаны выводы, что грузинская и осетинская общины имеют схожие диаспорные стратегии, направленные на интеграцию и адаптацию своих членов в Санкт-Петербурге. Отличия исследуемых организаций лежат в правовом и имущественном статусе, в уровне их сплоченности и активности. В осетинской общине наблюдается более высокий процент активности и солидарности, когда в грузинской общине этот показатель с каждым годом уменьшается. Несмотря на политический конфликт в Грузии, обе общины принимают участие в международной жизни Санкт-Петербурга. В ходе исследования подсчитано, что с 2005 года грузинская и осетинская общины приняли участие в более 100 мероприятиях культурной, миграционной и политической направленности.

Lolita Gogokhia

Tbilisi State University, master student

Tbilisi, Georgia

FORMATION AND INTERACTION OF THE GEORGIAN AND OSSETIAN COMMUNITIES IN ST. PETERSBURG

For several centuries St. Petersburg has remained a city of Russia, where culture, art and traditions of people of different ethnic groups and confessions are combined. Outstanding figures of Georgia and the Republic of North Ossetia-Alania gained recognition on the banks of the Neva and later formed the intellectual backbone of their ethnic communities: I. Chavchavadze, K. Khetagurov, A. Tsereteli, E. Britaev, Y. Gogebashvili and many others. The purpose of the study is to compare the process of formation of the Georgian and Ossetian communities and identify the features of their interaction with each other and with the host society of the new settlement region. The relevance of the research topic is due to the high interest among Georgians and Ossetians in national-cultural self-determination and interethnic dialogue.

The theoretical basis of the study was the works of R. Cohen, H. Tololyan, U. Safran, V.D. Popkova, V.Y. Zorin and others. In the course of the research, qualitative methods of obtaining information were applied: analysis of statistics and materials from periodicals; in-depth interviews; survey of experts. An expert survey was conducted among employees of the city and municipal administrations of St. Petersburg.

As a result of the study, it was concluded that the Georgian and Ossetian communities have similar diaspora strategies aimed at integrating and adapting their members in St. Petersburg. The differences between the studied organizations lie in the legal and property status, in the level of their cohesion and activity. A higher percentage of activity and solidarity is observed in the Ossetian community, while in the Georgian this indicator decreases every year. Despite the political conflict in Georgia, both communities take part in the interethnic life of St. Petersburg. The study estimated that since 2005 the Georgian and Ossetian communities have taken part in more than 100 cultural, migration and political events.

Горюшина Евгения М.

*научный сотрудник лаборатории политологии и права
Южный научный центр Российской академии наук
Ростов-на-Дону, Россия*

УСТНАЯ ИСТОРИЯ: ОТ АНТРОПОЛОГИИ ВОЙНЫ К ПОВСЕДНЕВНОСТИ

«Антропологический поворот» в исторических исследованиях обуславливает необходимость обращения к соответствующим источникам, позволяющим ответить на новые вопросы. В первую очередь, это источники личного происхождения. Немаловажное значение приобретает и проведение интервью с непосредственными участниками и очевидцами войн и конфликтов. Они имеют существенные отличия от всех других источников личного происхождения, поскольку сама запись интервью представляет собой процесс целенаправленного создания источников.

Широкое использование устных источников привело к появлению в исторической науке особого направления – устной истории. Впервые организационное оформление устной истории произошло в зарубежной историографии после Второй мировой войны. Именно тогда возникло само ее название, являющееся буквальным переводом на русский язык английского понятия «oral history».

В отечественной историографии внимание к устным источникам возросло в конце 1980-х гг. 27–28 ноября 1989 г. в Кирове прошла первая всесоюзная научная конференция по проблемам устной истории, было создано Общество устной истории как добровольное общественное объединение. Несмотря на то, что последовавшие затем события не позволили реализоваться всем намеченным планам, с 1990-х гг. начался настоящий бум устноисторических исследований в России и других постсоветских государствах, прежде всего по теме Великой Отечественной войны.

За миновавшие почти три десятилетия сложились комплексы устных источников о военном времени, многие материалы опубликованы в специальных и общих сборниках, часть размещена в электронных СМИ. Рассказы участников военных событий фиксировали, наряду с отдельными исследователями и рабочими группами, созданными на временной основе, специально созданные центры устной истории.

Сбор и последующий анализ интервью с очевидцами и (или) участниками вооруженных действий могут поставить во главу угла не столько само противоборство, сколько человеческую повседневность и иначе взглянуть на историческое прошлое.

Исследование выполнено в рамках проекта РНФ №17-18-01411 в 2021 г.

Goryushina Evgeniya M.

*Southern Scientific Center of Russian Academy of Sciences
Rostov-on-Don, Russia*

ORAL HISTORY: FROM THE ANTHROPOLOGY OF WAR TO EVERYDAY LIFE

The “anthropological turn” in historical research necessitates the use of appropriate sources to answer new questions. First of all, these are sources of personal origin. Conducting interviews with direct participants and eyewitnesses of wars and conflicts is also gaining in importance. They differ significantly from all other sources of personal origin, since the recording of the interview itself is a process of purposeful creation of sources.

The widespread use of oral sources led to the emergence of a special direction in historical science – oral history. For the first time, the organizational formulation of oral history occurred in foreign historiography after the Second World War. It was then that its very name arose, which is a literal translation into Russian of the English concept of “oral history”.

In Russian historiography, attention to oral sources increased in the late 1980s. On November 27-28, 1989, the first all-Union scientific conference on oral history was held in Kirov, and the Oral History Society was established as a voluntary public association. Despite the fact that the subsequent events did not allow all the plans to be realized, since the 1990s a real boom in oral history research began in Russia and other post-Soviet states, primarily on the theme of the Great Patriotic War.

Over the past nearly three decades, complexes of oral sources about wartime have developed, many materials have been published in special and general collections, some have been posted in electronic media. The stories of the participants in the military events were recorded, along with individual researchers and working groups created on a temporary basis, specially created centers of oral history.

The collection and subsequent analysis of interviews with eyewitnesses and (or) participants in hostilities can prioritize not so much the confrontation itself, but human everyday life and review the historical past in a different way.

The study was carried out within the framework of the project of the Russian Science Foundation #17-18-01411 in 2021.

Дадянова Тамара Владимировна

доктор филос. наук, член Союза журналистов России

МНОГОЯЗЫЧИЕ – ОСНОВА УСПЕШНОСТИ ИВАНА ЯЛГУЗИДЗЕ-ГАБАРАЕВА (1775-1830) В ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ И ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В 2022 г. жители РСО –Алании будут торжественно отмечать 1100-летие крещения Осетин. Ведутся работы по благоустройству храмов. С особой тщательностью реставрируется средневековая часовня в селе Нузал. Архиепископ Владикавказской и Аланский Леонид поспособствовал тому, что во Владикавказе вступил в строй в сентябре 2020 г. Духовно-просветительский центр в бывшей разрушенной архиерейской резиденции на ул. А. Церетели (бывшей Крепостной). Восстановлен при нём храм в честь святого равноапостольного великого князя Владимира. К юбилею вышла в издательстве «Ир» книга «Кто мы? Осетины – аланы Кавказа» известного историка и археолога В Кузнецова. В Архызе – бывшем православном центре средневековой Алании укрепляют древние храмы от разрушения (ныне это территория КЧР, и находятся под патронажем ЮНЕСКО. В церкви Рождества Богородицы – Аланском подворье в Москве теперь звучит «Аве Мария» на осетинском языке». Об Иване Ялгузидзе-Габараеве с благоговением вспоминают ученые и священники Осетии и Грузии, когда обращаются к проблеме православного миссионерства и просветительства на Северном Кавказе. Необходимо, чтобы его перевод Четвероевангелия (1823 г.) на осетинском языке звучал во время службы в храмах Осетии. Рядом с храмом св. князя Владимира находится церковь во имя просветительницы Грузии св. Нины, где на грузинском языке могут звучать фрагменты из этого же Четверостишия, а священники во время проповедей повествовать о культуртрегерской и миротворческой деятельности И. Ялгузидзе-Габараева. Родился он в привилегированной социальной группе в с. Залда Горийского уезда (ныне Цхинвальский р-н Южной Осетии), воспитывался при дворе царя Картли-Кахетии Ираклия II (1720-1798), в монастыре. И. Крестителя и в Давидо-Гареджийской пустыне у священника И. Карумидзе для подготовки грамотных просветителей, могущих умело и искусно распространять свет Божественной истины. Вполне закономерно, что первая печатная осетинская книга стала называться «Начальное учение человеком, хотящим учиться книг божественного писания» (1798 г.). Многоязычие, высокообразованность Ивана Ялгузидзе-Габараева способствовали привлечению его администрацией российских войск на Кавказе в качестве переводчика. С этой миссией он справлялся успешно: искусным, деликатным переводом порой сглаживал конфликты между осетинским крестьянством и грузинскими феодалами. Царской администрации он доводил страдания, тяжёлое положение горцев Паца, побережий Большой и Малой Лиахвы и Куры, а также Наро-Мамисонской котловины. Он помогал неграмотным в письменной

форме доводить до властей их просьбы. Дипломатическую миссию осуществлял по просьбе подполковника Симоновича Ф., посылавшего его в ущелья Южной и Северной Осетии с целью «вразумления и успокоения» и приведению осетин к клятве верности российской империи. Часто миссионер рисковал жизнью. Спустя 18 лет преподавал в начальных классах приходского духовного училища при Тифлисской духовной семинарии, где обучались в духе веры и осетинские дети. Проводил службы на двух языках. В это время он упорно разрабатывал систему графических знаков для передачи осетинской речи, синхронно внедряя среди осетин два функционально различных алфавита. Оба были основаны на грузинской графике: церковной азбуки хуцури и на знаках грузинского светского письма. Велика заслуга Ивана Ялгузидзе-Габараева в создании первого осетинского букваря и катехизиса (1821 г.). В его честь поставлены два памятника: во Владикавказе (2015 г.) и Цхинвале (2016 г.). Автор – скульптор В. Плиев. Читатели интересуются его поэмой «Алгузиани».

Dadianova T. V.

Doctor of Philosophy Sci.,

member of the Union of Journalists of Russia

GABARAEV (1775-1830) IN EDUCATIONAL AND DIPLOMATIC ACTIVITIES

In 2022, residents of RSO-Alania will solemnly celebrate the 110th anniversary of the baptism of Ossetians. Work is underway to improve the temples. The medieval chapel in the village of Nuzal is being restored with special care. Archbishop Leonid of Vladikavkaz and Alan contributed to the fact that Vladikavkaz came into operation in September 2020. Spiritual and educational center in the former destroyed bishop's residence on A. Tsereteli Street (former Serf). The church in honor of the Holy Equal-to-the-Apostles Grand Duke Vladimir was restored with him. For the anniversary, the book "Who are we?" was published in the publishing house "IR". Ossetians - Alans of the Caucasus" by the famous historian and archaeologist V. Kuznetsov. In Arkhyz, the former Orthodox center of medieval Alanya, ancient temples are being strengthened from destruction (now it is the territory of the KCR, and are under the patronage of UNESCO. In the Church of the Nativity of the Theotokos – the Alan courtyard in Moscow, "Ave Maria" is now heard in the Ossetian language." Scientists and priests of Ossetia and Georgia remember Ivan Yalguzidze-Gabarayev with reverence when they turn to the problem of Orthodox missionary work and enlightenment in the North Caucasus. It is necessary that his translation of the Fourth Gospel (1823) in the Ossetian language be heard during the service in the temples of Ossetia. Next to the church of St. Prince Vladimir is the church in the name of the Enlightener of Georgia St. Nina, where fragments from the same Quatrain can be heard in Georgian, and priests during sermons tell about the cultural and peacekeeping activities of I. Yalguzidze-Gabaraev. He was born in a privileged social group in the village of Zalda, Gori district (now Tskhinvali district of South Ossetia), was brought up at the court of King Irakli II of Kartli-Kakheti (1720-1798), in a monastery. I. the Baptist and in the Davido-Gareja desert with the priest I. Karumidze to train competent educators who can skillfully and skillfully spread the light of Divine truth. It is quite natural that the first printed Ossetian book was called "The initial teaching of a person who wants to take into account the books of divine Scripture" (1798). The multilingualism, highly educated Ivan Yalguzidze-Gabaraev contributed to the involvement of his administration of Russian troops in the Caucasus as a translator. He coped with this mission successfully: with a skillful, delicate translation, he sometimes smoothed out conflicts between the Ossetian peasantry and the Georgian feudal lords. To the Tsarist administration, he brought suffering, the plight of the mountaineers of Pats, the coasts of the Greater and Lesser Liakhva and Kura, as well as the Naro-Mamison basin. He helped illiterate people to communicate their requests to the authorities in writing. The diplomatic mission was carried out at the request of

Lieutenant Colonel F. Simonovich, who sent him to the gorges of South and North Ossetia in order to "enlighten and calm down" and bring Ossetians to the oath of allegiance to the Russian Empire. Often the missionary risked his life. 18 years later, he taught in the elementary classes of the parish theological school at the Tiflis Theological Seminary, where Ossetian children also studied in the spirit of faith. Conducted services in two languages. At that time, he was persistently developing a system of graphic signs for the transmission of Ossetian speech, synchronously introducing two functionally different alphabets among Ossetians. Both were based on Georgian graphics: the Khutsuri church alphabet and the signs of Georgian secular writing. Great is the merit of Ivan Yalguzidze-Gabaraev in the creation of the first Ossetian primer and catechism (1821). Two monuments were erected in his honor: in Vladikavkaz (2015) and Tskhinvali (2016). The author is the sculptor V. Pliev. Readers are interested in his poem "Alguziani".

კარინა ვამლინგი

პროფესორი

მადროს უნივერსიტეტი, შვედეთი

მარია ანჰოლმი საქართველოში და მისი წიგნი "გოგი და მაგოგის ქვეყანაში" (1895)

ნაშრომი ეხება შვედი მწერლის, მისიონერისა და ქალთა უფლებების დამცველის მარია ელისაბედ ანჰოლმის (1851–1946) მუშაობას. მან მოინახულა კავკასია და საქართველო 1893 წელს, რის შედეგადაც გამოქვეყნდა წიგნი „გოგის და მაგოგის ქვეყანაში. Skildringar och studier från en resa i Kaukasien [გოგისა და მაგოგის ქვეყანაში. ანგარიშები და კვლევები კავკასიაში მოგზაურობიდან]” (1895). მარია ანჰოლმი აქვეყნებს პირად ანგარიშს მისი მოგზაურობისა და საქართველოში ყოფნის შესახებ. მას განსაკუთრებული ინტერესი აქვს კავკასიის სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების წარმოჩენისა და ფართოდ წერს ქართველებისა და სომხების, ასევე ჩერქეზების შესახებ. ოსები, ქისტები, სვანები, იეზიდები, თათრები, გერმანელები და სხვა.

მარია ანჰოლმმა ნახევარი წელი გაატარა კავკასიაში 1893 წლის გაზაფხულზე და ზაფხულში, დარჩა დასთან იდა ობერგთან, რომელიც ცხოვრობდა და მუშაობდა თბილისში. წიგნის მიზანი, როგორც ანჰოლმის წინასიტყვაობაშია ნათქვამი, იყო "მკითხველ და მოგზაურ შვედ საზოგადოებაში ცნობიერების ამაღლება ულამაზესი და საინტერესო, მაგრამ უგულვებელყოფილი კავკასიური ქვეყნების შესახებ". წიგნი "გოგისა და მაგოგის ქვეყანა" გამოირჩევა როგორც ყველაზე ვრცელი (470 გვერდი) ნაშრომი კავკასიაზე შვედურ ენაზე იმ დროს. გამოცემა ილუსტრირებულია 40 ფოტოსურათით და რამდენიმე ნახატი.

ანჰოლმი საქართველოში შემოვიდა შავი ზღვიდან და დეტალურად აღწერს ბათუმიდან მოგზაურობას თბილისამდე. თბილისში გაჩერებული, იგი ესტუმრა მცხეთას თავისი საკათედრო ტაძრებითა და მონასტრებით, მიემგზავრება კოკორში, ეწვევა გერმანელ კოლონისტებს ალექსანდერსდორფში და უფრო დიდხანს მოგზაურობს ერევანსა და ეჩმიადინში. მას მკითხველი მიჰყავს თბილისის ბევრ ცენტრალურ ნაწილსა და ადგილას, სტუმრობს "ახალ-თბილისს", რუსულ ნაწილს და სოლოლაკს, ავლაბარს, კვების ბაზარს, ძველ "თათრულ ქალაქს", აბანოებსა და ბოტანიკურ ბაღს. ის წერს უმცირესობებზე, როგორცაა იეზიდები და რასკოლნიკები. რელიგიური საკითხები და ქალების მდგომარეობა ოჯახში და საზოგადოებაში განსაკუთრებულ შემოთქმებას იწვევს მარია ანჰოლმში და ის ხშირად იკვლევს ამ თემებს. თბილისში დამყარებული კონტაქტების ქსელის წყალობით, მას შეეძლო დაკვირვებოდა ადგილობრივი მოსახლეობის ყოველდღიურ ცხოვრებას და შემოთქმებას, როგორცაა წყალდიდობის პრობლემები, დიდუბეში ქოლერის გაჩენა და დაუცველობა. მარია ანჰოლმი თავის ისტორიას ამთავრებს მოგზაურობით კავკასიონის სამხედრო გზაზე, როდესაც ის ტოვებს საქართველოს.

MARIA ANHOLM IN GEORGIA AND HER BOOK “I GOGS OCH MAGOGS LAND”(1895)

The paper addresses the work of the Swedish writer, missionary and women's rights advocate Maria Elisabeth Anholm (1851–1946). She visited the Caucasus and Georgia in 1893, which resulted in the publication of the book “I Gogs och Magogs land. Skildringar och studier från en resa i Kaukasien [In the land of Gog and Magog. Accounts and Studies from a journey in the Caucasus]” (1895). Maria Anholm gives a personal account of her travels and stay in Georgia and Armenia. She has a special interest in portraying the different ethnic groups of the Caucasus, and writes extensively about the Georgians and Armenians, and also about the Circassians, Ossetians, Kists, Svanetians, Yezids, Tatars, Germans and others.

Maria Anholm spent half a year in the Caucasus in the spring and summer of 1893, staying with her sister Ida Öberg, who was living and working in Tiflis. The purpose of the book, as stated in Anholm's preface, was to “raise the awareness among the reading and travelling Swedish society of the beautiful and interesting but neglected Caucasian countries”. The book “I Gogs och Magogs land” stands out as the most extensive (470 pages) work on the Caucasus in the Swedish language at the time. The publication is illustrated with 40 photographs and several drawings.

Anholm entered Georgia from the Black Sea and describes in detail the journey from Batumi to Tiflis. With Tiflis as her base, she visits Mtskheta with its cathedral and monasteries, travels to Kodzhori, visits German colonists in Alexandersdorf and undertakes a longer journey to Yerevan and Echmiadzin. She takes the reader to many central parts and places in the environment of Tiflis, visiting “New-Tiflis”, the Russian part and Sololaki, Avlabar, the food bazar, the old “Tatar town”, the baths and the Botanical garden. She writes about minorities such as the Yesids and Raskolniks. Religious issues and the situation of women in the family and society are of special concern to Maria Anholm and she often explores these topics. Thanks to her established network of contacts in Tiflis, she is able to observe everyday life and worries of the local population, such as problems of flooding, an outbreak of cholera in Didube and the perceived insecurity. Maria Anholm concludes her account with a journey on the Military High Road over the Caucasus, as she leaves Georgia.

Витторио С. Томеллери
Профессор
Туринский университет,
Италия

О ЛАТИНИЗАЦИИ ОСЕТИНСКОГО ЯЗЫКА ВНУТРИ И СНАРУЖИ

Несмотря на свою непродолжительность (1923–1938 гг.), Новый осетинский алфавит, основанный на латинских буквах, несомненно, заслуживает большего внимания в истории советской языковой политики. Кампания по латинизации проводилась в начале 20-х годов в тюркоязычном Азербайджане и на неоднородном в языковом отношении Северном Кавказе. В случае с Азербайджаном и родственными ему языками выбор латинского алфавита был воспринят и преподнесен как сильное идеологическое оружие против арабской традиции и интернационализации Октябрьской революции. С другой стороны, осетинский язык, который использовал алфавит на основе кириллицы с 1844 года, стал в то же время ареной не менее актуального в культурном и идеологическом отношении эксперимента по латинизации, в котором обсуждение реформы алфавита не касалось религиозных вопросов, а скорее идентитарный и культурный вопрос, отраженный в выборе сценария.

Отчет «post eventum» о спорах между сторонниками кириллицы и сторонниками нового алфавита был представлен культурным деятелем Григорием Алексеевичем Дзагуровым в небольшом эссе, опубликованном в 1923 году.

Кроме того, в газете есть меморандум Георгия Васильевича Баева, который хранится в его личном архиве (Берлин, Национальная библиотека). В этом коротком тексте (восемь страниц), написанном на русском языке в 1925 году и адресованном исполнительному комитету Северо-Осетинской автономной области, Баев выражает свое отрицательное мнение о введении латинского алфавита в Осетии и раскрывает культурные и практические причины. о своем предпочтении кириллицы, впервые использованной в гражданском шрифте, в осетинской грамматике, составленной академиком Андреем Михайловичем Шегреном в 1844 году.

Vittorio S. Tomelleri

*Professor, University of Turin,
Italia*

ON THE LATINISATION OF OSSETIAN VIEWED FROM INSIDE AND OUTSIDE

Notwithstanding its short duration (1923–1938), the new Ossetic alphabet, based on Roman letters, without any doubt deserves to receive more attention in the history of the Soviet language policy. The latinisation campaign was carried on, at the beginning of the '20, in Turkic speaking Azerbaijan and in the linguistically not homogeneous North Caucasus. In the case of Azerbaijan and its sister languages the choice of the Latin alphabet was perceived and presented as a strong ideological weapon against the Arabic tradition and towards the internationalisation of the October revolution. Ossetian, on the other hand, which had been using a Cyrillic-based alphabet since 1844, became at the same time the terrain of a culturally and ideologically not less relevant latinisation experiment, in which the discussion about the alphabet reform did not involve religious matters, but rather the identitarian and cultural question as reflected in the choice of the script.

A “post eventum” account of the debates between the supporters of the Cyrillic script and the proponents of the new alphabet was provided by the cultural activist Grigoriy Alekseyevich Dzagurov in a short essay, published in 1923.

In addition, paper features a memorandum by Georgiy Vasil'evich Baev, kept in his personal archive (Berlin, National Library). In this short text (eight pages), written in Russian in 1925 and addressed to the executive committee of the North Ossetian autonomous region, Baev expresses his negative opinion about the introduction of a Latin-based alphabet in Ossetia and exposes the cultural and practical reasons of his preference of the Cyrillic script, firstly used, in the civil typeface, in the Ossetic grammar composed by the academician Andrei Mikhailovich Sjögren in 1844.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ПАРЕМИЙ О ЗДОРОВЬЕ КАК ЦЕННОСТИ

Картины мира разных народов имеют свои специфические особенности, которые проявляются в языке и культуре того или иного социума.

Особыми языковыми единицами, закрепившими опыт познания мира народом, являются пословицы и поговорки. Они представляют собой богатейший пласт языковой системы, веками хранящий в себе народные наблюдения, умозаключения и представления о мире, человеке, этические и эстетические нормы, сведения об образе жизни, традициях и обычаях народа, что придает паремиологии языка этническую самобытность.

Отношение к здоровью представляет собой одну из констант любого национального сознания. Здоровье – одна из основных жизненных ценностей. О здоровье сейчас много говорят и пишут, проблемы сохранения здоровья и лечение болезней активно обсуждаются в прессе и на телевидении. Всегда ли таким трепетным было отношение общества к здоровью? Какими принципами руководствовались наши предки в обыденной жизни, проявляя заботу о сохранении здоровья? Различаются ли эти принципы у представителей разных наций? Для проведения исследования мы обратились к двум паремиологическим картинам мира – русской и английской.

В русских паремиях абстрактный концепт *здоровье* часто сопоставляется с конкретными ценными предметами, например, деньгами, сокровищами, подчеркивается превосходство здоровья над ценностью любого порядка: *Здоровье – лучшее богатство; Здоровье – дороже золота; Доброе здоровье дороже богатства.*

Сопоставление с богатством и приоритет здоровья над ним позволяет сделать русскому человеку важный вывод: *здоровье* – понятие бесценное, его невозможно купить.

В английских паремиях наблюдается несколько иной подход к данному культурному смыслу. Паремии с культурным смыслом *Здоровье как ценность* хотя и представлены в паремиологическом фонде английского языка, но не так релевантны. В английских паремиях ценность здоровья тоже сравнивается с деньгами и сокровищами, например, *Wealth is nothing without health; A sound mind in a sound body; Good health is above wealth; The first wealth is health.*

У англичан подчеркивается, что богатство как средство обеспечения нормальной жизни влияет на физическое и психическое здоровье человека. С одной стороны, без денег человеку нельзя жить (*Longevity depends on wealth*), а с другой стороны, человек часто тратит здоровье ради богатства. Богатство приносит людям как физическую, так и психическую усталость. Чем большим достатком человек обладает, тем больше он беспокоится о своем имуществе. Такой духовный стресс с течением времени вредит здоровью. Кроме того, богатые люди обычно ведут нездоровый образ жизни, например, недостаточно уделяют времени физической закалке, употребляют много жирной пищи. Поэтому бывает так, что здоровье богатых людей хуже здоровья бедных (*Wealthy people are always close to the pharmacy; Wealthy is not healthy*).

В русских паремиях отмечена связь здоровья со счастьем, другим ценностным объектом: *Здоровье и счастье не живут друг без друга; Дал бы бог здоровья, а счастье найдем.*

В английских паремиях тоже упоминается связь здоровья со счастьем (*Happiness is nothing more than good health and a bad memory; Health is happiness*). В менталитете англичан концепт *здоровье* часто связан с концептом долготлетие. Англичане считают, что достижение долголетия на основе здоровья является одним из конечных целей жизни человека. Здоровье воспринималось как главная ценность, оттесняя материальные блага в периферийную зону, что и нашло отражение в паремиях.

COMPARATIVE LINGUOCULTUROLOGICAL ANALYSIS OF ENGLISH AND RUSSIAN PAREMIAS ABOUT HEALTH AS A VALUE

Pictures of the world of different peoples have their own specific features, which are manifested in the language and culture of a particular society.

Proverbs and sayings are special linguistic units that consolidated the experience of understanding the world by the people. They represent the richest layer of the language system, for centuries keeping in itself folk observations, conclusions and ideas about the world, man, ethical and aesthetic norms, information about the way of life, traditions and customs of the people, which gives the paremiology of the language ethnic originality.

The attitude to health is one of the constants of any national consciousness. Health is one of the basic values in life. There is a lot of talk and writing about health now, the problems of maintaining health and treating diseases are actively discussed in the press and on television. Has society always been so reverent about health? What principles were guided by our ancestors in everyday life, showing concern for maintaining health? Do these principles differ among representatives of different nations? To conduct the study, we turned to two paremiological pictures of the world - Russian and English.

In Russian paremias, the abstract concept of health is often compared with specific valuable objects, for example, money, treasures, the superiority of health over values of any order is emphasized: *Health is the best wealth; Health is more valuable than gold; Good health is more valuable than wealth.*

Comparison with wealth and the priority of health over it allows the Russian person to draw an important conclusion: health is an invaluable concept, it cannot be bought.

In English paremias, there is a slightly different approach to this cultural meaning. Paremias with a cultural meaning *Health as a value*, although presented in the paremiological fund of the English language, is not so relevant. In English paremias, the value of health is also compared to money and treasures, for example, *Wealth is nothing without health; A sound mind in a sound body; Good health is above wealth; The first wealth is health.*

The British emphasize that wealth as a means of ensuring a normal life affects the physical and mental health of a person. On the one hand, a person cannot live without money (*Longevity depends on wealth*), and on the other hand, a person often spends his health for the sake of wealth. Wealth brings people both physical and mental fatigue. The more wealth a person has, the more he worries about his property. This kind of spiritual stress damages your health over time. In addition, wealthy people usually lead unhealthy lifestyles, for example, do not devote enough time to physical conditioning, eat a lot of fatty foods. Therefore, it happens that the health of rich people is worse than the health of the poor (*Wealthy people are always close to the pharmacy; Wealthy is not healthy*).

In Russian paremias, the connection between health and happiness, another value object, is noted: *Health and happiness do not live without each other; God would give health, but we will find happiness.*

The English paremias also mention the connection between health and happiness (*Happiness is nothing more than good health and a bad memory; Health is happiness*). In the British mentality, the concept of *health* is often associated with the concept of longevity. The British believe that achieving longevity through health is one of the ultimate goals of human life. Health was perceived as the main value, pushing material benefits to the peripheral zone, which was reflected in the paremias.

**Зангиева Зарема Н.,
Беслекоева Зарема Р.,
Хомерики Магдалена С.**

*Владикавказский колледж экономики и права,
Владикавказ, Россия*

ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ЭЛЕМЕНТАМ КУЛЬТУРЫ ИНОЯЗЫЧНОЙ РЕЧИ

Обучение студентов идиоматичности устной иноязычной речи как составной части методики развития коммуникативной компетенции является одной из наиболее важных целей обучения иностранному языку.

Одной из важнейших характеристик иноязычной коммуникативной компетенции является способность студентов выражать свои мысли и коммуникативные намерения на иностранном языке точно, правильно, выразительно, образно, используя различные языковые средства и, в частности, фразеологические единицы, идиоматические выражения; уметь выразить точно, лаконично не только коммуникативное намерение, но и свое отношение к сказанному. Такие умения относятся к культуре иноязычной речи.

При обучении иностранному языку студентов всё ещё сохраняется тенденция научить их лишь «правильности» иноязычной речи. Мы полагаем, что при обучении иностранной речи уже на начальном этапе необходимо заботиться о «культуре речи», по крайней мере, о ее основных элементах, поскольку именно эти два понятия по определению Л. И. Скворцова являются двумя степенями освоения языка, двумя способами владения им: первой, низшей, степенью оказывается правильность речи.

Второй, высшей степенью освоения языка является культура речи в собственном смысле. О культуре речи можно говорить в условиях владения литературной речью, в условиях правильности (т.е. владения литературными нормами).

Но высокая культура речи заключается не только в следовании нормам языка. Она заключается еще и в умении найти не только точное средство для выражения своей мысли, но и наиболее доходчивое (т.е. наиболее выразительное) и наиболее уместное (т.е. самое подходящее для данного случая и, следовательно, стилистически оправданное).

Решение проблемы языковой нормы вызывает много споров среди лингвистов разных поколений, этим объясняется многообразие толкований этого термина и неоднозначность его понимания.

В статье мы рассматриваем различные ошибки и отступления от литературной нормы: неправильные, неверные написания слов; погрешности в произношении; образования, противоречащие грамматическим и лексическим законам языка. Но, в первую очередь, нас интересуют фразеологические ошибки, обусловленные неточностью или неправильностью употребления слов во фразеологии.

В начале изучения иностранного языка необходимо ознакомить студентов с коммуникативными качествами хорошей иноязычной речи, которые в будущем помогут избежать ошибок и будут стимулировать студентов совершенствовать свою речь на иностранном языке, стремясь к ее правильности, точности, выразительности и образности.

PROBLEMS OF TEACHING ELEMENTS OF CULTURE OF FOREIGN LANGUAGE SPEECH

Teaching students the idiomaticity of oral speech in a foreign language as an integral part of the methodology for the development of communicative competence is one of the most important goals of teaching a foreign language.

One of the most important characteristics of foreign language communicative competence is the ability of students to express their thoughts and communicative intentions in a foreign language accurately, correctly, expressively, figuratively, using various linguistic means and, in particular, phraseological units, idiomatic expressions; to be able to express accurately, concisely not only the communicative intention, but also their attitude to what was said. Such skills are related to the culture of foreign language speech.

When teaching a foreign language to students, there is still a tendency to teach them only the "correctness" of foreign language speech. We believe that when teaching foreign speech, already at the initial stage, it is necessary to take care of the "culture of speech", at least about its basic elements, since these two concepts, as defined by L. I. Skvortsova are two stages of language acquisition, two ways of mastering it: the first, the lowest, stage is the correctness of speech.

The second, the highest stage of language acquisition is the culture of speech in the proper sense. It is possible to speak about the culture of speech in conditions of mastery of literary speech, in conditions of correctness (i.e., possession of literary norms).

But a high culture of speech is not only about following the norms of the language. It also consists in the ability to find not only the exact means for expressing one's thoughts, but also the most intelligible (i.e., the most expressive) and the most appropriate (i.e., the most suitable for a given case and, therefore, stylistically justified).

The solution to the problem of the linguistic norm causes a lot of controversy among linguists of different generations; this explains the variety of interpretations of this term and the ambiguity of its understanding.

In the article, we consider various mistakes and deviations from the literary norm: wrong, incorrect spellings of words; errors in pronunciation; formations that contradict the grammatical and lexical laws of the language. But, first of all, we are interested in phraseological errors caused by inaccuracy or incorrect use of words in phraseology.

At the beginning of learning a foreign language, it is necessary to familiarize students with the communicative qualities of good foreign language speech, which in the future will help to avoid mistakes and will stimulate students to improve their speech in a foreign language, striving for its correctness, accuracy, expressiveness and imagery.

თამარ ზიგერ-პოპიაშვილი

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ლოქოტოხანგი*

გერმანულის სწავლების მეთოდოლოგიური თავისებურებები

გერმანული ენის შესწავლა გერმანიაში სახელმწიფო ზრუნვის საგანია. არსებობს მასწავლებელთა მომზადებისა და გადამზადების პროგრამები. სპეციალიზებული პროგრამებით მასწავლებლები კვალიფიკაციას იმაღლებენ, მათ შესაძლებლობა აქვთ, შეისწავლონ სწავლების

ახალი, თანამედროვე მეთოდოლოგია. გერმანიაში გერმანული ენის მასწავლებლები კვალიფიკაციას იმაღლებენ დასწრებული ან დისტანციური ფორმით.

როგორც ცნობილია, ენის შესწავლა ინდივიდუალური პროცესია, როგორც საზღვრების შიგნით, ქვეყანაში, ასევე საზღვრებს გარეთ. DAF გერმანული, როგორც უცხო ენა, განსხვავდება DAZ გერმანულის, როგორც მეორე ენის, სწავლებისაგან. პირველ შემთხვევაში (DAF), გერმანულის, როგორც უცხო ენის სწავლების პროცესში, მასწავლებლები იყენებენ მშობლიურ ენას. DAZ გაკვეთილებზე კი უნდა დავეუკავშიროთ ერთმანეთს დედა ენა და მეორე ენა, მათი შედარებითი ანალიზი. ეს ნიშნავს მეორე ენაზეც აზროვნებასა და გერმანულ ენაზე სწავლებას მშობლიური ენის გამოყენების გარეშე.

ნაშრომში განხილული გვაქვს DAF და DAZ სწავლების პროექტები, რომლებიც გერმანიაში განხორციელდა. ამავე დროს, ჩვენ უმთავრეს ადგილს ვუთმობთ ამ ენის შესწავლის სხვადასხვა მეთოდოლოგიას, ძირითადად კი, ყურადღებას მივაქცევთ იმ ერთიან სტანდარტულ მოდელს, რომელიც ითვალისწინებს, ლექსიკასთან ერთად, გრამატიკის ზოგიერთი ასპექტის სწავლებას: ფონეტიკის, მორფოლოგიისა და სინტაქსის საკითხებთან დაკავშირებით.

ნაშრომში ყურადღებას ვამახვილებთ მეტყველების კულტურის საკითხების სწავლებაზე და ვიყენებთ ამბის თხრობის ცნობილ მეთოდს, რომელიც ენის შესწავლისა და კომუნიკაციის გაადვილების ერთ-ერთი ადაპტირებული მეთოდია. თხრობის მეთოდი ეფექტურად ეხმარება ადამიანს საუბრის ლოგიკურად წარმართვაში, საჭირო სასაუბრო უნარების ჩამოყალიბება-განვითარებაში.

Tamar Sieger-Popiashvili

*Ivane Javakishvili
Tbilisi state university
Ph.D. Student*

THE METHODOLOGICAL PECULIARITIES OF TEACHING GERMAN

Learning German is a subject of state care in Germany. There are teacher training and retraining programs. With specialized programs, teachers improve their skills, they have the opportunity to explore new, modern teaching methodologies. In Germany, German language teachers are trained in attendance or distance learning.

Language learning is an individual process, both within and outside the country. DAF German as a Foreign Language is different from teaching DAZ German as a Second Language. In the first case (DAF), teachers use their mother tongue in the process of teaching German as a foreign language. In DAZ lessons we have to combine mother tongue and second language, their comparative analysis. This means thinking in a second language and learning German without using your native language.

The present paper discusses the DAF and DAZ training projects implemented in Germany. At the same time, we focus on different methodologies for learning this language. Above all, we will pay attention to a single standard model that teaches some aspects of grammar with vocabulary: phonetics, morphology, and syntax.

The present paper highlights teaching speech culture issues and usage of the well-known method of storytelling, which is one of the most effective methods of learning language and facilitating communication. The method of narration effectively helps a person to conduct the conversation logically, to develop the necessary conversational skills.

გერმანიის გაერთიანება და მისი თანმხლები პროცესების დინამიკა

მეორე მსოფლიო ომში გერმანიის დამარცხების შემდეგ შეიქმნა გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა (BRD - Bundesrepublik Deutschland) და გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკა (GDR - Demokratische Republik Deutschland).

ფედერაციული რესპუბლიკა თავიდან მხოლოდ ტრიზონში დაარსებულ სახელმწიფოს გულისხმობდა და მას ტრიზონსაც უწოდებდნენ. თუმცა შემდეგ გამოიკვეთა მისი მთლიანი სახელი - გერმანია (Deutschland).

გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკას (გდრ), რომელიც ბერლინის აღმოსავლეთში მდებარეობდა, სსრკ მართავდა. სახელის მიუხედავად, გერმანიის ეს მხარე არ იყო დემოკრატიული. იქ დამყარებული იქნა დიქტატურა, სადაც არ არსებობდა არც თავისუფალი არჩევნები და არც ოპოზიცია. ძალაუფლებით სარგებლობდა ერთადერთი პარტია - გერმანიის სოციალისტური ერთობის პარტია (SED).

ჩვენს მოხსენებაში საუბარია გერმანიის ორად გაყოფის შედეგების შესახებ. ბერლინის კედელი აშენდა დასავლეთ და აღმოსავლეთ ბერლინის გამყოფი ნაწილის სახით. ამას, პირველ რიგში, მოჰყვა ის, რომ ადამიანებს აღარ შეეძლოთ კომუნიზმის ილუზიისაგან თავის დაღწევა მხოლოდ აღმოსავლეთ ბერლინის დატოვებით და დასავლეთ ბერლინში გადასვლით. ბევრი ადამიანი ცდილობდა გაქცევას აღმოსავლეთ ბერლინიდან, მისი აუტანელი, არამდგრადი მდგომარეობისა და მისი სასტიკი მთავრობის გამო. გარდა ამისა, ამ კედელმა გამოიწვია ოჯახების დაყოფაც. მოქალაქეები ცდილობდნენ ბერლინის ერთი მხარიდან, მეორეში გაქცევას. ეს, რა თქმა უნდა, ძალიან რთული და საშიში იყო. წლების განმავლობაში, როდესაც ბერლინის კედელი ჯერ კიდევ იდგა, ორასი ადამიანი იღუპებოდა ყოველთვიურად აღმოსავლეთ ბერლინიდან გაქცევის ან გაქცევის მცდელობის გამო. ეს ძალიან დიდი ტრაგედია იყო გერმანიისათვის.

გერმანიაში გამყოფი კედლის დაშლა იყო პირველი ნაბიჯი გერმანიის გაერთიანებისაკენ, რომელიც ოფიციალურად დასრულდა აღმოსავლეთ გერმანიის დაშლითა და გერმანიის სახელმწიფოს ოფიციალური გაერთიანებით.

ნაშრომში განვიხილავთ გერმანიის გაერთიანების შემდეგ განვითარებულ პროცესებს, ვიკვლევთ უშუალოდ რა გავლენა მოახდინა ბერლინის კედლის დაცემამ გერმანულ საზოგადოებასა და პოლიტიკაში; ცალკეული გერმანული ოჯახებისა და ეთნიკური უმცირესობების წინაშე; აღინიშნება ის დადებითი და უარყოფითი მოვლენები, რომელიც ამ ორი მხარის გაერთიანებას მოჰყვა.

Nina Sieger

Student at the Faculty of Social and Political Sciences
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia

GERMAN UNIFICATION AND THE DYNAMICS OF ITS ACCOMPANYING PROCESSES

After the defeat of Germany in World War II, the Federal Republic of Germany (Bundesrepublik Deutschland) and the German Democratic Republic (Demokratische Republik Deutschland) were formed.

The Federal Republic originally meant only the state established in Trizone and was also called Trizone. However, its full name was later revealed - Germany (Deutschland).

The German Democratic Republic (GDR), located east of Berlin, was ruled by the USSR. Despite the name, this part of Germany was not democratic. A dictatorship was established there, with neither free elections nor opposition. The only party in power was the German Socialist Unity Party (SED).

The present paper discusses the consequences of splitting Germany in two. The Berlin Wall was built as a dividing line between West and East Berlin. This was followed, first of all, by the fact that people could no longer escape the illusion of communism just by leaving East Berlin and moving to West Berlin. Many people tried to flee East Berlin because of its appalling condition and its brutal government. In addition, this wall also led to the division of families. Citizens tried to flee from one side of Berlin to the other. It was, of course, very difficult and dangerous. During the years when the Berlin Wall was still standing, two hundred people died every month from fleeing or attempting to escape from East Berlin. It was a very big tragedy for Germany.

The fall in the Wall in Germany was the first step towards the unification of Germany, which officially ended with the disintegration of East Germany and the official unification of the German state.

In the paper, the processes that took place after the unification of Germany will be examined, as well as the impact that the fall of the Berlin Wall had on German society and politics in the face of separate German families and ethnic minorities. The positive and negative events that led to the unification of these two sides are outlined.

ლერი თავაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო

დავით სოსლანის სოციალურ-პოლიტიკური სტატუსი საქართველოში (ნუმბმატიკური ძეგლებისა და მონუმენტური მხატვრობის მიხედვით)

თამარ მეფისა და დავით სოსლანის მონეტები სამეცნიერო ლიტერატურაში ცნობილია როგორც „თამაჩის და დავითის მონეტები „ბაგჩაგიონთა საგვაჩეუდო ნიშნით“. თამარის და დავითის მონეტა ჩვენთვის მრავალმხრივ არის საინტერესო. მონეტის მიხედვით, აშკარად შეგვიძლია დავინახოთ ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური მდგომარეობა, სადაც თამარი და დავითი ერთობლივად მმართველობენ, მაგრამ პირველი მეორეზე უპირატესი ძალაუფლებისა და ლეგიტიმაციის მფლობელია. თამარის უპირატესობა გამოხატულია მონეტის შუბლზე მისი პირველი მოხსენიებით, ასევე მონეტის ზურგზე არსებული წარწერით. ამ მოცემულობის მიუხედავად, მონეტაზე ჩანს, რომ დავით სოსლანი თავისი მეუღლის თანამოსაყდრეა, რომელიც ქვეყანაში ერთგვარი უმცროსი მეფის სტატუსით სარგებლობს.

თამარის და დავითის სოციალური მდგომარეობა კარგად იკვეთება ფრესკულ მხატვრობაშიც. გარეჯის მრავალმთის იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის ფრესკაზე გამოსახული ყოფილან თამარ მეფე, დავით სოსლანი და მათი ვაჟი, გიორგი ლაშა. ფრესკას, რომელიც მონასტრის დასავლეთის კედელზე ყოფილა აღბეჭდილი ჰქონია თავისი წარწერა, რომელიც თავის დროზე ექვთიმე თაყაიშვილს გადმოუწერია. წარწერაში ყურადღებას იპყრობს ის ფაქტი, რომ დავით სოსლანი თამარის მსგავსად მეფეთა მეფედ არის მოხსენიებული, მაგრამ თამარის გამოსახულება ფრესკის საპატიო მარჯვენა მხარესაა მოთავსებული.

მონეტებზე არსებული რეალობა, სადაც დავითის სახელი თამარის გვერდითაა ამოკვეთილი, თავის ასახვას ჰპოვებს უკვე მონუმენტურ მხატვრობაში, რისი მაგალითია გარეჯის მრავალმთის იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის ფრესკა. საქართველოს სამეფოში დავით სოსლანის პიროვნების უდავო გავლენის მიუხედავად, იგი რჩებოდა თამარის მეუღლე-მეფის სტატუსში. წარატული წყაროების გარდა აღნიშნული კარგად ჩანს თამარისა და დავითის ერთობლივ მონეტებსა

და გარეჯის მრავალმთის იოანე ნათლისმცემლის მონასტრის დასავლეთი კედლის ფრესკულ გამოსახულებაზეც. ამგვარად, მონეტასა და ფრესკაზე ასახული დავითის მზარდი პოლიტიკური სტატუსის მიუხედავად, თამარი თავის მეფე-ქმართან შედარებით უპირატესი ადგილით სარგებლობდა ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკურ რეალობაში.

Leri Tavadze

*Ivane Javakishvili Tbilisi
State University
Tbilisi Georgia*

POLITICAL AND SOCIAL STATUS OF DAVIT SOSLAN IN GEORGIA (According to Numismatics and Monumental Painting)

Coins of queen Tamar and Davit Soslan is known as *coins of Tamar and Davit with the "Bagrationi family badge"* in academic literature. Coin of Tamar and Davit is quite interesting for us from many perspectives. Political condition of the Georgian state is brightly visible based on this coin. Tamar and Davit shared power in Georgia but supremacy and legitimacy of the former over the latter is well illustrated on those coins. Tamar's precedence is depicted on obverse of the coin where her name is inscribed at first and in Arabic legend on reverse of the same coin. Despite these circumstances Davit Soslan is co-ruler of his consort and he could be rendered as the junior *mepe* (sovereign; sometimes translated as king) in Georgia.

The social status of Tamar and Davit is well illustrated on frescoes too. John the Baptist Monastery at Gareji had a fresco with royal depiction of queen Tamar, Davit and their son, Giorgi Lasha. The fresco, which was painted on the west facade, had its own inscription copied by Ekvtime Takaishvili several decades ago. It is worth to note that Davit Soslan similar to Tamar is mentioned as *mepe ta mepe* (sovereign of sovereigns; sometimes translated as king of kings) in this inscription, but the depiction of Tamar is placed on the right side of the fresco that shows her superiority.

Social and political reality that we see on coins, where name of Davit is inscribed next to Tamar, displays the analogy in monumental painting, fresco of John the Baptist Monastery at Gareji is a good example. Despite the strong personal influence of Davit Soslan in Georgia he remained to be a sort of sovereign consort of queen Tamar. Alongside the narrative sources this is well illustrated on the mutual coins of Tamar and Davit and on the fresco that was depicted on west facade of John the Baptist Monastery at Gareji. Hence, despite the growing influence of Davit Soslan portrayed on coins and fresco, Tamar had a higher position in social and political reality of Georgia.

Тадтаева Анжелика В.

*канд. пед. наук, доцент кафедры «Общественные науки»,
Финансовый университет при Правительстве
Российской Федерации,
Владикавказ, Россия*

МУЛЬТИЛИНГВИЗМ КАК ОДИН ИЗ ПУТЕЙ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ

В статье рассматриваются проблемы межкультурной коммуникации в условиях мультилингвизма. Актуальность темы исследования обусловлена следующим. Современное общество развивается в условиях интернационализации и глобализации, в результате чего осуществляется

тесная взаимосвязь и взаимовлияние культурных особенностей разных народов, интенсификация межкультурных коммуникаций, превращающих весь мир в единое коммуникативное пространство.

Мультилингвизм, будучи социокультурным феноменом, ставит перед образованием комплексные задачи подготовки молодежи к жизни в условиях многонациональной и поликультурной среды, формирования умений вступать в коммуникацию и сотрудничать с представителями разных национальностей. Интеграция в мировое сообщество предусматривает учёт национальных традиций в образовании; создание условий для формирования культурной идентичности учащейся молодежи; формирование разнообразной культурной среды для развития личности.

Межкультурная коммуникация духовно обогащает участников общения, поскольку каждая культура обладает присущими ей духовно-нравственными богатствами. В связи с тем, что опыт общения двуязычного человека является многоязычным, он также обязательно должен быть многокультурным.

Рассматривая современную культуру, мы характеризуем ее как «этническую», поскольку в подавляющем большинстве стран, в условиях мультилингвизма вряд ли найдётся «чистая» культура, связанная с развитием одного народа, одной нации. Обычно мы имеем дело с общим коммуникативным пространством, представляющим собой смесь

элементов разных культур.

Культурная компетенция предполагает знание культурных технологий и умение использовать эти знания в своей повседневной жизни. Существует два аспекта культурологических компетенций: индивидуальный и институциональный.

По мере того как мир становится всё более и более сложным и культурно плюралистическим, возрастает и важность проблем, связанных с межкультурным общением. Способность общаться независимо от культурных барьеров влияет на жизнь каждого человека.

Межкультурное общение является важным фактором в современном глобализированном мире. Обмен информацией с людьми, принадлежащими к разным культурам, известен как межкультурное общение.

Tadtaeva Angelika V.

*Candidate of Science in Pedagogics
Russia, Vladikavkaz*

MULTILINGUISM AS ONE OF THE INTERCULTURAL COMMUNICATION WAY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND INTERNATIONALIZATION

The article deals with the problems of intercultural communication in the context of multilingualism. The relevance of the research topic is due to the following. Modern society is developing in the conditions of internationalization and globalization, as a result of which there is a close relationship and mutual influence of the cultural characteristics of different peoples, the intensification of intercultural communications that turn the whole world into a single communicative space.

Being a socio-cultural phenomenon, multilingualism poses complex tasks for education to prepare young people for life in a multinational and multicultural environment, to form the skills to engage in communication and cooperate with representatives of different nationalities. Integration into the world community provides for taking into account national traditions in education; creating conditions for the formation of the cultural identity of students; formation of a diverse cultural environment for personal development.

Intercultural communication spiritually enriches the participants of communication, since each culture has its own spiritual and moral riches. Due to the fact that the communication experience of a bilingual person is multilingual, it must also be multicultural.

Considering modern culture, we characterize it as "ethnic", since in the vast majority of countries, in the conditions of multilingualism, there is hardly a "pure" culture associated with the development of one people, one nation. Usually we are dealing with a common communicative space, which is a mixture of different cultural elements.

Cultural competence implies knowledge of cultural technologies and the ability to use this knowledge in your daily life. There are two aspects of cultural competencies: individual and institutional.

As the world becomes more and more complex and culturally pluralistic, the importance of problems related to intercultural communication also increases. The ability to communicate regardless of cultural barriers affects the life of every person.

Intercultural communication is an important factor in the modern globalized world. The exchange of information with people belonging to different cultures is known as intercultural communication.

Ибрагимова Патимат А.

*Дагестанский государственный университет,
к.и.н., доцент
Махачкала, Россия*

ФОРМИРОВАНИЕ ВАКФНОЙ СОБСТВЕННОСТИ НА ЗЕМЛЮ В ДАГЕСТАНЕ

К земельной собственности религиозных учреждений в Дагестане относится вакф. Появление вакфной собственности связано было с распространением ислама в Дагестане. Вакфные земли существовали в подавляющем большинстве селений Дагестана. Этим термином дагестанские источники отмечают дарения движимого и недвижимого имущества. Земельная вакфная собственность обозначает две категории: 1. земли, от которых в пользу мечети периодически поступала постоянная доля дохода; 2. земли, находящиеся во владении и распоряжении мечети, но с единственным ограничением: такие земли нельзя было продавать и дарить. Отрывок из документа на арабском языке, был выявлен в Ахалчинской мечети (ориентировочно II половина XIX в.) "...Махачу завещал свой пахотный участок Калата засеваемый пятью кайлами зерна сельской мечети, а также он отдал 20 баранов... Курбан Али отдал свой пахотный участок засеваемый шестью кайлами. Из них: 2 кайла мударрисам; 2 ратла для светильника и 10 баранов... Шейх Исмаил завещал свой участок засеваемый 4 кайлами – бейтумалу, а также отдал свой пахотный участок Саладиб на 2,5 кайла... Также он отдал пахотный участок называемый Кулдирихур на 2 кайла для светильника мечети. Зубайд отдал пахотный участок Билкик засеваемый на 2 кайла также для мечетского светильника. Мирза сын Фатимат завещал 40 баранов: ¼ часть джамаату, ¼ часть беднякам, ¼ часть для (слово не разборчиво) и ¼ часть для жертвоприношений. А также свой пахотный участок под названием Халадалиб с западной стороны засеваемый 2 кайлами для мечетского светильника... Мухаммад сын Хусейна отдал вакф свой пахотный участок Бакадалариб, а также завещал свой пахотный участок под названием Хамтита. Дибир Мухаммад сын Дадуча завещал треть своего имущества... Исмаил сын Малакуча завещал 10 баранов". Как мы видим из документов, вакфы образовывались по завещаниям в пользу мечетей. Эти земли сдавались в аренду, и доход шел на содержание мечети и духовенства. Имелись также заповедные рощи, лесные участки, материалы с которых использовали в целях ремонта мечети и как топливо.

Ibragimova Patimat A.

*Dagestan State University, Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor
Makhachkala, Russia*

FORMATION OF WAKF LAND OWNERSHIP IN DAGESTAN

The land property of religious institutions in Dagestan includes waqf. The emergence of waqf property was associated with the spread of Islam in Dagestan. Wakf lands existed in the overwhelming majority of the villages of Dagestan. With this term, Dagestan sources mark the donation of movable and immovable property. Land wakf property denotes two categories: 1. land from which a constant share of income was periodically received in favor of the mosque; 2. land owned and operated by the mosque, but with the only restriction: such land could not be sold or donated. An excerpt from a document in Arabic, was found in the Akhalchinskaya mosque (approximately the 2nd half of the 19th century) "... picks. Of them: 2 kaila mudarris; 2 ratla for a lamp and 10 rams ... Sheikh Ismal bequeathed his plot sown with 4 kailas to beytumul, and also gave his arable plot Saladib for 2.5 kailas ... He also gave an arable plot called Kuldirikhur for 2 kailas for a mosque lamp. Zubayd gave the arable plot of Bilkik, sown for 2 kayla, also for a mosque lamp. Mirza, son of Fatimat, bequeathed 40 rams: $\frac{1}{4}$ part to the jamaat, $\frac{1}{4}$ part to the poor, $\frac{1}{4}$ part for (the word is illegible) and $\frac{1}{4}$ part for sacrifices. And also his arable land called Haladalib on the western side, sown with 2 kailas for a mosque lamp ... Muhammad son of Hussein gave the waqf his arable land Bakadalarib, and also bequeathed his arable land called Hamtita. Dibir Muhammad, son of Daduch, bequeathed a third of his property ... Ismail, son of Malakuch, bequeathed 10 rams." As we see from the documents, wakfs were formed by wills in favor of mosques. These lands were leased, and the income went to the maintenance of the mosque and the clergy. There were also protected groves, forest areas, materials from which were used to repair the mosque and as fuel.

Кайтова Ирина А.

*СОГУ им. К. Хетагурова, доцент каф. иностранных языков
для неязыковых специальностей
Владикавказ, Россия*

ЯЗЫК КАК СРЕДСТВО ВЫРАЖЕНИЯ ДУХОВНОСТИ НАРОДА

1. Язык - важнейшее средство выражения национального менталитета, духовности, системы ценностей.
2. Языковая картина мира используется во всех сферах гуманитарного знания.
3. Языковая картина мира выражает национальный характер, мировоззрение народа.
4. Проклятия и благопожелания формируют языковую картину мира.
5. Языковую картину мира осетин формирует понятия Адат и Агъдау – нравственно этический кодекс бытия народа.

Статья посвящена изучению проблем осетинского языка, его лексики в процессе формирования этно-национальной картины мира осетин.

Научная новизна заключается в постановке самой данной проблемы.

Теоретическая и практическая ценность в том, что статья будет способствовать возникновению интереса у исследователей к дальнейшему изучению лексики осетинского языка.

Ключевые слова: язык, лексика, языковая картина мира, проклятия, благопожелания.

LANGUAGE AS A MEANS OF EXPRESSING THE SPIRITUALITY OF THE PEOPLE

1. Language is the most important means of expressing the national mentality, spirituality, value system.
2. The linguistic picture of the world is used in all spheres of humanitarian knowledge.
3. The linguistic picture of the world expresses the national character, the world outlook of the people.
4. Curses and good wishes form the linguistic picture of the world.
5. The linguistic picture of the world of the Ossetians is formed by the concepts of Adat and Aghdau - the morally ethical code of the life of the people.

The article is devoted to the study of the problems of the Ossetian language, its vocabulary in the process of forming an ethno-national picture of the world of Ossetians.

The scientific novelty lies in the formulation of this problem itself.

The theoretical and practical value is that the article will contribute to the emergence of interest among researchers in the further study of the vocabulary of the Ossetian language.

Keywords: language, vocabulary, language picture of the world, curses, benevolence.

ნათია კენჭიაშვილი

*ფილოლოგიის დოქტორი, მოწვეული დოქტორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო*

ქართული ორატორული ნიმუშების საკითხისათვის „ქართლის ცხოვრებაში“

ძველი ქართული მჭევრმეტყველების ისტორიის საკუთრივ ქართულენოვანი წყაროებიდან უპირველესია „ქართლის ცხოვრება“ და, კერძოდ კი, მისი სხვადასხვა ნაწილი, მათ შორის, **ლეონტი მროველის „ცხოვრება ქართველთა მეფეთა“**, **ჯუანშერ ჯუანშერიანის**, ანონიმი ავტორის „მატიანე ქართლისაჲს“ ქრონიკა, დავით აღმაშენებლისა და თამარ მეფის ისტორიკოსთა, ლაშა-გიორგის დროინდელი მემატიანისა და ჟამთააღმწერლის თხზულებები. ჩვენამდე მოღწეული პირველი ქართულენოვანი ორატორული ნიმუშები აღნიშნული საისტორიო თხზულებათა განუყოფელი ნაწილია. აქ დაცულია ქართველ მეფეთა (**მირიან II-ის, ვახტანგ I გორგასლის, დავით IV აღმაშენებლის, გიორგი III-ის, თამარ მეფის, გიორგი IV ლაშას, დემეტრე II თავდადებულის, ბექა I ჯაყელის**) და სხვადასხვა საერო და სასულიერო პირის (**ჯუანშერ სპასპეტის, ბასილი ეზოსმოდღრის**) საჯარო გამოსვლების ამსახველი მასალა. წინამდებარე კვლევაში მიმოხილული იქნება თითოეული ეს ნიმუში, წარმოთქმის დრო, ადგილი, ისტორიული გარემოებები, კვლევის საერთო ვითარება და ა.შ. როგორც აღნიშნული მასალის შესწავლამ აჩვენა, „ქართლის ცხოვრებაში“ დაცული ორატორული ნიმუშები, ძირითადად, განეკუთვნება სადარბაზო, სამგლოვიარო და სამხედრო მჭევრმეტყველების დარგებსა და სიტყვის ჟანრს.

FOR THE ISSUE OF THE GEORGIAN ORATORY SAMPLES IN “A HISTORY OF GEORGIA”

The first Georgian-language sources in the history of old Georgian rhetoric are served in “A History of Georgia” (“Kartlis Tskhovreba”) and in particular, its various parts, including the chronicle of **Leonti Mroveli** “The Lives of Georgian Kings”, **Juansher Juansherian**, the anonymous author’s “Chronicle of Kartli”, the history of David Agmashenebeli and Queen Tamar and chronicler of the time of Lasha-Giorgi. The first Georgian oratory samples that have reached us are an integral part of these historical works. There are preserved public speeches of Georgian kings (**Mirian II, Vakhtang I Gorgasali, David IV the Restorer, George III, Queen Tamar, George IV Lasha, Demetre II the Devoted, Beka I Jakeli**) and various secular and religious figures (**Juansher Spaspeti, Basil Ezosmoghdari**). This study aims at providing a review of each of these samples, the time of utterance, the place, the historical circumstances, the overall situation of the study, etc. As the study of the materials reveals, the oratory samples preserved in “A History of Georgia” (“Kartlis Tskhovreba”) basically belongs to the fields of celebration, funeral and military rhetoric and to the speech genre.

ჯონი კვიციანი

ჰუმანიტაჲ მეცნიეებათა ფაკულტეტის
კავკასიოლოგიის სასწავლო-სამეცნიეხო ინსტიტუტის
ასოციეებული პროფესოხი
თბილისი, საქახოველო

კავკასიის ხალხთა ისტორიის კვლევის მეთოდოლოგიისათვის

თანამედროვე გლობალიზაციის პროცესს ახასიათებს როგორც დადებითი (ახალი კიბერ-ტექნოლოგიების გავრცელება, მსოფლიო ზეეროვნული საზოგადოების ფორმირება და სხვ.), ისე უარყოფითი (ფინანსურ-ეკონომიკური, ეკოლოგიური კრიზისები, საერთაშორისო ტერორიზმი და სხვ.) მხარეები. რეგიონულ და ლოკალურ დონეებზე აგრეთვე უდიდეს გამოწვევად რჩება ეროვნულ საზოგადოებათა და სახელმწიფოთა რღვევის პროცესის დაწყება. ზემოაღნიშნულ ამ გამოწვევებზე პასუხის გაცემა ითხოვს ადამიანის ახალი ინტეგრალური აზროვნების ფორმირებას და შესაბამისად ხალხთა ლოკალურ, რეგიონალურ და გლობალურ დონეებზე ინტეგრაციას. ამ თვალსაზრისით, თუ ევროკავშირის ქვეყნების სოციალურ-კულტურული, ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტეგრაცია მისაბაძია, კავკასიაში, პირიქით, სახეზეა რეგიონის დეზინტეგრაცია, ეთნოპოლიტიკური კონფლიქტები და ა.შ. აღნიშნული პროცესების შეჩერება და შემდგომ ერთიანი თანამედროვე მშვიდობიანი კავკასიის ფორმირება შეიძლება მიღწეულ იქნეს ახალი სამოქალაქო საზოგადოებების და სახელმწიფოთა მიერ შესაბამისი კავკასიური პოლიტიკის გატარების შედეგად. ეს პოლიტიკა კავკასიურ იდეას უნდა ეფუძნებოდეს, რომლის იდეოლოგიური საფუძველი კავკასიური ცივილიზაცია შეიძლება იყოს (ცივილიზაციაში ჩვენ ვგულისხმობთ ერთი ან რამდენიმე ეთნოსის, სახელმწიფოს საერთო ღირებულებებით გაერთიანებას). კავკასიურმა ცივილიზაციამ, რომელიც აგრარულ ეპოქაში ჩამოყალიბდა, ინდუსტრიულ და პოსტინდუსტრიულ (ინფორმაციულ) ეპოქაში საკუთარ კულტურულ-ცივილიზაციურ ნიადაგზე ტრანსფორმაცია ვერ განიცადა (საკუთარი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის დაკარგვა და ა.შ.). ამჟამად, რეგიონისათვის გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს მოდერნიზაციულ და ტრადიციულ ღირებულებათა შორის სინთეზის მიღწევა, შესაბამისად, შეიქმნება საფუძველი იმისა, რაზეც თანამედროვე რეგიონული ინტეგრაციული პროცესები უნდა დამყარდეს. აღნიშნულ კონტექსტში, კავკასიის ხალხთა საერთო ისტორიული

ნარსულის ახლებურად შესწავლა, ისტორიული მეხსიერების აქტუალიზაცია მნიშვნელოვან ამოცანას წარმოადგენს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე მოხსენებაში გაანალიზებული იქნება: 1.კავკასიის შესწავლის ოთხი ეტაპი.განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა კავკასიის ისტორიის ახლებურად შესწავლა-რეკონსტრუქციის საკითხებს. თუ ადრე კავკასიოლოგია ცარიზმის ხელისუფლებასა და საბჭოთა სახელმწიფოს ემსახურებოდაა, ახლა მისთვის არა სახელმწიფო არამედ ადამიანი და მისი უფლებები არის მთავარი ღირებულება.

2. მეთოდოლოგიურ პლურალიზმზე და კერძოდ ცივილიზაციურ თეორიაზე დაყრდნობა, სისტემურ-სინერგეტიკული მეთოდის გამოყენებით,საშუალებას გვაძლევს ახლებურად გაანალიზდეს კავკასიის ისტორიის აქტუალური საკითხები. ავტორი, სამყაროს მთლიანობის იდეის ხედვიდან გამომდინარე, გლობალურ, რეგიონულ და ლოკალურ შემადგენლებს მის რთულ სტრუქტურირებულ სისტემადა მიიჩნევს, რომელთანაც კავშირშია ქვესისტემები - რეგიონები (ცივილიზაციები) და მის ელემენტებად კი სოციუმები - ეთნოსები, ერები, სახელმწიფოები გვევლინება. ფორმაციული, მარქსისტული მეთოდოლოგიისაგან განსხვავებით, რომელიც კაცობრიობის ისტორიას ეკონომიკაზე დაფუძნებულ ფორმაციათა ცვლად მიიჩნევს, ცივილიზაციური მეთოდოლოგიის პრიორიტეტია კულტურა, ცივილიზაციების (აგრარული, ინდუსტრიული, პოსტინდუსტრიული) ცვლა. ეს უკანასკნელი, კავკასიის ხალთა ისტორიისა და კულტურის უნიკალურობის ღრმად შესწავლის საშუალებას იძლევა.

Joni Kvitsiani

*Associate Professor at the Scientific Institute of Caucasian Studies
Faculty of Humanities, Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia*

For the research methodology of the history of the peoples of the Caucasus

The process of modern globalization has both positive (the spread of new cyber technologies, the formation of a global superpower society, etc.) and negative aspects (financial-economic, environmental crises, international terrorism, etc.). The process of disintegration of national societies and states also remains a major challenge at the regional and local levels. Responding to the above challenges requires the formation of a new integral human thinking and consequently the integration of peoples at the local, regional and global levels. In this sense, if the socio-cultural, economic, and political integration of the EU countries is a model, in the Caucasus, on the contrary, there is the disintegration of the region, ethno political conflicts, etc. The cessation of these processes and the subsequent formation of a unified modern peaceful Caucasus can be achieved through the pursuit of appropriate Caucasian policies by new civil societies and states. This policy should be based on the idea of the Caucasus, the ideological basis of which may be the Caucasian civilization (in civilization we mean the unification of one or more ethnic groups, the state with common values). The Caucasian civilization, formed in the agrarian era, did not transform its cultural-civilizational ground in the industrial and post-industrial (information) era (loss of its state independence, etc.). Currently, it is an urgent task for the region to achieve a synthesis between modernizing and traditional values, therefore, the basis on which modern regional integration processes should be based. In this context, a new study of the common historical past of the peoples of the Caucasus, the actualization of historical memory is an important task.

Based on the above, the report will analyse

1) Four stages of study of the Caucasus. Special attention will be paid to the issues of new study-reconstruction of the history of the Caucasus. If in the past Caucasian Studies served the Tsarist government and the Soviet state, now for it not the state but the people and their rights are the main value; 2. relying on methodological pluralism and in particular on the theory of civilization, using the system-synergistic method, allows us to re-analyse current issues in the history of the Caucasus. From the

point of view of the idea of the integrity of the universe, the author considers the global, regional, and local components as its complex structured system, with which subsystems - regions (civilizations) are connected and its elements are societies - ethnicities, nations, states. Unlike the formative, Marxist methodology, which considers the history of humans as a variable of economics-based formations, the priority of the civilization methodology is culture, the change of civilizations (agrarian, industrial, post-industrial). The latter provides an in-depth study of the uniqueness of the history and culture of the Caucasus peoples.

მაია კიკვაძე

*ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პროფესორი
ბათუმი, საქართველო*

სინტაქსის სწავლების რამდენიმე საკითხი ქართულის, როგორც მეორე ენის შესწავლის საწყის ეტაპზე

მეორე ენის შესწავლა და ამ პროცესში წარმატების მიღწევა ძირითადად მასწავლებლის გამოცდილებაზე, პროფესიულ უნარ-ჩვევებზე არის დამოკიდებული.

საქართველო ეთნიკურად და ენობრივად შერეული ქვეყანაა. არაქართულენოვან ჯგუფებთან მომუშავე მასწავლებლების წინაშე მუდმივად დგას საკითხი – როგორ ვიმუშაოთ განსხვავებული ეროვნული მენტალიტეტის, განსხვავებული სტრუქტურის მქონე ენათა მომხმარებლებთან ისე, რომ მინიმალურ დროში, ენის შემსწავლელის მიზნებიდან და ინტერესებიდან გამომდინარე, მივალწიოთ მათთან კომუნიკაციას, ვასწავლოთ ქართული ენის გრამატიკის ძირითადი საკითხები.

აღვნიშნავთ, რომ არ არსებობს მეორე ენის სწავლების ერთიანი, სტანდარტული მოდელი. იცვლება დრო, იცვლება ენის სწავლების მეთოდებიც. ყველა სამიზნე ჯგუფს ინდივიდუალური მიდგომა სჭირდება. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ლექსიკის დაუფლების დროს. მაგრამ კომუნიკაცია, პირველ ყოვლისა, ფრაზების შესწავლით, მარტივი წინადადებების აგებით იწყება, რასაც ჩვენ ქართულის, როგორც მეორე ენის შესწავლის საწყის ეტაპზე ვინყებთ.

თავდაპირველად უპირატესობას ვანიჭებთ მარტივ და შერწყმულ წინადადებებს, შემდეგ მაპირისპირებელი კავშირების საშუალებით ვცდილობთ ენის შემსწავლელს ავაგებინოთ რთული თანწყობილი წინადადებები. თუმცა სულაც არ არის აუცილებელი ამ ეტაპისთვის ტერმინების: შერწყმული, რთული და ა.შ. გამოყენება. იმიტომ რომ კავშირიანი კონსტრუქციის შემოტანა ენის შემსწავლელს ეხმარება დიალოგური მეტყველების წარმართვაში. სწორედ ამ საკითხებზე ვისაუბრებთ ვრცლად ჩვენს მოხსენებაში.

Maia Kikvadze

*Batumi Shota Rustaveli State University, professor
Batumi, Georgia*

SEVERAL ISSUES OF TEACHING SYNTAX AT THE INITIAL STAGE OF LEARNING GEORGIAN AS A SECOND LANGUAGE

Learning a second language and succeeding in this process depends mainly on the teacher's experience and professional skills.

Georgia is an ethnically and linguistically mixed country. Teachers working with non-Georgian language groups are constantly faced with the question - how to work with users of languages with different

national mentality, different structure, so that in a minimum of time, depending on the goals and interests of the language learner, we can communicate with them.

Note that there is no single, standard model for teaching a second language. Times are changing, language teaching methods are also changing. Every target group needs an individual approach. This is especially important when mastering vocabulary. But communication begins, first of all, with the study of phrases, with the construction of simple sentences, which we begin at the initial stage of learning Georgian as a second language.

At first we prefer simple and combined sentences, then through contrasting connections we try to construct difficult compound sentences for the language learner. However, it is not necessary for this stage to use the terms: combined, complex, etc. Use.

Because introducing a connective construct helps the language learner to conduct dialogic speech. These are the issues we will discuss in detail in our report.

Киргуева Фатима Х.

*доктор педагогических наук, профессор кафедры
начального и дошкольного образования СОГУ им. К. Хетагурова,
профессор кафедры теории и технологии социальной работы ЧГУ*

Гизоев Сослан Э.

*СОГУ им. К. Хетагурова, аспирант
Владикавказ, Россия*

НАЦИОНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСТВЕННОСТИ МОЛОДЕЖИ

Каждая историческая эпоха имеет свой идеальный образ, в котором воплощаются наиболее значимые черты и устремления людей этой эпохи. Воспитывая патриотов своего Отечества, советская педагогика большое внимание уделяла волевым качествам личности. Анализ волевого поведения человека позволил советским педагогам и психологам выделить ряд волевых качеств: целеустремленность, самостоятельность, решительность, настойчивость, смелость, мужество, дисциплинированность.

Личность – класс – нация – человечество – вот те конкретно-исторические понятия, т.е. социальные начала, которые в своем диалектическом взаимодействии определяют структуру гражданско-патриотического воспитания в советской школе. Советский патриотизм обходил стороной национальную принадлежность. На наш взгляд, на первом месте должна стоять национальная обусловленность гражданско-патриотического воспитания, сохранность национальной культуры в веках. Это ни в коем случае не означает, что воспитание гражданской активности должно замыкаться в национальных рамках. Необходимо выработать условия, при которых воспитание гражданина-патриота будет прокладывать путь к человечеству, к гуманизму.

Межнациональные отношения должны строиться на взаимном уважении и взаимном культурном интересе. Исходя из этого, следует, что национальный жизненно-исторический опыт неповторим в своей повторяемости. И вот эту диалектику национального и интернационального, личного и общечеловеческого необходимо передать молодому поколению. Гражданско-патриотическая активность народа не должна опираться на стремление представить отдельные периоды единой и взаимосвязанной истории в виде истории отдельно взятого народа, вне контекста непосредственного участия в ней других народов.

С помощью истории можно проследить истоки развития гражданственности, патриотизма в нашем государстве и, в частности, каждого народа, живущего в нашей многонациональной стране. Мы можем на примере выдающихся личностей, восхищаясь их подвигами, достижениями, которые

совершались во благо страны, показывать молодёжи насколько тяжело и ценно то, что мы имеем сегодня, какой ценой оно достигнуто. Если брать историю Республики Северная Осетия-Алания, то принцип зарождения гражданственности идентичен российскому. Настоящий патриот ставит интересы Отечества – государства, выше личных интересов.

Мы считаем, что альтернативы истории, как инструменту воспитания патриотизма и гражданственности у молодёжи, не существует. История всегда актуальна и имеет постоянный эффект влияния на молодое поколение, что и необходимо государству для воспитания достойных граждан.

Kirgueva Fatima Kh.

*Doctor of Pedagogy, Professor of the Department of Primary and
Preschool Education, North Ossetian State University North Ossetian
State University named after Kosta Khetagurov, Professor of the
Department of Theory and Technology of Social Work,
Chechen State University*

Gizoev Soslan E.

*North Ossetian State Pedagogical Institute, PhD student
Vladikavkaz, Russia*

NATIONAL CULTURE AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF YOUTH CITIZENSHIP

Each historical era has its own ideal image, which embodies the most significant features and aspirations of the people of this era. Raising the patriots of their Fatherland, Soviet pedagogy paid great attention to the strong-willed qualities of the individual. An analysis of the volitional behavior of a person allowed Soviet teachers and psychologists to single out a number of volitional qualities: purposefulness, independence, decisiveness, perseverance, courage, discipline.

Personality - class - nation - humanity - these are the concrete historical concepts, i.e. social principles, which in their dialectical interaction determine the structure of civil-patriotic education in the Soviet school. Soviet patriotism bypassed national identity. In our opinion, in the first place should be the national conditioning of civil-patriotic education, the preservation of national culture over the centuries. This in no way means that the education of civic engagement should be confined within the national framework. It is necessary to work out the conditions under which the education of a citizen-patriot will pave the way to humanity, to humanism.

Interethnic relations should be based on mutual respect and mutual cultural interest. Based on this, it follows that the national life-historical experience is unique in its repeatability. And this dialectic of national and international, personal and universal must be passed on to the younger generation. The civil-patriotic activity of the people should not be based on the desire to present separate periods of a single and interconnected history in the form of the history of a single people, outside the context of the direct participation of other peoples in it.

With the help of history, one can trace the origins of the development of citizenship, patriotism in our state and, in particular, every people living in our multinational country. Using the example of outstanding personalities, admiring their feats, achievements that were made for the good of the country, we can show the youth how difficult and valuable what we have today, at what cost it has been achieved. If we take the history of the Republic of North Ossetia-Alania, then the principle of the emergence of civic consciousness is identical to the Russian one. A true patriot puts the interests of the Fatherland - the state, above personal interests.

We believe that there is no alternative to history as an instrument of instilling patriotism and citizenship among young people. History is always relevant and has a permanent effect of influence on the younger generation, which is what the state needs to educate worthy citizens.

გლობალიზაციის ზოგი პრობლემური საკითხი და მთარგმნელობითი მუშაობის პრინციპები ნიკო ჩუბინაშვილის ლექსიკონში

მოსხენებაში გაანალიზებულია ნიკო ჩუბინაშვილის „ქართულ ლექსიკონში“ დადასტურებულ მეცნიერების ამა თუ იმ დარგის ტერმინები, საკუთარ სახელები, მოძველებული და ხმარებიდან გამოსული, უცხოურ და დიალექტური სიტყვები და ზმნების ლექსიკონებში შეტანის ნესები. ყურადღებას გავამახვილებთ

მთარგმნელობითი მუშაობის ზოგად პრობლემებზე. ნიკო ჩუბინაშვილს ლექსიკონში არ შეუტანია ის უცხოურ სიტყვები, რომლებსაც ქართულში შესატყვისობანი მოეპოვებოდათ. უცხოური სიტყვებიდან მხოლოდ ის ნაწილი დაუტოვებია, რომლებიც არა მარტო ქართულში, არამედ მსოფლიოს ყველა ენაში დამკვიდრდნენ როგორც ტერმინები (რელიგიური ტერმინოლოგია, მეცნიერული დისციპლინების აღმნიშვნელი ტერმინები, თანამდებობა-წოდების აღმნიშვნელი ტერმინები).

მისი მოსაზრებები თანამედროვეობასთან მიმართების თვალსაზრისით აქტუურია კულტურათა შორის კომუნიკაციისა და გლობალიზაციის პროცესებთან დაკავშირებით.

Mariam Koberidze

*Gori State Teaching University, Professor
Gori, Georgia*

SOME PROBLEMATIC ISSUES OF GLOBALIZATION AND PRINCIPLES OF TRANSLATION WORK IN THE DICTIONARY OF NIKO CHUBINASHVILI

In the report are analyzed terms of certain scientific field of proved science in Niko Chubinashvili's „Georgian Dictionary“, personal names, old and words out of use, also foreign and dialectic words and rules for inputting the verbs in the dictionary. We will focus on general problems of translation work. Niko Chubinashvili did not input in the dictionary those foreign words, which had equivalent in Georgian. From the foreign words he input only that part, which were established in Georgian and as well as in all languages of the world, as the terms (religious terminology, terms for scientific disciplines, terms for the position-rank). His opinions in relation towards the modernity are actual connecting with the processes of communication and globalization between cultures.

Ковальская Светлана И.

*ЕНУ им. Л.Н. Гумилёва
профессор кафедры истории Казахстана,
доктор исторических наук
Нур-Султан, Казахстан*

СУДЬБЫ ЖЕНЩИН ГРУЗИИ В КАЗАХСТАНСКИХ МУЗЕЯХ ПАМЯТИ ЖЕРТВ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕПРЕССИЙ

В 1993 году в Республике Казахстан был принят Закон о реабилитации жертв массовых политических репрессий, а в 1997 году опубликован Указ об установлении дня памяти жертв политических репрессий 31 мая. Первым музеем, данью памяти жертвам исправительно-трудовых

лагерей (ИТЛ), находившихся на территории Казахстана, стал Музей «Памяти жертв политических репрессий п. Долинка», созданный по поручению Первого Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева в 2001 году.

Карагандинский исправительно-трудовой лагерь (КАРЛАГ) был одним из крупнейших ИТЛ в 1930-1959 годах, подчинявшийся ГУЛАГу НКВД СССР. 3 декабря 1937 года частью КАРЛАГа стал Акмолинский лагерь жен изменников Родины (АЛЖИР), вначале именуемый как «26-я точка». Через него этапом прошло 18 тысяч женщин, арестованных как ЧСИР (члены семей изменников родины). В нем содержалось около восьми тысяч женщин. По поручению Н.А. Назарбаева 31 мая 2007 года был образован «Музейно-мемориальный комплекс жертв политических репрессий «АЛЖИР» в поселке Акмол, близ Нур-Султана (бывшая Малиновка Целиноградской области).

Этнодемографический состав АЛЖИРа включал в себя женщин практически всех народов, населявших СССР – от абазин и абхазок до эстонок и даже японок. В том числе среди заключенных было 10 осетинок и 146 грузинок, оказавшихся в далеких казахстанских степях по обвинению ОСО при НКВД СССР как ЧСИР и получивших от 3 до 8 лет ИТЛ. Судьба каждой из них заслуживает отдельного исследования. Воспоминания некоторых размещены на сайте Сахаровского центра. Например, там опубликованы воспоминания Цулукидзе Тамары Григорьевны (1903-1990), Заслуженной артистки театра им. Руставели в Тбилиси. Есть также воспоминания актрисы Елены Александровны Тер-Асатуровой и многих других. Ни одно имя не должно быть забыто. Сотрудники музеев ведут активную поисково-исследовательскую работу. Основная характеристика казахстанских музеев жертв политических репрессий – поиск сходства судеб народов Казахстана, которых объединила общая трагедия – насилие тоталитарного государства над человеком.

Kovalskaya Svetlana I.

*L.N. Gumilyov Eurasian National University
Nur-Sultan, Kazakhstan*

THE FATE OF GEORGIAN WOMEN IN KAZAKHSTAN MUSEUMS IN MEMORY OF VICTIMS OF POLITICAL REPRESSION

In 1993, the Republic of Kazakhstan adopted a law on the rehabilitation of victims of mass political repression, and in 1997 a decree was published on the establishment of the day to honour victims of political repression on 31 May. The first museum dedicated to the memory of the victims of IТL – corrective labour camps - located on the territory of Kazakhstan was " the Museum of Political Repression Victims' Memory of the Dolinka Settlement", created by order of the First President of Kazakhstan N. A. Nazarbayev in 2001.

The Karaganda Corrective Labor Camp (KARLAG) was one of the largest CLC in 1930-1959, it subordinated to the GULAG of the NKVD of the USSR. On December 3, 1937, the Akmolinsk Camp of Wives of Traitors to the Motherland (ALZhIR), initially referred to as the "26th point", became part of the KARLAG. Eighteen thousand women who were arrested as CHSIR (family members of traitors to the motherland) passed through it. It contained about eight thousand women. By order of Nazarbayev N. A., on May 31, 2007, ALZhIR, Memorial Museum of Victims of Political Repressions was established in the village of Akmol, near Nur-Sultan (formerly Malinovka, Tselinograd region).

The ethno-demographic composition of ALZhIR included representatives of almost all the peoples who inhabited the USSR – from Abazins and Abkhazians to Estonians and even Japanese women. Among them, there were 10 Ossetians and 146 Georgians in the camp, who found themselves in the distant Kazakh steppes on charges of the special council of the USSR NKVD as a CHSIR and were charged from 3 to 8 years of IТL. The fate of each of them deserves a special study. Some of their memories are posted on the website of the Sakharov Center. For example, there are published memoirs of Tamara Grigoryevna Tsulukidze (1903-1990), honoured artist of the Rustaveli theatre in Tbilisi. There are also Elena

Alexandrovna Ter-Asaturova and many others' memoirs. No name must be forgotten. The museum staff is actively engaged in the search and research works. The main characteristic of the Kazakh museums of victims of political repression is the search for similarities in the destinies of the peoples of Kazakhstan, who were united by a common tragedy, which can be described as the violence of a totalitarian state over a person.

Кокоева Лаура А.

*студентка КБГУ им. Х. М. Бербекова
Нальчик, Россия*

РЕШАЮЩИЙ ВКЛАД НАРОДОВ СЕВЕРНОГО КАВКАЗА В БИТВЕ ЗА КАВКАЗ

В многовековой истории России ярко насыщенная разрушительными сражениями Великая Отечественная Война явилась одним из самых масштабных и трагических событий истории XX века. Она оставила тяжелые последствия для наших народов, которые ощущаются и по сей день. В статье исследуются вклады и участие народов Северного Кавказа в Битве за Кавказ, их отвага и мужество. Анализ сходных проблем позволяет многое объяснить в участии народов Северного Кавказа в Великой Отечественной Войне и выявить постепенное совершенствование и углубление исследовательского процесса в этом вопросе.

С первых дней войны народы Северного Кавказа, как и все народы нашей страны, встало на защиту Отечества. Героически сражались сыновья и дочери народов Северного Кавказа. 15 месяцев длились тяжелейшие сражения между Черными и Каспийскими морями, в донских и ставропольских степях, в лесах и горах. Эта битва вошла в историю яркой страницей мужества советских войск и сплочённости народов нашей страны в их едином стремлении отстоять честь, достоинство и свободу. Летом 1942 года фашистские войска прорвались вглубь Северного Кавказа. В конце октября гитлеровцы вплотную подошли к Нальчику и 28 октября уже полностью овладели Нальчиком. Особенно ожесточенные и кровопролитная была битва за Владикавказ, который препятствовал прорыву к Грозному и закрывал немцам военно-грузинскую дорогу в Закавказье. И несмотря на все усилия немцев, ценой своей жизни, героизма и мужества защитники Кавказа остановили на горных перевалах и стратегических направлениях своего врага и выиграли решающую битву за кавказские вершины и навсегда похоронили планы фашистов.

В историческую победу над фашистской Германией, народы Северного Кавказа внесли высокий вклад. Образцы героизма проявили пехотинцы 34-й стрелковой бригады полковника Ворожинцева А.В., Цаллагов П.К, Кубати Карданова, Валентина Эмирова. Каждый из названных и не названных героев здесь, на Кавказе, защищал и свой дом и свою Родину – Советский союз.

Kokoeva Laura A.

*student of KBSU im. H. M. Berbekova
Nalchik, Russia*

DECISIVE CONTRIBUTOR TO THE NORTH CAUCASUS IN THE BATTLE OF THE CAUCASUS

In the centuries-old history of Russia, the Great Patriotic War, brightly saturated with destructive battles, was one of the largest and most tragic events in the history of the 20th century. It left grave consequences for our peoples, which are felt to this day. The article examines the contributions and participation of the peoples of the North Caucasus in the Battle of the Caucasus, their courage and

courage. An analysis of similar problems makes it possible to explain a lot about the participation of the peoples of the North Caucasus in the Great Patriotic War and to reveal a gradual improvement and deepening of the research process in this matter.

From the first days of the war, the peoples of the North Caucasus, like all the peoples of our country, stood up for the defense of the Fatherland. The sons and daughters of the peoples of the North Caucasus fought heroically. For 15 months, the hardest battle lasted between the Black and Caspian Seas, in the Don and Stavropol steppes, in the forests and mountains. This battle has gone down in history as a bright page of the courage of the Soviet troops and the unity of the peoples of our country in their common desire to defend honor, dignity and freedom. In the summer of 1942, the Fascist troops broke deep into the North Caucasus. At the end of October, the Nazis came close to Nalchik and on October 28 they completely captured Nalchik. The battle for Vladikavkaz was particularly fierce and bloody, which prevented a breakthrough to Grozny and closed the Georgian military road to Transcaucasia to the Germans. And despite all the efforts of the Germans, at the cost of their lives, heroism and courage, the defenders of the Caucasus stopped their enemy on mountain passes and strategic directions and won the decisive battle for the Caucasian peaks and buried the plans of the fascists forever.

The peoples of the North Caucasus made a great contribution to the historic victory over fascist Germany. Examples of heroism were shown by the infantrymen of the 34th Rifle Brigade of Colonel Vorotyntsev A.V., Tsallagov P. K., Kubati Kardanova, Valentina Emirov. Each of the named and unnamed heroes here in the Caucasus defended both their home and their Homeland – the Soviet Union.

Корнаева Татьяна Л.

*Заслуженный учитель РФ
Директор школы №7 им. А. С. Пушкина
Владикавказ, Россия*

МАГРЕЗ КЕЛЕХСАЕВ КАК ТЕАТРАЛЬНЫЙ ХУДОЖНИК

« ВСЯ ЖИЗНЬ В ИСКУССТВЕ »

Магрез Келехсаев – Народный художник России, Северной и Южной Осетии. Выпускник Санкт-Петербургской академии художеств им. И. Е. Репина, педагог – наставник. За вклад в развитие отечественной культуры искусства, многолетнюю плодотворную деятельность Магрез Ильич Келехсаев награжден орденом Почета.

Цель: развитие ассоциативного мышления, способностей к аналитической деятельности, повышение личностного саморазвития, осознанного отношения к культурному наследию родного края, повышение общекультурного уровня, развитие коммуникативных навыков.

Целевая аудитория: обучающиеся 8 – 11 классов.

Инструментарий: Иллюстрации работ, выполненных к спектаклям (декорации), текстовый материал, видеозапись – фрагмент спектакля «Тимон Афинский».

Тип – мастерская ценностных ориентаций.

ИНДУКТОР.

Ведущий: Живопись... Какие чувства вызывает в вас это слово?

самоконструктор - картины, художники, выставки, зарисовки (предполагаемые ответы).

Ведущий: как связаны между собой театр и живопись?

- виды искусства, декорации, художники, костюмы (предполагаемые ответы).

Ведущий: Театр, декорации... Какую роль играют декорации в вашем восприятии спектакля?

- помогают понять эпоху, усиливают впечатления, оказывают эстетический эффект.
(предполагаемые ответы).

Ведущий: Театральный художник. А известны ли вам живописцы, которые выступали в роли театральных художников?

Социализация (представление работы группы). Знакомство с иллюстрациями декораций, выполненных

- М. Врубелем, В. Поленовым, М. Сарьяном,

Ведущий: Великие живописцы, но мало кто знает, что они были театральными художниками. Я хочу назвать вам еще одно имя – Аслан Кубалов, выпускник нашей школы.

Раздаточный материал, карточка №1.

Аслан Кубалов – художник – постановщик Северо – Осетинского академического театра им. В. Тхапсаева. Оформитель более 30 спектаклей, среди них «Куда летим?», «Дон Кихот», «Ревизор», «Ромео и Джульетта» и др. Предлагаются иллюстрации к театральным постановкам.

Ведущий: Вы познакомились с иллюстрациями декораций, выполненных А. Кубаловым к различным спектаклям. Какие из них произвели на вас наиболее сильное впечатление? Почему?

Работа в группах - участники обмениваются впечатлениями и делятся ими.

АФИШИРОВАНИЕ. Обработка новой информации.

Ведущий: Как – то в одном из интервью Аслан на вопрос - творчество какого из его коллег ему наиболее близко? Одним из первых он назвал имя народного художника России, Северной и Южной Осетии Магреса Келехсаева.

Раздаточный материал, карточка №2.

Магрес Келехсаев – Народный художник России, Северной и Южной Осетии. Выпускник Санкт Петербургской академии художеств им. И.Е. Репина, педагог – наставник. За вклад в развитие отечественной культуры искусства, многолетнюю плодотворную деятельность Магрес Ильич Келехсаев Указом президента России награжден орденом Почета.

Участники знакомятся с иллюстрациями работ М. Келехсаева.

Ведущий: поделитесь впечатлениями, какое эмоциональное воздействие оказали на вас работы художника?

Афиширование:

- участники делятся впечатлениями.

Ведущий: путь к успеху, как правило, тернист, он требует огромной самоотдачи. Каким был путь к успеху М. Келехсаева?

Раздаточный материал, карточка №3.

«Я родился недалеко от перевала Зикара в селе Чеселта в Южной Осетии. Природа там космическая, и я мечтал научиться ее изображать. Отсюда острое желание поступить на учебу в Академию художеств им. И. Репина. Я был подростком, когда в Цхинвале открылось художественное училище, в которое из сел отбирали одаренных детей. Я попал в их число. Через пять лет, получив диплом с отличием, стал работать в школе, чтобы заработать на поездку в Ленинград. Мечту свою осуществил: стал студентом Академии. Я твердо уверен – талант должен быть подкреплен целеустремленностью, трудолюбием и ... везением».

Ведущий: Как раскрывается художник в своих откровениях? что для понимания его личности они дают?

Работа в группах.

Афиширование:

Участники делятся впечатлениями.

Ведущий: Театральный художник... В чем вы видите его назначение? Иногда его называют архитектором сцены, почему?

Афиширование:

Художественный вкус, профессиональные знания, виртуозная реализация, чувство пространства сцены, умение проникать в эпоху, чутко реагировать на замысел режиссера. (Варианты ответов.)

Ведущий: Роль оформления спектакля, на ваш взгляд, важна?

АФИШИРОВАНИЕ.

Участники отстаивают, аргументируют свою точку зрения.

Ведущий: Дипломной работой М. Келехсаева стало оформление спектакля в Осетинском театре. Оно имело грандиозный успех. После окончания Академии сразу несколько российских театров пригласили его к сотрудничеству, но....

Раздаточный материал, карточка №4

«Я принял приглашение Осетинского академического театра, выбор был осознанным. Осетия моя родина, которую я бесконечно люблю. Служить ей – великая честь. Я хорошо знаю историю своего народа, литературу, быт и традиции моих земляков. Передать аромат эпохи, тонкие особенности быта, характерные для нашего народа – вот задача театрального художника».

Ведущий: как данный материал дополняет ваше представление о М. Келехсаеве как о гражданине?

Афиширование:

Участники делятся впечатлениями.

Рефлексия.

Ведущий: Итак, перед нами портрет человека. Чья щедрая и талантливая душа широко распахнута навстречу людям. Он ненавязчиво учит нас воспринимать театральную декорацию не как фон, а как очень важную часть того действия, которое происходит на сцене. Он помогает нам почувствовать колорит эпохи. Сейчас вашему вниманию предложат отрывок из спектакля «Тимон Афинский», за оформление которого М. Келехсаев был награжден Государственной премией РФ им. К. Станиславского. Внимательно последите за тем, что представил на суд зрителя художник, как декорации, костюмы помогают восприятию происходящего, какие чувства испытали вы сами?

поделитесь своими впечатлениями в мини-сочинениях.

Kornaeva Tatiana L.

*Literature Teacher
School No.7 after A. Pushkin
Vladikavkaz, Russia*

MAGREZ KELEKHSAEV AS A THEATER ARTIST ‘The Whole Life IS Art’

Magrez Kelehsaev is a national artist of Russia, North and South Ossetia, a graduate student of St. Petersburg I. Repin Academy of Fine Arts, a teacher and a tutor. By the order of the Magrez Kelehsaev was awarded the Order of Honor for his contribution to the development of the national culture and arts, for his long and productive work. The participants get acquainted with some illustrations of M.Kelehsaev’s works.

A Workshop: “The Whole Life IS Art”.

The type : a workshop of valuable principles.

The aim: development of the associative thinking, analytical abilities, increase of personal self-development and intercultural level, development of communicative skills.

Target audience: students of the 8-11 grades.

Special aids: illustrations made for some performances (scenery), textual material, video recording – a fragment of the performance “Timon of Athens”.

The Course of the Workshop:

The host of the workshop: Painting... What feelings does this word cause?

Brain storming: paintings, pictures, artists, exhibitions, drawings (possible answers).

The host of the workshop: in what way are theatre and painting connected?

Different arts, scenery, artists, costumes (possible answers).

The host of the workshop: Theatre, scenery... what role does the scenery play in your perception of a performance?

It helps to understand the epoch, strengthens emotions, and has aesthetic effect (possible answers).

The host of the workshop: Theater artist. Do you know any painters who worked as theatre artists?

Socialization: (group work) getting acquainted with the illustrations of the scenery made by M.Vrubel, V.Polenov, M.Saryan.

The host of the workshop: they are great painters, but few people know them to be theatre artists. I want to present you one more name – Aslan Kubalov, a graduate student of our school.

Hand out, card 1.

Aslan Kubalov is an artist and a stage director of the North Ossetian Academy Theatre named after V.Thapsaev. Aslan was the designer of more than 30 performances among which were “Where Are We Flying?”, “Revisor (The Inspector)”, “Don Quixote”, “ Romeo and Juliet” and others. The illustrations of the theatrical performances are applied.

The host of the workshop: you have got acquainted with the illustrations of the scenery made for different performances by A.Kubalov. Which of them impressed you most? Why?

Group work: The participants share their impressions.

Presentation: processing of new information.

The host of the workshop: Once being interviewed Aslan was asked a question:” Which of your colleagues’ creativeness is the closest for you?” Answering this question Aslan mentioned the name of the national artist of Russia, North and South Ossetia among the first.

Hand out, card 2.

Magrez Kelehsaev is a national artist of Russia, North and South Ossetia, a graduate student of St. Petersburg I. Repin Academy of Fine Arts, a teacher and a tutor. By the order of the President Russia Federation Magrez Kelehsaev was awarded the Order of Honor for his contribution to the development of the national culture and arts, for his long and productive work.

The participants get acquainted with some illustrations of M.Kelehsaev’s works.

The host of the workshop: Will you share your impressions? What emotional influence have you got from the artist’s works?

Presentation: the participants share their opinions.

The host of the workshop: the way to success is hard and thorny as a rule. It requires great dedication. What kind of his way to success did M.Kelehsaev have?

Hand out, card 3.

“I was born not far from the mountain pass Zakira in a village of CHeselta in South Ossetia. The nature there is fantastic and I dreamt of learning to depict it. Consequently I had a strong desire to enter St. Petersburg I. Repin Academy of Fine Arts. I was a teenager when an art school was opened in Tskhinval. Talented children from the countryside were chosen to study there. I was among them. In five years I got a diploma with honors and started to work at school to earn money for a journey to Leningrad. My dream came true: I became a student of the Academy. I know it for sure – a talent should be supported by purposefulness, hard work and ... luck”.

The host of the workshop: How does the artist show himself in his revelations? What role do these revelations play for understanding his personality?

Group work.

Presentation.

The participants share their impressions.

The host of the workshop: A theatre artist... What do you find his purpose in? Sometimes he is called a stage architect.

Presentation:

An artistic taste, professional knowledge, masterful realization, a feeling of the stage space, ability to penetrate into the epoch, react sensitively to the director’s ideas (possible answers).

The host of the workshop: Do you find the design of the performance to be important?

Presentation.

The participants defend their point of view giving arguments.

The host of the workshop: as a diploma work M.Kelehsaev had to design a performance in the Ossetian Theater. It was a great success. Some Russian theatres invited him for cooperation soon after graduating from the Academy but...

Hand out, card 4.

"I accepted the invitation made by the Ossetian Academy Theatre. My choice was realized. Ossetia is my Motherland which I love eternally. To serve it is a great honour. I know the history of my people well, their literature, customs and traditions of my fellow countrymen. To convey the fragrance of the epoch, subtle features of everyday life of my people – that is the aim of a theatre artist".

The host of the workshop: How does this material add your impression about M.Kelehsaev?

Presentation.

The participants share their impressions.

Reflection.

The host of the workshop: Thus we see a person whose soul is widely open to people. He teaches us unostentatiously to percept the theatrical scenery not just as a background but as a very important part of the action on the stage. He helps us to feel the special peculiarities of the epoch. Now an excerpt from the play " Timon of Athens" will be offered to your attention. M. Kelehsaev was awarded K.Stanislavsky State Prize for the design of this performance. Be attentive and follow what the artist has presented on the court of the viewer, how the scenery and costumes help to percept the action, what feelings have you got?

Share your impressions in mini compositions.

Кодоева Софья Ю.

*Республиканский лицей искусств,
Владикавказ, Россия*

РОЛЬ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В УМСТВЕННОМ И ДУХОВНО- НРАВСТВЕННОМ РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ

Искусство определяется как вид духовного освоения действительности общественным человеком, имеющий целью формирование и развитие его способности творчески преобразовывать мир и самого себя.

Учитывая традиции и основываясь на анализе современной ситуации, мы сделаем попытку обосновать способность искусства направлять, вдохновлять, раскрывать и обогащать личность человека. Педагоги иногда не замечают, что воспитание посредством искусства является концепцией философского порядка – определенным способом рассмотрения человека и его назначения.

Профессор Ю.Б. Боров отмечает, что «искусство формирует строй чувств и мыслей людей. Если воспитательное значение других форм общественного сознания носит частный характер: мораль формирует нравственные нормы, политика – политические взгляды, философия – мировоззрение, наука готовит из человека специалиста, то искусство воздействует комплексно на ум и сердце, и нет такого уголка человеческого духа, который оно не могло бы затронуть своим влиянием».

Главную ценность искусства в воспитании человека, на наш взгляд, определил Д.С. Лихачев: «Самая большая ценность, которой награждает человека искусство, – это ценность доброты. Ибо награжденный через искусство даром доброго понимания мира, окружающих людей, прошлого и далекого, человек легче дружит с другими людьми, с другими культурами, с другими национальностями, ему легче жить. Искусство в самом глубоком смысле человечно. Оно идет от человека и ведет к человеку – к самому живому, доброму, к самому лучшему в нем. Оно служит единению человеческих душ».

Все сказанное относится не только к искусству вообще, но и к изобразительному искусству. У живописца складывается особое отношение между окружающей реальностью и его личностью. Яркий пример одухотворенного эстетического отношения мы находим в мемуарах художника В. Ван Гога. Для художника обыкновенный кусок горного мела является не просто физическим объектом, а предметом, связанным с жизнью человека, а отсюда и отношение к нему как живому существу.

Таким образом, можно заключить, что роль изобразительного искусства в развитии основ духовности младших школьников заключается в следующем:

1. Эмоционально-ценностный аспект содержания произведений изобразительного искусства позволяет отметить чувства как единый атрибут искусства и духовности.

2. Феномен «небезразличия», положенный в основу эстетической чувствительности, может являться основой духовного развития личности.

3. У детей младшего школьного возраста преобладает конкретно-образное мышление, эмоциональная впечатлительность и проявление эмпатии в эстетической форме.

4. Специфика искусства как вида духовного освоения мира человеком непосредственно может использоваться в воспитательно-образовательном процессе с целью формирования духовности учащихся.

Kodoeva Sofia Yu.

*Republican Lyceum of Arts,
Vladikavkaz, Russia*

THE ROLE OF FINE ARTS IN AN INDIVIDUAL'S INTELLECTUAL, SPIRITUAL AND MORAL DEVELOPMENT

Art can be defined as a type of spiritual mastery of reality, the purpose of which is to form and develop an individual's abilities to transform the world.

Taking into account the traditions and analysis of the modern situation, we have tried to demonstrate the capacity of art to direct, inspire, reveal and enrich the personality of an individual. Teachers do not always realize that art-based education is a certain way of seeing an individual and his or her goals. Which is the concept of a philosophic order.

Professor Yu.B. Borev points out that "art forms the structure of human feelings and thoughts. Other forms of social awareness have a private educational importance. Thus, morality forms moral standards, politics shapes political views, philosophy forms the vision of the world, and science prepares a specialist for a person. But art has a complex effect on the mind and the heart, and there is no part of the human mind that it might not touch with its influence".

We believe that the principal value of art in human education has been determined by D.S. Likhachev. He contended that "the greatest value that art rewards a person is the value of gentleness. Therefore, it is easier for a human being to make friends with other people, with other cultures, with other nationalities if he was rewarded through art with the ability to understand the world, people around, past and future. Art in its most profound sense is human beings themselves. This goes from one person and leads to one person and to the liveliest, kind and the best in him. Art serves as a connection to human souls".

Everything that has been said is applicable not only to art in general, but also to fine arts. The artist develops a particular connection between the reality around him and his personality. A living example of an aesthetic spiritualized attitude was found in the memoirs of artist V. van Gogh. For an artist, a piece of rocky chalk is not merely a physical object, but an object that is associated with a person's life. This explains his attitude towards this rock chalk as a living being.

It can therefore be concluded that the role of fine arts in the development of the foundations of spirituality among elementary children is as follows:

1. The emotional and valuable aspect of the content of the artwork enables us to mark feelings as a unique attribute of art and spirituality.

2. The phenomenon of "indifference", which is the basis of aesthetic sensibility, may be the basis of the spiritual development of the individual.

3. In elementary school, there is the practice of figurative thinking, emotional expressivity, and the expression of empathy in an aesthetic form.

4. Art as a type of spiritual development of the world can be used to shape the spirituality of pupils in the process of education.

Кусегенова Фания А.

кандидат филологических наук,

ГБУ РД «Дагестанский научно-исследовательский институт

педагогике им. А. А. Тахо-Годи», сектор родных литератур

Махачкала, Россия,

ЖАНРОВОЕ СВОЕОБРАЗИЕ И ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ НОГАЙСКОЙ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВОЙ ПОЭЗИИ

Обрядовая поэзия – одна из форм древнего словесного искусства ногайцев, которая характеризует бытовые устои и обычаи народа. Многие обряды и народные празднества ногайцев в своей основе связаны с аграрным культом. Эти песни, как правило, несложны по поэтической структуре и невелики по объему. В них заключены тревога и ликование, неуверенность и надежда. Большим бедствием для степного народа являлась засуха, поэтому неслучайно сохранен целый фольклорный пласт, связанный с обрядом вызывания дождя, во время которого обращались к богу неба Тенгри, пели песни, обливая друг друга водой.

Одна из общих черт обрядовых песен – персонификация основного образа, связанного со смыслом ритуала. Так, в песнях «Бог плодородия», «Деревянная кукла» создается образ бога дождя, которого просят одарить благоприятной погодой. Во время длительных засух дети делают из двух палок куклу, которую наряжают, берут с собой сумки для продуктов и, подняв куклу, ходят по аулу с криками и просьбами одарить дождём. Хозяин дома обливает водой детей и куклу, затем раздаёт подарки, сладости.

Наступление марта связывалось в народном сознании с днем весеннего равноденствия, а апрель, когда пробуждалась степь, появлялась свежая зелень, клеймили скот, – с началом новых праздников. Дети брали в руки домбру, надевали бурку чабана или садились на лошадь, ходили из дома в дом и исполняли песни «Навруз наступил», «Кёкек батыр» и др., требуя подарков и угощений. Суть празднеств и народных песен – в обращениях к весне, к силам природы, управляющим процессами жизни, с просьбой послать богатый урожай, приплод скоту, благополучие и здоровье близким. Обрядовые песни ногайцев таят в себе удивительное богатство поэзии, выдержавшей испытание временем.

GENRE ORIGINALITY AND ARTISTIC FEATURES OF NOGAI CALENDAR CEREMONIAL POETRY

Ritual poetry is one of the forms of the ancient verbal art of the Nogais, which characterizes the everyday foundations and customs of the people. Many rituals and folk festivals of the Nogais are basically connected with the agrarian cult. These songs, as a rule, are simple in poetic structure and small in volume. They contain anxiety and exultation, uncertainty and hope. The drought was a great disaster for the steppe people, so it is no coincidence that a whole folklore layer associated with the rite of causing rain, during which they turned to the god of the sky Tengri, sang songs, pouring water on each other, was preserved.

One of the common features of ritual songs is the personification of the main image associated with the meaning of the ritual. So, in the songs «God of Fertility», «Wooden Doll», an image of the rain god is created, which is asked to give favorable weather. During long droughts, children make a doll out of two sticks, which they dress up, take grocery bags with them and, lifting the doll, walk around the village with shouts and requests to give rain. The owner of the house pours water on the children and the doll, then distributes gifts, sweets.

The onset of March was associated in the popular consciousness with the day of the spring equinox, and April, when the steppe was awakened, fresh greenery appeared, cattle were branded – with the beginning of new holidays. The children took a dombra in their hands, put on a shepherd's burka or sat on a horse, went from house to house and sang the songs «Navruz has come», «Kekek Batyr», etc., demanding gifts and treats. The essence of festivals and folk songs is in appeals to the spring, to the forces of nature that control the processes of life, with a request to send a rich harvest, offspring to cattle, well-being and health to loved ones. The ritual songs of the Nogais contain an amazing wealth of poetry that has stood the test of time.

Кцоева Жана

*Северо-Остинский государственный педагогический институт
Владикавказ, Россия*

МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В ПОДРОСКОВОЙ СРЕДЕ

Грузино-остинские отношения — тема на которую казалось бы и грузинам, и осетинам, должно было бы быть СТЫДНО не то что рассуждать, но и думать! Судьбы этих народов настолько переплетены, что в недалеком прошлом северные народы считали их чуть ли не одной наций.

Сегодня два братских народа разделены не только государственными границами. Политические веяния, ход исторических событий, перекрой территорий и их новые идентификационные названия — все это отразилось на этих народах самым негативным образом, повлекшим за собой кровавые события. В такие жестокие обстоятельства грузины и осетины попадают не впервые. И, как правило, это вопреки желаниям основной массы граждан, ибо гражданин не пожелает зла соседу! Зло причинное соседу счастья не принесло еще не одному человеку, - так считали наши предки. Но глобализация стирает историческую и, к великому сожалению, генетическую память человеческих особей.

Работая в подростковой и студенческой среде, я ответственно могу заявить, что, к счастью, наши дети в общении не придают особого значения национальной принадлежности товарищей. Сегодня дети с опаской относятся лишь к социальным различиям. В наших подростковых организациях не только осетины: много грузин, армян, азербайджанцев, и представителей других народов. Не

помню ни одного конфликта на национальной почве! После проводимых благотворительных акций, в которых дети помогают пожилым людям и детям-инвалидам, - русским, осетинам, грузинам и другим, их гражданская ответственность несомненно возрастает. Молодежь с интересом изучает и национальные традиции. «Дни культуры (различных национальностей)» дают хорошую возможность сблизить народы. Необходимо расширять территорию таких мероприятий. В итоге мы сможем сломать стереотип понимания «грузино-осетинских» отношений. Таким образом, перспектива улучшения есть.

Ktsoeva Zhana

*North Austin State Pedagogical Institute
Vladikavkaz, Russia*

INTERETHNIC RELATIONS IN A TEENAGE ENVIRONMENT

Georgian-Ossetian relations is a topic on which both Georgians and Ossetians would seem to be ashamed not only to reason, but also to think! The destinies of these peoples are so intertwined, that in the recent past the northern peoples considered them to be almost one nation.

Today, the two fraternal peoples are separated not only by state borders. Political trends, the course of historical events, the blocking of territories and their new identification names - all this affected these peoples in the most negative way, which entailed bloody events. It is not the first time that Georgians and Ossetians find themselves in such cruel circumstances. And, as a rule, this is contrary to the wishes of the bulk of citizens, because a citizen will not wish evil on his neighbor! The evil inflicted on the neighbor has not brought happiness to more than one person, - so our ancestors believed. But globalization erases the historical and, unfortunately, the genetic memory of human individuals.

Working in a teenage and student environment, I can responsibly declare that, fortunately, our children in communication do not attach much importance to the nationality of their comrades. Today, children are only wary of social differences. There are not only Ossetians in our teenage organizations: there are many Georgians, Armenians, Azerbaijanis, and representatives of other nations. I don't remember a single conflict on ethnic grounds! After the charitable actions in which children help the elderly and disabled children - Russians, Ossetians, Georgians and others, their civic responsibility undoubtedly increases. Young people are also studying national traditions with interest. "Days of Culture (of Various Nationalities)" provide a good opportunity to bring peoples closer together. It is necessary to expand the territory of such events. As a result, we will be able to break the stereotype of understanding "Georgian-Ossetian" relations. Thus, there is a prospect of improvement. It is necessary to expand the area for such events. As a result, we will be able to break the stereotype of understanding "Georgian-Ossetian" relations. Thus, there is the prospect of improvement.

მიხეილ ლაბაძე

*ფილოლოგიის დოქტორი,
საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია
პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის
თბილისი, საქართველო*

ასომთავრულ-ნუსხური წარწერები მთიანი ჩეჩნეთიდან

2019 წლის მარტის ბოლოს, საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლის ქართველოლოგიის ცენტრს დაუკავშირდნენ ჩეჩნეთის რესპუბლიკის (რუსეთის ფედერაცია) მეცნ. აკადემიის მეცნიერ-მუშაკები, არქეოლოგები - სულთან ისაევი და აზამათ ახმაროვი. მათ გვამცნეს, რომ მთიან ჩეჩნეთში - ითუმყალის რაიონში (საქართველო-რუსეთის სახელმწიფო საზღვრიდან არც თუ მოშორებით) გასულ წლებში აღმოაჩინეს ქართული (ასომთავრული და ნუსხური)

ანბანით შესრულებული წარწერები, რომელთა გაშიფვრაც თავად ვერ შეძლეს და გვთხოვეს დახმარება. მალევე, ამ წარწერების ფოტოპირებიც გამოგვიგზავნეს.

ოთხი წარწერიდან ოთხივე ფრაგმენტულია - პირველი (სურ.1), რომელიც იპოვეს მდ. მულყოდ-ერქის ხეობაში, ნასოფლარ ქოთთოდაში, შესრულებულია საფლავის ქვაზე (ანუ ჩეჩნურ ჩურთზე), შეიცავს ოთხ ასო-ნიშანს: დ. ც. გ. ა. აქედან დ. ასო-ნიშანი ასომთავრულია, დანარჩენი ასო-ნიშნები კი - ნუსხური. ასოების მოხაზულობიდან გამომდინარე, წარწერა X-XI საუკუნეებით შეიძლება დათარიღდეს. მის სემანტიკას რაც შეეხება: დ. ც. გ. ა. უნდა იყოს ანთროპონიმი.

მეორე წარწერა (სურ.2), რომელიც ისტორიულ მითხობში (ჩეჩნურად - მელხიხსთ), მდინარეების - ქენთი-არლუნისა და მეში-ხის შესართავთან მდებარე ნასოფლარ წოდ-ფჰკეედაში აღმოაჩინეს, შესრულებულია კოშკის კედელში ჩაშენებულ ქვაზე. ამკარაა, რომ ქვა უნინ სხვა დანიშნულებით უნდა ყოფილიყო გამოყენებული და მხოლოდ მოგვიანებით აქციეს სამშენებლო მასალად. დღეს მასზე შეინიშნება ასომთავრული ასოები: ქ. ო. ჯ. ც. პირველი სამი ასო მცირედ, ხოლო ბოლო - ძალზე სახეცვლილია: სავარაუდოდ, დამწერს კარგად არ უნდა სცოდნოდა ქართული წერა-კითხვა. წარწერის დათარიღება სწორედ ამ უკანასკნელი მიზეზის გამო რთულდება. სემანტიკას რაც შეეხება: საკმაოდ ძნელია დასკვნის გაკეთება, მაგრამ ვვარაუდობთ, რომ თუკი ეს ანთროპონიმი არაა, მაშინ უთუოდ უნდა იყოს რომელიმე ფრაზის (ან ქართულის, ან ჩეჩნურის) ფრაგმენტი.

მესამე წარწერა (სურ. 3), რომელიც იპოვეს მდ. ძუმსოდ-ერქის ხეობაში, ნასოფლარ ძუმსობსთან ახლოს, ასევე კოშკის კედელში ჩაშენებულ ქვაზეა შესრულებული. აქ ყურადღებას იქცევს ის, რომ ასომთავრული და ნუსხური ასოები არეულია: ა. ს. ა. ჯ. ც. ლ. ა. თ. ასოების მოხაზულობიდან გამომდინარე, წარწერა X-XI საუკუნეებით უნდა დათარიღდეს. მის სემანტიკას რაც შეეხება: გვაქვს ფრაზა: ასა ჯ[ე] ც[ა] ლათ[იანა] `მე ოჯახი არ შემეძინა~.

მეოთხე წარწერა (სურ. 4) ნაპოვნია მდ. ტერლოდ-ერქის ხეობაში, ნასოფლარ ელდა-ფჰაში. ისიც კოშკის კედელში ჩაშენებულ ქვაზეა შესრულებული. ამკარაა, რომ ქვა უნინ სხვა დანიშნულებით უნდა ყოფილიყო გამოყენებული და მხოლოდ მოგვიანებით აქციეს სამშენებლო მასალად. დღეს მასზე შეინიშნება ასომთავრული ასოები: თ. ა. მ. რ. აღსანიშნავია ისიც, რომ მ და რ ასოებს შორის მკაფიოდ ჩანს ორი წერტილი (:), რაც ძველად დღევანდელი მძიმის ფუნქციით იხმარებოდა. ასოების მოხაზულობიდან გამომდინარე, წარწერა შეიძლება დავათარიღოთ X საუკუნით. სემანტიკას რაც შეეხება: ადვილი შესაძლებელია, აქ ქალის ქართული ანთროპონიმი `თამარი~ გვექონდეს, მაგრამ რაკი ქვა, რომელზეც წარწერაა შესრულებული, არის სტელის ნატეხი, რომელიც მოგვიანებით აქციეს სამშენებლო მასალად (თანაც ისე, რომ წარწერებს არც დაჰკვირვებინან), გადაჭრით რაიმეს თქმა საკმაოდ ძნელია.

ზოგადად, ქართული წარწერები ჩეჩნეთისათვის, ისევე როგორც ჩრდილოეთი კავკასიის სხვა მხარეებისთვისაც, უცხო არ არის - მაგალითად, 2015 წელს, დაღესტანშიც გაიშიფრა 100-მდე ქართული წარწერა. მათ შესახებ საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის შრომათა კრებულის III ტომში დაიბეჭდა დაღესტნელი მკვლევრის - შაჰბან ჰაფიზოვის ვრცელი სტატია: „ქართული, ქართულ-ხუნძური და ხუნძური წარწერები მთიან ხუნძეთში (დაღესტანი)“.

Mikheil Labadze

*PhD of philology,
Saint Andrew the First-Called Georgian University
of the Patriarchate of Georgia
Tbilisi, Georgia*

GEORGIAN (ASOMTAVRULI AND NUSKHURI) INSCRIPTIONS FROM THE MOUNTAINOUS CHECHNYA

At the end of March 2019, The Kartvelology Centre of the School of the Humanity and law was contacted by Chechen archeologists - Mr. **Sultan Isayev** and Mr. **Azamat Akhmarov** from the Chechen Academy of Sciences (Chechnya, Russian Federation). They have been told that in the past years in the

mountainous Chechnya (Itumqala region, near the Georgian-Russian state border) was discovered some inscriptions in Georgian (asomtavruli and nuskhuri) characters, which were not able to decipher by them and they asked us for help. Soon, we received the photocopies of these inscriptions.

All of these inscriptions are fragmented.

The first inscription, which is performed on the tombstone (**Čurt** in Chechen), was discovered in valley of Mulqoj-Erk, near the settlement of Kottoj. It was deciphered by us as **D. C. G. A.** In our opinion, this must be an anthroponym. According to the characters' draws, the inscription can be dated from the X-XI centuries.

The second inscription, which is performed on a building stone, was discovered in the historical district of Mitkho (**Melxijst** in Chechen), near the settlement of C'oj-Pñjēda. Obviously, the stone was from some stella, but later it was used as a building material. There we could decipher the asomtavruli characters: **K. O. Q. Ė.** but they are very distorted and that's why it's hard to date them. In our opinion, the performer was not able to know well the Georgian Alphabet.

The third inscription, which is also performed on a building stone, was discovered in the valley of Zumsoj-Erk, near the settlement of Zumsoj. There we could decipher the mixed asomtavruli-nuskhuri characters: **A. S. A. Q. C. L. A. T.** According to the characters' draws, the inscription can be dated from the X-XI centuries. In our opinion, it must be a phrase: **Asa-q c[a] lat[e]** "I'm not able to fight", "I'm not able to be strong". It is interesting, that the phrase is build according to the Tsova-Tush syntax, but there are used some archaic Wajnāx (Chechen-Ingush) lexical forms.

The third inscription which is also performed on a building stone, was discovered in the valley of T'erloj-Erk, near the settlement of Elda-pña. Obviously, the stone was from some stella, but later was used as a building material. There we could decipher the asomtavruli characters: **T. A. M. R.** Also, there is two points (:) Among the letters **M** and **R**. This was an equivalent of the comma in ancient Georgian orthography. According to the characters' draws, the inscription can be dated from the X century. There we must have a Georgian feminine anthroponym **Tamar**.

Also, we - together with our chechen colleagues - are preparing an extensive article about these inscriptions from the mountainous Chechnya.

Мамчуева Фатима О.

*Кандидат филологических наук, ведущий научный сотрудник
отдела литературы народов Карачаево-Черкесии РГБУ
«Карачаево-Черкесский ордена «Знак Почета»
институт гуманитарных исследований при Правительстве КЧР»
Черкесск, Россия*

ГРУЗИНСКАЯ ПРОЗА НА СЦЕНЕ КАРАЧАЕВСКОГО ДРАМАТИЧЕСКОГО ТЕАТРА

В статье предпринята попытка исследования различных постановок, таких как повесть «Отцеубийца» классика грузинской литературы А. Казбеги и «Сказка о храбром Кикиле» Г. Нахуцришвили и Б. Гамрекели, дана характеристика театральных постановок названных произведений. В результате исследования выявлены произведения грузинских авторов, к которым неоднократно обращались и режиссеры и актеры. Таким образом, режиссеры, включая в репертуар постановок прозаические произведения, тем самым способствовали обогащению национального театра.

Многолетние культурные связи Карачаево-Черкесии и Грузии объясняются наличием аналогичных традиции и нравов. Особенно хочется отметить, что карачаевские актеры и режиссеры являлись выпускниками Грузинского государственного театрального института им. Ш. Руставели в Тбилиси (1968-1972). Поэтому выбор названных постановок не случаен. Во время учебы в театральном институте карачаевские студенты обращаются к повести «Отцеубийца» А. Казбеги. Следует отметить, что к инсценировке повести «Отцеубийца» («Атасыны ёлтюрген мурдар») А.

Казбеги в 1969 году впервые обращается режиссер Р.Д. Шаптошвили. Р.Д. Шаптошвили поручает студенту Шукуру Тебуеву перевести повесть на карачаевский язык. Театральная общественность Грузии тепло встретила данную постановку: «оценила и смелость режиссера, и искренность исполнения студентов, впервые после запрещений, обратившихся к инсценировке «Отцеубийцы»¹. Следует отметить, что это не единственная постановка. Следующая постановка повести А. Казбеги «Отцеубийца» была уже 18 марта 1972 года. Режиссер Р.Д. Шаптошвили. Перевод на карачаевский язык осуществил Ш. Тебуев.

Следующая постановка – это «Сказка о храбром Кикиле» Г. Нахуцришвили и Б. Гамрекели. Но эта же постановка была поставлена другим режиссером – П. Поддубным в 1963 году. Премьера спектакля «Сказка о храбром Кикиле» Г. Нахуцришвили и Б. Гамрекели состоялась в конце марта 1976 года. Сценическое название этого произведения – «Похождение храброго Кикилы» («Батыр Кикила»). Режиссер Ш. Алиев. Это спектакль для детей тоже был переведен на карачаевский язык Ш. Алиевым. Эта постановка пользовалась особой популярностью. Это доказывает следующий факт, на сцене Карачаевского драматического театра спектакль «Сказка о храбром Кикиле» Г. Нахуцришвили и Б. Гамрекели был показан «зрителям 25 раз. Всего в течение года ее просмотрели 7026 зрителей на 40 сценических площадках сельских клубов»².

Таким образом, сценические воплощения творчества А. Казбеги, Г. Нахуцришвили и Б. Гамрекели были отмечены профессиональной игрой актеров, яркой выраженной конфликтностью, колоритными образами, эффектными мизансценами, что является, на наш взгляд, является важнейшими составляющими, привлекающие и вдохновляющие внимание зрительного зала, на протяжении всего сценического действия.

Mamchueva Fatima O.

*Candidate of Philology Leading Researcher
of the Department of Literature of the Peoples of the
Karachay-Cherkess Republic RGPU Karachay-Cherkess
Order «Badge of Honor» Institute for Humanitarian
Studies under the Government of the KCHR»
Cherkessk, Russia,*

GEORGIAN PROSE ON THE STAGE OF THE KARACHAEV DRAMA THEATER

The article attempts to study various productions, such as the story «The Father-killer» by the classic of Georgian literature A. Kazbegi and «The Tale of the Brave Kikila» by G. Nakhutsrishvili and B. Gamrekeli. Characteristics of theatrical performances of these works are given. As a result of the research, the works of Georgian authors were revealed, which were repeatedly referred to by both directors and actors. Thus, the directors, including prose works in the repertoire of the productions, thereby contributed to the enrichment of the national theater.

Long-term cultural ties between Karachay-Cherkessia and Georgia are explained by the presence of similar traditions and customs. I would especially like to note that the Karachai actors and directors were graduates of the Georgian State Theater Institute. Sh. Rustaveli in Tbilisi (1968-1972). Therefore, the choice of these performances is not accidental. While studying at the theatrical institute, Karachai students turn to the story «The Father-killer» by A. Kazbegi («Atasyny jolturgen murdar»). It should be noted that in 1969 the director R.D. Shaptoshvili. R.D. Shaptoshvili instructs student Shukur Tebuev to translate the story into the Karachai language. The theatrical community of Georgia warmly welcomed this production: «they appreciated both the director's courage and the sincerity of the students' performance, for the first time

¹ Хабичева-Боташева З.Б. Карачаевский театр: Истоки. Самодеятельность. Профессиональное искусство. – М.: Российский университет театрального искусства. – ГИТИС, 2012. – С.354.

² Хабичева-Боташева З.Б. Карачаевский театр: Истоки. Самодеятельность. Профессиональное искусство. – М.: Российский университет театрального искусства. – ГИТИС, 2012. – С.370; РГУ Государственный архив КЧР. Ф.Р-615. Оп.1..Д.69. Л.1

after the prohibitions who turned to the staging of «The Father-killer». It should be noted that this is not the only production. The next staging of A. Kazbegi's story «The Father-killer» was on March 18, 1972. Directed by R.D. Shaptoshvili. The translation into the Karachai language was carried out by Sh. Tebuev.

The next production is «The Tale of the Brave Kikil» by G. Nakhutsrishvili and B. Gamrekeli. But the same production was staged by another director - P. Poddubny in 1963. The premiere of the play «The Tale of the Brave Kikil» by G. Nakhutsrishvili and B. Gamrekeli took place at the end of March 1976. The stage name of this work is «The Adventure of the Brave Kikila» («Batyr Kikila»). Directed by Sh. Aliev. This performance for children was also translated into the Karachai language by Sh. Aliev. This production was especially popular. This is proved by the following fact, on the stage of the Karachaev Drama Theater the play «The Tale of the Brave Kikil» by G. Nakhutsrishvili and B. Gamrekeli was shown «to the audience 25 times. In total, 7,026 spectators watched it during the year on 40 stages of rural clubs».

Thus, the stage incarnations of A. Kazbegi, G. Nakhutsrishvili and B. Gamrekels were noted for the professional acting of the actors, vividly expressed conflict, colorful images, spectacular mise-en-scenes, which, in our opinion, are the most important components that attract and inspire the attention of the audience throughout the entire stage action.

მიხეილ მახარაძე

*ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
პროფესორი
ბათუმი, საქართველო*

ოთარ ჯიოთის კვლევები კულტურის ფილოსოფიაში

გასული საუკუნის 60-70-იანი წლების მიჯნაზე, საქართველოში, კერძოდ, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ფილოსოფიის ინსტიტუტში ჩამოყალიბდა ფილოსოფიის არამარქსისტული დარგები: აქსიოლოგია, ფილოსოფიური ანთროპოლოგია და კულტურის ფილოსოფია.

აღნიშნულ დარგთაგან თავისი მრავალმხრივობითა და მრავალფეროვნებით გამოირჩეოდა კულტურის ფილოსოფია. ამაზე მეტყველებს მისი საკვლევო თემატიკაც - კულტურა და ფილოსოფია, კულტურა და ცივილიზაცია, კულტურა და იდეოლოგია და სხვ.

იმ დროისთვის ინსტიტუტში კულტურის ფილოსოფიას იკვლევდნენ როგორც უშუალოდ ამ სფეროს მკვლევრები, ისე ეთიკოსები, ესთეტიკოსები, ისტორიის ფილოსოფიისა და ფილოსოფიური ანთროპოლოგიის წარმომადგენლები.

საქართველოში კულტურის ფილოსოფიის მკვლევართა შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია ოთარ ჯიოთის (ჯიოევს). ამ მიმართებით მისი კვლევა-ძიება მოიცავდა შემდეგ თემებს: სულიერი კულტურის სტრუქტურა, კულტურა, როგორც შემოქმედება, კულტურა და ფილოსოფია და სხვ.

ქართველ ფილოსოფოსთა კვლევებმა კულტურის ფილოსოფიაში და მისმა შედეგებმა დიდი როლი შეასრულა ჩვენი ხალხის სულიერ ცხოვრებაში.

Mikheil Makharadze

*Batumi Shota Rustaveli State University,
Professor
Batumi Georgia*

OTAR JIOT'S STUDIES IN PHILOSOPHY OF CULTURE

In the 60-70s of the last century non-Marxist branches of philosophy such as axiology, philosophical anthropology and philosophy of culture were established in Georgia, in particular, at the Institute of Philosophy of the Academy of Sciences of Georgia.

Among these disciplines, philosophy of culture stood out because of its many-sidedness and variety. It is well demonstrated through its research topics: culture and philosophy, culture and civilization, culture and ideology etc.

Philosophy of culture was studied not only by the researchers of this particular sphere but by specialists of ethics, aesthetics, philosophy of history and philosophical anthropology.

Otar Jiot (Jioev) occupies a special place among the researchers of philosophy of culture in Georgia. This aspect of his scientific activities embraced such topics as: structure of spiritual culture, culture as creativity, culture and philosophy, etc.

Research in the sphere of philosophy of culture carried out by Georgian philosophers and the results received played an important role in spiritual life of our country.

Мардеян Ноэми А.

*Финансовый университет при правительстве Российской Федерации
доцент кафедры «Экономика и финансы»
Владикавказ, Россия*

РОССИЙСКО-ГРУЗИНСКИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНТЕРЕСЫ В КОНТЕКСТЕ ПАНДЕМИИ

Ключевые слова: экономические проблемы, риск, пандемия, сфера туризма, инвестиция и торговля, границы, экономическая зависимость, пандемия, денежные перечисления

Аннотация: в статье рассматриваются проблемы связанные с экономикой в условиях влияния пандемии, которые привели к сокращению экономических показателей и влияющие на миграционный процесс в контексте пандемии. Закрытие границ привело к негативным процессам в экономике, поэтому важно оперативно и своевременно содействовать внешнеэкономической деятельности.

Пандемия коронавируса снизила экономическую зависимость Грузии от многих стран, в том числе от России. Так анализируя экономические показатели в 2020 году такие сферы, как туризм, денежные переводы, инвестиции и торговля, принесли гораздо меньше дохода Грузии. Но эта сумма коррелирует с коэффициентом валового внутреннего продукта страны – доходы, связанные с Россией, в 2021-м составят около 5,7% ВВП, в то время как в 2019-м этот показатель находился на отметке в 9%.

Так за анализируемый период экспорт грузинского вина в Россию за год снизился на 10%. В 2020 году по сравнению с 2019 годом импорт из России в Грузию снизился на 9,2%. Однако следует также отметить, что с 2012 года этот показатель увеличился почти вдвое.

Пандемия и закрытые границы уменьшили количество туристов, посещающих Грузию. В том числе туристов из России. Следовательно, упали и доходы в этой сфере. В 2020 году из РФ приехало на 86% меньше визитеров, чем в 2019-м. А потратили около 50 млн долларов, в то время как годом ранее эта цифра составляла 700 млн. В 2021 году с учетом сложившейся эпидемиологической ситуацией данный показатель стабильно без существенных изменений.

Что касается денежных переводов из России, в 2020 году они снизились на 15% до 364 млн. долларов. И если в 2019-м доля РФ в общем объеме денежных перечислений составляла 24,8%, то в 2020 году этот показатель упал до 19,3%. При этом отмечает, что тенденция к снижению денежных переводов из России наблюдалась еще до пандемии, с 2019 года. В последние годы Европа стала более привлекательной для грузинских эмигрантов, чем Россия. Поэтому параллельно с сокращением переводов из РФ росли денежные перечисления из стран ЕС.

Во время пандемии коронавируса экономическая зависимость Грузии от России «естественным образом» снизилась, но после снятия Covid-ограничений Грузинский бизнес с ограниченными ресурсами попытается выйти на Российский рынок, как с точки зрения экспорта, так и импорта. Этому способствует и сопряженные пограничные территории которые усиливают эконо-

мический эффект. Скорость восстановления экономических интересов будет напрямую зависеть от мер, которые принимаются сейчас. На данный момент очень важно оперативно и своевременно содействовать внешнеэкономической деятельности, что поможет в решении проблемных вопросов между двух стран и найти взаимовыгодные экономические проекты в целях минимизации последствий пандемии.

Mardeyan Noemi A.

*Financial University at Government of the Russian Federation,
Vladikavkaz, Russia*

RUSSIAN-GEORGIAN ECONOMIC INTERESTS IN THE CONTEXT OF THE PANDEMIC

Keywords: economic problems, risk, pandemic, tourism, investment and trade, borders, economic dependence, pandemic, money transfers

Abstract: the article deals with the problems related to the economy under the influence of the pandemic, which led to a reduction in economic indicators and affect the migration process in the context of the pandemic. The closure of borders has led to negative processes in the economy, so it is important to promptly and timely promote foreign economic activity.

The coronavirus pandemic has reduced Georgia's economic dependence on many countries, including Russia. Thus, analyzing economic indicators in 2020, such areas as tourism, money transfers, investment and trade brought much less income to Georgia. But this amount correlates with the coefficient of the country's gross domestic product – income related to Russia in 2021 will amount to about 5.7% of GDP, while in 2019 this indicator was at around 9%.

Thus, during the analyzed period, the export of Georgian wine to Russia for the year decreased by 10%. In 2020, compared to 2019, imports from Russia to Georgia decreased by 9.2%. However, it should also be noted that this indicator has almost doubled since 2012.

The pandemic and closed borders have reduced the number of tourists visiting Georgia. Including tourists from Russia. Consequently, revenues in this area have also fallen. In 2020, 86% fewer visitors came from the Russian Federation than in 2019. And they spent about \$ 50 million, while a year earlier this figure was 700 million. In 2021, taking into account the current epidemiological situation, this indicator will remain unchanged without significant changes .

As for money transfers from Russia, in 2020 they decreased by 15% to \$ 364 million. And if in 2019 the share of the Russian Federation in the total volume of money transfers was 24.8%, then in 2020 this indicator fell to 19.3%. At the same time, he notes that the downward trend in money transfers from Russia was observed even before the pandemic, since 2019. In recent years, Europe has become more attractive for Georgian immigrants than Russia. Therefore, in parallel with the reduction of transfers from the Russian Federation, money transfers from EU countries grew.

During the coronavirus pandemic, Georgia's economic dependence on Russia "naturally" decreased, but after the removal of Covid restrictions, Georgian businesses with limited resources will try to enter the Russian market, both in terms of exports and imports. This is also facilitated by the adjacent border territories that enhance the economic effect. The speed of recovery of economic interests will directly depend on the measures that are being taken now. At the moment, it is very important to promptly and timely promote foreign economic activity, which will help in solving problematic issues between the two countries and find mutually beneficial economic projects in order to minimize the consequences of the pandemic.

Маллаева Зулайхат М.

Дагестанский Федеральный Исследовательский Центр РАН.
Институт языка, литературы и искусств им. Г. Цадасы,
главный научный сотрудник
Махачкала, Россия

ОСОБЕННОСТИ МОЛОДЕЖНОГО СЛЕНГА ДАГЕСТАНЦЕВ-БИЛИНГВОВ

Сленг представляет собой феномен лингвистики, функционирование которого определяют возрастные, социальные, пространственные и временные рамки. Главная отличительная социально-лингвистическая особенность молодежного сленга – это принадлежность к молодежной культуре. Сленг дагестанцев-билингвов уникален по той причине, что представляет собой некий языковой сплав, который смешан с экспрессивной лексикой и словами из большого количества дагестанских языков.

В данном докладе мы решили ограничиться исследованием сленговых единиц, выражающих оценку ситуации. Использование в речи молодёжи, таких сленгизмов объясняется как желанием говорящего выразить свои эмоции, так и желанием адресата усилить свою эмоциональную реакцию на сообщаемое. Лексемы данной тематической группы мы разделили на следующие подгруппы:

а) Сленгизмы, выражающие положительную оценку:

- выражение восхищения, довольства чем-либо: *ай саул, класс, отпад, лафа, супер, в кайф, ништяк, все пучком, мощно, обстановка по кайфу, на рахате, ракета;*

б) Сленгизмы, выражающие отрицательную оценку:

- провал, неудача: *кранты, кердык, капец, лажа, жесть, хана, косяк, в пролете;*

- досада, недовольство: *блин, лажа, ерунда, отстой, фигня, чланда, туфта.*

- неприятное, негативное: «замануха» – обман, «хабар- базар» – сплетни, «воздух» – беспочвенная болтовня, «ахир заман» – конец света;

в) Сленгизмы, выражающие удивление, восклицание:

«вая», «вай, эбел» – удивление; «захримар», «захруман» – раздражение; «вабабай» – удивление, недоумение; «саул даа», «я гъари», «я гъарин» – привлечения внимания.

Эти сленгизмы выражают эмоции (восхищение, восторг, одобрение, удивление, разочарование, огорчение, гнев). Большинство слов данной тематической группы являются неслужебными частями речи, хотя они обозначают не конкретные предметы и явления, а выражают отношение говорящего к ним.

Mallaeva Z.M.

*Institute of language, Literature and Art
Daghestan branch of Russian Academy of Sciences
Makhachkala, Russia*

PECULIARITIES OF BILINGUAL YOUTH SLANG IN DAGHESTAN

Slang is a phenomenon of linguistics which functions according to some age, social, space and timely frames. The main social and linguistic peculiarity of the youth slang is its belonging to youth culture. The slang of bilingual youth in Daghestan is unique, as it's a certain linguistic mixture of expressive vocabulary and the lexemes of different Daghestani languages.

The given report is limited by only slang words expressing the estimation of the situation. The usage of such slang words in the speech of young people can be explained by wish to express their emotions, as well as to emphasize on the emotional reaction concerning the subject of the speech. The lexemes belonging to this thematic group we have divided into the following subgroups:

a) slang words expressing positive connotation:

- expressing admiration, delight: *aj saul, klass, otpad, lafa, super, v kajf, nishtyak, vse puchkom, moshhno, obstanovka po kajfu, na rakhate, raketa.*

6) slang words expressing negative connotation:

- failure, flop: *kranty`, kerdy`k, kapecz, lazha, zhest`, khana, kosyak, v prolete;*

- disappointment, resentment: *blin, lazha, erunda, otstoj, fignya, chlanda, tufta.*

- unpleasant or negative thing: «*zamanukha*» – deceit, «*khabar-bazar*» – gossip, «*vozdukh*» – meaningless chat, «*akhir zaman*» – judgement day;

b) slang words expressing surprise, exclamation:

«*vaya*», «*vaj, e`bel*» – surprise; «*zakhrimar*», «*zakhruman*» – irritation; «*vababaj*» – surprise, being at a loss; «*saul daa*», «*ya g`ari*», «*ya g`arin*» – attraction of attention.

These slang words express emotions (delight, admiration, approval, surprise, disappointment, irritation, wrath). The majority of words belonging to this thematic group are significant parts of speech, though they denote not certain things or phenomena, but express the speaker's attitude to them.

ხვთისო მამისიმედიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ასოციირებული პროფესორი
თბილისი, საქართველო

ქართული მოტივები ოსურ ლიტერატურაში

ხანგრძლივი ისტორიული პერიოდის განმავლობაში მეგობრობის არაერთი ბრწყინვალე ფურცელი ჩაინერა ქართულ-ოსურ ურთიერთობებში, რომლის შესახებაც მოგვითხრობენ როგორც შუა საუკუნეების ქართული ისტორიული ქრონიკები, ისე ხალხური ზეპირი ტექსტები და პუბლიცისტური წერილები. საქართველოსა და ქართველი ხალხის მიმართ გულგრილი არც ოსი მწერლები დარჩენილან. ოსურ ლიტერატურაში დასტურდება ქართული თემები და მოტივები, ქართული ონომასტიკა. ოს მწერალთა ნაწარმოებებში მონაწილეობენ ქართველი პერსონაჟები.

საქართველოს თემით ოსი მწერლების დაინტერესება არ იყო მოულოდნელი, რადგან ოსური ლიტერატურა ქართული კულტურის წიაღში წარმოიშვა, რასაც პირველი ოსი მწერლის იოანე იალღუზიდის (1775-1830) ცხოვრება და შემოქმედებაც ადასტურებს. ისტორიულმა წარსულმა, მეზობლობამ და ერთ ქვეყანაში თანაცხოვრებამ ქართველი და ოსი ხალხი მჭიდროდ დააკავშირა ერთმანეთთან.

ოსი მწერლების დიდი ნაწილი საქართველოში დაიბადა და ქართულ კულტურაზე აღიზარდა. მათი შემოქმედება ქართული კულტურის ნაწილს წარმოადგენს, რადგან მათ მხატვრულ ნაწარმოებებში ძირითადი მოქმედებები ხდება საქართველოს ტერიტორიაზე, ქართულ კულტურულ გარემოში; მთავარი პერსონაჟებიც არიან საქართველოში მცხოვრები ოსები და ქართველები.

ოს მწერალთა ნაწარმოებებში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ხალხურ წეს-ჩვეულებებს, ფოლკლორულ მოტივებსა და სიუჟეტებს. საქართველოში მცხოვრები ოსების ყოფა-ცხოვრების შესასწავლად საუკეთესო საშუალებას წარმოადგენს ოსური ლიტერატურა, რადგან ის ნასაზრდოებია ფოლკლორითა და ხალხური ტრადიციებით.

ქართველებისა და ოსების ურთიერთობა, რომელიც ოსურ ლიტერატურაში აისახა არ არის ერთგვაროვანი. თუ, ერთი მხრივ, ოსი პოეტები თავიანთ ლექსებში უმღერიან საქართველოს, ხოტბას ასხამენ ქართველი და ოსი ხალხის მეგობრობას, მეორე მხრივ, საბჭოთა პერიოდის ოსურ ლიტერატურაში უკიდურესად უარყოფითი თვისებებით არიან წარმოდგენილი ქართველ თავადები. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ოს მწერალთა მოთხრობებში ქართველ თავადებსა და ოს გლეხებს შორის კონფლიქტი არ ხდებოდა ეროვნულ ნიადაგზე. მათ შორის დაპირისპირებას საფუძვლად ედო სოციალური პრობლემები. კონფლიქტი, ზოგადად, გლეხებსა და თავადებს შორის დასტურდება ქართველ მწერალთა (ილია ჭავჭავაძე, დანიელ ჭონქაძე, ეგნატე ნინოშვილი და სხვ.) მოთხრობებშიც, რომლებშიც არანაკლებ უარყოფითად არიან წარმოდგენილი და გაკრიტიკებული ქარ-

თველი თავადები. გარდა ამისა, კომუნისტურმა იდეოლოგიამ და საბჭოთა ლიტერატურულმა სკოლამ თავისი კვალი დაამჩნია XX საუკუნის 20-30-იანი წლების როგორც ქართულ, ისე ოსურ მწერლობას. საბჭოთა კავშირში გაბატონებული ლიტერატურული მიმდინარეობა გახდა სოციალისტური რეალიზმი, რომლის ერთ-ერთი ამოსავალი პრინციპიც იყო კლასობრივი ბრძოლის ასახვა და არისტოკრატის კლასობრივ მტრად გამოცხადება. XX საუკუნის 20-30-იანი წლების ოსური ლიტერატურა (არსენ ქოცოითის მოთხრობები, სოზირიყო ყულათის „ნომილუსი“) ქართველი თავადის უარყოფით სახეს გვიხატავს, რადგან სოციალისტური რეალიზმის პრინციპების მიხედვით, საბჭოთა მწერალს მხატვრულ ნაწარმოებში ფეოდალური ელიტის დადებითი რაკურსით წარმოჩენა ეკრძალებოდა.

საბჭოთა იდეოლოგიური სტერეოტიპების მიუხედავად, ქართველი და ოსი ხალხის მეგობრობის თემა აქტუალური იყო საბჭოთა პერიოდის ოსურ პოეზიაში. ოსი პოეტები, რომლებიც ქართულ კულტურულ გარემოში აღიზარდნენ, თავიანთ ლექსებში უმღერიან საქართველოს, როგორც ძვირფას სამშობლოს. ისინი ხოტბას ასხამენ საქართველოს ბუნებას, ქართველი და ოსი ხალხის მეგობრობას. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გიორგი ძუგათის, ილია კავკაზაგის, გიორგი ბესთაუთის, ნაფი ჯუსოითის შემოქმედება.

Khvtiso Mamisimedishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Associate Professor

Tbilisi, Georgia

GEORGIAN MOTIFS IN OSSETIAN LITERATURE

There have been many brilliant pages of friendship written in the long history of the Georgian-Ossetian relations as described by Georgian medieval historical chronicles, as well as folk oral texts and publicistic letters. Ossetian writers either, were not indifferent of Georgia or Georgian people. We see Georgian topics and motifs and Georgian onomastics in Ossetian literature, as well as Georgian characters in the works by Ossetian writers.

The interest of Ossetian writers in Georgia was not unusual as Ossetian literature originated in the heart of Georgian culture as evidenced by the life and work of the first Ossetian writer Ioane Ialghuzidze. The common historical past, neighborhood and coexistence in one country have closely linked the Georgian and Ossetian peoples.

Many Ossetian writers were born in Georgia and brought up with Georgian culture. Their work is a part of the Georgian culture as the main actions in their artistic works take place on the territory of Georgia, in the Georgian cultural environment, while the main characters are the Ossetians and Georgians living in Georgia.

The relationship between the Georgians and the Ossetians described in Ossetian literature is not homogenous. If, on the one hand, the Ossetian poets sing to Georgia and praise the friendship between the Georgian and Ossetian peoples, on the other hand, the Georgian princes are portrayed with extremely negative properties in the works by the Ossetian writers of the Soviet era. It seems that the communist ideology and the Soviet school of literature have left trace on both, the Georgian and the Ossetian literature of that period. The socialist realism was the dominant literary trend in the Soviet Union, and one of its main principles was to describe the class struggle and declare the aristocracy the class adversary. The Ossetian literature paints a negative portrait of Georgian princes, as according to the principles of the socialist realism, in his/her works, the Soviet writer was forbidden to portray the feudal elite in the positive light.

Despite the Soviet ideological stereotypes, the topic of friendship between the Georgian and Ossetian peoples was relevant in Ossetian poetry of the Soviet period. In their poems, the Ossetian poets brought up in the Georgian cultural environment sing to Georgia as to a dear homeland and praise the Georgian nature and the Georgian people. In this regard, the works by Giorgi Dzugati, Ilia Kavkazagi, Giorgi Bestauti and Nafi Jusoit are particularly important.

ნანა მაჭავარიანი

თსუ ახნოდე ჩიქობავას სახელობის
ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
დიხეჭოხი
თბილისი, საქართველო

ერთი საერთო იბერიულ-კავკასიური ძირის მქონე სამეურნეო ტერმინის წარმომავლობისათვის აფხაზური ახჭლა „ხვიმირი, ძაბრი (წისქვილისა)“ (ეტიმოლოგია)

აფხაზურში ახჭლა „ხვიმირი, ძაბრი (წისქვილისა)“ აღნიშნავს წისქვილის ქვის ზემოთ დაკიდებულ ძირვიწრო ფიცრის ყუთს, საიდანაც მარცვლეული კრიჭაში ჩადის.

მოხსენებაში გამოთქმულია ვარაუდი, რომ ეს ლექსემა საერთო იბერიულ-კავკასიური ძირისა უნდა იყოს.

მეგრულ-ლაზური: ზან. (მეგრ.) ხულ-ა „ბეღელი“, ლაზ. ხულ-ა „ხვრელი“...

გარდა ამისა, წარმოდგენილია ცდა აღნიშნული ლექსემის დაკავშირებისა ქართულ ხვავი „ხორბლის, სიმინდის ტაროების და მისთ. გროვა, საზოგადოდ რისამე გროვა, ერთმანეთზე დაყრილი ბევრი რამ“ (ქეგლ.), ასევე უხვი „ბევრი, მრავალი“ (ქეგლ.) სიტყვასთან.

ასევე დასმულია საკითხი ოსურში წარმოდგენილი მარცვლეულის აღმნიშვნელი სახელის „ხუარ“ იბერიულ-კავკასიური წარმოშობის შესახებ.

Nana Machavariani

Associate Professor at the Faculty of Humanities at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Director of Arnold Chikobava Institute of Linguistics
Tbilisi, Georgia

ON THE ORIGIN OF AN AGRICULTURAL TERM WITH THE COMMON IBERO-CAUCASIAN ROOT ABKHAZIAN AKHULA “MILL FUNNEL” (ETYMOLOGY)

In Abkhazian, akhula “mill funnel” refers to a wooden box hanging above a millstone that pours grain into the hole.

The paper suggests that this lexeme has the Common Iberian-Caucasian root.

Megrelian-Laz: Zan (Megr.) khula “granary”, Laz khula “hole”.

In addition, an attempt is made to connect the above-mentioned lexeme with the Georgian words khavi “a pile of corn ears, wheat, etc. a pile of something in general, a lot of things piled on top of each other” (GED), and ukhvi “many” (GED).

We also discuss the possibility of the Ibero-Caucasian origin of the Ossetian word khuar denoting grain.

Мерзляков Михаил П.

Раздорский этнографический музей-заповедник, Директор
Ростовская область, ст. Мелиховская, Россия

АЛАНЫ НА ТЕРРИТОРИИ НИЖНЕГО ДОНА

В последние годы растет интерес к теме древностей Северного Причерноморья эпохи связанной с великим переселением народов восточно-европейского происхождения. Вносятся в научный

оборот как целые комплексы, так и единичные находки. Это позволяет на новом уровне фиксировать находки и критично относиться к старым.

В исторической науке на данном этапе нет ясного понимания о существовании, образе жизни, времени исчезновения Донских алан живших в междуречье Дона и Северского Донца. Актуальность этой темы сохраняется на протяжении последних десятилетий.

Ведь исследование социально-политических структур, тенденции и основные этапы социального развития раннесредневековых этнокультурных общностей Восточной Европы постоянно находятся в сфере внимания историков, археологов, этнографов.

Период пребывания Алан в Северном Причерноморье и особенно на территории нижнего Подонья соответствует периоду расцвета Хазарского каганата (салтово-маяцкой культуры) Три века пребывания Алан на этой территории оставили след на поселениях Салтовской земли, захоронениях, стоянках.

Одним из них является комплекс на территории Усть-Донецкого района на острове Поречный. Это место мекка для археологов. Здесь и крупнейшая в Европе стоянка носителей речной культуры (Ракушечный яр) и первая столица Войска Донского. Много тайн связанных со средневековьем открыл комплекс Матюхин бугор находящийся на северной оконечности острова поросшей дубом напротив станицы Раздорской. Ряд погребений относится к второй половине 7 и началом 8 в Н.Э. В погребении 10 покоилась женщина в вытянутом положении на спине, голова на СВ. Череп был со следами прижизненной деформации. В захоронении 12 погребен взрослый мужчина с удивительно сохранившимся костяком и воинским набором. С ним захоронили седло, панцирный доспех, роговая булава, 7 стрел между фалангами наконечник копья, меч с золотыми солярными украшениями. Медальон с камнем гранатового цвета в золотой оправе и геральдические накладки говорят о высоком статусе воина Аланской эпохи.

В заключение упомяну, что проблема пребывания Алан в Северном Причерноморье требует нового подхода и еще предстоит заполнить темные пятна истории.

Merzlyakov Mikhail P.

*Razdorsk Ethnographic Museum-Reserve, Director
Rostov region, art. Melikhovskaya, Russia*

ALANS ON THE TERRITORY OF THE LOWER DON

In recent years, there has been a growing interest in the topic of antiquities of the Northern Black Sea region associated with the great migration of peoples of Eastern European origin. Both whole complexes and individual finds are brought into scientific circulation. This allows you to record the findings at a new level and be critical of the old ones.

At this stage, there is no clear understanding in historical science about the existence, lifestyle, and time of disappearance of the Don Alans who lived in the interfluvium of the Don and the Seversky Donets. The relevance of this topic has been maintained over the past decades.

After all, the study of socio-political structures, trends and main stages of social development of early medieval ethnocultural communities of Eastern Europe are constantly in the sphere of attention of historians, archaeologists, ethnographers.

The period of the Alans' stay in the Northern Black Sea region and especially in the territory of the lower Don region corresponds to the heyday of the Khazar Khaganate (Saltovo-Mayak culture) Three centuries of the Alans' stay in this territory left a trace on the settlements of the Saltovskiy land, burials, parking lots.

One of them is a complex on the territory of the Ust-Donetsk district on the island of Porechny. This place is a mecca for archaeologists. Here is the largest parking lot of river culture carriers in Europe (Rakushechny Yar) and the first capital of the Don Army. Many secrets related to the Middle Ages were discovered by the Matyukhin Hill complex located on the northern tip of the island overgrown with oak

opposite the village of Razdorskaya. A number of burials belong to the second half of 7 and the beginning of 8 in the N.Y. In burial 10, a woman rested in an elongated position on her back, her head on St. The skull had traces of a lifetime deformation. An adult man with a surprisingly preserved skeleton and a military set is buried in burial 12. A saddle, a shell armor, a horn pin, 7 arrows between the phalanges, a spear tip, a sword with gold solar ornaments were buried with him. A medallion with a garnet-colored stone in a gold frame and heraldic overlays indicate the high status of a warrior of the Alan era.

In conclusion, I will mention that the problem of the Alans' stay in the Northern Black Sea region requires a new approach and has yet to fill in the dark spots of history.

Ленчина Милослава

СОГУ имени К. Хетагурова, аспирант

Владикавказ Россия

РОЛЬ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПЕДАГОГА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Развитие современного общества повлекло за собой и пересмотр образовательной парадигмы высшей школы. В образовательной системе стал доминировать компетентностный подход. Профессиональная компетентность будущего учителя является необходимым условием работы педагога, способного не только передавать знания, но и организовать самостоятельную деятельность обучающихся.

Уже в вузе необходимо развивать в будущих учителях творческие и профессиональные умения. Одним из главных и убедительных показателей профессиональной компетентности учителя является грамотная речь, как устная, так и письменная. Речевая компетенция – это объединение различных языковых средств, которые в определенной коммуникативной ситуации при соблюдении современных языковых норм и этики общения позволяют максимально успешно достичь поставленной коммуникативной задачи. Формирование речевой компетентности будущего преподавателя вуза напрямую связано с наличием знаний в области следующих учебных дисциплин: современный русский язык, русский язык и культура речи, педагогическая риторика, литературоведение.

Глобализационные процессы, происходящие на сегодняшний день, расширение международных контактов влекут за собой определенную динамику современного русского языка. Кроме того, социокультурное взаимодействие происходит между этносами, что ведет к взаимодействию языков, на которых они говорят.

При исследовании профессиональной компетентности педагога было выявлено, что одной из главных профессиональных компетенций служит речевая или коммуникативная компетенция, т.к.:

1) на этапе модернизации образования важное место занимает процесс коммуникации, ибо это способствует успешности в формировании конкурентоспособной личности в современном обществе. Развитые речевые способности и коммуникативные компетенции являются одними из значимых качеств современной личности. Личность, обладающая этими качествами, может свободно участвовать в социальном и профессиональном общении, разрешать проблемные коммуникативные ситуации, привлекать внимание аудитории, влиять на ход педагогического процесса;

2) наличие речевой компетентности служит необходимым условием «перехода» из когнитивного в поведенческий аспект.

Коммуникативная или речевая компетенция будущего профессионала позволяет ему быть конкурентоспособным и эффективным в новых условиях на рынке труда.

THE ROLE OF THE TEACHER'S SPEECH COMPETENCE IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS

The development of modern society has also led to the educational paradigm revision of higher education. The competence-based approach has become dominant in the educational system. The professional competence of the future teacher is a necessary condition for the teacher's work, who is able not only to transfer knowledge, but also to organize the independent activities of students.

Already at the university, it is necessary to develop creative and professional skills of future teachers. One of the main and convincing indicators of a teacher's professional competence is qualified speech, both oral and written. Speech competence is a set of various language means that, in a certain communicative situation, while observing modern language norms and communication ethics, allow us to solve the set communicative task as successfully as possible. The Russian language and speech culture, pedagogical rhetoric, literary studies are directly related to the speech competence formation of the future university teacher.

The globalization processes taking place today, the expansion of international contacts entail a certain dynamics of the modern Russian language. In addition, socio-cultural interaction occurs between ethnic groups, which lead to the interaction of the languages they speak.

By studying the professional competence of a teacher, it was revealed that one of the main professional competencies is verbal or communicative competence, since:

1) at the modernization stage of education, the communication process occupies an important place, because it contributes to success in the formation of a competitive personality in modern society. Developed speech abilities and communicative competencies are one of the most important qualities of a modern person. A person with these qualities can freely participate in social and professional communication, solve problematic communicative situations, attract the attention of the audience, influence the course of the pedagogical process;

2) the availability of speech competence is a necessary condition for the "transition" from the cognitive to the behavioral aspect.

The communicative or speech competence of a future professional allows him to be competitive and effective in the new conditions on the labor market.

ნინო მინდიაშვილი

*კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი
ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
თბილისი, საქართველო*

ისტორიული ტრავმა თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაში

თანამედროვე სამეცნიერო დისკურსში ლიტერატურა განიხილება როგორც შესაძლებლობა დაუბრუნდეს იმ ისტორიულ მოვლენებს, რომლებმაც, როგორც ტრავმულმა მეხსიერებამ, წარუშლელი დაღი დაასვა ერის კულტურული განვითარების პროცესს, ამასთანავე მწერალს ეძლევა შესაძლებლობა - წარსულის მიმართ დამკვიდრებული კულტურული და სოციალური სტერეოტიპების საწინააღმდეგოდ - იპოვოს გზები ტრავმული მეხსიერების შესასწავლად, რაც იდეოლოგიური, ნაციონალური თუ მენტალური პრობლემების წამოწევის შესაძლებლობასაც იძლევა.

უნდა აღინიშნოს, რომ დასავლეთის სოციალურ-ჰუმანიტარული წრეების წარმომადგენლებმა ჯერ კიდევ თითქმის ნახევარი საუკუნის წინ წამოჭრეს საკითხი, თუ როგორ არის შესაძლებელი

ტრავმული წარსულისა და ისტორიული მეხსიერების საკითხების განხილვა. პრობლემების მრავალნახნაგოვნებამ განაპირობა მისი მულტიდისციპლინური ხასიათიც, რაც სრულიად ბუნებრივია იმდენად, რამდენადაც ისტორიულ-ტრავმული ნარატივი ბევრი მიმართულებით ინტერპრეტაციის

შესაძლებლობას იძლევა.

პოსტსაბჭოთა ქართულ ლიტერატურაში ისტორიული ტრავმის ამსახველ არაერთ საკითხზეა ყურადღება გამახვილებული. ამ თვალსაზრისით საინტერესოდ გვეჩვენება... გიორგი სოსიაშვილის, ზეინაბ მეტრეველის, ვანო ჩხიკვაძის ის მხატვრული ტექსტები, რომლებშიც ავტორები უღრმავდებიან ერის ცნობიერებაში ჩაღეჭილ ტკივილებს, სააშკარაოზე გამოაქვთ და ხშირ შემთხვევაში, გამოსავალსაც სთავაზობენ მკითხველს.

Nino Mindiashvili

*Caucasus International University
PhD in Philology, Associated Professor
Tbilisi, Georgia*

HISTORICAL TRAUMA IN MODERN GEORGIAN LITERATURE

In the modern scientific discourse, literature is considered as the opportunity to turn back to those historical events that, as the traumatic memory, have put an indelible mark on the process of nation's cultural development; in addition, a writer has the possibility to oppose the cultural and social stereotypes established in relation to the past – to find the ways of studying the traumatic memories, which, in return allows for raising the national and mental problems.

It is noteworthy that even almost half a century ago, representatives of the Western social-humanitarian society raised the issue of how it is possible to discuss the topics of traumatic past and historical memory. As the problems are multifaceted, it has conditioned the multidisciplinary character of them too, which is absolutely natural as far as the historical-traumatic narrative opens way for interpretation in many directions.

Post-Soviet Georgian literature focuses on numerous topics reflected the historical trauma. From this viewpoint, we believe interesting the fiction texts by Giorgi Sosiashvili, Zeinab Metreveli, Vano Chkhikvadze, in which the authors deeply discuss the trauma embedded in the nation's consciousness, reveal it and quite often offer relevant solutions to readers.

ალექსანდრე მღებრიშვილი

*გოხის უნივერსიტეტის პროფესორი
გოხი, საქართველო*

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის თვითმმართველობაში ეთნიკურ უმცირესობათა მაღალი ჩართულობის უზრუნველყოფის პოლიტიკური ნება

1918 წელს საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ საქართველოს ხელი-სუფლება ჩვეული ტოლერანტობით მოეკიდა ეროვნულ უმცირესობათა საკითხს, მათთვის გარკვეული პროპორციულობით გამოიყო ადგილები უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოში, მათვე, ქვეყნის უმაღლეს ტრიბუნაზე მიეცათ საკუთარ ენაზე სიტყვით გამოსვლის უფლება.

ქართველთა გვერდით, საქართველოს ეროვნულ საბჭოში შევიდნენ: რუსი, ებრაელი, აფხაზი, ოსი, სომეხი, აზერბაიჯანელი და სხვა ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლები. ამ წარმომადგენელთა ყოლის უფლება განისაზღვრა 1918 წლის 13 სექტემბრის კანონით „საქართველოს ეროვნულ საბჭოში ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლობის შესახებ“, რომლის მიხედვითაც იმ ეროვნულ უმცირესობას, რომელიც საქართველოს ტერიტორიაზე

მოსახლეობს და საქართველოს რესპუბლიკის მოქალაქეთაგან შედგება, ჰქონდათ ეროვნულ საბჭოში წამომადგენლის ყოლის უფლება. მათთვის გამოყოფილი 26 ადგილიდან ორი ადგილი გათვალისწინებული იყო ოსთათვის.

საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადებას თავიდანვე მტრული განწყობით შეხვდა ბოლშევიკური რუსეთის ხელისუფლება. საქართველოს წინააღმდეგ, მისი დასუსტების და შემდგომში ხელში ჩაგდების მიზნით, ვერაგული პოლიტიკის განხორციელებისას საბჭოთა რუსეთის უმთავრეს პარტნიორებად საქართველოში მცხოვრებ ეთნიკურ უმცირესობებს მიიჩნევდა. სამწუხაროდ, მრავლობითი მცდელობები და მოწოდებები კონსტრუქციული დიალოგისკენ, ნორმალური, ცივილიზებული თანაცხოვრებისკენ მიმართული, ძალიან ხშირად რჩებოდა ყურადღების მიღმა.

Alexander Mghebrishvili

*Gori State University, Professor,
Gori, Georgia*

POLITICAL WILL TO ENSURE HIGH INVOLVEMENT OF ETHNIC MINORITIES IN THE SELF-GOVERNMENT OF THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF GEORGIA

After the restoration of Georgia's independence in 1918, the Georgian government treated the issue of national minorities with the usual tolerance, allocating them seats in the supreme legislative body in a certain proportion, and giving them the right to speak in their language at the highest tribunal of the country.

Along with Georgians, the National Council of Georgia included: representatives of Russians, Jews, Abkhazians, Ossetians, Armenians, Azerbaijanis, and other national minorities. The right to have these representatives was defined by the Law of 13 September 1918 on the Representation of National Minorities in the National Council of Georgia, according to which a national minority living on the territory of Georgia and consisting of citizens of the Republic of Georgia had the right to have a representative in the National Council. Two of the 26 seats allocated to them were reserved for Ossetians.

Georgia's declaration of independence was met with hostility by the Bolshevik Russian authorities from the very beginning. To weaken it and further seize it against Georgia is considered the ethnic minorities living in Georgia as its main partners in the implementation of its reckless policy. Unfortunately, numerous attempts and calls for constructive dialogue, aimed at normal, civilized coexistence, have very often gone unnoticed.

Плиева Маргарита Г.

*кандидат искусствоведения,
руководитель регионального отделения Ассоциации
искусствоведов по РСО-А
Владикавказ, Россия*

ОБРАЗ И. Г. ЯЛГУЗИДЗЕ И ГЕРОЕВ «ПОЭМЫ ОБ АЛГУЗЕ» В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ

Иван Георгиевич Ялгузидзе (1770-1830) – многогранная историческая личность: выдающийся осетинский просветитель, сыгравший ключевую роль в деле присоединения Осетии к России. Инициатор ряда прогрессивных начинаний в Осетии, составитель осетинской графики и букваря, первый переводчик церковных книг с грузинского и русского языков на осетинский, первый осетинский поэт, прогрессивный общественный деятель.

Интерес к его незаурядной личности возник у художников лишь во второй половине XX века и не ослабевает до сих пор. Известны серия графических портретов И. Г. Ялгузидзе художника Г. С.

Котаева и его живописное полотно Ос-Багатар, бюсты скульптура В. В. Плиева, а также иллюстрации к первому изданию на русском языке, «одной из самых загадочных древних песен – Поэме об Алгузе», художника В. А. Биджелова. К личности Ос-Багатара все чаще обращаются художники нового поколения В.Е. Пухаев, У.Т. Кадзов, вновь и вновь открывая для себя и для нас, зрителей, легендарную личность, воспетую И. Г. Ялгузидзе.

Plieva Margarita G.

*candidate of art history,
head of the regional AIS Department for RSO-A,
Vladikavkaz*

THE IMAGE OF I. G. YALGUZIDZE AND THE HEROES OF THE “POEM ABOUT ALGUZ” IN THE VISUAL ARTS.

Ivan Georgievich Yalguzidze (1770-1830) is a multifaceted historical figure: an outstanding Ossetian educator who played a key role in the annexation of Ossetia to Russia. The initiator of a number of progressive initiatives in Ossetia, the compiler of the Ossetian graphics and primer, the first translator of church books from Georgian and Russian into Ossetian, the first Ossetian poet and progressive public figure.

Interest in his extraordinary personality arose among artists only in the second half of the XX century and has not weakened to this day. There are a series of graphic portraits of I.G. Yalguzidze by the artist G.S. Kotaev and his painting Os-Bagatar, busts of the sculptor V.V. Pliev, as well as illustrations for the first edition in Russian of “one of the most mysterious ancient songs – a Poem about Arguz” by the artist V.A. Bijelov. Artists of the new generation V.E. Pukhaev, U.T. Kadzov are increasingly turning to the personality of Os-Bagatar, again and again discovering for themselves and for us, the audience, the legendary personality sung by I.G. Yalguzidze.

ნინო პოპიაშვილი

*ფილოლოგიის დოქტორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
თბილისი, საქართველო*

ოსური ენის სწავლება სკოლაში: ენის სტატუსი და სწავლების თავისებურებები

ოსური ენის სწავლებას საქართველოში დიდი ხნის ისტორია აქვს, თუმცა განსხვავებული იყო როგორც ოსური ენის სტატუსი, ისე მისი სწავლების მეთოდოლოგია. ამჟამად ოსური ენა საქართველოს კონტროლირებად ტერიტორიაზე რამდენიმე სკოლაში ისწავლება. მათ შორის არის ლაგოდეხისა და ყვარლის მუნიციპალიტეტების სოფ. არეშფერნის, ფონასა და წიწკენაანთსერის სოფლები, ასევე, დევნლთა დასახლებები კასპისა და გორის მუნიციპალიტეტებში. აღსანიშნავია, რომ ამ რეგიონებში კომპაქტურად ცხოვრობენ ოსები და შერეული, ქართულ-ოსური ოჯახების წარმომადგენლები.

ჩვენი კვლევისათვის მნიშვნელოვანია განისაზღვროს, თუ რა სტატუსი აქვს ოსურ ენას, რა მეთოდებით ისწავლება და რამდენად განსხვავდება ოსური ენის სწავლება სკოლებში. ამ მიზნით შევექმენით პედაგოგების ფოკუს ჯგუფი და ჩავატარეთ ჩადრმავებული ინტერვიუები.

კვლევამ აჩვენა, რომ ოსური ენის სწავლება კახეთის რეგიონისა და ქართლის რეგიონის სკოლებში განსხვავებულად მიმდინარეობს. ლაგოდეხისა და ყვარლის მუნიციპალიტეტებში ოსუ-

რი ენის სწავლება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ეგიდით მიმდინარეობს, ხოლო კასპისა და გორის მუნიციპალიტეტებში - დევნილთა დასახლებებში - სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციის ეგიდით. განსხვავდება სწავლების საათობრივი ბადაც.

მოხსენებაში ვისაუბრებთ ჩვენი კვლევის ძირითად შედეგებზე. წარმოვადგინოთ ოსური ენის სწავლების თანამედროვე ვითარებას ენის სტატუსთან და სწავლების თავისებურებებთან კავშირში.

Nino Popiashvili

Dr. of Philology

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Tbilisi, Georgia

TEACHING THE OSSETIAN LANGUAGE IN SCHOOL: LANGUAGE STATUS AND TEACHING PECULIARITIES

Teaching the Ossetian language in Georgia has a long history, but both the status of the Ossetian language and its teaching methodology differed. At present, the Ossetian language is taught in several schools in the territory controlled by Georgia. Among them are the villages of Lagodekhi and Kvareli municipalities, the villages of Areshperni, Pona and Tsitskenaantseri, as well as refugee settlements in Kaspi and Gori municipalities of. It is worth noting that Ossetians and representatives of mixed Georgian-Ossetian families live compactly in these regions.

For our research, it is important to define what status the Ossetian language has, by what methods it is taught, and how different is the teaching of the Ossetian language in schools. In view of this, we created a focus group of teachers and conducted in-depth interviews.

The research showed that teaching of the Ossetian language in the schools of Kakheti and Kartli regions is provided in different ways. The Ossetian language is taught in Lagodekhi and Kvareli municipalities under the auspices of the Ministry of Education and Science of Georgia, and in Kaspi and Gori municipalities - in refugee settlements - under the auspices of the administration of South Ossetia. The hourly training schedule also varies.

In this report, we will discuss the main findings of our research. We will present the current state of teaching the Ossetian language in connection with the language status and teaching peculiarities.

А.М. Пухаев, З.Ю. Кулова

*преподаватели Владикавказского колледжа
экономики и права*

МОДЕЛИРОВАНИЕ РЯДА ДИНАМИКИ ЧИСЛА ЗАРАЗИВШИХСЯ И ВЫЗДОРОВЕВШИХ ОТ КОРОНАВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ ПО РСО-АЛАНИЯ

1.Статья посвящена моделированию числа заразившихся и выздоровевших от коронавирусной инфекции по РСО-Алания. В статье рассматриваются статистические данные по РСО-Алания с 01.02.2021 по 13.03.2021. Посторонние математической модели временного ряда осуществляется по показателям сорока одного последовательных моментов времени.

2. Качество модели оценивается с помощью коэффициента детерминации и средней ошибки аппроксимации. Коэффициент детерминации:

$$R^2 = r^2 = 0,976630642323556.$$

Регрессионная модель на 98% объясняет дисперсию числа заразившихся коронавирусной инфекцией в зависимости от времени. Остальные 2% приходятся на долю неучтенных в модели факторов.

3. Среднее отклонение расчётных значений числа заразившихся коронавирусной инфекцией от времени при допустимом пределе значений указанного показателя качества построенной модели – до 8-10 %:

$$\bar{A} = \frac{1}{n} \sum \left| \frac{\hat{y}_i - y_i}{y_i} \right| \cdot 100\% = 5,14\%$$

Гипотеза H_0 о статистической значимости уравнения линейной тенденции подтверждается расчетным значением F -критерия Фишера, превышающим табличное значение того же критерия при 5% -ом уровне значимости.

$$1629,05203 > 4,091270550$$

4. Использование математической модели построенного ряда динамики позволяет составить интервальный прогноз на ближайшие моменты времени.

Средняя стандартная ошибка

$$m_{y_t} = \sqrt{1 + \frac{1}{8} + \frac{(t_p - \bar{t})^2}{\sum (t - \bar{t})^2}} = 311,5601$$

$$ЛПИ = \hat{x} - m_{y_t} * T_{tabl} = 14,2176198$$

$$ППИ = \hat{x} + m_{y_t} * T_{tabl} = 22,28377393$$

Если прогнозное значение числа заразившихся коронавирусной инфекции увеличится на 5% от своего среднего уровня (18 человек), то число заразившихся попадет в интервал от **14** до **22** при уровне значимости 0,05.

A.M. Pukhaev, Z.IU. Kulova

Teachers at Vladikavkaz college

Economics and Rights

SIMULATION OF A NUMBER OF DYNAMICS OF THE NUMBER OF INFECTED AND RECOVERED FROM CORONAVIRAL INFECTION BY RSO-ALANIA

1. The article serves as a modelling for the number of people infected and recovered from coronavirus infection according to RSO-Alania. The article discusses statistics on RSO-Alania from 01.02.2021 to 13.03.2021. The mathematical model of the time series is settled according to the indicators of forty-one consecutive moments of time.

2. The quality of the model is evaluated using a determination factor and an average approximation error. Determination Factor:

$$R^2 = r^2 = 0,976630642323556.$$

A regression model explains at 98% the variance in the number of people infected with coronavirus infection as a function of time. The remaining 2% is accounted for by unrecorded factors in the model.

3. Average deviation of the calculated values of the number of people infected with coronavirus infection from the time at the permissible limit of the values of the specified quality indicator of the constructed model - up to 8-10%:

$$\bar{A} = \frac{1}{n} \sum \left| \frac{\hat{y}_i - y_i}{y_i} \right| \cdot 100\% = 5,14\%$$

The H_0 hypothesis of the statistical significance of the linear trend equation is confirmed by the calculated Fisher F -test value exceeding the table value of the same criterion at a 5% significance level.

1629,85203 > 4,091278558

4. Using the mathematical model of the constructed series of dynamics allows you to make an interval forecast for the nearest moments of time.

Average standard error

$$m_{\bar{x}} = \sqrt{1 + \frac{1}{8} + \frac{(x_p - \bar{x})^2}{\sum(x - \bar{x})^2}} = 311,5601$$

$$A_{FH} = \bar{x} - m_{\bar{x}} * T_{tabl} = 14,2176198$$

$$B_{FH} = \bar{x} + m_{\bar{x}} * T_{tabl} = 22,28377393$$

If the predicted number of people infected with coronavirus infection increases by 5% of their average level (18 people), then the number of people infected will fall within the interval from 14 to 22 at the level.

ნინო რუხაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
კავკასიოლოგიის ინსტიტუტი, მოწვეული დოცენტი

ზმნური ფუძეთქმნადობის ზოგიერთი საკითხი უდიურ ენაში

უდიურ ენაში ცალკეული ძირისაგან ფუძეთა წარმოქმნის მექანიზმი, ისევე როგორც სხვა იბერიულ-კავკასიურ ენებში, ტრადიციულ წესს ექვემდებარება და სათანადო აფიქსების გამოყენებას გულისხმობს.

უდიურში ცალკეულ ზმნაში ფუძეთქმნადობის პროცესი ამ ტრადიციულ წესს არ ემორჩილება და თავისებურ წარმოებას გვიჩვენებს. მაგალითად, „სვლასთან“ დაკავშირებული ფუძეები, უდიურში იწარმოება არა აფიქსური მორფემებისა და სხვადასხვა ფორმანტის დართვით, არამედ ძირეული მორფემის, ანუ ამოსავალი, ძირეული ელემენტის სტრუქტურული ცვლილებებით. ეს ცვლილებები იმდენად მასშტაბურია, რომ სხვადასხვა ძირისგან ნაწარმოები ფუძეების შთაბეჭდილებას ქმნის და არა საერთო, ერთი ძირისაგან წარმოქმნილი განსხვავებული აგებულების ფუძეებისა.

„სვლა“ ძირისაგან ნაწარმოები ფუძეები უდიურში ადგილ-მიმართულების ჩვენებით ასეთი სახითაა წარმოდგენილი: ე-სუნ „მოსვლა“-თაჲ -სუნ/თა-სუნ „ნასვლა“, ლაჲ-სუნ „ასვლა“- ტი-სუნ „ჩა-სვლა“,ჭე-სუნ „გა-სვლა“-ბაჲ-სუნ/ ბა-სუნ „შესვლა“.

აღნიშნულ ზმნათა ეტიმოლოგიური ძიება ვრცლად წარმოდგენილი იქნება მოხსენებაში .

Nino Rukhadze

Senior specialist at the Institute of Caucasology,
Faculty of Humanities,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Guest Lecturer

SOME ISSUES OF VERB CONJUGATION IN THE UDI LANGUAGE

The mechanism for the formation of stems from a single root in the Udi language, as in other Ibero-Caucasian languages, is subject to the traditional rule and involves the use of appropriate affixes.

In Udi, the process of root formation in a single verb does not obey this traditional rule and shows a peculiar production. For example, the stems associated with "movement" are produced in Udi not by

affixing affix morphemes and various formats, but by structural changes of the root morpheme, or starting, root element. These changes are so significant that they give the impression of stems produced from different roots and not of common, differently constructed stems derived from a single root.

The stems derived from the root "svla" are represented in Udi by showing the place-direction.

The etymological search for these verbs will be presented in detail in the paper.

ალექსანდრე რუსეცი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის გეოპოლიტიკური
მოდელირების დაბოთაგოხია, ასოციირებული პროფესორი
თბილისი, საქართველო

„ცხინვალის კრიზისის“ პოზიტიური ტრანსფორმაცია მეტაკოგნიტური მართვის თეორიის ქრილში

„ცხინვალის კრიზისი“ - რთული მრავალნახნაგოვანი კონფლიქტი, რომელიც წარმოადგენილია ეთნიკური, პოლიტიკური (გეოპოლიტიკური), ეკონომიკური, რელიგიური და ლინგვისტური კომპონენტებით. მარტივი კონფლიქტებისგან განსხვავებით, იგი წარმოადგენს კონფლიქტთა სისტემას და ყოველივე მაგ სისტემას შეესაბამება თავისი სტრუქტურა. ამიტომ ფიქსირდება კონფლიქტის საგანთ და ობიექტთა სიმრავლე.

მთავარ პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ რთული კონფლიქტის რედუქციონისტულის დაყვანა ერთ ცალკეულ კომპონენტამდე წარმოადგენს ქმედებას, რომელიც აფერხებს პოზიტიური ტრანსფორმაციის პროცესს.

მაგალითად „ცხინვალის კრიზისი“ არ დაიყვანება მხოლოდ ეთნიკურ ჯგუფებს შორის კონფლიქტამდე, ან მხოლოდ რუსეთის ფედერაციასა და საქართველოს შორის საერთაშორისო სახელმწიფოთა შორის კონფლიქტამდე. ის მოიცავს ყოველივე ამ კონფლიქტს.

სამწუხაროდ, არსებული სამეცნიერო და პოლიტიკური დისკურსი ატარებს რედუქციონისტულ ხასიათს რაც აფერხებს ამ კრიზისის პოზიტიურ ტრანსფორმაციას.

ეს ყველაფერი დაკავშირებულია კოგნიციურ პრობლემატიკასთან, რომელიც აისახება სამეცნიერო ნაშრომებში და პუბლიცისტიკაში.

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პოლიტიკური მეცნიერებების სადოქტორო პროგრამის ჩარჩოში, შოთა რუსთაველის სახელობის მეცნიერების ეროვნული ფონდის მხარდაჭერით 2019-2021 წლებში, ავტორის სადისერტაციო ნაშრომის ჩარჩოში შეიქმნა კონფლიქტების მეტაკოგნიციური მართვის თეორია, რომელიც წარმოგვიდგენს ასეთი ტიპის კრიზისების მართვის პოლისტურ და არა რედუქციონისტულ მიდგომას.

თეორია ამახვილებს ყურდღებას ასევე მეცნიერების განსაკუთრებულ როლზე და შესაძლებლობებზე სამშვიდობო პროცესების დაგეგმარების და ორგანიზების პროცესში. მასში გამახვილებულია ყურადღება მეცნიერების სოციალურ პასუხისმგებლობაზე ამ პროცესებთან მიმართებაში.

თეორია გვთავაზობს მეცნიერების და განათლების სისტემების ისეთ აქტიობას, რომელიც ორიენტირებულია კრიზისების პრევენციზე და/ან პოზიტიური ტრანსფორმაციისაზე.

მოხსენების მიზანია - მეცნიერების ფართე სპექტრის ინფორმირება იმ ახალი შესაძლებლობების შესახებ, რასაც იძლევა „კონფლიქტების მეტაკოგნიციური მართვის თეორია“.

მთავარ ამოცანად წარმოადგენილია „ცხინვალის კრიზისის“ განმარტება და მისი პოლიტოლოგიური მოდელის წარმოდგენა კონფლიქტების მეტაკოგნიციური მართვის თეორიის პოლისტური პრინციპებიდან გამომდინარე.

განსაკუთრებულ ინტერესს წარმოადგენს ის, რომ თეორიის მიხედვით მიმდინარეობს იმ გამოუყენებელი შესაძლებლობების წარმოდგენა, რომელიც არაა დღემდე ღირსეულად წარმოდგენილი სამეცნიერო და პოლიტიკურ სამშვიდობო დისკურსში.

"POSITIVE TRANSFORMATION OF THE TSKHINVALI CRISIS IN THE CONTEXT OF METACOGNITIVE MANAGEMENT THEORY"

"Tskhinvali Crisis" - a complex multifaceted conflict, which is represented by ethnic, political (geopolitical), economic, religious and linguistic components. Unlike simple conflicts, it is a system of conflicts and each system has its own structure. Therefore, the subject matter of the conflict and the abundance of objects are fixed.

The main problem is that reducing the reductionist of a complex conflict to a single component is an action that hinders the process of positive transformation.

For example, the "Tskhinvali crisis" will not be reduced to a conflict only between ethnic groups, or only to international conflict between the Russian Federation and Georgia. It covers all of these conflicts.

Unfortunately, the existing scientific and political discourse is of a reductionist nature which hinders the positive transformation of this crisis.

It all has to do with cognitive problems that are reflected in scientific and public papers.

Within the framework of the Doctoral Program in Political Science of Caucasus International University, with the support of the Shota Rustaveli National Science Foundation in 2019-2021, the author's dissertation on the theory of metacognitive conflict management was developed, which presents a holistic rather than reductionist approach to crisis management.

The theory also draws attention to the special role and capabilities of science in the process of planning and organizing peace processes. It focuses on the social responsibility of science in relation to these processes.

Theory suggests the activity of science and education systems focused on crisis prevention and / or positive transformation.

The aim of the report is to inform a wide range of science about the new possibilities offered by the "theory of metacognitive conflict management".

The main task is to explain the "Tskhinvali crisis" and present its political model based on the holistic principles of the theory of meta-cognitive management.

Of particular interest is the fact that, according to the theory, unused opportunities are being presented that are not yet adequately represented in the scientific and political peace discourse.

ნინო საბაძე
ინგლისური ენის მასწავლებელი
თბილისი, საქართველო

ქუდაგ ძესთის „პურის მომტანი და ნიკო ლორთქიფანიძის „ტრაგედია უგმიროდ“ კომპარატივისტულ შრილში

უბრალო ადამიანების ცხოვრება, რომელიც ათასი ფიქრით, საზრუნავითა და გასაჭირით არის სავსე, თითქოს საინტერესოს არაფერს გვეუბნება, იქამდე მაინც, სანამ რაიმე ტრაგედია არ მოხდება. ტრაგედია კი ყურადღებას იქცევს, ინტერესს ამძაფრებს და ყველაფერი, რასაც ყოველდღიურობაში ვერ ვხედავდით, ახლა ადვილად აღსაქმელი და დასანახი ხდება.

ერთი რამ, რაც ოსი მწერლის ქუდაგ ძესთისა და ქართველი მწერლის ნიკო ლორთქიფანიძის მოთხრობებს აერთიანებთ, არის უკიდურესი გაჭირვება, მოკლედ ნათქვამ ფრაზებში ჩატეული მთელი ტრაგედია, ტკივილი, სასოწარკვეთა და უღონობა. სწორედ ეს ფრაზები მთელი სიმ-

დაფრით დაგვანახებს ყველა იმ დღეს, რომელიც ამ ადამიანებს გამოუვლიათ, საშინელებას, რომელსაც ყოველდღიურობაში გადიოდნენ, ტკივილი, რომელიც გულს უღრღნიდათ და ყოფა, რომელსაც ნამდვილად არ ჰქონდა გამოსავალი. ყოველდღიური ბრძოლა გადარჩენისათვის და თავგანწირული ბრძოლა სიკვდილთან.

ქუდაგ ძესთის მოთხრობაში „პურის მომტანი“ და ნიკო ლორთქიფანიძის მინიატურაში „ტრაგედია უგმიროდ“ ჩანს მამა, რომელიც ცდილობს გადაარჩინოს თავისი ოჯახი, დაიფაროს შიმშილით სიკვდილისაგან. ამ ბრძოლაში კი კარგავენ ძალას და საბოლოოდ მდგომარეობა იმდენად უკონტროლო ხდება, რომ აღარც იციან რა ქნან ან რა ილონონ და ყველაფერი მიშვებული აქვთ.

უკიდურესი გასაჭირის, მამის ტკივილისა და ტკივილნარევი ფრაზების გარდა, არის კიდევ ერთი საერთო მახასიათებელი, ორივე მამა ხედავს თავისი ოჯახისა და შვილების ბედნიერ სახეებს, მათ სიხარულს და ჟრიაბულს, ხედავენ ყოველ ჯერზე, როცა თავს უფლებას აძლევენ ოცნებებში წავიდნენ. როცა ილუზიების ტყვეობაში იკარგებიან, რადგან ცოტა ხნით მაინც დააღწიონ თავი იმ აუტანელ ყოფას, რომელშიც აღმოჩნდნენ. მათ ძალიან კარგად იციან რას ნიშნავს, როცა შინ გელოდებიან, თანაც ბავშვები. ისინი ელიან არა საჩუქრებს ან რაიმე გასაოცარსა და განსაკუთრებულს, არამედ საჭმელს. მათ მხოლოდ საკვები სჭირდებათ, რომ დაივიწყონ შიმშილი, მუცლებს რომ ასე უწვავთ და სიმწრის ცრემლები, რაც ფიზიკურ ტკივილებს მოაქვს.

განსაკუთრებით საინტერესოა ის ფაქტი, რომ ორივე მოთხრობაში ასახულია გაჭირვება, სიდუხჭირე, ოცნებებში გაქცევა, რეალობისგან თავის დასაღწევად. მტკივნეულად ნათქვამი სიტყვები, რომლებიც გგონია, რომ სადღაც ყელში იჭედებოდნენ, ვეღარ ამბობდნენ და ცალკეულ ფრაზებად ძლივს ამოთქვამდნენ. მშობლები, მამები, მათი უმწეობა, უიმედო და თავგანწირული ბრძოლა. ბრძოლა, რომელიც უშედეგოა.

და ბოლოს, რაც ამ ორ მოთხრობას აერთიანებს, არის სიკვდილი. სიკვდილი, რომელიც გარდაუვალია და ეს შედეგი აუცილებლად დადგება. ეს შედეგი დადგება არა ერთი ადამიანისათვის, არამედ ცოცხლად დარჩენილებისათვისაც და მათ ბედს განსაზღვრავს. უიმედო სიტუაციაში დარჩენილი ოჯახი და შიმშილით სიკვდილისთვის განწირული ბავშვები, რომლებიც იმედით შესცქეროდნენ მარჩენალ მამას.

Nino Sabadze

English teacher

Tbilisi Georgia

IN THE COMPARATIVE CONTEXT OF KUDZAG DZESTI'S "BREAD BRINGER" AND NIKO LORTKIPANIDZE'S "TRAGEDY WITHOUT HEROES"

The lives of ordinary people, which are full of a thousand thoughts, worries and hardships, seem to tell us nothing interesting, at least not until any tragedy happens. Tragedy draws attention, intensifies interest, and everything that we did not see in everyday life is now easily perceived and seen.

One thing that unites the stories of Ossetian writer Kudzag Dzesti and Georgian writer Niko Lortkipanidze is the extreme hardship, the whole tragedy, pain, despair and helplessness contained in the short phrases. It is these phrases that will show us in all their intensity all the days that these people have gone through, the horrors that they went through in their daily lives, the pain that broke their hearts and the existence that really had no way out. A daily struggle for survival and a selfless struggle to the death.

In the story of Kudzag Dzesti "Bread Bringer" and in Niko Lortkipanidze's miniature "Tragedy without a Hero" the father is seen trying to save his family, to cover himself from starvation to death. In this battle, they lose their strength and eventually the situation becomes so uncontrollable that they no longer know what to do or what to do and everything is allowed.

In addition to extreme distress, fatherly pain, and painful phrases, there is another common feature, both fathers see the happy faces of their families and children, their joys and sorrows, they see every time

they are allowed to go into dreams. When they are lost in the captivity of illusions, because at least for a while they escape from the unbearable life in which they find themselves. They know very well what it means when they are waiting for you at home, including children. They expect not only gifts or something amazing and special, but also food. They just need food to forget about hunger, belly burning and scarlet tears that bring physical pain.

Especially interesting is the fact that both stories depict hardship, misery, escape in dreams, to escape from reality. Painfully said words that you thought were stuck somewhere in the feed could no longer be said and could hardly be uttered in separate phrases. Parents, fathers, their helplessness, hopeless and selfless struggle. A struggle that is futile.

And finally, what unites these two stories is death. A death that is inevitable and this result will surely come. This result will stand not only for one person, but also for the survivors, and will determine their fate. A family left in a hopeless situation and children doomed to starvation to death, hoping for a foster father.

ირინე საგანელიძე

საქართველოს კულტურის, სპორტისა და
ახალგაზრდობის სამინისტრო
თბილისი საქართველო

ქართულ-ოსური შემოქმედებითი თანამშრომლობა ფილმების - „ფატიმასა“ და „ჩერმენის“ მიხედვით

ეროვნებათშორისი ურთიერთობის გამოხატვის ერთ-ერთი თვალსაჩინო საშუალებაა კინოხელოვნებაში შემოქმედებითი თანამშრომლობა. კინოენის მეშვეობით შესაძლებელია სხვადასხვა ერის დრამატურგიული მასალის არა მხოლოდ სახოვნად ამეტყველება, არამედ მისი თემატიკისა და იდეის განზოგადება და ზოგადად ადამიანური რაკურსით გამოკვეთა, რაც ზრდის კინოპროდუქციის იდეურსა და მხატვრულ ღირებულებას. ამგვარი წარმატებული შემოქმედებითი თანამოღვაწეობის თვალსაჩინო ნიმუშებია ს. დოლიძე/ ვლ. ვალიშვილისა და ნ. სანიშვილის მიერ ოსური პიესების - კ. ხეთაგუროვის „ფატიმასა“ და გრ. ფლიევის „ჩერმენის“ მიხედვით კინოსტუდია „ქართულ ფილმში“ გადაღებული ამავე სახელწოდების ფილმები. გარდა იმისა, რომ ქართველი კინორეჟისორები დაინტერესდნენ სწორედ ოსური დრამატურგიით, ფილმების შემოქმედებით ჯგუფში ქართველებთან ერთად მრავლად იყვნენ ოსებიც (მსახიობები, ტექნიკური პერსონალი). „ფატიმა“ (1958 წ.) და „ჩერმენი“ (1970 წ.) კლასიკური ილუსტრაციაა იმისა, რომ კინოხელოვნება საერთოდ ღიაა შემოქმედებითი თანამშრომლობისთვის, ამასთან, ის ეროვნებათშორისი ურთიერთობის განმტკიცებისა და ზოგადად საკაცობრიო ჰუმანური იდეების წარმოჩენის საუკეთესო კულტურული სივრცეა.

კ. ხეთაგუროვის პიესის მიხედვით ს. დოლიძის სცენარით გადაღებულ „ფატიმაში“ გადმოცემულია ე. წ. სასიყვარულო სამკუთხედის - ფატიმას, მისი შეყვარებულის- მოჭამაგირე ჯამბულათისა და მისი მოქიშპე - თავადის ვაჟის - იბრაჰიმის ტრაგიკული ისტორია, რაც სრულდება ჯამბულათის მიერ ფატიმაზე დაქორწინებული იბრაჰიმის მკვლელობითა და მისი სიკვდილით შეძრული ფატიმას გაგიჟებით.

ეს ფილმი სიყვარულზე, ოჯახისადმი ერთგულებასა და ადამიანური შურისძიების ზოგად ადამიანურ ისტორიას მოგვითხრობს.

გრ. ფლიევის სცენარის მიხედვით ნ. სანიშვილის ფილმი „ჩერმენი“ ეფუძნება ოსურ ფოლკლორს და მასში გადმოცემულია რევოლუციამდელ პერიოდში ოსი ხალხის თავისუფლებისთვის მებრძოლი გმირი ჩერმენის ტრაგიკული თავგადასავალი, ასევე თანადროული სინამდვილე, ოსი ხალხის ტრადიციები და საბრძოლო სულიკვეთება.

საკვლევი თემის მიზანი სწორედ ქართულ-ოსური შემოქმედებითი თანამშრომლობით შექმნილ ამ კინონიმუშთა იდეურ-მხატვრული ანალიზი და იდეოლოგიზებულ საბჭოთა ეპოქაში ამგვარი თანამშრომლობის შედეგად შექმნილი კინოპროდუქციის მიმართ სახელმწიფო მიდგომების წარმოჩენაა. ამისთვის ფილმების ჩვენეულ ანალიზთან ერთად გამოყენებულ იქნა სხვა ხელოვნების სასახლეში/კულტურის ისტორიის მუზეუმში დაცული ამ ფილმებთან დაკავშირებული უცნობი საარქივო--დოკუმენტები, რომლებიც წარმოაჩენს ფილმების გადაღების საწარმოო პროცესის დეტალებს, ამასთან, საზოგადოების ცალკეული წარმომადგენლებისა და ხელოვანთა შემფასებლურ პოზიციებს.

Irine Saganelidze

*Ministry of Culture, Sports and Youth of Georgia
Tbilisi, Georgia*

GEORGIAN-OSETIAN CREATIVE COLLABORATION ACCORDING TO MOVIES “FATIMA” AND “CHERMEN”

Creative collaboration in cinematography is one of the most prominent ways for expressing inter-ethnic relations. It is possible to show figuratively dramatical material of various nations through movies, generalize themes , ideas and to outline them from general human perspective which increases the ideological and artistic values of film production. Distinguished examples of such successful creative collaborations are S.Dolidze’s and Vl.Valiashvili’s films based on Osetian plays of K.Khetagurov’s “Fatima” and Gr.Fliev’s “Chermen”. Movies were produced in “Georgian Film” .Georgian film directors were interested in Osetian dramaturgy , they invited Osetian actors and technical stuff to participate in creative team together with Georgians.”Fatima” (1958) and “Chermen” (1970) are classic illustrations that cinematographic art is really open to creative collaboration and is the best cultural space for strengthening inter-ethnic relations and presenting universal human ideas.

“Fatima” was based on K.Khetagurov’s play and S.Dolidze’s script. It is a tragic story of so-called amorous triangle. Fatima is in love with a farm-labourer Jambulat.Ibrahim,a lord’s son, is his rival. The film ends with Fatima’s husband Ibrahim’s murder by Jambulat.The husband’s death causes Fatima’s madness. The film is about love, devotion to the family and human revengefulness.

N.Sanishvili’s film “Chermen”by Gr.Fliev’s script is based on Osetian epic and is about Chermen- the hero who fought for freedom of Osetian people in pre-revolutionary period. The film demonstrates a contemporary reality, traditions of Osetian people and their fighting spirit.

The aim of the research topic is demonstrating ideological-artistic analysis of films produced in Georgian-Osetian creative collaboration and stating approaches to film production created as the result of such collaboration during the Soviet epoch. Unknown archival documents related to production of those films were used. They provide details of filmmaking process and illustrate evaluative positions of certain representatives of the society and artists.

გიორგი გაგლოევი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრი (თეზისები)

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების არჩევნები 1919 წლის 14-16 ჩატარდა. დამფუძნებელი კრების ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენელთაგან სამი ოსი ეროვნების იყო: გიორგი გაგლოევი, კონსტანტინე პანიევი, ალექსანდრე ფარნიევი. სანამ დამფუძნებელი კრების წევრი გახდებოდა, გიორგი გაგლოევმა საკმაოდ რთული და საინტერესო გზა განვლო. გიორგი ალექსის ძე გაგლოევი, 1883 წლის 7 ნოემბერს, გორის მაზრის სოფელ ჭარებში დაიბადა. მან დაწყებითი განათლება გორის სასულიერო სასწავლებელში მიიღო, შემდეგ სწავლა თბილისის სასულიერო სემინარიაში განაგრძო.

1903 წლიდან, იგი რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის წევრი იყო. 1906 წლიდან მუშაობდა მოსკოვისა და თერგ-დალესტინის პარტიულ ორგანიზაციებში, საიდანაც 1907 წელს რსდმპ ლონდონის ყრილობაზე დელეგატად აირჩიეს.

1908–1912 წლებში, გ. გაგლოევი საზღვარგარეთ – გერმანიასა და შვეიცარიაში ცხოვრობდა, სადაც მანჰაიმის და დავოსის სოციალ-დემოკრატიულ ორგანიზაციებში მუშაობდა. მან გერმანიის მანჰაიმის უმაღლესი საინჟინრო სასწავლებლის კურსი ელექტროტექნიკოსის სპეციალობით დაამთავრა.

გ. გაგლოევი 1917 წლიდან ოსეთის ეროვნული საბჭოს თავმჯდომარედ, ხოლო 1917 წლის ნოემბერში საქართველოს ეროვნული საბჭოს წევრად აირჩიეს. რსდმპ ამიერკავკასიის ორგანიზაციათა მე-8 ყრილობამ სეიმის დეპუტატების დამატებითი არჩევნები ჩაატარა, რის შედეგადაც, 1918 წლის თებერვლიდან გ. გაგლოევი ამიერკავკასიის სეიმის წევრი გახდა. 1918 წლის განმავლობაში, იგი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პარლამენტის წევრი იყო.

1919 წლის 12 მარტიდან არჩეული იყო საქართველოს რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრად საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის სიით.

საქართველოს დამფუძნებელმა კრების პირველი სხდომა 1919 წლის 12 მარტს გაიხსნა. დამფუძნებელ კრებაში გ. გაგლოევი გზათა კომისიის წევრი იყო. იგი აქტიურად ჩაერთო საქართველოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში. მისი ინიციატივით, 1920 წლის 28 მარტის დამფუძნებელი კრების სხდომაზე განიხილეს დეკრეტი გზათა უწყების მოსამსახურეთა დღიური ანაზღაურების გაზრდის შესახებ. მისი ინიციატივის სფერო, ასევე, რკინიგზის სადგურების გაფართოების საკითხები იყო.

საქართველოს დამფუძნებელი კრების უკანასკნელი სხდომა 1921 წლის 17 მარტს ბათუმში გაიმართა. რუსეთის წითელი არმიის მიერ, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ოკუპაციის გამო, სხდომამ საქართველოს მთავრობის ემიგრაციაში წასვლას დაუჭირა მხარი.

გ. გაგლოევი, ოკუპაციის შემდეგ საქართველოში დარჩა და პოლიტიკურ საქმიანობას ჩამოსცილდა. იგი გაემიჯნა 1924 წლის აგვისტოს აჯანყებას, რომლის მიზანი დაკარგული დამოუკიდებლობის აღდგენა იყო. 1930 წელს გ. გაგლოევი საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის წევრი გახდა. მიუხედავად ამისა, 1937-1938 წლების დიდი საბჭოთა ტერორის დროს საბჭოთა რეპრესიებს ვერ გადაურჩა. იგი ჯაშუშობის ბრალდებით დააპატიმრეს, ხოლო 1937 წლის ნოემბერში დახვრეტეს.

**GIORGI GAGLOEV MEMBER OF THE CONSTITUENT ASSEMBLY OF THE DEMOCRATIC
REPUBLIC OF GEORGIA
(THESES)**

Elections to the Constituent Assembly of the Georgian Democratic Republic took place on February 14-16, 1919. Three of the national minorities in the Constituent Assembly were Ossetians. These are: George Gagloev, Konstantin Paniev, Alexander Farniev. Before becoming a member of the Constituent Assembly, Giorgi Gagloev went through a rather difficult and interesting path. Giorgi Gagloev was born on November 7, 1883, in the village of Charebi, Gori region (Georgia). He received his primary education at the Gori Theological school, then continued his studies at the Tbilisi Theological Seminary. Since 1903, he has been a member of the Russian Social Democratic Labor Party. From 1906 he worked in the party organizations of Moscow and Terg-Dagestan, from where in 1907 he was elected as a delegate to the London Congress of the RSDLP (Russian Social Democratic Labor Party). In 1908-1912, G. Gagloev lived abroad - in Germany and Switzerland, where he worked in the social - democratic organizations of Mannheim and Davos. He graduated from the Mannheim Higher School of Engineering in Germany with a degree in electrical engineer.

G. Gagloev was elected as a chairman of the Ossetian National Council in 1917, and in November 1917 he became a member of the National Council of Georgia. The 8th Congress of the South Caucasus organizations of the RSDLP held additional elections of the Seim, as a result of which, in February 1918, G. Gagloev became a member of the Transcaucasian Seim. In 1918 he was a member of the Parliament of the Democratic Republic of Georgia. On March 12, 1919, he was elected as a member of the Constituent Assembly of the Republic of Georgia from the list of the Social - Democratic Labor Party of Georgia.

The first session of the Assembly of Georgia opened on March 12, 1919. G. Gagloev was a member of the Road Commission in the constituent assembly. He actively participated in the political life of Georgia. On his initiative, at the meeting of the Constituent Assembly on March 28, 1920, a resolution was discussed to increase the daily wages of road workers. He was, also, interested for the expanding of railway stations.

The last meeting of the Constituent Assembly of Georgia was held on March 17, 1921 in Batumi. Due to the occupation of the Democratic Republic of Georgia by the Russian Red Army, the session supported the Georgian government's emigration.

After the occupation of Georgia by the Russian Red Army, G. Gagloev stayed in Georgia and left politics. He distanced himself from the August 1924 rebellion, whose purpose was to restore the lost independence of Georgia. In 1930 he became a member of the Communist Party of the Soviet Union. However, during the Great Soviet Terror of 1937-1938, he was unable to avoid Soviet repression. G. Gagloev was arrested on espionage charges and shot in November 1937.

ოჯახის მფარველის სახეობრივი და ფუნქციური გააზრება ქართული და ოსური მასალების მიხედვით

ფოლკლორულ-ეთნოგრაფიულ მასალაზე დაკვირვება გვიჩვენებს ქართველებისა და ოსების მითოლოგიურ-რელიგიური წარმოდგენების მსგავსებას. ერთ-ერთი საინტერესო სახეა ოჯახის მფარველი სული, რომელსაც ქართველები ფუძის ანგელოზს უწოდებენ, ოსები - ბინათი ხიცაუს (დიასახლისს). მათი საერთო ნიშნებია ღვთაებრიობა, მდედრობითობა, ნაყოფიერებების ფუნქცია და ადამიანის/ოჯახის მფარველობა. სახეობრივი გააზრების ფორმებიდან ზოომორფული საკმაოდ მყარი აღმოჩნდა. ქართველებიცა და ოსებიც მას უპირატესად განსაკუთრებული ნიშნების მქონე გველად წარმოიდგენდნენ.

საქართველოშიც და ოსეთშიც ოჯახის მფარველს ქალები ემსახურებოდნენ, განსაკუთრებული პატივით ეპყრობოდნენ. იგი მფარველობდა ადამიანებს, მასზე იყო დამოკიდებული ოჯახის ბარაქა, კეთილდღეობა და სიმშვიდე. ნაყოფიერებასთან მის კავშირზე მიუთითებს სახლში მისი ადგილსამყოფელი- ოსებებს მიაჩნდათ, რომ ოჯახის მფარველი საკუჭნაოში ბინადრობს, ქართველების აზრით, მისი ადგილი კერასთან ან პურის შესანახ სკივრთანაა. ხალხის რწმენით, ოჯახის მფარველი ვერ იტანს უპატივცემულობას. წინააღმდეგ შემთხვევაში სული დატოვებდა სახლს და თან წაიღებდა ოჯახის კეთილდღეობას. ამაზე მოგვითხრობენ ქართული და ოსური ხალხური გადმოცემები.

ოსეთში ბოლო დრომდე აღნიშნავდნენ ბინათი ხიცაუს ღამეს - ძველი სტილით ახალი წლის პირველი კვირის ოთხშაბათს. მას შავ ქათამს უკლავდნენ და მთელი ოჯახი იკრიბებოდა საკულტო სუფრასთან. სამეგრელოშიც ოჯახის მფარველის ღოცვა ოთხშაბათს ტარდებოდა, ქართლშიც ქათამს უკლავდნენ მისთვის განკუთვნილ დღეს. როგორც ოსებში, ისე ქართველებში ამ საკულტო დღეს მხოლოდ ოჯახის წევრები აღნიშნავდნენ და გარეშე პირს არ უმასპინძლებოდნენ.

ქართული და ოსური წარმოდგენებისა და საკულტო პრაქტიკის მსგავსება ამ ორი ხალხის მეზობლობისა და კულტურული კონტაქტების შედეგია.

Ketevan Sikharulidze

*TSU Faculty of Humanities
Associate Professor of the Department of Folklore*

IMAGINATIVE AND FUNCTIONAL UNDERSTANDING OF THE FAMILY PATRON ACCORDING TO GEORGIAN AND OSSETIAN MATERIALS

Observations on the folklore-ethnographic material show the similarities between the mythological-religious beliefs of Georgians and Ossetians. One of the interesting faces is the patron saint of the family, which Georgians call the Family Angel, Ossetians - the Binaty Khitsau (hostess). Their common features are divinity, femininity, fertility function, and the protection of a person / family. From species forms of understanding, zoomorphic turned out to be quite solid. Both Georgians and Ossetians considered him to be a snake with special features.

In both Georgia and Ossetia, women served as patrons of the family and were treated with special respect. He protected the people, on him depended the family wealth, prosperity and tranquility. Its

connection to fertility indicates its location in the house - Ossetians believed that the patron saint of the family lives in the pantry, according to Georgians, his place is near the hearth or bread box. According to people's beliefs, the patron saint of the family can not stand disrespect. Otherwise the spirit would leave the house and take with it the welfare of the family. Georgian and Ossetian folk tales tell us about it.

Until recently, Ossetia celebrated Binaty Khitsau's night - the old-fashioned Wednesday of the first week of the new year. He was slaughtered by a black chicken and the whole family gathered at the cult table. In Samegrelo, the prayer of the family protector was held on Wednesday, and in Kartli, chickens were slaughtered on the day dedicated to them. Both Ossetians and Georgians celebrated this cult day only with family members and did not host an outsider.

The similarity of Georgian and Ossetian religious beliefs and cult practices is the result of the neighborhood and cultural contacts of these two peoples.

გიორგი სოსიაშვილი

გოჩის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის ხექვოხი
პროფესორი

„ვეფხისტყაოსნის“ გერმანულ ენაზე მთარგმნელი მარიამ პრიტვიცი და ჟურნალისტის ოჯახი

დამოუკიდებელი საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრის გიორგი ჟურნალის დასთან-ნინო ჟურნალთან ძალზე ახლო ურთიერთობა აკავშირებდა "ვეფხისტყაოსნის" გერმანულ ენაზე მთარგმნელ მარიამ პრიტვიცს (ქალიშვილობის გვარი ჰუბერი). იგი დაიბადა 1876 წლის 2 ივლისს ბესარაბიის გუბერნიაში, ქ. კიშინიოვში. დაამთავრა ქ. ოდესის წმ. მარიამის სახელობის ქალთა საზოგადო გიმნაზიის 8 კლასი. შემდეგ სწავლობდა ქ. დრეზდენის ქალთა პირველ ლიცეუმში მათემატიკურ-გეოგრაფიული განხრით. მ. პრიტვიცმა ფართო ჰუმანიტარულ-ტექნიკური განათლება მიიღო, რაშიც ხელი შეუწყო უცხო ენების ათვისების თანდაყოლილმა ნიჭმა. იგი რამდენიმე ენას ფლობდა, მათ შორის: ფრანგულს, იტალიურს, რუმინულს, ლათინურს, პოლონურს, რუსულს, გერმანულს, ინგლისურს. სამეცნიერო მოღვაწეობა მ. პრიტვიცმა 1918 წელს დაიწყო, ხოლო ლიტერატურულ საქმიანობას კი 1894 წელს მიჰყო ხელი. სხვადასხვა დროს იგი როგორც ბიბლიოგრაფი, მთარგმნელი და მეცნიერ-მუშაკი მოღვაწეობდა კიევის განათლების კომისარიატში, სკოლებსა და კონსერვატორიაში. 1930 წელს კი ნავთობის გეოლოგიურ-დაზვერვით ინსტიტუტში გააგრძელა საქმიანობა. იგი მონაწილეობდა ვაშინგტონში ჩატარებულ გეოლოგთა საერთაშორისო კონგრესშიც. მ. პრიტვიცი ევროპული ენებიდან სამეცნიერო, თუ ლიტერატურულ ტექსტებს რუსულ ენაზე თარგმნიდა.

მ. პრიტვიცი ხშირად სტუმრობდა ნინო ჟურნალის ოჯახს როგორც თბილისში, ასევე არბოში. სწორედ არბოში ყოფნისას ურჩევია მარიამ პრიტვიცისთვის ნინოს ჟურნალს, რომ "ვეფხისტყაოსანი" გერმანულ ენაზე ეთარგმნა. როგორც ჩანს, მარიამ პრიტვიცს „ვეფხისტყაოსნის“ თარგმნის დაწყება გერმანული ენის ღრმა ცოდნამ გააბედვინა. ნინო ჟურნალთან მარიამ პრიტვიცი საქართველოდან წასვლის შემდეგაც აგრძელებდა მეგობრულ ურთიერთობას. მას არაერთი წერილი აქვს გამოგზავნილი თავისი ქართველი მეგობრის სახელზე, სადაც თბილად იხსენიებს სტუმრად ყოფნის ეპიზოდებს, განსაკუთრებით კი ნინო ჟურნალის მშობლიურ სოფელში-არბოში გატარებულ დღეებს.

THE GERMAN TRANSLATOR OF *THE KNIGHT IN THE PANTHER'S SKIN* MARIA PRITWITZ AND THE JURULI FAMILY

The close relationship with the sister of the Minister of Finance and Trade-Industry of the First Republic of Independent Georgia Giorgi Zhuruli-Nino Zhuruli was connected with the German translator of "The Knight in the Panther's Skin"- Marie Pritwitz (maiden name Huber). She was born on July 2, 1876, in the province of Bessarabia, in Chisinau. She Graduated from St. Mary Odessa. 8th grade Women's Public Gymnasium. Then she studied in Dresden at the First Women's Lyceum majoring in Mathematics-geography. M. Pritwitz received a broad humanities-technical education, which was facilitated by her innate talent for mastering foreign languages. She was fluent in several languages, including: French, Italian, Romanian, Latin, Polish, Russian, German, and English. Marie Priteitz began her scientific activity in 1918, and began her literary career in 1894. At various times she worked as a bibliographer, translator and researcher at the Kiev Commissariat of Education, schools and conservatory. In 1930 she continued his work at the Petroleum Geological Exploration Institute. She also participated in the International Congress of Geologists held in Washington. M. Pritwitz translated scientific or literary texts from European languages into Russian.

M. Pritvits often visited Nino Zhuruli's family both in Tbilisi and in Arbo. While in Arbo, Nino's Zhuruli advised Marie Pritwitz to translate "The Knight in the Panther's skin" into German language. It seems that Marie Pritwitz dared to start translating "The Knight in the Panther's skin" with a deep knowledge of German. Marie Pritwitz continued to have a friendly relationship with Nino Zhuruli even after leaving Georgia. She has sent a number of letters to her Georgian friend, where she warmly mentions the episodes of her visit, especially the days spent in Nino Zhuruli's native village - Arbo.

Сугаров Давид А.

*архитектор-градостроитель,
аспирант ФГБУ «ЦНИИП Минстроя России»
Москва. Россия.*

РАЗВИТИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ВО ВЛАДИКАВКАЗЕ И ТБИЛИСИ КАК ФАКТОР ИХ ГРАДОСТРОИТЕЛЬНОГО ФОРМИРОВАНИЯ: XIX – НАЧАЛО XX ВЕКА

Промышленное развитие двух исторических городов Владикавказа и Тбилиси – важный экономический аспект начального этапа формирования Грузии и Осетии. История промышленности в обеих ведущих городах и странах определяет собственные пути развития для каждой из них, но находит и общие вехи в их становлении.

Более двух веков крепость-город Владикавказ находится на рубеже Северного Кавказа и Закавказья, при этом занимает наиболее выгодное, центральное положение между городом Тифлисом – на Южном Кавказе и городами Прохладный, Георгиевск, Пятигорск, Ставрополь, Екатеринбург, Петровск, Новороссийск, Ростов-на-Дону, Астрахань – на Северном Кавказе. Развитие капитализма в России после отмены крепостного права способствовало превращению города в административный и торгово-промышленный центр, и в целом росту городского населения. Во Владикавказе сравнительно быстро развивалась промышленность по переработке местного минерального и лесного сырья, сельскохозяйственная, металлургическая, кирпично-черепичная, различные фабрики, а также гончарное, кузнечное, кожевенное и другие ремесла.

К началу XX в. в городе Владикавказ действовало более ста промышленных предприятий. В их числе мельницы, свечные заводы, молзаводы, лесопилки, спиртоводочные, крахмальные, кирпично-

черепичные, известковые, кожевенные, мыловаренные, пивоваренные, масложитные заводы. Кроме этого имелось порядка 900 торговых предприятий.

Промышленность, как градообразующий фактор, несомненно, оказал существенное влияние на развитие торгово-экономического потенциала города. Более того, промышленные предприятия явились основой формирования архитектурно-планировочной структуры и пространственной композиции столичных городов Владикавказ и Тбилиси.

Географическое положение, культурное и политическое сотрудничество позволили установить тесные торгово-экономические и производственно-промышленные связи между городами Владикавказ и Тбилиси. Самобытный город Тбилиси всегда считался крупным центром различных ремесел и промыслов. Во второй половине XVIII века появляются железоплавильные, медноплавильные, пушечные, гончарные, пороховые заводы. А к первой трети XIX века в городе Тбилиси насчитывалось более тысячи мастеровых и промышленников. Ремесленные профессии были весьма многочисленны и удовлетворяли самые разнообразные потребности горожан, казаков окрестных деревень и военных лагерей.

В городе ремесленники располагались на базарах и в гостиных дворах, таким образом процесс производства товара и его торговля были оптимально налажены. Ко второй половине XIX века в городе насчитывалось около 200 мелких предприятий.

На протяжении первых двух десятилетий XX века в контексте технического и технологического прогресса происходило интенсивное формирование городских организмов Владикавказ и Тбилиси. Наравне с новыми успехами в градостроительстве и реконструкции городов в России и Европе, такие крупные и значимые города, возникшие на магистральных путях, как Владикавказ и Тбилиси уже планомерно развивались в аспекте их планировки, застройки и благоустройства. С позиций профессиональных достижений революционной эпохи, более интенсивно происходил процесс формирования архитектурно-планировочной структуры и пространственной композиции столичных городов Владикавказ и Тбилиси.

Sugarov David A.

*Architect, town-planner,
postgraduate student of the Central Institute for Research and
Design of the Ministry of Construction and Housing and
Communal Services of the Russian Federation.
Moscow, Russia.*

INDUSTRIAL DEVELOPMENT IN VLADIKAVKAZ AND TBILISI AS A FACTOR OF THEIR URBAN DEVELOPMENT: XIX - BEGINNING OF XX CENTURIES

The industrial development of the two historic cities of Vladikavkaz and Tbilisi is an important economic aspect of the initial stage of the formation of Georgia and Ossetia. The history of industry in both leading cities and countries determines their development paths for each of them but also finds common milestones in their formation.

For more than two centuries, the fortress-city of Vladikavkaz is located at the border of the North Caucasus and Transcaucasia, while occupying the most advantageous, central position between the city of Tbilisi- in the South Caucasus and the cities of Prokhladny, Georgievsk, Pyatigorsk, Stavropol, Yekaterinodar, Petrovsk, Novorossiysk, Rostov-on-Don, Astrakhan - in the North Caucasus. The development of capitalism in Russia after the abolition of serfdom contributed to the transformation of the city into an administrative and commercial and industrial center, and in general to the growth of the urban population. In Vladikavkaz, the industry for the processing of local mineral and forest raw materials, agricultural, metallurgical, brick and tile, various factories, as well as pottery, blacksmith, leather, and other crafts developed relatively quickly.

By the beginning of the XX century more than a hundred industrial enterprises operating in the city of Vladikavkaz. Among them are mills, candle factories, dairies, sawmills, distilleries, starch, brick and tile, limestone, tanneries, soap, breweries, oil mills. In addition, there were about 900 trade enterprises.

Industry, as a city-forming factor, undoubtedly, had a significant impact on the development of the trade and economic potential of the city. Moreover, industrial enterprises were the basis for the formation of the architectural and planning structure and spatial composition of the capital cities of Vladikavkaz and Tbilisi.

Geographical position, cultural and political cooperation allowed to establish close trade, economic and production, and industrial ties between the cities of Vladikavkaz and Tbilisi. The original city of Tbilisi has always been considered a major center of various crafts and trades. In the second half of the 18th century, iron-smelting, copper-smelting, cannon, pottery, and powder factories appeared. And by the first third of the 19th century, there were more than a thousand artisans and industrialists in the city of Tbilisi. The handicraft professions were very numerous and satisfied the most varied needs of the townspeople, Cossacks of the surrounding villages, and military camps.

In the city, artisans were located in bazaars and living rooms, thus the process of production of goods and its trade were optimally adjusted. By the second half of the 19th century, there were about 200 small businesses in the city.

During the first two decades of the 20th century, in the context of technical and technological progress, the urban organisms of Vladikavkaz and Tbilisi were intensively formed. Along with new successes in urban planning and reconstruction of cities in Russia and Europe, such large and significant cities that have arisen on the main routes, such as Vladikavkaz and Tbilisi, have already systematically developed in terms of their planning, development, and improvement. From the standpoint of the professional achievements of the revolutionary era, the process of formation of the architectural and planning structure and spatial composition of the capital cities of Vladikavkaz and Tbilisi took place more intensively.

სუხიაშვილი სალომე

თსუ-ის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის
ფილოლოგიის მე-3 კუჩხის დოქტორი
მცხეთა, საქართველო

ქართული და ოსური საყოფიერო ზღაპარი კომპარატივისტულ ქრილში

ზღაპარი ფოლკლორისტიკაში და არა მხოლოდ ფოლკლორში ერთ-ერთი უმშვენიერესი სიტყვიერი ქმნილებაა. მასში ძვეს კაცობრიობის ფასეულობები, მართალია, დროთა ცვლილება ზღაპარს ახალი ენერგიით ავსებს, თუმცა ის არ კარგავს მომხიბვლელობას. ზღაპარი ხალხის სულიერი კულტურის ნაწილია. მასში დაძლეულია ცხოვრების მახინჯი მხარეები, ბოროტება, სიცრუე, ძალმომრეობა და სხვა.

ჩემი კვლევის საგანს წარმოადგენს საყოფიერო ზღაპარი. როგორც ვიცით, ასეთი ზღაპარი მოგვითხრობს ყოფითი ხასიათის ამბებს. პერსონაჟებად გამოყვანილნი არიან ჩვეულებრივი ადამიანები.

მართალია, ოსი ხალხი ენობრივად ირანულ - სარმატულ სამყაროს ეკუთვნის, მაგრამ გვერდს ვერ ავუვლით ქართულ-ოსური ურთიერთობის თემას, რადგან ამ ორი ხალხის ფოლკლორი გენეტიკურად თუ ტიპოლოგიურად სიახლოვეს ავლენს. როგორც ხ. მამისიმედიშვილი წერს, ინდოევროპული წარმოშობის ოსმა ხალხმა კავკასიის ფოლკლორი უფრო კავკასიური და ღირებული გახადა. სწორედ ამიტომ, საინტერესოა რა მსგავსება და განსხვავება გამოიკვეთება ქართული და ოსური საყოფიერო ზღაპრების შედარებისას. ვიცით, ქართულ საზღაპრო ეპოსში ყველასათვის ცნობილი ზღაპარი „ნაცარქექია“, ოსურ საზღაპრო ეპოსშიც გვხვდება, ამასთან, ოსური ტექსტის სათაურიც „ნაცარქექია“ და ქართული ტექსტის იდენტური. ეს და სხვა მრავალი ფაქტი, გვაფიქრებინებს, რომ ოსურ და ქართულ საყოფიერო ზღაპრებს უნდა ჰქონდეთ საერთო

ელემენტები, მსგავსი უნდა ჰქონეთ სიუჟეტები და პერსონაჟები. ქართველ და ოს ხალხს მჭიდრო ურთიერთკავშირი ჰქონდათ, ამიტომ მათ საერთო უნდა ჰქონდეთ სოციალური ფონი.

Sukhiashvili Salome

*TSU Faculty of Humanities
3rd year doctoral student in Philology
Mtskheta, Georgia*

GEORGIAN AND OSSETIAN FRUITFUL TALE IN A COMPARATIVE CONTEXT

A fairy tale is one of the most beautiful verbal creatures in folklore and not only in folklore. It embodies the values of humanity, it is true that the change of time fills the cave with new energy, but it does not lose its charm. Fairy tales are part of the spiritual culture of the people. It overcomes the ugly sides of life, evil, lies, violence.

The subject of my research is a fruitful fairy tale. As we know, such a tale tells stories of a former nature. Ordinary people are portrayed as characters.

It is true that the Ossetian people linguistically belong to the Iranian-Sarmatian world, but we can not ignore the topic of Georgian-Ossetian relations, because the folklore of these two peoples is genetically or typologically close. As Kh. Mamisimedishvili writes, the Ossetian people of Indo-European origin made Caucasian folklore more Caucasian and valuable. That is why it is interesting what similarities and differences are revealed when comparing Georgian and Ossetian fairy tales. We know that the well-known fairy tale "Natsarkekia" in the Georgian fairy tale epic is also found in the Ossetian fairy tale epic, in addition, the title of the Ossetian text is "Natsarkekia" and is identical to the Georgian text.

These and many other facts make us think that Ossetian and Georgian fertile tales should have common elements, similar stories and characters should have. Georgian and Ossetian people had close relations, so they should have a common social background.

Татарова Самира А.

*студентка Социально-гуманитарного института Кабардино-Балкарского
государственного университета им. Х. М. Бербекова
Нальчик, Россия*

ПОЛИТИКА РОССИИ НА КАВКАЗЕ В 20-Е ГОДЫ XVIII В.

В конце XVII – начале XVIII в. Кавказ оставался регионом столкновения геополитических интересов Ирана и Османской империи. В начале XVIII в. Иран переживал глубокий социальный и политический кризис [8]. Османская империя решила воспользоваться ослаблением своего «вечного» противника и захватить владения Ирана на Кавказе. Получив информацию о планах Турции астраханский генерал-губернатор А. П. Волынский обратился к Петру I с предложением использовать благоприятную внешнеполитическую ситуацию для укрепления позиций на Северном Кавказе. Для решения серьезной задачи, зимой 1721-1722 годов был сформирован Низовой корпус [5].

27 июля 1722 года Петр Первый высадился в Аграханском заливе Каспийского моря. Одновременно в Северный Дагестан вступила шедшая из Астрахани конница. К ним добровольно присоединились князь Большой Кабарды Эльмурза Черкасский и князь Малой Кабарды Аслам-бек Кемметов. Отдельным отрядом влился в состав российской армии валий – старший князь Кабарды Арслан-бек Кайтукин со своими уорками-дворянами [6].

23 августа 1722 года русские войска вошли в Дербент, где Петру I были торжественно вручены ключи от города. Однако в августе у Аграханского залива во время шторма погибли две российские

эскадры, осуществлявшие подвоз боеприпасов и продовольствия. Это вынудило царя оставить гарнизон в Дербенте и вернуться в Аграхан, где он основал крепость Святой Крест.

Узнав об активных военных действиях России, турецкие войска двинулись на Кавказ. Вторжение Османской империи на Кавказ создавало смертельную угрозу Ирану, что вынудило его правительство немедленно начать переговоры с Россией. В сентябре 1723 года мирный договор между Ираном и Россией был подписан и к России отошли прикаспийские области Кавказа. Однако этот договор обострил русско-турецкие отношения. В 1735 г. началась новая русско-турецкая война....

Tatarova Samira A.

*student of the Social and Humanitarian Institute,
Kabardino-Balkarian State University named after Kh.M. Berbekova
Nalchik, Russia*

RUSSIA'S POLICY IN THE CAUCASUS IN THE 20S OF THE 18TH CENTURY

Abstract. At the end of the 17th – beginning of the 18th century the Caucasus remained a region where the geopolitical interests of Iran and the Ottoman Empire collided. At the beginning of the 18th century Iran plunged into a deep social and political crisis. The Ottoman Empire decided to take advantage of the weakening of its “eternal” enemy and seize the Iranian possessions in the Caucasus. Having received information about Turkey's plans, the Astrakhan Governor-General A.P. Volynsky turned to Peter I (the Great) with a proposal to use the favorable foreign policy situation to exert more Russian influence in the North Caucasus. To face such a serious task, the special “Grassroots Corps” was formed in the winter of 1721/22.

On July 27, 1722, Peter the Great landed at the Agrakhan Bay of the Caspian Sea. Simultaneously, cavalry coming from Astrakhan entered Northern Dagestan. The prince of Big Kabarda Elmurza Cherkassky and the prince of Small Kabarda Aslam-bek Kemmetov voluntarily enrolled in the Russian army. Valiy, the senior prince of Kabarda, Arslan-bek Kaitukin with his noble feudal lords joined them as a separate detachment.

On August 23, 1722, Russian troops entered Derbent, where Peter I was solemnly presented with the keys to the city. However, in August, two Russian squadrons with ammunition and food shipwrecked near the Agrakhan Gulf during the storm. This forced the emperor to leave the garrison in Derbent and return to Agrakhan, where he founded the fortress of the Holy Cross.

Figured out about the active military operations of Russia, Turkish troops moved to the Caucasus. The invasion of the Ottoman Empire posed a mortal threat to Iran, forcing its government to immediately begin negotiations with Russia. In September 1723, Iran and Russia signed a peace treaty which transferred the Caspian regions of the Caucasus to the latter. However, this agreement aggravated Russian-Turkish relations, and in 1735 the empires waged new war ...

Тенгизова Ларьяна

*студентка 4 курса Кабардино-Балкарского Государственного
университета им. Х.М. Бербекова,
Нальчик, Россия*

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ВОПРОС В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕВЕРОКАВКАЗСКИХ ДЕПУТАТОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ

Актуальностью работы является всплеск общественного и научного интереса к различным сторонам жизни и деятельности Государственной думы. В последние десятилетия наблюдается

актуализация института парламентаризма в России, что способствует развитию нового научного интереса к деятельности Государственной думы, как важного института, сыгравшего большую роль в продвижении, в том числе, национального вопроса. Другим аспектом актуализации национального вопроса является Современные межэтнические конфликты, требующие внимания и глубокого изучения причинно-следственных связей настоящего с прошлым. Деятельность северокавказских депутатов все еще остается мало изученной и недооцененной.

В I Думе было не менее 200 нерусских депутатов, образовавших свои фракции: 62 малоросса, 51 поляк, 13 евреев, 23 мусульманина и т.д. Политическая планка обсуждения национального вопроса в I–III Думах снижалась от созыва к созыву в пользу властной тактической установки на игнорирование этноконфессионального многообразия. В I Думе были лишь поставлены национальные, религиозные и региональные проблемы. Установить же диалог по этим проблемам национальным депутатам II Думы и правительству П.А. Столыпина в условиях острейшего противоборства вокруг вопросов «земли и воли» не удалось. В III Думе в результате законодательных ограничений 3 июня 1907 г., политического давления и усиления консервативного тренда среди выборщиков представительство нерусских депутатов сократилось до 108 человек, а планка обсуждения национального вопроса резко снизилась. Противоборство имперского и национального в III Думе проявилось в том, что были отвергнуты все законодательные предложения оппозиции, и голос большинства российских народов всё слабее звучал в парламенте. В IV Думе было лишь 17 поляков, 14 «малороссов», 10 «немцев», 7 мусульман и 3 еврея. В этой Думе проводниками интересов нерусского населения оставались лишь три фракции: Польское коло (9 депутатов), Белорусско-литовско-польская группа (6), Мусульманская фракция (6). Роспуск Думы не дал шанса своевременно реализоваться имеющимся в Думе законопроектам, касающимся национального вопроса. Противостояние парламента и самодержавного правительства закончилось не в пользу народного представительства.

Государственная дума стала первой легальной политической площадкой, где национальные вопросы приобрели гласность. Однако она не стала той политической площадкой, где они были решены. Расхождение интересов «Центра» и «окраин», стремление власти к усилению своего влияния и неспособность принимать соответствующие решения привели к разлому огромной страны и установлению этнорегиональных границ. В конечном итоге, роспуск государственной думы императором стал неизбежным крахом империи.

Tengizova Laryana

*4th year student of the Kabardino-Balkarian State
University named after HM. Berbekova,
Nalchik, Russia*

THE NATIONAL QUESTION IN THE ACTIVITIES OF THE NORTH CAUCASIAN DEPUTIES OF THE STATE DUMA OF THE RUSSIAN EMPIRE

The relevance of the work is a surge of public and scientific interest in various aspects of the life and activities of the State Duma. In recent decades, there has been an actualization of the institute of parliamentarism in Russia, which contributes to the development of a new scientific interest in the activities of the State Duma, as an important institution that has played a major role in promoting, among other things, the national issue. Another aspect of the actualization of the national issue is modern interethnic conflicts that require attention and in-depth study of the cause-and-effect relationships of the present with the past. The activities of the North Caucasian deputies still remain poorly studied and underestimated.

In the First Duma there were at least 200 non-Russian deputies who formed their own factions: 62 Little Russians, 51 Poles, 13 Jews, 23 Muslims, etc. The political level of discussion of the national question in the I–III Dumas decreased from convocation to convocation in favor of an authoritative tactical attitude

to ignore ethnic and confessional diversity. In the First Duma, only national, religious and regional problems were raised. The national deputies of the II Duma and the government of P. A. Stolypin failed to establish a dialogue on these problems in the conditions of the most acute confrontation around the issues of "land and will". In the Third Duma, as a result of legislative restrictions on June 3, 1907, political pressure and the strengthening of the conservative trend among the electors, the representation of non-Russian deputies was reduced to 108 people, and the bar for discussing the national question dropped sharply. The confrontation between the imperial and the national in the Third Duma was manifested in the fact that all the legislative proposals of the opposition were rejected, and the voice of the majority of the Russian peoples sounded weaker and weaker in parliament. In the IV Duma there were only 17 Poles, 14 "Little Russians", 10 "Germans", 7 Muslims and 3 Jews. In this Duma, only three factions remained as agents of the interests of the non-Russian population: the Polish Kolo (9 deputies), the Belarusian-Lithuanian-Polish group (6), and the Muslim faction (6). The dissolution of the Duma did not give a chance to implement the draft laws concerning the national issue in the Duma in a timely manner. The confrontation between the parliament and the autocratic government ended not in favor of the people's representation.

The State Duma became the first legal political platform where national issues became public. However, it did not become the political platform where they were resolved. The divergence of the interests of the "Center" and "outskirts", the desire of the authorities to strengthen their influence and the inability to make appropriate decisions led to the rupture of a huge country and the establishment of ethno-regional borders. In the end, the dissolution of the State Duma by the emperor became the inevitable collapse of the empire.

ნათია ტყემალაძე

ქაიხუდ-ამეხიკული უნივერსიტეტი (GAU)
თბილისი, საქართველო

ანტონიმთა ტიპები ქართულში

ქართულში დასტურდება როგორც კონტრარული (შავი – თეთრი...), ისე კონტრადიქტორული (ღამაზი – უღამაზო...) დაპირისპირების შემთხვევები.

ანტონიმურ წყვილთა ერთი ნაწილი ემყარება არსებითი სახელების შეპირისპირებას (ოპტიმისტი – პესიმისტი; ბედნიერება – უბედურება; სიბინძურე – სისუფთავე...). შემადგენელ კომპონენტებად მოქმედების სახელებიც დასტურდება (გამარჯვება – დამარცხება...).

ყველაზე ხშირად ანტონიმურ წყვილებს ქმნის ზედსართავი სახელები (ადვილი – ძნელი; ღამაზი – უღამაზო; მოდიდო – მომცრო; უახლესი – უძველესი; მდიდრული – ღარიბული; აზრიანი – უაზრო; ბედნიერი – უბედური; ფეროვანი – უფერო...).

ლექსიკური ერთეულები ერთმანეთს უპირისპირდება არა ნაწილაკის საშუალებითაც (ადეკვატური – არაადეკვატური...). ზოგჯერ დაპირისპირებას ქმნის უცხო პრეფიქსი ანტი- (სახელმწიფოებრივი – ანტისახელმწიფოებრივი...).

ანტონიმურ წყვილებად გვაქვს მიმღეობებიც (დამწყები – დამამთავრებელი; ამაღლებული – დადაბლებული...).

ზოგჯერ ორივე კომპონენტი რიცხვითი სახელია (ბევრი/მრავალი – ცოტა).

დაიძებნა განსაზღვრებითი და უარყოფითი ნაცვალსახელებით შედგენილი ანტონიმური წყვილებიც (ყველაფერი – არაფერი...).

რაც შეეხება ზმნურ ანტონიმთა, აქ ხშირად დასტურდება ნასახელარ ზმნათა ფუძეები (ადიდებს – აპატარავებს...). გვაქვს ისეთი შემთხვევებიც, როცა დაპირისპირება ზმნისწინებს ეკისრება (ადის – ჩადის...), ზოგჯერ კი ანტონიმთა მიიღება ფუძითაც და ზმნისწინითაც ერთდროულად (ამაღლებს – დადაბლებს...). ზმნურ ანტონიმთა ერთი ნაწილი მიჩნევის (ეადვილება – ეძნელება...) ან გუნების (ეცინება – ეტირება...) ვნებითება.

ანტონიმურ წყვილებად დაჩნდება ზმნიზედებიც (აქ – იქ; ადრე – გვიან; ასე – ისე; ნაკლებად – მეტად...) და ნაწილაკებიც (არა – ჰო/კი/დიახ).

ANTONYM TYPES IN GEORGIAN

The Georgian language has been proved to contain the cases of both contrary (black - white...), and contradictory (beautiful - not beautiful...) oppositions.

One part of antonymous pairs is based on the contrast between nouns (optimist-pessimist; happiness - misfortune; dirtiness - cleanliness...). The nouns expressing actions are also proved to be the constituent parts (victory - defeat...).

The pairs of antonyms are most frequently created by adjectives (easy - difficult; beautiful - not beautiful; biggish - smallish; newest - oldest; sumptuous - shabby; sensible - senseless; happy - miserable; colorful - colorless...).

Lexical units oppose each other by means of the negating particle *ara* - no, comparable to English: in, un, il, ir (*/adek'vat'uri - ara-adek'vat'uri.../* adequate - inadequate...). Sometimes contradiction is produced by a foreign prefix *anti-* (state - anti-state...).

Participles also make up the pairs of antonyms (commencing - ending; heightened - lowered...).

In some cases, both components are numerals (much/many - little/few).

The study has also identified the antonymous pairs created by defining and negating pronouns (everything- nothing...).

Regarding verbal antonymy, the cases of denominal verbs often make up opposing pairs (enlarges - belittles...). There are also instances when Georgian preverbs produce oppositions (*/a-dis - ča-dis.../*; goes up - goes down...), and sometimes antonymous pairs are generated by root and preverb at the same time (*/aa-mačleb-s - daa-dableb-s/...* enhances - lowers...). Certain verbal antonyms are the passives of perception / consideration (seems easy - seems difficult...) or of mood/temper (can't help laughing / is in the mood of laughing - can't help crying / is in the mood of crying...).

Adverbs (here-there; early-late; this way-that way; more-less...) and particles (no-yes) also produce antonymous pairs.

ბერნარდ უტიე
პროფესორი ელექტორი;
მაგნიტი

იოანე იალღუზიძის თარგმანი ფრანგულ ბიბლიოთეკაში

მომავალ წელს პარიზში აღვნიშნავთ „აზიური საზოგადოების“ (Société asiatique) დაარსების 200 წლისთავს. ამ საზოგადოებამ დაიწყო ევროპაში კავკასიური კვლევების შესწავლა და პოპულარიზაცია.

მარი ბროსეს ახლო ურთიერთობა ჰქონდა თეიმურაზ ბატონიშვილთან, რომელმაც საზოგადოებას სხვა წიგნებთან და ხელნაწერებთან ერთად იოანე იალღუზიძის მოსკოვში 1820 წელს დაბეჭდილი ოსურ ენაზე ნათარგმნი ქართული წიგნი გაუგზავნა და ჩვენ უნდა აღვვინიშნა შარშან მისი 200 წლის იუბილე.

მოხსენებაში წარმოგიდგენთ ანოტაციებს ამ წიგნის შესახებ.

Outtier Bernard

*Prof. Dr ;
Madrid*

A TRANSLATION OF IOANE IALGHUZIDZE IN A FRENCH LIBRARY

We shall celebrate next year the 200 years of foundation of the Société asiatique in Paris.

There began the study and popularisation of Caucasian studies in Europe.

Marie-Félicité Brosset was in active relations with Teimuraz Batonishvili, who sent to the Society, among other books and manuscripts the Book of prayers in Georgian translated in Ossetian by Ioane Ialghuzidze and printed in Moscow in 1820 we should have celebrated last year his 200 years' anniversary !

We shall present the annotations of this book.

Фидарова Рима Я.

*СОИГСИ им. В. И. Абаева, главный научный сотрудник
Владикавказ, Россия*

РОЛЬ И. ЯЛГУЗИДЗЕ В КУЛЬТУРНОМ СОЗНАНИИ ОСЕТИН

1. И. Ялгузидзе – первый осетинский просветитель.

2. Роль его в духовном становлении осетин.

3. И. Ялгузидзе – автор поэмы «Алгузиани».

4. И. Ялгузидзе – создатель осетинской письменности на основе грузинской графики, составитель первого осетинского букваря в 1821 г.

Статья посвящена изучению роли И. Ялгузидзе в становлении осетинской художественной литературы.

Научная новизна в том, что показано, как писатель способствовал становлению гуманистической направленности формирующейся осетинской литературы.

Теоретическая и практическая ценность в том, что статья будет способствовать дальнейшим исследованиям по творчеству И. Ялгузидзе.

Ключевые слова: просветитель, осетинская литература, поэма, герой, мировоззрение, личность.

Fidarova Rima J.

*SOIGSI them. V. I. Abaeva, Chief Researcher
Vladikavkaz, Russia*

THE ROLE OF I. YALGUZIDZE IN THE CULTURAL CONSCIOUSNESS OF OSSETIANS

1. I. Yalguzidze - the first Ossetian educator.

2. Its role in the spiritual development of the Ossetians.

3. I. Yalguzidze - the author of the poem "Alguziani".

4. I. Yalguzidze - the creator of the Ossetian writing based on the Georgian graphics, the compiler of the first Ossetian primer in 1821.

The article is devoted to the study of the role of I. Yalguzidze in the formation of Ossetian fiction.

The scientific novelty is that it shows how the writer contributed to the formation of the humanistic orientation of the emerging Ossetian literature.

The theoretical and practical value is that the article will contribute to further research on the work of I. Yalguzidze.

Keywords: educator, Ossetian literature, poem, hero, worldview, personality.

ისტორიული ნარატივი და მატერიალურ-ეგზისტენციალური პრობლემები აკა მორჩილაძის „ფალიაშვილის ქუჩის ძაღლებში“

XX საუკუნის 90-იანი წლებში მომხდარმა სოციალურ-პოლიტიკურმა ცვლილებებმა (საბჭოთა კავშირის დაშლა, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა, სოციალისტური წყობის შეცვლა პოსტსოციალისტური ხანით), რაც გარდამავალი ხანის სახელით დამკვიდრდა, ლიტერატურაზეც იქონია გავლენა და ასახვა ჰპოვა მთელი სისრულით.

ამ თვალსაზრისით გამოვყოფთ აკა მორჩილაძის ნაწარმოებს „ფალიაშვილის ქუჩის ძაღლები“, რომელიც პირველად 1995 წელს გამოვიდა და 1999 წელს სპექტაკლადაც დაიდგა ახმეტელის თეატრში.

ნაწარმოებში მოქმედება 90-იანი წლების ომ გამოვლილ თბილისში ხდება. ნაწარმოებში თერთმეტი მთხრობელია და თითოეული მათგანის მონოლოგი მკითხველს დამატებით წარმოდგენას უქმნის ეპოქაზე.

რომანის მთავარი გმირი ნიცაში გამგზავრების მოსურნე რედაქციის თანამშრომელი, მეგობრების შეფასებით ყველაზე მხიარული და „დაუმთავრებელი“ პიროვნება ზაზა კობახიძეა, რომელიც ყველასა და ყველაფრის მიმართ გამოირჩეოდა სარკასტული, ირონიული და იუმორისტული დამოკიდებულებით. იგი მთელი ნაწარმოების მანძილზე ცდილობდა სიგარეტის, „მაგნას“ ყიდვას, რომელსაც ადგილის მიხედვით სხვადასხვა ფასი ჰქონდა - ზოგან 500, ზოგან კი -550 მანეთი ღირდა. ზაზას მანეთის ბანკნოტი არ ჰქონდა, კუპონზე კი სიგარეტს არავინ იძლეოდა; „მაგნას“ სიმბოლური დატვირთვა აქვს - სიმბოლოა თავისუფლების, ევროპელობის, კომუნიზმის დასასრულისა, საქართველოსი და იმ ქართველებისა, რომლებმაც თვალი გაახილეს და კომუნიზმს დაცილდნენ. „მაგნა“ ასევე ადგილის სიმბოლოა, კონკრეტულად - ვაკის. ამ სიგარეტს გერბის ფუნქციაც შეეძლო შეეთავსებინა, თუკი ეს მისია დაეკისრებოდა.

საინტერესო პასაჟს ქმნის ნაწარმოებში ერთ-ერთი პერსონაჟის, პეტრუჩიოს მიერ აღწერილი „უპატრონო ძაღლების პირადი ცხოვრება“. იგი დაწვრილებით განიხილავს სხვადასხვა თემებად და გუნდებად დაკომპლექტებული ძაღლების ყოველდღიურ ცხოვრებას, ურთიერთმტრობას, უფლებათა გადანაწილებას, მისკაუთრებული ტერიტორიების დაცვას, და ა.შ., ზაზამ გამოკვლევა პოლიტიკურად შეაფასა, ძაღლებში პოლიტიკური მოღვაწეები დაინახა, ძაღლების ცხოვრებაში კი პოლიტიკოსთა ძაღლური ცხოვრება და მათი შესაბამისი დამოკიდებულება მოქალაქეების მიმართ.

ნაწარმოებში ასევე ხაზგასმულია ნარკომანიის პრობლემა, რელიგიური თემები, ახალ პოლიტიკურ და სოციალურ გარემოსთან შეგუების რთული პროცესი, რაზეც ვრცლად მოხსენებაში ვისაუბრებთ.

Shorena Shavreshiani
Doctor of Philology,
Tbilisi Georgia

HISTORICAL NARRATIVE AND MATERIAL-EXISTENTIAL PROBLEMS IN AKA MORCHILADZE'S "PALIASHVILI STREET DOGS"

The socio-political changes that took place in the 1990s (the collapse of the Soviet Union, the restoration of Georgia's independence, the change of the socialist system in the post-socialist period), which was called as the transitional period, had an impact on literature.

In this respect Aka Morchiladze's work "Paliashvili Street Dogs" is noteworthy.

The action in the work takes place in Tbilisi after the war of the 90s.

The protagonist of the novel Zaza Kobakhidze wants to travel to Nice. He tried to buy a cigarette "Magna", which had different prices depending on the place – in some places it costs 500, in some places it costs 550 rubles. Zaza did not have rubles, and no one gave him a cigarette on the coupon; "Magna" has a symbolic meaning - it is a symbol of freedom, Europeaness, the end of communism, and Georgia. It is also a symbol of the place -Vake. This cigarette could also combine the function of State Emblem.

An interesting passage is created by the "personal life of stray dogs" described by Petruccio. It discusses in detail the daily life of dogs, staffed by different communities and teams, redistribution of rights and etc. Zaza evaluated the research politically, he saw political figures in the dogs, and their relevant attitude towards citizens.

The work also highlights the problem of drug addiction, religious themes, murder, robbery and etc. which we will discuss in detail in the report.

ნატო შავრეშიანი

თსუ ახნოდე ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
მეცნიერი თანამშრომელი
თბილისი, საქართველო

რამდენიმე დამოკიდებულწინადადებიანი ჰიპოტაქსური წინადადება სვანურში

სვანურში გარდა ორკომპონენტური ჰიპოტაქსური წინადადებებისა, მრავლად გვხვდება ისეთი კონსტრუქციები, სადაც ერთ მთავარ წინადადებასთან რამდენიმე დამოკიდებულია დაკავშირებული:

ლიღრალ ესუა ხეხლი, ეჯი, მახე ნადგარ ახა აჰრ ხერი, ეჯღაი ქა მელრალ ლი (ბქ., სვან. პროზ. ტექსტ., 78) „სიმღერა ვისაც ეცოდინება, ის, ახალი გარდაცვლილი თუ ვინმე ეყოლება, მაინც იმღერებს“

დოტი ერ ადგან, დერა, ეჩქა მაგ არდახ ალდაარ, გარდაფხაძეალ, ერუაა ჩუწრდა შუანისა (ჩოლ) „დოტი რომ გარდაიცვალა, ხომ, მაშინ ყველანი იყვნენ („იმყოფებოდნენ“) ესენი, გარდაფხაძეები, ვინც იყვნენ „იმყოფებოდნენ“ სვანეთში“...

დამოკიდებული წინადადებები მთავარ წინადადებას მიემართებიან და თანადაქვემდებარებული არიან, თუმცა სხვადასხვა სინტაქსური ფუნქცია აქვთ, რადგან მთავარი წინადადების სხვადასხვა წევრს მიემართებიან და შესაბამისად, დამოკიდებული წინადადებები არაერთგვარია.

არაერთგვარი დამოკიდებული წინადადებები, უმეტესწილად, მთავარს წევრ-კავშირითა (წინა პოზიციის დამოკიდებულში) და მაქვემდებარებელი კავშირით (მთავარის მომდევნო დამოკიდებულში) უერთდება, თუმცა გვაქვს საპირისპირო შემთხვევებიც, როცა ანლაუტში მდგომ დამოკიდებულში მაქვემდებარებელი კავშირია, ხოლო აუსლაუტში საკავშირებელი სიტყვა:

ქორა ყორ იმუაახან ლი, ეჩხან ლტანა მეგამს დასგდა ჟიბააჩუჟრნ, ერე ქუინლგმგემი ნაჯუდი, ნაზიმ ლგმარლესუ (ბზ., სვან. ქრესტ., 112) „სახლის კარი საიდანაცაა, იქიდან გამოთლილ მორს დებდა ზემოდან, რომ საქონლის სიგრძე ყოფილიყო“

სკ'ენ აჩადხ ალ მოჯამაგირალ ქორხო, ხაქუხ ხომას, იმნაჟი ხაქუ მათხოჟარდ (ლნტ., სვან. პროზ. ტექსტ., 265) „რომ შემოვიდნენ ეს მოჯამაგირეები სახლში, უთხრეს უფროსს, როგორც უთხრა მათხოვარმა“

მოხსენებაში განხილული იქნება თანამიმდევრული დაქვემდებარების შემთხვევებიც, სვანურის ყველა დიალექტის (მათ შორის ჩოლურული მეტყველების) მონაცემთა გათვალისწინებით.

SOME SUBORDINATE CLAUSE HYPOTACTIC SENTENCES IN SVAN

Besides two-component hypotactic sentences in Svan, there are many constructions where some subordinate clauses are related to one principal clause:

Liyral eswa xexkli, eji, **maxe nadgar axa jär xeri**, ežyäi qa meyräl li (Lower Bal, Svan Prosaic Texts, 78) "whoever knows the song, he, if has someone new deceased, will still sing"

doṭi er adgān, dera, ečka mag ārdax aljar, gardapxazeal, **erwāj čwārda šwanisa** (Cholurian) "when Doti died, then all of them were (" were present ") those, the Gardapkhadzes, who were (" were present ") in Svaneti" ...

Subordinate clauses refer to the principal clause and are **common subordinate**, although they have different syntactic functions because they are addressed to different members of the principal clause and therefore the subordinate clauses are **heterogeneous**.

Heterogeneous subordinate clauses, mostly, join to the principal clause with member-conjunction (in subordinate clause of the previous position) and subordinating conjunction (in the next subordinate of the principal clause), although we have the opposite case where the subordinating conjunction is in subordinate clause of anlaut and the connective word is in auslaut:

Kora [or **imwäjxän** li, ečxän lätāba megāms d[sgda žibājčuzīn, **ere** kwīnləmgēmi nažwdi, nazim ləmārlesw (Upper Bal, Svan Language Chrestomathy, 112) "where the door of the house is from, he put a whittled log above from there it to be the length of cattle"

Sk'en ačadx al možamāgiräl korxo, xākwx xošas, imājži xākw maṭxowärd (Lentekhian, Svan Prosaic Texts, 265) "when these farm-laborers entered the house, they told the chief, as the beggar told them"

The report will also discuss cases of **sequential** subordination, taking into account the data of all Svan dialects (including the Cholurian speech).

Эмине Шахингез*Университет Гете во Франкфурте, Германия**Аспирант, научный сотрудник**Германия*

АНАТОЛИЙСКИЙ ОСЕТИНСКИЙ – ОБЗОР

После русско-кавказской войны в 19 веке сотни тысяч кавказцев были вынуждены покинуть Кавказ, среди них несколько тысяч осетин. Этот миграционный процесс, известный также как мухаджирское движение, начался в 1859 году и продолжался до 1865 года. В настоящее время потомков этих мухаджиров можно встретить по всем регионам бывшей Османской империи - большинство из них проживает в Турции. Чочиев (2015) утверждает, что "по данным капитана Фреда Бернаби, посетившего Сарыкамыш в 1876 году, в этом районе проживало 1005 северокавказских ("черкесских") семей, то есть в районе 5000-7000 человек, основная часть которых, очевидно, осетины" (2015: 106). В настоящее время в Анатолии осталось три осетинских села, все три находятся в вилаете Йозгат, в Центральной Анатолии: самое большое - Пойразлы (39°22'57.4 "N 35°07'14.6 "E), является дигорской деревней, две другие - иронских деревни Боялык (39°53'04.8 "N 35°45'15.2 "E) и Карабачак (39°29'04.2 "N 35°11'28.0 "E). Численность анатолийских осетин достигает от 20.000 до 100.000 человек, но нет источников, подтверждающих эти цифры. Из-за турецкой политики ассимиляции 1920- 1940-х годов лишь небольшому числу осетинских мухаджиров удалось сохранить свой язык; несмотря на относительно высокую численность, анатолийский осетинский язык находится под угрозой исчезновения, осталось всего около 400-500 носителей. Анатолийский осетинский и кавказский осетинский имеют ряд грамматических и лексических различий, но в целом они все еще взаимопонятны.

ANATOLIAN OSSETIC – AN OVERVIEW

After the Russian-Caucasian war in the 19th century, hundreds of thousands Caucasians were forced to leave the Caucasus, among them a few thousand Ossetians. This migration process is also known as muhajir movement, began in the year 1859 and continued until 1865. Nowadays, descendants of these muhajirs can be found all over the regions of the former Ottoman Empire – the bulk of them are living in Turkey. Chochiev (2015) states that “according to Captain Fred Burnaby, who visited Sarıkamış in 1876, the area was populated by 1005 North Caucasian ('Circassian') families, that is, in the region of 5000-7000 people, the bulk of them obviously Ossetian” (2015: 106). Nowadays, three Ossetian villages in Anatolia remained, all three of them are in the vilayet of Yozgat, in Central Anatolia: the biggest one, Poyrazlı (39°22'57.4"N 35°07'14.6"E), is a Digor village, the other two are the Iron villages Boyalık (39°53'04.8"N 35°45'15.2"E) and Karabacak (39°29'04.2"N 35°11'28.0"E). The numbers for Anatolian Ossetians reach from 20.000 up to 100.000 but there are no sources to confirm these numbers. Due to the Turkish assimilation policy of the 1920s-1940s, only a small number of Ossetian muhajirs managed to preserve their language; despite the relatively high numbers, Anatolian Ossetic is critically endangered and there are only about 400-500 speakers left. Anatolian Ossetic and Caucasian Ossetic have a number of grammatical and lexical differences, but all in all they are still intelligible.

ნოდარ შოშიტაშვილი

გ. ჩიჭაიას სახელობის ეთნოგრაფიული მუზეუმი
თბილისი, საქართველო

ქართული დარბაზის ვარიაციები ისტორიულ-ეთნოგრაფიული კუთხეების მიხედვით

დარბაზული ტიპის საცხოვრებელი ნაგებობების ჩამოყალიბებას ღრმა კულტურულ-ისტორიული ფესვები გააჩნია. ეს სახლები ძველი კულტურული სამყაროს პირმშოა. ქართული ერთგვირგვინიანი დარბაზული საცხოვრებელი გამორჩეულია სხვა ხალხებში გავრცელებულ მსგავს ნაგებობებს შორის.

ქართლის კლასიკური დარბაზი, რომლის სახეობა გარე კახეთშიც ფუნქციონირებდა, უმეტესად ორდედაბოძიანი იყო. აქ დედაბოძს მთავარი კონსტრუქციული დანიშნულება ჰქონდა. მასზე დაყრდნობილი იყო თავხე, ბულაური („ბალიში“, ბანდუში), გვირგვინი და თიხატკეპნილი ბანი. ამის ნათელი მაგალითია თელიანის დემეტრაშვილების დარბაზი, გასული საუკუნის 20-იან წლებში აღწერილი დარბაზები წილკანში, დილომში და სხვ.

მესხური დარბაზი, რომელსაც ზოგჯერ „მერცხლისბუდურა დარბაზს“ უწოდებენ, გამოირჩეოდა იმით, რომ გადახურვის კონსტრუქცია და გვირგვინი ბანიტურთ, დაყრდნობილია არა დედაბოძებზე, არამედ მზიდ კედლებზე და კედლების გასწვრივ განლაგებულ მოძებზე. ამის დასტურია ახალციხის რაბათის ყირქესლიანთ დარბაზი, ვარძიის მიმდებარე სოფელ ჭაჭკარის დარბაზოვანი, და სხვ. თუმცა, ჭაჭკარის საცხოვრებელში დედაბოძებიც ფიგურირებს. რაბათის დარბაზოვანი იმითაცაა უნიკალური, მას მეტად საინტერესო, საქორწინო-სარიტუალო ფუნქციური ელემენტი, აჯილაკიც გააჩნდა.

ქართლის და სამცხე-ჯავახეთის დარბაზების ერთგვარი სინთეზს წარმოადგენს წალკა-თრიალეთური დარბაზი. ასეთი დარბაზის ნათელი მაგალითია საბაძეების დარბაზი სოფელ რეხადან.

ასეთ დაბაზოვანს თავარებიან ოდასაც უწოდებენ. დარბაზის ორგანულ ნაწილს წარმოადგენს მასზე მიბჯენილი მასშტაბური ზომის მართკუთხედის ფორმის წაგრძელებული საქონლის სადგომი ახორი.

ქართული დარბაზის ერთ-ერთ სახედ შეიძლება ჩაითვალოს გიორგი ჩიტაიას სახელობის ეთნოგრაფიულ მუზეუმში ჭავის რაიონის ოსური სოფელ სოხთადან 1977 წელს გადმოტანილი ერდოიანი სახლი, ე. წ. „ერდოიჯინ ხაძარი“. სახლი ძმებ ოსტაევებს ეკუთვნოდა. სოხთა რაჭის მეზობლად მდებარეობს, ონის მუნიციპალიტეტის საზღვართან. ეს ერდოიანი სახლი აგებულია მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოს რაჭველი ოსტატის მიერ. სოხთას ერდოიანი სახლი სხვა დარბაზებისაგან განსხვავებით ხის ნაგებობაა, აქვს გამართივებული ტიპის ტრადიციული სოლარული და გეომეტრიული ორნამენტებით შემკული დედაბოძი. კლასიკური დარბაზებისგან განსხვავებით მას აქვს წაკვეთილი პირამიდის ფორმის ე. წ. „ცრუ გვირგვინი“, რაც ანალოგიურია შიდა ქართლის, სამცხის და იმერეთს შორის არსებულ ლემიტროპულ ზონაში არსებული ერდოებისა.

Nodar Shoshitashvili

*G. Chitaia Ethnographic Museum,
Tbilisi, Georgia*

VARIATIONS OF THE GEORGIAN HALL ACCORDING TO HISTORICAL-ETHNOGRAPHIC PARTS

The formation of hall-type residential buildings has deep cultural-historical roots. These houses are the firstborn of the old cultural world. The Georgian hall with a crown is distinguished from similar buildings common among other peoples.

The classic hall of Kartli, the type of which also functioned in outer Kakheti, was mostly two-pillared. Here the main pillar had a constructive purpose. On it rested Tavkhe, Bughauri ("Balishi", Bandushi), a crown, and a clay-covered bani. A clear example of this is the Teliani Demetrashvili Hall, the halls described in the 1920s in Tsilkani, Digomi, etc.

The Meskhetian hall sometimes referred to as the "Swallow's Hall", was distinguished by the fact that the roof structure and the crown with the bath were based not on the pillars, but the load-bearing walls and the ridges located along the walls. This is evidenced by the Akhaltsikhe Rabati Kirkelsian Hall, the hall of the village Chachkari near Vardzia, etc. However, the pillars also appear in the Chachkara residence. Rabat Hall is also unique in that it has a very interesting, wedding-ritual functional element, - so-called Ajilaki. Tsalka-Trialeti hall is a kind of synthesis of Kartli and Samtskhe-Javakheti halls. A clear example of such a hall is the Sabadze Hall from the village of Rekha. Such a bazaar is also called a tacky ode. An organic part of the hall is an elongated rectangular stall for a large rectangle.

One of the faces of the Georgian Hall can be considered the Erdoyan House, moved to the Giorgi Chitaia Ethnographic Museum in 1977 from the Ossetian village of Sokhta in the Java region so-called "Erdoidzhin Khadzar". The house belonged to the Ostaev brothers. It is located next to Sokhta, Racha, on the border of Oni municipality. This house was built at the end of the nineteenth century by a Rachveli master. Sokhta Erdoyan House, unlike other halls, is a wooden building with a simplified type of traditional pillar decorated with traditional solar and geometric ornaments. Unlike the classic halls, it has a cut pyramid shape so-called "False crown", which is similar to the Erdos in the metropolitan zone between Shida Kartli, Samtskhe, and Imereti.

ЭТИКЕТНЫЕ ФОРМУЛЫ ОБРАЩЕНИЯ В ОСЕТИНСКОМ И РУССКОМ РЕЧЕВОМ ОБЩЕНИИ

В структуре речевого этикета важную роль играет обращение. Под обращением и в осетинском, и в русском языках понимается «слово или группа слов, которыми называют того, к кому обращаются с речью». Главными функциями обращения являются функции привлечения внимания, установления и поддержания речевого контакта с собеседником, а также характеристика ролевых позиций партнеров общения, их социальных и личных взаимоотношений.

При выборе форм обращения к собеседнику должны учитываться следующие основные факторы: тип ситуации (официальная, неофициальная, полуофициальная); степень знакомства собеседников (незнакомые, малознакомые, хорошо знакомые); отношение к собеседнику (уважительное, почтительное, нейтрально-вежливое, фамильярное, дружески-неофициальное и др.); характеристика говорящего, характеристика адресата, место общения (дома, на улице, на собрании и т. п.); время обращения.

Обычно обращениями в обоих языках служат собственные имена людей, названия лиц по степени родства, по положению в обществе, по профессии, занятию, должности, званию, по возрастному признаку, по взаимоотношениям людей; чаще всего выражаются именами существительными в форме именительного падежа. Иногда в качестве обращений выступают имена прилагательные, причастия, числительные. Это субстантивированные слова.

Полное имя человека в современном осетинском и в русском языках состоит из фамилии, имени, отчества. В разных речевых ситуациях мы пользуемся то одной частью имени, то другой, или же различными их комбинациями. Между тем в осетинском речевом этикете, в отличие от русского, традиционно закреплено, независимо от возраста, пола и социального положения, обращение по имени.

Этикетным требованием является адекватная оценка коммуникативной ситуации и выбор обращения, соответствующий нормам этикета для данной ситуации. Обращение показывает степень вежливости собеседников.

Мы можем сделать вывод о том, что речевой этикет является важной частью национального языка и национальной культуры. Невозможно говорить о высоком уровне владения языком, если это владение не включает в себя знание правил речевого общения и умение применять эти правила на практике. Особенно важно иметь представление о расхождениях в национальных речевых этикетах. В каждом языке существует своя, формировавшаяся веками система обращений. Подтверждение тому – рассмотрение этикетных формул обращения в осетинском и русском речевом общении, которое выявило их сходства и значительные отличия.

Etiquette formulas of address in Ossetian and Russian verbal communication

In the structure of speech etiquette, address plays an important role. An address in both Ossetian and Russian is understood as "a word or a group of words, which is called the one to whom the speech is addressed." The main functions of the appeal are the functions of attracting attention, establishing and

maintaining verbal contact with the interlocutor, as well as characterizing the role positions of communication partners, their social and personal relationships.

When choosing the forms of addressing the interlocutor, the following main factors should be taken into account: type of situation (official, unofficial, semi-official); the degree of acquaintance of the interlocutors (new, unfamiliar, well-known); attitude towards the interlocutor (respectful, reverent, neutral-polite, familiar, friendly-informal, etc.); characteristics of the speaker, characteristics of the addressee, place of communication (at home, on the street, at a meeting, etc.); time of circulation.

Usually, the appeals in both languages are the proper names of people, the names of persons according to the degree of kinship, according to their position in society, by profession, occupation, position, rank, by age, according to the relationship of people; most often expressed by nouns in the form of the nominative case. Sometimes adjectives, participles, numerals are used as addresses. These are substantiated words.

The full name of a person in modern Ossetian and in Russian consists of a surname, name, patronymic. In different speech situations, we use one part of the name, then the other, or different combinations of them. Meanwhile, in the Ossetian speech etiquette, in contrast to Russian, it is traditionally fixed by name, regardless of age, gender and social status.

The etiquette requirement is an adequate assessment of the communicative situation and the choice of treatment that corresponds to the norms of etiquette for this situation. The address shows the degree of politeness of the interlocutors.

We can conclude that speech etiquette is an important part of the national language and national culture. It is impossible to talk about a high level of language proficiency if this proficiency does not include knowledge of the rules of speech communication and the ability to apply these rules in practice. It is especially important to be aware of the discrepancies in national speech etiquette. Each language has its own system of references that has been formed over the centuries. Confirmation of this is the consideration of etiquette formulas of address in Ossetian and Russian verbal communication, which revealed their similarities and significant differences.

ნათელა ჩიტაური, შორენა შამანაძე

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო*

ნაციონალური / გლობალური კონტექსტი და ალტერნატივების ძიების პროცესი ქართულ ინტერკულტურულ-მიგრაციულ ლიტერატურაში

აღიარებული ფაქტია, რომ დღეს, ნაციონალურ, ეთნიკურ იდენტობებზე მეტად სოციოკულტურული კვლევების ყურადღების ცენტრში პიროვნული იდენტობანი, იდენტიფიკაცია და თვითი-დენტიფიკაციის პრობლემებია.

პიროვნული იდენტობის ჩამოყალიბების მნიშვნელოვანი მექანიზმია ალტერნატივების ძიება - იდენტობის ძიების პერიოდი, როდესაც პიროვნება იღებს თავის ცხოვრებაში უმნიშვნელოვანეს გადაწყვეტილებებს პირად ურთიერთობებსა და სამუშაო სფეროში;

თანამედროვე ადამიანი მრავალი კულტურისა თუ დისკურსის თანაარსებობის პირობებში ცხოვრობს. მთლიანობითი და სტაბილური კულტურის აღქმას დისკურსული მიდგომა ანაცვლებს. თუკი ადრე პიროვნული იდენტობის ჩამოყალიბების პროცესს უფრო მეტად ტრადიციული მიდგომები და კოლექტიური/კულტურული მეხსიერება განსაზღვრავდა, დღეს ვითარება შეიცვალა. ცვლადი გარემოს, მიმდინარე ნაციონალური / გლობალური კონტექსტის ზეგავლენა უფრო შესამჩნევი გახდა.

პიროვნული იდენტობის, შესაბამისად, ალტერნატივების ძიების პროცესის ფორმირებაზე გარემოს, ნაციონალური / გლობალური კონტექსტის ზეგავლენის კუთხით გამოიკვეთა შემდეგი ძი-

რითადი მიმართულებანი: ოჯახური აღზრდის ავტორიტარული / დემოკრატიული მიდგომები, ძლიერი სოციალურ-საზოგადოებრივი ნორმები, კულტურული კონტექსტი, ქვეყნის სოციოეკონომიკური მდგომარეობა.

ცნობილია, რომ პიროვნული იდენტობის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი მექანიზმი - ალტერნატივების ძიება - განსხვავებულად ფუნქციონირებს გლობალურ კონტექსტში და ნაციონალურ, კერძოდ კი ქართულ კონტექსტში. გლობალური კონტექსტი აწყდება შემდეგ ბარიერებს: ნოსტალგიურ-ტრავმული ცნობიერება, სულიერი დისტანციისა და სივრცის იდენტიფიკაციის პრობლემები, ენის ბარიერი და სხვა. ქართული კონტექსტის განხილვისას გასათვალისწინებელია: პოსტსაბჭოთა სივრცე, რომელიც განსაკუთრებულად შეუსწავლელია ჰუმანიტარული მეცნიერებების კუთხით, გარდამავალი სოციოეკონომიკური მდგომარეობა (რომელიც ხშირ შემთხვევაში ვერ სთავაზობს ახალგაზრდა ადამიანებს ცხოვრების დაგეგმვისათვის სტაბილურ შესაძლებლობებს), გლობალიზაცია, რომლის შედეგად ჩნდება გარკვეული დაძაბულობა / დაპირისპირება პოსტსაბჭოთა და დასავლურ კულტურულ ტენდენციებს შორის და სხვა.

ამ საკითხებს განვიხილავთ სოსო მეშველიანისა და რუსკა ჟორჯოლიანის მიერ საზალღვარ-გარეთ შექმნილი ტექსტების საფუძველზე.

Natela Chitauri, Shorena Shamanadze

*Ivane Javakhishvili Tbilisi
State University
Tbilisi Georgia*

NATIONAL / GLOBAL CONTEXT AND THE PROCESS OF SEARCHING FOR ALTERNATIVES IN THE GEORGIAN INTERCULTURAL-MIGRATION LITERATURE

Undoubtedly, today, sociocultural research focuses on personal identity, identification, and self-identification problems rather than on national, ethnic identities.

An important mechanism for the formation of personal identity is the search for alternatives. This is the period when a person makes the most important decisions in his life in the field of relationships or work;

Today, people live in coexistence of many cultures or discourses. The perception of a holistic and stable culture is replaced by a discursive approach. If earlier the process of formation of personal identity was determined by more traditional approaches and collective / cultural memory, today the situation has changed. The impact of the **changing environment**, the current national / global context, has become more apparent.

In terms of the influence of the national / global context on the formation of personal identity, therefore, on the process of search for alternatives, the following main directions were identified: authoritarian / democratic approaches to family upbringing, strong social norms, cultural context, social-economic conditions.

It is well known that one of the mechanisms for the formation of personal identity - the search for alternatives - functions differently in the global context and in the national, in particular, Georgian context. The global context faces the following barriers: nostalgic-traumatic consciousness, problems with spiritual distance and space identification, Language barrier, etc.

When considering the Georgian context, the following should be considered: the post-Soviet space, which is particularly unexplored in terms of humanitarian sciences, the transition social-economic situation (which often fails to offer young people stable opportunities for life planning), globalization, resulting in some tension / confrontation between post-Soviet and Western cultural trends, etc.

We will discuss these issues on the basis of texts created abroad by Soso Meshveliani and Ruska Zhorzholiani.

ნოველისტური ზღაპრის მითოსური ფესვები

ნოველისტური ზღაპრის გმირი, მსგავსად მითოსური ნაყოფიერების ღვთაებისა და ჯადოსნური ზღაპრის გმირისა მუდმივად მოძრაობს: გადადის რთული დავალების შესასრულებლად «იმ» ქვეყანას - ქვესკნელში და, რაც მთავარია, მეტამორფოზის ძალით ბრუნდება უკან. მისი დაბრუნება ცოცხალთა სამყაროში უკვე განახლებული სახით, სახელითა და ენერგიით აღვსილი გამარჯვებული გმირის დაბრუნებაა. ამგვარი ფერისცვალება მითოსისა თუ ზღაპრის გმირებისა სამყაროს ხის - სამი სკნელის გამაერთიანებლის საშუალებით ხდება. ეს ხე, თავისი გამორჩეული ძალმოსილების წყალობით, ღვთაების სამყოფელია, მითოსური გააზრებით და შესაბამისად, - ცენტრალური ფუნქციის შემსრულებელიც თავის ნაირსახეობებთან (მთასთან, წისქვილთან, ეკლესიასა და სასახლესთან) ერთად.

«იმ» ქვეყნიდან დაბრუნებულ ნოველისტური ზღაპრის გმირს თან იქაური სიკეთე მოაქვს, რაც მისი დაკარგვით მიძინებული სამყაროს ხელახლა გამოღვიძებისა და განახლებისათვის არის აუცილებელი. მისი ეს მისია კი ემთვევა მარად განახლებადი ნაყოფიერების ღვთაებისა და ჯადოსნური ზღაპრის გმირების ფუნქციებს. ამდენად, ნოველისტური ზღაპრის გმირიც, მსგავსად ჯადოსნური ზღაპრის გმირისა, გენეტიკურად მარად განახლებადი ნაყოფიერების ღვთაების დესაკრალიზებულ სახესიმბოლოდ უნდა გავიაზროთ. შესაბამისად, ზღაპრი ღვთაებათა სადიდებელს წარმოადგენდა და ამიტომაც მისი მოყოლა გარკვეული რიტუალური წესების დაცვას მოითხოვდა.

Rusudan Cholokhashvili

TSU Shota Rustaveli Georgian

Institute of Literature

Head of the Folklore Department

Tbilisi Georgia

THE MYTHICAL ROOTS OF THE NOVELIST TALE

The protagonist of a novelistic tale, like the mythical fertility deity and the protagonist of a magical tale, is constantly on the move, moving to the underworld to perform a difficult task, and most importantly, he is very much returning with the power of metamorphosis. His return to the living world is the return of a victorious hero filled with an already renewed form, name and energy. This kind of transfiguration takes place through the unification of the three-dimensional tree of the mythical or fairy-tale characters of the universe

This tree, thanks to its distinctive power, is the abode of the deity in a mythical sense, and therefore also performs a central function with its species (mountain, mill, church and palace).

The protagonist of the novelistic tale returning from "that" country brings with it the kindness that is necessary for the re-awakening and renewal of the sleeping world with its loss. This mission of hers even coincides with the functions of the gods of ever-renewing fertility and the heroes of the magical magpie, thus the protagonist of a novelistic tale, like the protagonist of a magical tale, must be thought of as a desecrated symbol of a genetically renewed fertility deity.

Accordingly, the fairy tale was a glorification of the deities and therefore required the observance of its certain ritual rules.

ოსური როხგს / რახგს „ჭაჭვი“ სიტყვის მნიშვნელობისათვის რ -> დ ისტორიულ პროცესთან დაკავშირებით იბერიულ-კავკასიურ ენებში

ცნობილია, რომ რიგ იბერიულ-კავკასიურ ენაში *ჭაჭვის* აღმნიშვნელი სიტყვები ოსურიდან არის შეთვისებული. საძიებო სიტყვათა ამოცნობა დალესტნურ ენებში დიდ სირთულეს არ წარმოადგენს; ოსურ ნასესხობებად მიიჩნევა: ხუნძ. რახხასს, ანდ. რახხასსი / მუნ. როხხოსსი, ახვ. რახხასსი, ბაგვ. ლახხაც, ბოთლ. რახხასს, კარ. რახხასს, ტინდ. რახასს, ლოდ. რახხასსი, ბეჟ. რახას, ხვარშ. რახვასი, ჰუნზ. რახას, დარგ. რახაჟ, ლაკ. (ბალხ.) რახხაზ „ჭაჭვი“ ალომორფები. ხვარშიულში „ზედმეტად“ წარმოჩენილი წყვილბაგისმიერი *ვ* რახვასი ფორმაში ახსნას პოულობს ოსური *რ* უმლაუტიანი როხგს ალომორფის მოხმობისას; მაგრამ უფრო მნიშვნელოვანი აქ მოხმობილ ლექსემებში იმის მტკიცებაა, რომ ანლაუტური *რ* დალესტნურ სიტყვებში სწორედ ოსური ალომორფებიდან სესხებით არის განპირობებული. აქვე იმაზეც მივუთითებთ, რომ სესხება იმდენად არქაულია, რომ ანდიური ენის მუნიბურ მეტყველებაში ისტორიული *ა* უკვე *ო-შია* გადასული, როგორც ეს ჩვეულებრივ *ა-გახმოვანით* ცნობილი საერთოანდიური წარმომავლობის ძირებისათვის არის დამახასიათებელი.

დალესტნურ ენებში დამონმებულ *რ-იან* ანლაუტს ემიჯნება არჩიბული ენა ლეზგური ენებიდან, სადაც დავაფიქსირეთ *დახხგზი / დახხგზა / დახხაზი* „ჭაჭვი“ დ-ვარიანტიანი სახეობები. როგორც ვხედავთ, ნასესხებ მასალაშიც თავი იჩინა დევობრანტიზაციის *რ -> დ* ისტორიულმა ფონეტიკურმა პროცესმა არჩიბულში, რაც ცალსახად იმაზე მეტყველებს, რომ დალესტნურ (და არამხოლოდ) ენებში ისტორიულად დასაშვებია როგორც *დ -> რ*, ისე *რ -> დ* ფონეტიკური პროცესები. ეს უკანასკნელი ჯერჯერობით ერთადერთ მაგალითში თავჩენილია ლაზურშიც, შდრ. ქართ. მალალური და ლაზ. მალალუდე...

Merab Chukhua

Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Tbilisi, Georgia

FOR IMPORTANCE OF THE OSSETIAN WORDS RŌXƏS / RAXƏS "CHAIN" IN CONNECTION WITH THE HISTORICAL PROCESS R -> D IN THE IBERO-CAUCASIAN LANGUAGES

It is known that in some Ibero-Caucasian languages the words denoting the „chain“ are borrowed from Ossetian language. To recognize search terms in Dagestani languages is not a big problem; The following words from Dagestani languages are considered to be Ossetian borrowings: Avar. raxxass, And. raxxassa / Mun. roxxos, Akhv. raxxass, Bagv. laxxats, Botl. raxxass, Kar. raxxass, Tind. raxass, Ghod. Raxxassi, Bezh. raxas, Khvarsh. raxvasi, Hunz. raxas, Darg. raxazh, Lak. (Balkh.) raxaz "chain". In Khvarshian language the bilabial [w] finds an explanation in the form of Ossetian rŏxəs allomorph with umlaut; But more important in the cited forms which are quoted here is the assertion that in the Dagestani words in anlaut with *r* are precisely borrowed from Ossetian allomorphs. Here we also point out that borrowing is so archaic that in the Munib dialect of the Andean language the historical *a* has already been transferred to the *o*, as it is characteristic for the roots of the common Andian origin.

Anlaut of Archib language with *d*, differs from the chosen languages here certified in the other Dagestani languages with *r*, i.e. we have observed the "chain" with D-allophone species in Archib language, cf. Arch. daxxəzi / daxxəza / daxxazi "chain". As we can see, the borrowed material also shows that the historical phonetic process of devibrization *r -> d* was native in Archib, which clearly indicates that both *d -> r* and *r -> d* phonetic processes are historically allowed in Dagestani languages (and not only). The latter is so far the only example found in Laz, cf. Geo. malaghur-i and Laz. malaghud-e "Oriolus"...

Целоева Дана А.

*ГБОУ «гимназия Марем»,
учитель английского языка
Пригородный район, с. Майское, Россия*

ДИАЛОГ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ КУЛЬТУРЫ ОБУЧАЮЩИХСЯ

В настоящее время заметно возросла роль иностранного языка во всех сферах жизнедеятельности человека. В связи с этим изучение иностранного языка в вузах направлено не только на усвоение отдельных языковых аспектов, но и на формирование речевой культуры. Оценка компетентности и квалифицированности современных специалистов во многом зависит от уровня их речевой культуры, так как именно с ней сталкиваются участники взаимодействия в первую очередь. Поиски эффективных методов, способствующих формированию высокого уровня речевой культуры обучающихся, наталкивают на мысль о возможности использования диалога в качестве такого метода.

Нельзя сказать, что вопросы использования диалога как средства обучения и воспитания ранее не поднимались. Уже давно известно, что образование диалогично, а вопросы речевого взаимодействия в процессе обучения получили широкое применение в практике. Диалог является ключевым компонентом личностно-ориентированного образования, в котором усваиваются выработанные многими поколениями знания и сохраняется то, чем владеет обучающийся.

В учебной деятельности диалог представляет собой эффективный метод обучения, основанный на речевом взаимодействии, реализация которого возможна только при условии полноты проявления личностных функций обучающегося. К этим функциям относятся самокритичность и самооценка, нестандартный подход к решению проблемы, самостоятельность в поиске путей и выборе способов решения возникающих проблем, построение собственной картины мира, формирование индивидуального стиля общения и поведения, творческая самореализация и сохранение ценностных ориентаций обучающегося.

Tseloeva Dana A.

*GBOU "Gymnasium Marem",
English teacher
Suburban area, with. Mayskoe, Russia*

DIALOGUE AS A MEANS OF STUDENT`S SPEECH CULTURE FORMATION

Today, the role of a foreign language in a modern world has grown substantially. Thus, the study of a foreign language in universities is aimed not only at mastering certain linguistic aspects, but at the formation of speech culture as well. The level of competence and skill of modern specialists depends on the level of their speech culture. The research of effective methods that contribute to the formation of the culture of the student's speech has led us to the possibility of using dialogue as a method.

The use of dialogue as an educational medium has already been widely accepted. Education is dialogical, thus the questions about the interaction of the word in the learning process have been widely used in practice. Dialogue can be said to be a key component of student-centered education.

Dialogue is an effective teaching method based on speech interaction, the implementation of which is possible only if the student's personal functions are fully manifested. These functions include self-criticism and self-esteem, a non-standard approach to solving a problem, independence in finding ways and choosing ways to solve emerging problems, building one's own picture of the world, forming an individual style of communication and behavior, creative self-realization and preservation of the student's value orientations.

ქუჩუკ-კაინარჯის ზავის დეზინფორმაციული ინტერპრეტაცია

მძლავრი მედიასაშუალებების მიერ ისტორიის იდეოლოგიური მიზნებისთვის გამოყენების არაერთი ფაქტი ცნობლია საინფორმაციო ომის მკვლევართათვის. ამ თვალსაზრისით რუსეთსა და ოსმალეთს შორის დადებული 1774 წლის ქუჩუკ-კაინარჯის ზავის რუსული პროპაგანდისტული მანქანის ინტერპრეტაცია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

ქუჩუკ-კაინარჯის ზავის დეზინფორმაციული ინტერპრეტაციის სათავეში უშუალოდ დგას გავლენიანი ფიგურა, რაც მნიშვნელოვნად ართულებს პრობლემას.

ქუჩუკ-კაინარჯის ზავის განსხვავებული ისტორიული წარსული ხელს არ უშლის თანამედროვე რუსულ დეზინფორმაციულ მანქანას, გაამყაროს საზოგადოებრივი აზრი.

ქართული მედიასაშუალებების ლოკალური ძალისხმევა დეზინფორმაციის გასაწინააღმდეგო ღონისძიებებს, მხოლოდ მცირეოდენი მცდელობაა პროპაგანდის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

სახელმწიფოებრივად მნიშვნელოვანია, რომ კონკრეტული ფაქტს მოჰყვეს საერთაშორისო შეფასება და გამუდმებით ხდებოდეს უტყუარ წყაროებზე დაყრდნობით მისი საერთაშორისო მედიასაშუალებებში ტირაჟირება.

Zaza Tsojniashvili

*Caucasus International University,
Professor,
Tbilisi, Georgia*

A MISINFORMATION INTERPRETATION OF THE KUCHUK-KAINARJI TRUCE

Numerous facts of the use of history by the powerful media for ideological purposes are known to information warfare researchers. The interpretation of the Russian propaganda machine of the 1774 Kuchuk-Kainarji truce between Russia and the Ottomans is particularly important in this regard.

The misinformation interpretation of the Kuchuk-Kainarji truce is directly influenced by such an influential figure which greatly complicates the problem.

The different historical past of the Kuchuk-Kainarji truce does not prevent the modern Russian disinformation machine from consolidating public opinion against the state interests.

Georgian media outlets are making local efforts to neutralize disinformation, with only a handful of attempts to combat propaganda.

It is state-important that a specific fact be followed by an international assessment and that it is constantly circulated in the international media based on reliable sources.

მონაზონი იოანე (მამუკა) ცუხიშვილი
*საქართველოს საპატრიარქოს სოფლების ისტორიის შემსწავლელი
სამეცნიერო ცენტრის ხელმძღვანელი,
სამეცნიერო ჟურნალის „მასალები საქართველოს სოფლების ისტორიისათვის“
მთავარი ხელაქვითი, პროფესორი*

საჩხერის კულტურულ-საგანმანათლებლო ისტორიის წარსულიდან (დოკუმენტური მასალის ანალიზით)

საჩხერეში წიგნის ბეჭდვის, სამკითხველოს, ბიბლიოთეკების და სკოლების დაარსებისა და ისტორიის შესახებ არსებობს ძალიან (მართებული იქნება თუ ვიტყვი, რომ არ არსებობს) მწირი მასალა. ამიტომაც მსურს ამ საკითხს მეტი სინათლე შევსძინო.

საჩხერის ისტორიის საფუძვლიანი კვლევა იმითმაც არის საინტერესო, რომ ეს არის მრავალეთნიკური ანუ მრავალეროვნული რაიონი (მუნიციპალიტეტი), სადაც ქართველების გვერდით ასეული წლებია კეთილგანწყობითა და ურთიერთდამოყვრებით ცხოვრობენ: ებრაელები, სომხები, რუსები, ბერძნები და ოსები. შესაბამისად, კულტურულ-საგანმანათლებლო ცენტრების დაარსება და ქართული ენის, ლიტერატურის, ისტორიის, წარსულისა და თვითმყოფადი ფასეულობების გავრცელება ეთნიკურ ჯგუფებში უაღრესად და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო.

კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ გასული ორი საუკუნის მანძილზე ამ თვალსაზრისით მრავალი საინტერესო საქმე გაკეთდა და ქართველი და სხვა ეთნიკური მოსახლეობის თანაცხოვრება თითქმის მშვიდ და უზრუნველ გარემოში წარიმართებოდა.

Monk Ioane (Mamuka) Tsukhishvili

*Study of the history of the villages of the Georgian Patriarchate
Head of the Scientific Center,
Scientific Journal „Materials for the History of Georgian Villages“
Editor-in-Chief, Professor*

FROM THE PAST OF SACHKHERE CULTURAL-EDUCATIONAL HISTORY (ANALYSIS OF DOCUMENTARY MATERIAL)

In Sachkhere there is very (it would be correct to say that this is not the case) very little material about the printing of books, the reading room, the establishment of libraries and schools and their history. That is why I want to shed more light on this issue.

A thorough study of the history of Sachkhere is also interesting as it is a multi-ethnic or multinational district (municipality) where Georgians, Armenians, Russians, Greeks and Ossetians have lived alongside Georgians for hundreds of years. Consequently, the establishment of cultural and educational centers and the dissemination of Georgian language, literature, history, past and original values among ethnic groups was extremely important.

The results of the research show that a lot of interesting things have been done in this regard over the last two centuries and the coexistence of Georgians and other ethnic populations would take place in an almost peaceful and secure environment.

ОСЕТИНСКИЙ ФОЛЬКЛОР КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА К НРАВСТВЕННЫМ НОРМАМ ПОВЕДЕНИЯ У ДОШКОЛЬНИКОВ

Значительные изменения, происшедшие в нашей стране за последние годы и возникшие проблемы, связанные с нравственным воспитанием детей дошкольного возраста, обусловили переосмысление сущности воспитания, его места и роли в общественной жизни. решение проблемы воспитания нравственных норм поведения потребовало новой идеологии в образовательной и воспитательной деятельности дошкольных образовательных организаций. В Федеральном государственном образовательном стандарте дошкольного образования (ФГОС ДО) подчеркивается, что система образования призвана обеспечить воспитание патриотов России, граждан правового демократического, социального государства, уважающих права и свободы личности, обладающих высокой нравственностью и проявляющих национальную и религиозную терпимость [2]. Данная проблема рассматривается в современных психолого-педагогических исследованиях, которые указывают на важность и значимость нравственного воспитания дошкольников, предлагают целостные системы работы в данном направлении, но особую актуальность вызывает формирование познавательного интереса к нравственным нормам поведения. Характерной особенностью исследований, связанных с формированием нравственных норм поведения у детей дошкольного возраста, является обращение к отдельным аспектам проблемы в работах Р.И. Жуковской, Н.Ф. Виноградовой, О. М. Зиньковской, С. А. Козловой и других. Анализ психолого-педагогической литературы по проблеме исследования показал, что в научных трудах уделяется недостаточное внимание использованию произведений фольклора родного края в качестве средства формирования нравственных норм поведения у дошкольников. В осетинском народном фольклоре через родную песню, сказку, язык своего народа, его традиции, обычаи дошкольник получает первые представления о культуре своего народа. Последовательное ознакомление дошкольников с произведениями народного фольклора помогает им лучше понять мудрость осетинского народа. В результате у дошкольников развивается интерес, любовь и уважение к своему народу, восхищение его талантом. Знакомство с фольклором осетинского народа является важной стороной общей работы по формированию нравственных норм поведения у детей старшего дошкольного возраста [1].

Таким образом, анализ исследования проблемы формирования нравственных норм поведения у дошкольников определил следующие противоречия: между заявленной государством идеей о необходимости нравственного воспитания, ориентированной на все социальные слои и возрастные группы граждан России, и недостаточной разработанностью научно-теоретических и методических основ нравственных норм поведения в современных условиях ДОО; между остро осознаваемой необходимостью возрождения духовно-нравственной связи с родным народом и утратой у значительной части населения уважения к своей культуре, что осложняет работу по данной проблеме; между пониманием того, что осетинский фольклор должен выступать как средство формирования познавательного интереса к нравственным нормам поведения у дошкольников в процессе приобщения детей к культурному наследию, и утратой интереса и уважения к собственной культуре.

Dzidzoeva Sofia M.

*North Ossetian State Pedagogical Institute
Vladikavkaz, Russia*

OSSETIAN FOLKLORE AS A MEANS OF FORMING A COGNITIVE INTEREST IN MORAL NORMS OF BEHAVIOR IN PRESCHOOLERS

Significant changes that have occurred in our country in recent years and the problems that have arisen associated with the moral education of preschool children have led to a rethinking of the essence of education, its place and role in public life. Solving the problem of upbringing moral norms of behavior required a new ideology in the educational and upbringing activities of preschool educational organizations. The Federal State Educational Standard of Preschool Education (FSES PE) emphasizes that the education system is designed to ensure the upbringing of patriots of Russia, citizens of a legal democratic, social state, respecting the rights and freedoms of the individual, possessing high morality and showing national and religious tolerance [2]. This problem is considered in modern psychological and pedagogical studies, which indicate the importance and significance of the moral education of preschoolers, offer integral systems of work in this direction, but the formation of a cognitive interest in moral norms of behavior is of particular relevance. A characteristic feature of research related to the formation of moral norms of behavior in preschool children is the appeal to certain aspects of the problem in the works of R.I. Zhukovskaya, N.F. Vinogradova, O.M. Zinkovskaya, S.A. Kozlova and others. The analysis of psychological and pedagogical literature on the research problem showed that in scientific works insufficient attention is paid to the use of folklore works of the native land as a means of forming moral norms of behavior among preschoolers. In Ossetian folklore, through his native song, fairy tale, language of his people, its traditions, customs, a preschooler gets the first idea of the culture of his people. Consistent familiarization of preschoolers with the works of folklore helps them to better understand the wisdom of the Ossetian people. As a result, preschoolers develop interest, love and respect for their people, admiration for their talent. Acquaintance with the folklore of the Ossetian people is an important aspect of the general work on the formation of moral norms of behavior in older preschool children [1].

Thus, the analysis of the study of the problem of the formation of moral norms of behavior among preschoolers identified the following contradictions: between the idea of the need for moral education, which is aimed at all social strata and age groups of Russian citizens, declared by the state, and the insufficient development of the scientific, theoretical and methodological foundations of moral norms of behavior in modern conditions of ECE; between the acutely realized need to revive the spiritual and moral ties with the native people and the loss of respect for their culture among a significant part of the population, which complicates the work on this problem; between the understanding that Ossetian folklore should act as a means of forming a cognitive interest in moral norms of behavior in preschoolers in the process of familiarizing children with the cultural heritage, and the loss of interest and respect for their own culture.

Дзидзоева Софья М.

*Кандидат педагогических наук, профессор
Северо-Осетинский государственный университет имени К. Хетагурова
Владикавказ, Россия*

ПРОБЛЕМА РЕЧЕВОГО РАЗВИТИЯ У ДОШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ ДВУЯЗЫЧИЯ

Как известно, дети очень интенсивно воспринимают информацию из окружающего мира и активно его познают. Язык, как одно из проявлений окружающего мира, не является исключением. Республика Северная Осетия-Алания многонациональная республика, большая часть

коренного населения – осетины, которые достаточно свободно владеют родным языком (осетинским) и русским, как языком межнационального общения. Традиционно на русском языке общаются представители всех национальностей страны. В осетинских семьях дети, как правило, общаются и на осетинском, и на русском языках. Это создает дополнительные возможности при формировании речевых навыков дошкольников.

В Федеральном государственном образовательном стандарте дошкольного образования (далее ФГОС ДО) и образовательных программах ДОО определяется, что целью речевого развития является формирование полиязычной личности дошкольника, освоившего базовые ценности родного языка, готового к социокультурному взаимодействию на государственном и других языках, способного общаться с окружающим миром вербальными и невербальными средствами [2]. Целевыми ориентирами речевого развития старших дошкольников выступают: освоение базовых норм и правил родного языка в пределах возрастной компетентности; формирование умений гибко применять их в конкретных ситуациях; овладение основными коммуникативными навыками. У детей, которые растут в двуязычной семье, двуязычном окружении, неизбежно возникают трудности в освоении различных систем языка: лексика, грамматика, связная речь, в том числе и в произнесении звуков, слов и фраз. Это можно объяснить тем фактором, что дома дети общаются на родном языке, а в детском саду обучаются и общаются со сверстниками на русском языке. Особые затруднения дети испытывают при произнесении русских и осетинских звуков, которые отличаются фонетически. Эта проблема требует своего разрешения на ранних стадиях формирования звукопроизношения, так как знание русского языка делает возможной совместную работу многонациональных коллективов, а также воспитание и обучение детей различных национальностей в детских садах и школах. Ребенок, растущий в многоязычной среде, едва начиная говорить, пользуется запасами не одного, а двух языков, и от своевременного формирования одного языка (первичного) зависит правильности формирования другого (вторичного)[1].

Проблема исследования обуславливается тем, что речевое развитие дошкольников осуществляется под влиянием речевой среды. В нашей республике речевое развитие дошкольников осуществляется в специфической социолингвистической ситуации, которую можно охарактеризовать как русско-осетинское близкородственное двуязычие. Трудности овладения дошкольниками звукопроизношением на втором близкородственном языке, в нашем случае – осетинском, связаны как с влиянием русского языка, усвоенного детьми ранее, так и с психофизиологическим развитием ребенка, недостаточной сформированностью актуальных мотивов овладения осетинским языком, ввиду определенных социальных и лингвистических причин.

Таким образом, проблема речевого развития дошкольников в условиях двуязычия в педагогической теории и практики не является новой, однако возникает вопрос о педагогических условиях, оптимизирующих данный процесс.

Dzidzoeva Sofia M.

*North Ossetian State University named after K. Khetagurov
Vladikavkaz, Russia*

THE PROBLEM OF PRESCHOOLERS' SPEECH DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF BILINGUALISM

As you know, children very intensively perceive information from the world around them and actively learn about it. Language, as one of the manifestations of the surrounding world, is no exception. The Republic of North Ossetia-Alania is a multinational Republic; most of the indigenous population are Ossetians, who are fairly fluent in their native language (Ossetian) and Russian as the language of interethnic communication. Traditionally, representatives of all nationalities of the country communicate

in Russian. In Ossetian families, children, as a rule, communicate in both Ossetian and Russian. This creates additional opportunities in the formation of speech skills of preschoolers.

In the Federal State Educational Standard of Preschool Education (hereinafter FSES PE) and educational programs of preschool education, it is determined that the goal of speech development is the formation of a multilingual personality of a preschooler who has mastered the basic values of his native language, ready for socio-cultural interaction in the state and other languages, able to communicate with the outside world verbal and non-verbal means [2]. The target guidelines for the speech development of older preschoolers are: mastering the basic norms and rules of the native language within the limits of age competence; the formation of skills to apply them flexibly in specific situations; mastering basic communication skills. Children who grow up in a bilingual family, bilingual environment, inevitably have difficulties in mastering various language systems: vocabulary, grammar, coherent speech, including the pronunciation of sounds, words and phrases. This can be explained by the fact that at home children communicate in their native language, and in kindergarten they study and communicate with their peers in Russian. Children experience particular difficulties when pronouncing Russian and Ossetian sounds, which differ phonetically. This problem requires its resolution at the early stages of the formation of sound pronunciation, since the knowledge of the Russian language makes it possible for multinational groups to work together, as well as the upbringing and education of children of various nationalities in kindergartens and schools. A child growing up in a multilingual environment, barely starting to speak, uses the reserves of not one, but two languages, and the correctness of the formation of the other (secondary) depends on the timely formation of one language (primary) [1].

The research problem is due to the fact that speech development of preschoolers is carried out under the influence of the speech environment. In our republic, speech development of preschoolers is carried out in a specific sociolinguistic situation, which can be characterized as Russian-Ossetian closely related bilingualism. Difficulties in mastering sound pronunciation by preschoolers in a second closely related language, in our case, Ossetian, are associated both with the influence of the Russian language learned by children earlier, and with the psychophysiological development of the child, insufficient formation of the actual motives for mastering the Ossetian language, due to certain social and linguistic reasons.

Thus, the problem of speech development of preschoolers in conditions of bilingualism in pedagogical theory and practice is not new, but the question arises about the pedagogical conditions that optimize this process.

სოფიკო ქაავა

*სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისი, საქართველო*

ცხინვალის პედაგოგიური ინსტიტუტის ფუნქციონირება და ენობრივი ასპექტები

(XX საუკუნის 30-იანი წლების საარქივო მასალების მიხედვით)

საქართველოს ეროვნული არქივის განათლების სახალხო კომისარიატის ფონდში დაცულია საარქივო მასალები, რომლებშიც მოცემულია ცნობები ცხინვალის პედაგოგიური ინსტიტუტის შექმნის, მის ფუნქციონირების, სასწავლო პროგრამების, პედაგოგიური კადრების, სტუდენტებისა და სწავლების ენის შესახებ.

ჩვენ მიერ მოპოვებული საარქივო მასალების მიხედვით 1936 წლის 29 ივნისს ცხინვალის პედინსტიტუტის დირექტორმა **გვაზავამ** და საქმეთა მმართველმა **ქუთათელაძემ** განათლების სახალხო კომისარიატსა და განსახკომის უმაღლესი სკოლების სამმართველოს გაუგზავნეს ინსტიტუტის მუშაობის ამსახველი მოხსენებითი ბარათი. აღნიშნული საკვლევითი მასალიდან ირკვევა, რომ სასწავლო გეგმები, პროგრამები და ლიტერატურა იგზავნებოდა განსახკომიდან,

ასევე ჩრდილოეთ კავკასიის, ჩრდილოეთ ოსეთისა და ლენინგრადის (დღევანდელი სანტ-პეტერბურგი - ს. ქ.) პედინსტიტუტებიდან, მიუხედავად იმისა, რომ უმაღლესი სასწავლებელი ოფიციალურად თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაქვემდებარებაში იყო.

ანგარიშის ავტორებმა ინსტიტუტში არსებულ ენობრივ ვითარებას „მტკივნეული და გადაუნყვებელი“ უწოდეს. როგორც ისინი აღნიშნავენ, სტუდენტებს უჭირდათ რუსულ ენაზე განათლების მიღება, ვინაიდან კარგად არ იცოდნენ ეს ენა. ამის პარალელურად, მითითებულია, რომ მშობლიურ ოსურ ენაზე სწავლება ვერ ხერხდებოდა საჭირო ლიტერატურის უქონლობის გამო, ამასთანავე, იმის გამოც, რომ მსმენელებს საშუალო სკოლა რუსულად ჰქონდათ დამთავრებული და არ შეეძლოთ ოსურად უმაღლესი განათლების მიღება. მაშასადამე, საარქივო მასალის მიხედვით ირკვევა, რომ ოსი მოსწავლეები რუსულ სკოლებში დადიოდნენ და საბოლოოდ, ვერც რუსული ენა ისწავლეს ჯეროვნად და ვერც ოსური, ვინაიდან თავიანთ დედაენაზე არ უსწავლიათ საშუალო სკოლებში. ამ საბჭოური ენობრივი სიტუაციის ფონზე სრულიად იგნორირებული ჩანს ქართული, როგორც სახელმწიფო ენა, რომელიც არ ისწავლებოდა სწავლების არცერთ საფეხურზე. აშკარაა, რომ საბჭოთა იდეოლოგიები არადემოკრატიული ენობრივი პოლიტიკის განხორციელებით ახერხებდნენ საქართველოში მცხოვრებ სხვადასხვა ეროვნების ადამიანთა შორის მშობლიური ენების ცოდნის ხარისხის შემცირებას და ამავდროულად, სახელმწიფო ენის (ქართულის) ფუნქციონირების შეზღუდვას.

სტატიაში წარმოდგენილი იქნება სხვა საარქივო მასალებიც, რომლებშიც აღწერილია ცხინვალის პედინსტიტუტის სასწავლო გეგმები, საგნების საათობრივი განაწილება, ლექტორებისა და სტუდენტების ეროვნული კუთვნილება და მათი ვინაობა.

Sofiko Tchaava

Sokhumi State University

Tbilisi, Georgia

FUNCTIONING AND LINGUISTIC ASPECTS OF THE TSKHINVALI PEDAGOGICAL INSTITUTE (according to the archival materials of the 30s of the 20th century)

The fund of the People's Commissariat of Education at the National Archives of Georgia preserves archival materials, which provide information on the foundation of the Tskhinvali Pedagogical Institute, its functioning, curricula, pedagogical staff, students and the language of instruction.

According to the archival materials obtained by us, on June 29, 1936, the director of the Tskhinvali Pedagogical Institute **Gvazava** and the manager of affairs **Kutateladze** sent a report reflecting the work of the institute to the People's Commissariat of Education and administrative of High Schools of the People's Commissariat of Education. The study material shows that curricula, programs, and literature were sent from People's Commissariat of Education, as well as from the pedagogical institutes of the North Caucasus, North Ossetia, and Leningrad (present St. Petersburg), even though the higher education institution was officially subordinated to Tbilisi State University.

The authors of the report called the language situation at the institute "painful and unresolved". As they point out, the students found it difficult to get an education in Russian because they did not know the language well. At the same time, it is stated that teaching in the native Ossetian language was not possible due to the lack of necessary literature, as well as due to the fact that the students had finished secondary school in Russian and could not get higher education in Ossetian. Therefore, according to the archival material, it turns out that Ossetian students studied at Russian schools and, finally, could not learn either Russian or Ossetian properly, as they did not learn their mother tongue in secondary schools. Against the background of this Soviet language situation, Georgian seems to be completely ignored as a state language, which was not taught at any teaching stage. It is obvious that by

implementing an undemocratic language policy the Soviet ideologists managed to reduce the quality of knowledge of native languages among peoples of different nationalities living in Georgia and, at the same time, to limit the functioning of the state language (Georgian).

The paper will present other archival materials, which describe the curricula of Tskhinvali Pedagogical Institute, the hourly distribution of subjects, national affiliation of lecturers and students and their identities.

Гванца Чантурия

Доктор филологических наук, профессор

Хатиа Хатиашвили

Доктор филологических наук, профессор

Тбилисский государственный университет

им. И. Джавахишвили

Тбилиси, Грузия

ВИЗУАЛИЗАЦИЯ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ И СРЕДЕ, ОРИЕНТИРОВАННОЙ НА СТУДЕНТА

Определяя цели системы средств визуализации в иноязычном образовании, мы опираемся на концепцию иноязычного образования, разработанную Е. И. Пассовым, согласно которой иноязычное образование имеет четыре аспекта: познавательный, развивающий, воспитательный и учебный. Именно поэтому в качестве целевого компонента системы мы рассматриваем реализацию учебного, воспитательного, развивающего и познавательного потенциалов иноязычного образования посредством визуализации информации и визуализации знаний.

Эффективное функционирование системы обеспечивается также посредством реализации совокупности выработанных принципов, поскольку именно принципы обеспечивают преемственность в системе. В случае отсутствия преемственности между структурами системы они становятся неустойчивыми, что затрудняет их применение при контакте с внешней средой.

Анализ отдельных публикаций по проблемам обучения иностранному языку с использованием средств наглядности наиболее значимые, по нашему мнению, принципы:

- **принцип целенаправленности** - применение этого принципа требует от преподавателя знания основной цели использования данного средства визуализации в конкретной ситуации в учебном процессе, исходя из необходимости реализации обучающего, воспитательного, развивающего и познавательного аспектов иноязычного образования;

- **принцип функциональности** означает, что любое средство визуализации выполняет в процессе обучения определенные функции обучающего, воспитательного, развивающего и познавательного характера, обеспечивая практическое овладение языком.

- **принцип комплексности** предполагает включение в содержание средства информации и/или знаний, позволяющих обеспечить совместное обучение трем сторонам речи (лексической, грамматической и произносительной), их структурным компонентам, за счет чего происходит параллельное усвоение произношения, лексики, грамматики и развитие устной речи, чтения и письма.

Вместе с тем, важно понимать, что информационная насыщенность учебного процесса предполагает специальную подготовку учебного материала перед его предъявлением обучаемым. Следовательно, необходимо представление знаний и информации в «сжатом» виде. П. М. Эрдниев утверждает, «что наибольшая прочность освоения программного материала достигается при подаче учебной информации одновременно на четырех кодах: рисуночном, числовом, символическом, словесном». В этой связи, важное значение приобретают принцип системного квантования и принцип когнитивной визуализации, как в большей степени отражающие специфику визуализации в обучении.

Принцип системного квантования основывается на положении о том, что всевозможные типы моделей представления знаний в сжатом компактном виде соответствуют свойству человека мыслить образами. Согласно данному принципу, учебный материал, расположенный компактно в определенной системе, лучше воспринимается, а выделение в нем смысловых опорных пунктов способствует эффективному запоминанию [7, с.149].

Принцип когнитивной визуализации вытекает из психологических закономерностей, в соответствии с которыми эффективность усвоения информации и знаний повышается, если в обучении используются когнитивные графические учебные элементы (выполняющие не только иллюстративную, но и когнитивную функцию). Это приводит к тому, что к процессу усвоения подключается «образное» правое полушарие. В то же время «опоры» (рисунки, схемы, модели), компактно иллюстрирующие содержание, способствуют системности знаний. По мнению З. И. Калмыковой, абстрактный учебный материал, прежде всего, требует конкретизации, и этой цели соответствуют различные виды наглядности - от предметной, до весьма абстрактной, условно-знаковой. «При восприятии наглядного материала человек может охватить единым взглядом все компоненты, входящие в целое, проследить возможные связи между ними, произвести категоризацию по степени значимости, общности, что служит основой не только для более глубокого понимания сущности новой информации, но и для ее перевода в долговременную память» .

Gvantsa Tchanturia

Doctor of Philology, Professor

Khatia Khatiashvili

Doctor of Philology, Professor

Tbilisi State University them. I. Javakishvili

Tbilisi, Georgia

VISUALIZATION AND DEVELOPMENT OF STUDENT-CENTERED LANGUAGE LEARNING ENVIRONMENT

Determining the goals of the system of visualization tools in foreign language education, we rely on the concept of foreign language education, developed by E.I. Passov, according to which foreign language education has four aspects: cognitive, developmental, educational and instructional.

The effective functioning of the system is also ensured through the implementation of a set of developed principles, since it is the principles that ensure continuity in the system. In the absence of continuity between the structures of the system, they become unstable, which makes it difficult to use them in contact with the external environment.

Analysis of individual publications on the problems of teaching a foreign language using visual means, the most significant, in our opinion, principles:

- the principle of purposefulness - the application of this principle requires the teacher to know the main purpose of using this visualization tool in a specific situation in the educational process, based on the need to implement the teaching, educational, developmental and cognitive aspects of foreign language education;

- the principle of functionality means that any visualization tool performs in the learning process certain functions of a teaching, educational, developmental and cognitive nature, providing practical language acquisition.

- the principle of complexity involves the inclusion in the content of the media and / or knowledge that allows for joint learning of the three aspects of speech (lexical, grammatical and pronunciation), their structural components, due to which there is a parallel assimilation of pronunciation, vocabulary, grammar and the development of oral speech, reading and letters.

- At the same time, it is important to understand that the informational richness of the educational process presupposes a special preparation of the educational material before presenting it to the students.

The principle of cognitive visualization follows from psychological laws, according to which the efficiency of assimilation of information and knowledge increases if cognitive graphic learning elements (performing not only illustrative, but also a cognitive function) are used in teaching. This leads to the fact that the "figurative" right hemisphere is connected to the assimilation process. At the same time, "pillars" (pictures, diagrams, models), compactly illustrating the content, contribute to the consistency of knowledge. According to Z.I. Kalmykova, educational material, first of all, requires concretization, and various types of visualization correspond to this goal - from subject, to very abstract, conventionally symbolic. "When perceiving visual material, a person can grasp with a single glance all the components that make up the whole, trace possible connections between them, categorize according to the degree of significance, generality, which serves as the basis not only for a deeper understanding of the essence of new information, but also for its translation into long-term memory".

ვლადიმერ ქელიძე

*ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი
ქართული ხელოვნების ცენტრის იხსიანში,
სამეცნიერო მიმართულების ხელმძღვანელი
თბილისი, საქართველო*

ზანიზმების წარმომავლობის ისტორიულ რეალიათა ვექტორები ოსურში (ლეონტი მროველის „მეფეთა ცხოვრების“ კვალდაკვალ)

ოსურში ზანიზმები პირველმა გამოავლინა ნიკო მარმა, ხოლო აღნიშნული პრობლემა დეტალურად შეისწავლა და გამოიკვლია ვასილ აბაევმა ნაშრომში „მეგრელიზმი ოსურში“ („Мегрелизмы в осетинском“). მკვლევარი ხაზგასმით აღნიშნავს: „მიგვაჩნია საჭიროდ ვთქვათ ორი სიტყვა ამ სტატიის სათაურის დასაცავად. ფონეტიკური თვალსაზრისით, შეუძლებელია მკვეთრი საზღვრის გავლება მეგრულსა და ქანურს შორის. მაშასადამე, უნდა ვისაუბროთ არა "მეგრელიზმზე", არამედ „ზანიზმზე“ ოსურ ენაში. თუმცა, ჩვენ შეგნებულად შევჩერდით ტერმინზე "მეგრელიზმი". ჩვენ განვიხილავთ ოსურ მასალას, როგორც დადასტურებას ოსების ისტორიული კავშირების შესახებ მეგრელებთან. ჩვენი აზრით, არსებობს ყველა საფუძველი ასეთი კავშირების პოსტულირებისთვის. პირიქით, როგორც ჩანს, არც უნდა ვისაუბროთ ოსებსა და ქანებს (ლაზებს) შორის რაიმე ხანგრძლივი ისტორიული ურთიერთობების არსებობაზე, რასაც შეიძლება კვალი დაეტოვებინა ენაში. ჩვენს თემას „მეგრელიზმი (და არა „ზანიზმი“) ოსურში“ ვუნოდეთ, რადგან გვსურს ხაზგასმით აღვნიშნოთ, რომ ჩვენ განვიხილავთ ჩვენს მასალას არა აბსტრაქტული ლინგვისტური, არამედ კონკრეტული ისტორიული თვალსაზრისით, რეალური ისტორიული მეზობლობისა და კულტურული კავშირების მიხედვით ორი კავკასიელი ხალხისა: მეგრელებისა და ოსების“.

ვასილ აბაევმა უაღრესად მნიშვნელოვანი ზანური ლინგვისტური მასალები გამოავლინა და მეტად საგულისხმო კვლევა წარმოადგინა, მაგრამ ისტორიული მეზობლობა და კულტურული კავშირები არ დასტურდება როგორც ქანურ (ლაზურ), რასაც თავად აღნიშნავს მკვლევარი, არამედ არც უშუალოდ მეგრულ მოსახლეობასთან.

შესაბამისად, საძიებელია სხვა ოსურთან ტერიტორიულად ახლოს მდებარე ზანური მხარე. კერძოდ კი, ეს უნდა იყოს ისტორიული წანარეთი, რომელიც კავკასიის სამხრეთიდან უშუალოდ ემეზობლება ჩრდილო კავკასიაში არსებულ ოსურ სახელმწიფოს, რაც არაერთხელ დასტურდება ლეონტი მროველის „მეფეთა ცხოვრების“ აღწერილობებში.

VECTORS OF HISTORICAL REALITIES OF THE ORIGIN OF ZANISMS IN OSSETIAN LANGUAGE (IN THE FOOTSTEPS OF THE HISTORICAL COLLECTION OF "KARTLIS TSKHOVREBA")

Niko Marr was the first to discover Zanism in Ossetian language, and this problem was studied in detail by Vasil Abayev in his work „Megrelisms in Ossetian“ („Мегрелизмы в осетинском“). The researcher emphasizes: „We consider it necessary to say two words in defense of the title of this article. From the point of view of the Phonetic. From phonetical point of view, it is impossible to draw a sharp border between Mingrelian and Chan. Therefore, we should speak not about „Mingrelism“, but about „Zanism“ in Ossetian. However, we deliberately stopped at the term „Megrelism“. We consider the Ossetian material as evidence of the historical ties of the Ossetians with the Mingrelians. In our opinion, there is real reason to postulate such connections. On the contrary, there is apparently no need to talk about the existence of any long-term historical relations between the Ossetians and the Chanians (Lazians), which could have had an influence on the language. When we called our work „Megrelism (and not „Zanism“) in Ossetian“, we wanted to emphasize that we interpret our material not from an abstract linguistic, but from a concrete historical point of view, from the point of view of the real historical neighborhood and cultural ties of the two Caucasian peoples: Mingrelians and Ossetians“.

Vasil Abayev revealed extremely important Zanian linguistic materials and presented a very significant study, but the historical neighborhood and cultural ties are not confirmed neither with Chanian (Lazian), which the researcher himself notes, nor directly with the Megrelian population.

Consequently, another Zanian language environment located territorially close to Ossetia is to be searched for. In particular, it must be a historical side - Tsanareti, which is directly adjacent from the south of the Caucasus to the Ossetian state situated in the North Caucasus, which is repeatedly confirmed in the descriptions the georgian historical chronicles of „Kartlis Tskhovreba“ („A History of Georgia“).

Хайбулаева Мадина М.
кандидат филологических наук, доцент,
Дагестанский государственный педагогический
университет,
Махачкала, Россия

КОННОТАТИВНЫЕ ОТТЕНКИ НАИБОЛЕЕ ЧАСТОТНЫХ СОМАТИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ, АКТУАЛИЗИРУЮЩИХ ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА ЧЕЛОВЕКА

Соматизмы аварского языка представляют собой один из древнейших слоёв лексики, чем обусловлено их широкое употребление во фразеологических единицах. Аварские соматические фразеологические единицы многочисленны также, как и в других кавказских языках. В ходе исследования нами были выявлены и рассмотрены следующие коннотации некоторых соматических фразеологических единиц аварского языка:

- *бетлер* «голова» – обозначает ум или его отсутствие; иметь ясную голову;
- *рас* «волос» – передает состояние страха;

– *мацI* «язык», *кIал* «рот» – актуализируют общение, болтливость, пустословие, жизнь.

ФЕ с компонентом соматизма служат для передачи разнообразных связей и отношений человека с миром.

Khaibulaeva Madina M.

*Ph.D. in Philology, Docent
Dagestan State Pedagogical University.
Makhachkala, Russia*

CONNOTATIVE SHADES OF THE MOST FREQUENT SOMATIC PHRASEOLOGICAL UNITS THAT ACTUALIZE THE PERSONAL QUALITIES OF A PERSON

The somatisms of the Avar language represent one of the oldest layers of vocabulary, which is why they are widely used in phraseological units. Avar somatic phraseological units are numerous as well as in other Caucasian languages. In the course of the study, we identified and considered the following connotations of some somatic phraseological units of the Avar language:

- Betler "head" - denotes the mind or its absence; have a clear head;
- races "hair" - conveys a state of fear;
- matzl "language", kial "mouth" - actualize communication, talkativeness, idle talk, life.

PU with a component of somatism are used to convey a variety of connections and relationships of a person with the world.

Халидова Рашидат Ш.

*ФГБОУ ВО «Дагестанский государственный педагогический университет»
профессор, зав.кафедрой теории и
методики обучения русскому языку и литературе
Махачкала, Россия*

К ВОПРОСУ О СТАТУСЕ ЛОКАТИВНЫХ ПАДЕЖЕЙ АНДИЙСКИХ ЯЗЫКОВ

В дагестановедении вопрос о функциях падежей не получил полного освещения, в работах разных исследователей наблюдаются расхождения в определении количества падежей в дагестанских языках и их терминологии. Одним из дискутируемых вопросов является проблема квалификации локативных падежей: считать их падежами или послеложными сочетаниями? В качестве весомого аргумента в пользу признания локативов полноценными падежами является их способность выполнять синтаксические функции.

Бесписьменные андийские языки (аваро-андийская группа нахско-дагестанских языков) располагают многочисленными падежами, служащими для передачи разнообразных пространственных и абстрактных отношений. Исследование падежной системы дагестанских языков (особенно бесписьменных) актуально не только потому, что здесь представлены многочисленные и разнообразные пространственные падежи, но и потому, что число носителей этих языков постоянно уменьшается, а языки находятся под угрозой исчезновения. В андийских языках имеет место явно выраженная «синтаксизация» пространственных падежей. Деление падежей на семантические и грамматические носит здесь условный характер, поскольку почти все местные падежи используются не только для выражения конкретной пространственной семантики (что является их первичной функцией), но и для выражения абстрактных (синтаксических) отношений. Например, в большинстве андийских языков апудэлотив используется для кодирования субъекта действия при глаголах,

выражающих случайное, непреднамеренное действие; суперэлатив – объекта сравнения; суперэссив – адресата речи, при глаголах речепроизводства и т.д.

Местные падежи андийских языков проявляют тенденцию к потере локативных значений и к употреблению преимущественно в абстрактном значении, выражая объектные отношения. Для выражения пространственных отношений предпочтение отдается послеложным сочетаниям.

Khalidova Rashidat Sh.

Dagestan State Pedagogical University

Professor,

Makhachkala, Russia

ON THE STATUS OF THE LOCATIVE CASES IN ANDI LANGUAGES

In Dagestan studies, the question of the functions of cases has not received full coverage; in the works of various researchers, there are discrepancies in the determination of the number of cases in the Dagestan languages and their terminology. One of the discussed questions is the problem of qualification of locative cases: should they be considered cases or postpositional combinations? A powerful argument in favor of recognizing locatives as full-fledged cases is their ability to perform syntactic functions.

The unwritten Andi languages (the Avar-Andi group of the Nakh-Dagestan languages) have numerous cases that serve to convey a variety of spatial and abstract relationships.

Case system analysis of Dagestan languages (especially nonliterate ones) is actual not only because here numerous and different spatial cases are represented, but also because the number of bearers of these languages constantly decreases, and the languages can disappear. In andi languages there is an obvious "syntaxization" of spatial cases. The classification of cases into semantic and grammatical has conventional character, as almost all the locatives are used not only for expressing spatial meaning (that is their primary function), but also for expressing abstract (syntactical) relations. So, apudelativ is used to code the subject of action; superlative is used to code the object of comparison; superessiv – addressee of speech. Locative tends to loss of spatial meanings and to using them in abstract meaning. Postpositional combinations are preferred to express spatial relationships.

მეკა ხანგოშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი

თბილისი საქალაქო

„პანკისის ხეობაში ოსების დასახლების ისტორიისათვის“

პანკისის ხეობაში ოსების მიგრაცია, როგორც ისტორიული წყაროებიც მოწმობენ 1900-იან წლებში ფიქსირდება. პირველი ოსი მოსახლე 1890 წელს დასახლდა პანკისის ხეობის, სოფ. დუ-მასტურში. როგორც პანკისელი მემათიანე და მწერალი მათე ალბუთაშვილიც აღნიშნავს: „გასული საუკუნის დამდეგს ცხინვალის მაზრიდან ალაზნის მარცხენა ნაპირზე დიდძალი ოსობა გადმოსახლდა“.

მანამდე კი პანკისის ხეობაში უკვე სახლობდნენ ქისტები 1826 წლიდან და ფშავლები 1840-იანი წლებიდან. თავიდან პანკისელ ქისტებსა და ოსებს შორის ყოფით ნიადაგზე კონფლიქტებს ჰქონდა ადგილი, თუმცა ამ უთანხმოების დროსაც მათ მეზობლური ურთიერთობები არ შეუწყვეტიათ.

გავიდა დრო და პანკისელ ქისტებს, ფშავლებს, თუშებსა და ოსებს შორის შესაშური ურთიერთობები ჩამოყალიბდა, ეს ეთნიკურად და რელიგიურად ჭრელი რეგიონი, საქართველოს განუყოფელ ნაწილად და ერთ დიდ ორგანიზმად იქცა და ეს კავშირები მანამ გაგრძელდა, სანამ 1990-იან წლებში, სამხუხარო მოვლენების შედეგად, პანკისელი ოსების დიდმა ნაწილმა არ დატოვა ხეობა და არ გადავიდნენ ჩრდილოეთ ოსეთში.

ასე დამთავრდა ოსების პანკისის ხეობაში მოსახლეობის საუკუნოვანი ისტორია, დღეს ხეობაში მხოლოდ რამდენიმე ოჯახი სახლობს და მათი დიდი უმრავლესობა უკვე ასაკოვანი ხალხია.

Meka Khangoshvili

The Doctor of Philological Sciences

Tbilisi Georgia

FOR THE HISTORY OF OSSETIAN PEOPLE SETTLEMENT IN PANKISI VALLEY.

Ossetian people migration in Pankisi valley as historical sources mention is fixed in 1900-s. The first Ossetian inhabitant settled in Pankisi valley in 1890, in the village Dumasturi. As pankisian chronicler and writer Mate Albutashvili mentions, in the begging of the past year many Ossetian people migrated to the left bank of the Alazani river.

Before that Kists (from 1862 year) and Pshavian people (from 1840 year) were living in Pankisi valley. At first, between Pankisian Kists and Ossetian people there was a conflict because of their way of life, although, even during of this conflict, they kept neighborly relations.

Time passed and between Pankisian Kists , Pshavian and Ossetian people there was enviable good relationship. This region, which was different ethnically and religiously turned into undivided part of Georgia and this connections lasted until 1990-s, after that, because of the unfortunate events that happened in Georgia, most of the Ossetian people left valley and moved to North Ossetia.

The history of Ossetian inhabitants in Pankisi valley ended up this way. Nowadays, only several families settle in Pankisi valley and majority of them are old people.

თამარ ხიზანიშვილი

თბილისი, საქართველო

სასცენო ქცევის მნიშვნელობა თანამედროვე თეატრში

სასცენო ქცევა ყოველთვის და ყველა ეპოქაში იყო თეატრის სპეციალისტთა შესწავლის საგანი. მაგრამ მან განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა მე-20 საუკუნეში, როცა ყველა თეატრალურმა სკოლამ თუ ესთეტიკურმა მიმდინარეობამ ერთხმად აღიარა სცენური ქცევის უპირატესობა ყველა სხვა გამომსახველ საშუალებებს შორის. უფრო მეტიც, ზოგიერთმა თეატრალურმა მიმდინარეობამ თვით სცენური მეტყველებაც კი სცენურ ქცევად გამოაცხადა.

ნაშრომში არის მცდელობა, წარმოჩენილ იქნეს თითოეული მიმდინარეობის ესთეტიკური საფუძვლები, ვრცლად არის მიმოხილული სცენური ქცევის პარადიგმები თანამედროვე თეატრში, განსაზღვრულია მათი მნიშვნელობა მსოფლიო თეატრალურ პრაქტიკაში, დეტალურად არის ასახული მათ მიერ შემოთავაზებული მაცურებელზე ზემოქმედების გზები და საშუალებები. ვინაიდან ნაშრომის მთავარ მიზანს წარმოადგენს სტუდენტების აღზრდა არსებული სისტემების მიხედვით, ნაშრომში მოტანილია ტრენინგები და ეტიუდები, რომლებიც აღსაზრდელს ჩაუნერგავენ ამა თუ იმ თეატრალური მიმდინარეობისათვის საჭირო სცენურ ჩვევებს.

თუმცა კი, ყურადღება გამახვილებული აღსაზრდელის ფსიქოტექნიკის გამომუშავებაზე, რის გამოც მთავარი აქცენტი გადატანილია სტანისლავსკის სისტემასა და მიხაილ ჩეხოვის მიერ შემოთავაზებულ მსახიობთა აღზრდის მეთოდოლოგიაზე. და რაც მთავარია, მითითებულია როგორ და რა საშუალებებით უნდა მოხდეს მათი დანერგვა მსახიობების აღზრდის სისტემაში. სწორედ ეს წარმოადგენს ნაშრომის მთავარ მიზანს.

Tamar Khizanishvili

Tbilisi, Georgia

AN IMPORTANCE OF SCENE ACTION IN THE MODERN THEATER

The scene action had a great value in the history of the Theater. However, the most significant attention has been given only in 20th century. This time in the history of Theater has been considered as a mind twisting, which inspired group of artists and directors. Since then, the scene action has been dominating in the field of various performing schools and aesthetic traditions. Even more, some performing schools mostly those, grounded on the “verbal” action transformed to the scene action.

This thesis aims to prove an importance of the scene action in terms of the haunting an audience in the modern time theater. It illustrates each aesthetic tradition of the scene action and finds the most appropriate and successful form of it. We discuss scene action paradigms through historic lines and look at the scene action traditions around the globe.

The rational of this thesis comes from the pedagogic obsession, which is grounded on the believe that students will be trained according to the scene action tradition. Therefore, the body text has been filled with various kinds of examples from the staged performances, trainings and etudes. However, we emphases on the pedagogic system of Konstantin Stanislavski and Mikhail Chekov, both highlighting an importance of the psychological aspects of the scene action. In this regard, we ask two research questions: (1) How can be integrated and later on used the scene action paradigms (psychological aspect) in the pedagogy? and, (2) What mechanisms and tools has to be referred for the successful incorporation of the scene action?

ნიკო ჯავახიშვილი

*ასოციირებული პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
თბილისი, საქართველო*

ოსები საქართველოს სამეფო დროშის ქვეშ (XVIII-XIX საუკუნეები)

XVIII საუკუნის შუა ხანებში საქართველოში შექმნილ უმძიმეს საგარეო და საშინაო ვითარებაში, ქართველ მეფეებს ჩრდილოკავკასიელთა და მათ შორის ოსთა სახით საიმედო დასაყრდენი ეგულებოდათ.

ქართლსა და კახეთში მამა-შვილის _ თეიმურაზ II-ის (1700-1762) და ერეკლე II-ის (1720-1798) გამეფების (1744) შემდეგ ქართველთა და ჩრდილოკავკასიელთა საბრძოლო თანამეგობრობა ინტენსიური გახდა.

ნადირ-შაჰის მოკვლის (1747) შემდეგ, სპარსეთის ბატონობისაგან განთავისუფლებულ აღმოსავლეთ ამიერკავკასიაში ჰეგემონობის მოსაპოვებლად სისხლისმღვრელი ბრძოლა გაჩაღდა. ერევნის და განჯის ხანებმა დახმარებისათვის ქართველ მეფეებს მიმართეს და მათ მფარველობაში შესვლა ამჯობინეს.

ეს ვითარება თეიმურაზმა და ერეკლემ თავიანთ სასარგებლოდ გამოიყენეს. მათ 1748-1752 წლებში სახანოთა დამორჩილებისათვის მნიშვნელოვანი ბრძოლები აწარმოეს. მათ მიერ მოწყობილ ლაშქრობებში ოსები, ისევე როგორც სხვა ჩრდილოკავკასიელები ინტენსიურად მონაწილეობდნენ....

ერთგულ მოკავშირეებს ქართველი მონარქები უხვი საბოძვრით აჯილდოებდნენ, რასაც ბრძოლის ველზე ერთობლივად მოპოვებული ნადავლის ნაწილიც ემატებოდა. საქართველოს დროშის ქვეშ იბრძოდნენ როგორც ჩრდილო კავკასიაში მცხოვრები ოსები, ასევე შიდა ქართლის მთიანეთში მოსახლენიც.

მეფეები გასამრჯელოს მხოლოდ ჩრდილოეთ კავკასიელ ოსებს აძლევდნენ. რაც შეეხება საქართველოში მცხოვრებ ოსებს, ისინი მეფეებს, ადგილობრივ მთიელთა მსგავსად, ქვეშევრდომთა რანგში ემსახურებოდნენ და მხოლოდ გამარჯვების შედეგად მოპოვებულ ნადავლს იღებდნენ.

ოსები ქართველ მეფეთა ერთგული მეომრები იყვნენ, რისთვისაც მათ წყალობა არ აკლდათ.

რუსეთის მესვეურთა მიერ ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმების (1801 წ.) შემდეგ დაიწყო ბრძოლა იმპერიის წინააღმდეგ, რომელშიც ქართველთა მხარდამხარ აქტიურად მონაწილეობდნენ როგორც საქართველოში, ასევე ჩრდილო კავკასიაში მცხოვრები ოსები. ბრძოლას, რომლის მიზანს წარმოადგენდა ვერაგულად გაუქმებული ქართული სახელმწიფოებრიობის აღდგენა, ხელმძღვანელობდნენ ანდა მორალურ წინამძღოლობას უწევდნენ ბაგრატიონთა დინასტიის ღირსეული წარმომადგენლები.

ქართველთა და ოსთა პირველი შეიარაღებული გამოსვლა რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ მოხდა 1804 წლის მაისში, როდესაც აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში დაიწყო სახალხო ამბოხება, ცნობილი «მთიულეთის აჯანყების» სახელით.

საიმპერიო ადმინისტრაციის მიერ ეპიდემიის აღკვეთის საბაბით გატარებული ანტიჰუმანური ღონისძიებების წინააღმდეგ, 1807 წელს ერთობლივად გაილაშქრეს დიდი ლიახვის ხეობაში მცხოვრებმა ქართველებმა და ოსებმა. იმავე წლის მარტში ქსნისა და ლეხურის ხეობებში მცხოვრები ქართველები და ოსები ასევე ერთობლივად აჯანყდნენ.

1810 წლის 26 ივნისს ახალციხიდან შიდა ქართლის მთიანეთში ჩავიდა ლევან იულონის ძე ბაგრატიონი (1786-1811), რომელიც სათავეში ჩაუდგა ოსთა აჯანყებას. ამ აჯანყების ჩახშობის შემდეგ, ლევანი ახალციხისაკენ გაეშურა, სადაც გზად მოთარეშე დაღესტნელთა მსხვერპლი გახდა.

Niko Javakhishvili

*Associate Professor of Ivane Javakhishvili
Tbilisi State University,
Tbilisi, Georgia*

THE OSSETIANS UNDER THE BANNER OF THE KINGDOM OF GEORGIA (18TH-19TH CENTURIES)

The history of Georgian-Ossetian relations traces back to the ancient times.

In the middle of 18th century, when external and internal situation was very challenging in Georgia, Georgian kings trusted on support of North Caucasians, including Ossetians.

After father and son – Teimuraz II (1700-1762) and Erekle II (1720-1798) became kings of Kartli and Kakheti (in 1744), military partnership between Georgians and North Caucasians become more intense.

After the assassination of Nadir Shah (1747), a bloody fighting erupted in east South Caucasus to ensure the hegemony over the lands liberated from the Persian domination. The rulers (Khans) of Yerevan and Ganja appealed to the Georgian kings for help and pledged to enter their patronage. Teimuraz and Erekle used this situation to their advantage – they fought important battles for the subjugation of the

Khanates in 1748-1752. Ossetians, as well as other North Caucasians, actively participated in these military campaigns of the Georgian kings. For loyalty they were given reward, as well as military trophies they had earned.

Both, Ossetians living in Georgia and the North Caucasus, participated in these engagements under the flag of the Georgian kings, but only North Caucasian Ossetians were awarded. As for the Ossetians living in Georgia, they, like other local highlanders, served as subjects and only after the victory could take the trophies they had gained.

The Ossetians were loyal warriors of the Georgian kings, for which they did not lack an appreciation.

The battle of Georgians against the Russian Empire started after the annulment of Kartalino-Kakhetian kingdom by Russia (1801) and the struggle lasted for many years. Ossetians living in the North Caucasus and in Georgia actively participated in these battles.

The aim of the battle by the royal dynasty of Bagrationi was to restore unlawful annulled Georgian statehood.

In May of 1804 the first mutual armed revolt of Georgians and Ossetians took place. At the same time the public revolt in mountainous of East Georgia («Mtiuleti revolt») started.

In 1807 Georgians and Ossetians living in Liakhvi raised against anti human measures taken by the Empire's administration with the reason of fighting epidemics. In the same year Georgians and Ossetians living in Ksani and Lekhuri also revolted.

Prince Levan (1786-1811) was actively involved in these battles for reestablishment of Georgian statehood.

On June 26 of 1810 prince Levan moved from Akhaltsikhe to mountainous of Kartalinia. By his leadership Ossetians public revolts started, which lasted during years. But these revolts were defeated by Russian occupants, prince Levan moved to Akhaltsikhe, but on his way was killed by marauder from Dagestan.

მარიკა ჭიქია

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პროფესორი
თბილისი, საქართველო

თურქული წარმომავლობის იაღლები ქართულსა და ოსურ ისტორიულ ანთროპონიმიაში

ქართველთა და ოსთა პირის სახელებად თუ გვარსახელთა ფუძედ გვხვდება თურქული წარმომავლობის არა მხოლოდ ანთროპონიმები, არამედ მრავალნაირი სიტყვაფორმები.

ნასესხობებში დაცულია ის ფონეტიკურ-ფონოლოგიური კანონზომიერებანი, რომლებიც ახლავს თურქიზმების დამკვიდრებას არამონათესავე ენებში. თურქულ ენათათვის დამახასიათებელი უკანაენისმიერი ხშული ნაზალი /ŋ/ აღარ შემორჩა თანამედროვე ენებს – თურქულს, აზერბაიჯანულს, ყარაჩაულს, ბალყარულს, ყუმუხურს და სხვ. ამ დროს კი ქართულში თურქულ ნასესხობათა (მათ შორის - ანთროპონიმთა) კვალობაზე ამ ბგერის შემცველ სიტყვებში /ŋ/ 7 (!) რეფლექსითაა დადასტურებული: 1. /ŋ/ >/ng/; 2. /ŋ/ >/ny/; 3. /ŋ/ >/n/; 4. /ŋ/ >/g/; 5. /ŋ/ >/y/; 6. /ŋ/ >/m/; 7. /ŋ/ >/vm/.

თურქულ ენათა დიაქრონიული ფონოლოგიის ფაქტია შემდეგი მოვლენა: ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში მთელ რიგ სიტყვებსა და აფიქსებში ბოლოკიდურ დახურულ მარცვალში ძირითადად იხმარებოდა ვიწრო ბაგისმიერი ხმოვნები /u, ü/ ნაცვლად არაბაგისმიერი /i, i/-ისა. მაგ., *altun* 'ოქრო', *demür* 'რკინა' ნაცვლად დღევანდელი *altın* და *demir* ფორმებისა. ეს მიიჩნევა ძველი სალიტერატურო თურქულის წარმოთქმის დამახასიათებელ ნიშნად, რადგან ბოლოკიდურ მარცვალში ხმოვნის ლაბიალობას არა აქვს დისტინქციური ფუნქცია. ამგვარი ფორმები ხშირია დიალექტებში და ისინი განიხილებიან თურქული ენის არქაული მდგომარეობის მაჩვენებლად.

ამ ფონოლოგიური პროცესების შედეგად ქართველთა ანთროპონიმულ სივრცეში აღმოჩნდა თურქული /jalɣuz/ 'ერთადერთი' იალღუზ-ის (ɣ/>/ɣ/) სახით. ეს სიტყვა გვხვდება პირის სახელადაც (მაგ., სვანეთსა და სამხრეთ საქართველოში), ასევე გვარების – იალღუზაშვილი, იალღუზის-შვილი, იალღუზიშვილი, იალღუზიძე – ფუძეში. იალღუზიშვილები აზნაურები იყვნენ. მათი გვარი შენყდა მე-18 საუკუნის 80-იან წლებში და ამოწყვეტილთა მამულში დასახლდნენ გაბარათები, რომლებმაც იმდროინდელი სამართლის შესაბამისად იალღუზიშვილთა/ იალღუზისძეთა გვარსახელი მიიღეს (რ. თოფჩიშვილი). სწორედ მათ შთამომავალს – იოანე იალღუზისძეს – ეკუთვნის პოემა „იალღუზიანი“, რომელიც გადმოგვცემს ოსეთის მეფის შვილის იალღუზინის საგმირო საქმეებს (ა. ჯაფარიძე). ამდენად ეს თურქული სიტყვა ოსურ ისტორიულ ანთროპონიმიაშიც ფიგურირებს.

Marika Jikia

Ivane Javakishvili Tbilisi State University

Professor

Tbilisi, Georgia

JALGHUZ OF TURKISH ORIGIN IN GEORGIAN AND OSSETIAN HISTORICAL ANTHROPONYMS

Not only anthroponyms of Turkish origin, but also various word-forms can be found as the basis of Georgian and Ossetian names or surnames.

The phonetic-phonological regularities that accompany the establishment of Turkisms in non-related languages are preserved in borrowings. The posterior nasal / ɣ / characteristic of Turkic languages no longer survives in modern languages – Turkish, Azerbaijani, Karachay, Balkar, Kumyk, etc. At this time, following the Turkish borrowings (including anthroponyms) in Georgian, the words containing this sound are confirmed by the 7 reflection of / ɣ / (!): 1. / ɣ /> / ng /; 2. / ɣ /> / nɣ /; 3. / ɣ /> / n /; 4. / ɣ /> / g /; 5. / ɣ /> / γ /; 6. / ɣ /> / m /; 7. / ɣ /> / vm /. The fact of the diachronic phonology of the Turkish language is the following phenomenon: for a long time in a number of words and affixes the narrow vowel was mainly used in the narrow labial vowels / u, ü / instead of the non-labial / ı, i /. E.g., altın 'gold', demür 'iron' instead of the present altın and demir forms. This is considered to be a hallmark of Old Literary Turkish pronunciation, as the labiality of vowel in the final syllable has no distinctive function. Such forms are common in dialects and they are considered as an indicator of the archaic state of the Turkish language. As a result of these phonological processes, the old Turkish / *jalɣyz* / 'lonesome' (> mod.Turk.yalnız) ialghuz (ɣ /> / γ /) appeared in the Georgian anthroponymic space. This word is also found in the name of a person (for example, in Svaneti and Southern Georgia), as well as in the root of the surnames – ialghuz-a-shvili, ialghuz-i-shvili, ialghuz-i-dze. The ialghuzishvili's themselves were the nobles. Their surname was abolished in the 80s of the 18th century and the Gabarat's settled in the land of the severed, who according to the law of that time received the surname of the Ialghuzishvili / Ialghuzidze (R. Topchishvili). Their descendant –loane Ialghuzidze – owns the poem "Ialghuziani", which tells the heroic deeds of the son of the Ossetian king Yalghuzin (A. Japaridze). This Turkish word appeared in Ossetian historical anthroponyms too.

სარჩევი Contents

Абаева Фатима О. О ЛЕКСЕМЕ АРЫНГ КАК О СЕМАНТИЧЕСКОМ КОМПОНЕНТЕ	5
Abaeva Fatima O. ABOUT LEXEME АРЫНГ AS A SEMANTIC COMPONENT	5
ლელა აბდუშელიშვილი ამბის თხრობის სტრატეგიის გამოყენება ორგანიზაციებში სხვადასხვა კონფლიქტების მდინაციისას	6
LELA ABDUSHELISHVILI USING THE STORYTELLING STRATEGY IN MEDIATING VARIOUS CONFLICTS IN ORGANIZATIONS.....	6
АДУХОВА ЖАМИЛАТ М. К ВОПРОСУ О КОММУНИКАТИВНОЙ ЭТНОКУЛЬТУРЕ ЛАКЦЕВ	7
ADUKHOVA ZH. M. TO THE PROBLEM OF COMMUNICATIVE ETHNOCULTURE OF LAKS	8
ფატმან ანთაძე-მალაშხია ოსურ ნაქსნობათა თემატური და მორფოლოგიური ასპექტისათვის ქართულში	8
PATMAN ANTADZE-MALASHKHIA ON THEMATIC AND MORPHOLOGICAL ASPECTS OF OSSETIAN LOAN-WORDS IN GEORGIAN	9
ნუგზარ ანთელავა გერონტოციდის კვალი ჩერქეზულ ფოლკლორში	10
NUGZAR ANTELAVA TRACE OF GERONTICIDE IN CIRCASSIAN FOLKLORE	11
გიორგი ანჩაბაძე ქართული სამხედრო ორგანიზაციის ისტორიიდან („შიდა სპა“, ანუ „შიდა ლაშქარი“).....	11
GEORGE ANCHABADZE FROM THE HISTORY OF GEORGIAN MILITARY ORGANIZATION („INLAND ARMY“)	11
АСАДОВА ХАДИДЖА ВЕЛИ КЫЗЫ ОРНАМЕНТЫ – ЯЗЫК БЕЗ ПЕРЕВОДА	12
ASADOVA KHADIJA VELIKYZY ORNAMENTS - LANGUAGE WITHOUT TRANSLATION	12
АСЛАНОВА МАРИНА «АЛФАВИТ - ПРЕДТЕЧА САМООПРЕДЕЛЕНИЯ»	13
ASLANOVA MARINA THE ALPHABET AS THE FORERUNNER FOR SELF-DETERMINATION	14
ციური ახვლედიანი, გიორგი ყუფარაძე, ვეთევან გაბუნია საკუთარი სახელებიდან წარმოებულ სიტყვათა თავისებურებანი (ფრანგული და ინგლისური ენების მასალაზე).....	15
TSIURI AKHVLEDIANI, GIORGI KUPARADZE, KETEVAN GABUNIA PECULIARITIES OF WORDS DERIVED FROM PROPER NOUNS (ON THE MATERIAL OF THE FRENCH AND THE ENGLISH LANGUAGES).....	16
ვიანორ ახალაია ლევან გოთუას თხზულებათა ენის ერთი თავისებურება	16
VIANOR AKHALAIA ONE PECULIARITY OF THE LANGUAGE IN LEVAN GOTUA'S WORKS	17
АХМАТОВА АМИНАТ ПОЛКОВНИК ДМИТРИЙ АЛЕКСЕЕВИЧ ВЫРУБОВ.....	18
AKHMATOVA AMINAT COLONEL DMITRY ALEKSEEVICH VYRUBOV	18

ანა ბაკანიძე	
„აფხაზეთი ქართულ პერიოდულ გამოცემებში – განათლება, კულტურა და სოციალური საკითხები“ (1866–1899 წლები)	19
ANA BAKANIDZE	
"ABKHAZIA IN GEORGIAN PERIODICALS – POLITICS, EDUCATION, CULTURE AND SOCIAL ISSUES" (1866–1899)	20
ქეთევან ბაკანიძე	
განათლების საკითხები კახეთში მცხოვრები ეთნიკურად ოსი მოქალაქეებისთვის	20
KETEVAN BAKANIDZE	
EDUCATION ISSUES FOR ETHNIC OSSETIAN CITIZENS LIVING IN KAKHETI	21
ნაირა ბეჰიევი	
იოანე იალღუზიძე სასულიერო წიგნთა მთარგმნელი	21
NAIRA BEPIEVI	
IOANE IALGHUZIDZE: TRANSLATOR OF THEOLOGICAL BOOKS	22
БЕСОЛОВА ЕЛЕНА Б.	
О МЕСТЕ И РОЛИ И. Г. ГАБАРАЕВА-ЯЛГУЗИДЗЕ В ИСТОРИИ ОСЕТИНСКОГО ЯЗЫКА	23
ELENE BESOLOVA	
ON THE PLACE AND ROLE OF I.G. GABARAEV-IALGHUZIDZE IN THE HISTORY OF OSSETIAN LANGUAGE	23
БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б.	
«ВАЖНОСТЬ И ЗНАЧИМОСТЬ УЧЕТА ТВОРЧЕСКИХ ТРАДИЦИЙ В ЭПОХУ МОДЕРНИЗАЦИИ АРХИТЕКТУРЫ РОДОВЫХ ПОСЕЛЕНИЙ БОЛЬШОГО КAVKAZA»	24
BESOLOV VLADIMIR B.	
THE IMPORTANCE AND SIGNIFICANCE OF TAKING INTO ACCOUNT THE CREATIVE TRADITIONS IN THE ERA OF MODERNIZATION OF THE ARCHITECTURE OF CLINICAL SETTLEMENTS OF THE GREAT CAUCASUS	25
БЕСОЛОВ АРИСТАРХ В., БЕСОЛОВ ВЛАДИМИР Б.	
«АРХИТЕКТУРНО-ПЛАНИРОВОЧНЫЕ РЕАЛИИ ГОРНЫХ ПОСЕЛЕНИЙ КАК ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ БОЛЬШОГО КAVKAZA»	26
BESSOLOV ARISTARKH V., BESSOLOV VLADIMIR B.	
THE IMPORTANCE AND SIGNIFICANCE OF TAKING INTO ACCOUNT THE CREATIVE TRADITIONS IN THE ERA OF MODERNIZATION OF THE ARCHITECTURE OF CLINICAL SETTLEMENTS OF THE GREAT CAUCASUS	27
БИБАЕВА МАДИНА, ГАБУЕВА МАРИНА	
ЭПОХАЙЫ АЕНААЗЫМ АМАТТÆГТÆ	28
BIBAeva MADINA, GABUEVA MARINA	
INNOCENT VICTIMS OF THE ERA	28
БОЕВА ИННА В., ЗЕМБАТОВА ЛАРИСА Т.	
ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ВЗРОСЛЫХ ОБУЧАЮЩИХСЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	29
BOEVA INNA V., ZEMBATOVA LARISA T.	
FEATURES OF FOREIGN LANGUAGE INSTRUCTION FOR ADULTS	30
თინათინ ბოლქვაძე	
საბჭოთა ენობრივი პოლიტიკა და საქართველოს ენობრივი უმცირესობები	31
TINATIN BOLKVA DZE	
SOVIET LANGUAGE POLICY AND LINGUISTIC MINORITIES OF GEORGIA	31
ცირა ბაქრაძე	
მოზარდთა თვითცნობიერების კვლევის თანამედროვე ეტაპები	32
TSIRA BAKRADZE	
MODERN STAGES OF ADOLESCENT SELF-AWARENESS RESEARCH	32
ვარდო ბერიძე	
ზნეობისა და ადამიანის არსის საკითხები ერის ფრომთან	33
VARDO BERIDZE	
MORALITY AND HUMAN BEING ISSUES BY ERICH FROMM	34

გერტ რობერტ გრიუნერტი	
ურთიერთობებისა და ნდობის აღდგენის მცდელობები ირანე იალღუშიძე-გაბარაევის შემთხვევების მაგალითზე.....	34
GERT ROBERT GRÜNERT	
VÖLKERVERSTÄNDIGUNG UND VERTRAUENSBLDENE MASSNAHMEN UNTER BERÜCKSICHTIGUNG DER BEISPIELHAFTEN LEISTUNG IOANE IALGUSCHIDSE-GABARA JEWS	35
ГАРСАЕВ ЛЕЙЧИЙ М., ГАРАСАЕВ ХОДЖА-АХМЕД М.	
ЧЕЧЕНСКОЕ СЕЛО БАХЬЛИ-ЮРТ ТУРЦИИ (ПО ПОЛЕВЫМ МАТЕРИАЛАМ).....	36
GARSAEV LEICHY M., GARASAEV KHOJA-AKHMED M.	
CHECHEN VILLAGE BAKHLI-YURT TURKEY (BY FIELD)	37
ГАРСАЕВ ЛЕЙЧИЙ М.	
КАЛЛИГРАФ, ИСЛАМСКИЙ ДЕКОР ШУКРИ ОМАР ИСРАФИЛ ТУТОПИК	37
GARSAEV LEICHY M.	
CALLIGRAPH, ISLAMIC DECOR SHUKRI OMAR ISRAFIL TUTOPIK.....	38
ГАДЖИМУРАДОВА ТАИБА Э., ХАЙБУЛАЕВА НАИДА М.	
ПОВЕСТЬ-СКАЗКА АБДУЛА РАДЖАБОВА «ХУРДЖИНЫ ФУНДУХБЕКА»: ПОЭТИКА СИНТЕЗА ФОЛЬКЛОРНОГО И ЛИТЕРАТУРНОГО НАЧАЛ.....	39
GADZHIMURADOVA TAIBA E., KHAYBULAEVA NAIDA M.	
THE STORY-TALE OF ABDUL RADZHABOV «KHURDZHINY FUNDUKHBEK»: THE POETICS OF THE SYNTHESIS OF FOLKLORE AND LITERARY PRINCIPLES.....	40
ЛОЛИТА ГОГОХИЯ	
ФОРМИРОВАНИЕ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ГРУЗИНСКОЙ И ОСЕТИНСКОЙ ОБЩИН В САНКТ-ПЕТЕРБУРГЕ	40
LOLITA GOGOKHIA	
FORMATION AND INTERACTION OF THE GEORGIAN AND OSSETIAN COMMUNITIES IN ST. PETERSBURG	41
ГОРЮШИНА ЕВГЕНИЯ М.	
УСТНАЯ ИСТОРИЯ: ОТ АНТРОПОЛОГИИ ВОЙНЫ К ПОВСЕДНЕВНОСТИ	42
GORYUSHINA EVGENIYA M.	
ORAL HISTORY: FROM THE ANTHROPOLOGY OF WAR TO EVERYDAY LIFE	42
ДАДИАНОВА ТАМАРА ВЛАДИМИРОВНА	
МНОГОЯЗЫЧИЕ – ОСНОВА УСПЕШНОСТИ ИВАНА ЯЛГУЗИДЗЕ-ГАБАРАЕВА (1775-1830) В ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ И ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	43
DADIANOVA T. V.	
GABARAEV (1775-1830) IN EDUCATIONAL AND DIPLOMATIC ACTIVITIES.....	44
კარინა ვამლინგი	
მარია ანჰოლმი საქართველოში და მისი წიგნი "გოგო და მაგოგოს ქვეყანაში" (1895)	45
KARINA VAMLING	
MARIA ANHOLM IN GEORGIA AND HER BOOK "I GOGS OCH MAGOGS LAND" (1895)	46
ВИТТОРИО С. ТОМЕЛЛЕРИ	
О ЛАТИНИЗАЦИИ ОСЕТИНСКОГО ЯЗЫКА ВНУТРИ И СНАРУЖИ.....	46
VITTORIO S. TOMELLERI	
ON THE LATINISATION OF OSSETIAN VIEWED FROM INSIDE AND OUTSIDE	47
ЗАНГИЕВА ЗАРЕМА Н.	
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ПАРЕМИЙ О ЗДОРОВЬЕ КАК ЦЕННОСТИ	48
ZANGIEVA ZAREMA N.	
COMPARATIVE LINGUOCULTUROLOGICAL ANALYSIS OF ENGLISH AND RUSSIAN PAREMIAS ABOUT HEALTH AS A VALUE	49
ЗАНГИЕВА ЗАРЕМА Н., БЕСЛЕКОЕВА ЗАРЕМА Р., ХОМЕРИКИ МАГДАЛЕНА С.	
ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ЭЛЕМЕНТАМ КУЛЬТУРЫ ИНОЯЗЫЧНОЙ РЕЧИ.....	50
ZANGIEVA ZAREMA N., BESLEKOEVA ZAREMA R., KHOMERIKI MAGDALINA S.	
PROBLEMS OF TEACHING ELEMENTS OF CULTURE OF FOREIGN LANGUAGE SPEECH.....	51

თამარ ზიგერ-პოპიაშვილი	
გერმანულის სწავლების მეთოდოლოგიური თავისებურებები.....	51
TAMAR SIEGER-POPIASHVILI	
THE METHODOLOGICAL PECULIARITIES OF TEACHING GERMAN.....	52
ნინა ზიგერი	
გერმანიის გაერთიანება და მისი თანხლები პროცესების დინამიკა.....	53
NINA SIEGER	
GERMAN UNIFICATION AND THE DYNAMICS OF ITS ACCOMPANYING PROCESSES.....	53
ლერი თავაძე	
დავით სოსლანის სოციალურ-პოლიტიკური სტატუსი საქართველოში (წმინდატიკური ძეგლებისა და მონუმენტური მხატვრობის მიხედვით).....	54
LERI TAVADZE	
POLITICAL AND SOCIAL STATUS OF DAVIT SOSLAN IN GEORGIA (ACCORDING TO NUMISMATICS AND MONUMENTAL PAINTING).....	55
ТАДТAEВА АНЖЕЛИКА В.	
МУЛЬТИЛИНГВИЗМ КАК ОДИН ИЗ ПУТЕЙ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ.....	55
TADTAEVA ANGELIKA V.	
MULTILINGUISM AS ONE OF THE INTERCULTURAL COMMUNICATION WAY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND INTERNATIONALIZATION.....	56
ИБРАГИМОВА ПАТИМАТ А.	
ФОРМИРОВАНИЕ ВАКФНОЙ СОБСТВЕННОСТИ НА ЗЕМЛЮ В ДАГЕСТАНЕ.....	57
IBRAGIMOVA PATIMAT A.	
FORMATION OF WAKF LAND OWNERSHIP IN DAGESTAN.....	58
КАЙТОВА ИРИНА А.	
ЯЗЫК КАК СРЕДСТВО ВЫРАЖЕНИЯ ДУХОВНОСТИ НАРОДА.....	58
KAITOVA IRINA A.	
LANGUAGE AS A MEANS OF EXPRESSING THE SPIRITUALITY OF THE PEOPLE.....	59
ნათია კენტჩიაშვილი	
ქართული ორატორული ნიმუშების საკითხისათვის „ქართლის ცხოვრებაში“.....	59
NATIA KENTCHIASHVILI	
FOR THE ISSUE OF THE GEORGIAN ORATORY SAMPLES IN “A HISTORY OF GEORGIA”.....	60
ჯონი კვიციანი	
კავკასიის ხალხთა ისტორიის კვლევის მეთოდოლოგიისათვის.....	60
JONIKVITSIANI	
For the research methodology of the history of the peoples of the Caucasus.....	61
მაია კიკვაძე	
სინტაქსის სწავლების რამდენიმე საკითხი ქართულის, როგორც მეორე ენის შესწავლის საწყის ეტაპზე.....	62
MAIA KIKVADZE	
SEVERAL ISSUES OF TEACHING SYNTAX AT THE INITIAL STAGE OF LEARNING GEORGIAN AS A SECOND LANGUAGE.....	62
КИРГУЕВА ФАТИМА Х. ГИЗОЕВ СОСЛАН Э.	
НАЦИОНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА КАК УСЛОВИЕ РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСТВЕННОСТИ МОЛОДЕЖИ.....	63
KIRGUEVA FATIMA KH. GIZOEV SOSLAN E.	
NATIONAL CULTURE AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF YOUTH CITIZENSHIP.....	64
მარიამ კობერიძე	
გლობალიზაციის ზოგი პრობლემური საკითხი და მთარგმნელობითი მუშაობის პრინციპები ნიკო ჩუბინაშვილის ლექსიკონში.....	65
MARIAM KOBERIDZE	
SOME PROBLEMATIC ISSUES OF GLOBALIZATION AND PRINCIPLES OF TRANSLATION WORK IN THE DICTIONARY OF NIKO CHUBINASHVILI.....	65

КОВАЛЬСКАЯ СВЕТЛАНА И.	
СУДЬБЫ ЖЕНЩИН ГРУЗИИ В КАЗАХСТАНСКИХ МУЗЕЯХ ПАМЯТИ ЖЕРТВ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕПРЕССИЙ	65
KOVALSKAYA SVETLANA I.	
THE FATE OF GEORGIAN WOMEN IN KAZAKHSTAN MUSEUMS IN MEMORY OF VICTIMS OF POLITICAL REPRESSION	66
КОКОЕВА ЛАУРА А.	
РЕШАЮЩИЙ ВКЛАД НАРОДОВ СЕВЕРНОГО КАВКАЗА В БИТВЕ ЗА КАВКАЗ	67
KOKOEVA LAURA A.	
DECISIVE CONTRIBUTOR TO THE NORTH CAUCASUS IN THE BATTLE OF THE CAUCASUS	67
КОРНАЕВА ТАТЬЯНА Л.	
МАГРЕЗ КЕЛЕХСАЕВ КАК ТЕАТРАЛЬНЫЙ ХУДОЖНИК « ВСЯ ЖИЗНЬ В ИСКУССТВЕ»	68
KORNAEVA TATIANA L.	
MAGREZ KELEKHSAEV AS A THEATER ARTIST ‘THE WHOLE LIFE IS ART’	70
КОДОЕВА СОФЬЯ Ю.	
РОЛЬ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В УМСТВЕННОМ И ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОМ РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ	72
KODOEVA SOFIA YU.	
THE ROLE OF FINE ARTS IN AN INDIVIDUAL’S INTELLECTUAL, SPIRITUAL AND MORAL DEVELOPMENT	73
КУСЕГЕНОВА ФАНИЯ А.	
ЖАНРОВОЕ СВОЕОБРАЗИЕ И ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ НОГАЙСКОЙ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВОЙ ПОЭЗИИ	74
KUSEGENOVA FANIA A.	
GENRE ORIGINALITY AND ARTISTIC FEATURES OF NOGAI CALENDAR CEREMONIAL POETRY	75
КЦОЕВА ЖАНА	
МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В ПОДРОСКОВОЙ СРЕДЕ	75
KTSOEVA ZHANA	
INTERETHNIC RELATIONS IN A TEENAGE ENVIRONMENT	76
მიხეილ ლაბაძე	
ასომთავრულ-ნუსხური წარწერები მთიანი ჩეჩნეთიდან	76
MIKHEIL LABADZE	
GEORGIAN (ASOMTAVRULI AND NUSKHURI) INSCRIPTIONS FROM THE MOUNTAINOUS CHECHNYA	77
МАМЧУЕВА ФАТИМА О.	
ГРУЗИНСКАЯ ПРОЗА НА СЦЕНЕ КАРАЧАЕВСКОГО ДРАМАТИЧЕСКОГО ТЕАТРА	78
MAMCHUEVA FATIMA O.	
GEORGIAN PROSE ON THE STAGE OF THE KARACHAEV DRAMA THEATER	79
მიხეილ მახარაძე	
ოთარ ჯიოთის კვლევები კულტურის ფილოსოფიაში	80
MIKHEIL MAKHARADZE	
OTAR JIOT’S STUDIES IN PHILOSOPHY OF CULTURE	80
МАРДЕЯН НОЭМИ А.	
РОССИЙСКО-ГРУЗИНСКИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНТЕРЕСЫ В КОНТЕКСТЕ ПАНДЕМИИ	81
MARDEYAN NOEMI A.	
RUSSIAN-GEORGIAN ECONOMIC INTERESTS IN THE CONTEXT OF THE PANDEMIC	82
МАЛЛАЕВА ЗУЛАЙХАТ М.	
ОСОБЕННОСТИ МОЛОДЕЖНОГО СЛЕНГА ДАГЕСТАНЦЕВ-БИЛИНГВОВ	83
MALLAEVA Z.M.	
PECULIARITIES OF BILINGUAL YOUTH SLANG IN DAGHESTAN	83
ხვთისო მამისიმედიშვილი	
ქართული მოტივები ოსურ ლიტერატურაში	84
KHVTISO MAMISIMEDISHVILI	
GEORGIAN MOTIFS IN OSSETIAN LITERATURE	85

ნანა მაჭავარიანი	
ერთი საერთო იბერიულ-კავკასიური ძირის მქონე სამეურნეო ტერმინის წარმომავლობისათვის აფხაზური ახტულა „ხვიმირი, ძაბრი (წისკვილისა)“ (ეტიმოლოგია).....	86
NANA MACHAVARIANI	
ON THE ORIGIN OF AN AGRICULTURAL TERM WITH THE COMMON IBERO-CAUCASIAN ROOT ABKHAZIAN AKHULA “MILL FUNNEL” (ETYMOLOGY).....	86
МЕРЗЛЯКОВ МИХАИЛ П.	
АЛАНЫ НА ТЕРРИТОРИИ НИЖНЕГО ДОНА	86
MERZLYAKOV MIKHAIL P.	
ALANS ON THE TERRITORY OF THE LOWER DON.....	87
ЛЕНЧИНА МИЛОСЛАВА	
РОЛЬ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПЕДАГОГА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	88
LENCHINA MILOSLAVA	
THE ROLE OF THE TEACHER'S SPEECH COMPETENCE IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS.....	89
ნინო მინდიაშვილი	
ისტორიული ტრავმა თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაში	89
NINO MINDIASHVILI	
HISTORICAL TRAUMA IN MODERN GEORGIAN LITERATURE.....	90
ალექსანდრე მღებრიშვილი	
საპარტევლოს დემოკრატიული რესპუბლიკის თვითმმართველობაში ეთნიკურ უმცირესობათა მაღალი ჩართულობის უზრუნველყოფის პოლიტიკური ნება	90
ALEXANDER MGHEBRISHVILI	
POLITICAL WILL TO ENSURE HIGH INVOLVEMENT OF ETHNIC MINORITIES IN THE SELF-GOVERNMENT OF THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF GEORGIA.....	91
ПЛИЕВА МАРГАРИТА Г.	
ОБРАЗ И. Г. ЯЛГУЗИДЗЕ И ГЕРОЕВ «ПОЭМЫ ОБ АЛГУЗЕ» В ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ	91
PLIEVA MARGARITA G.	
THE IMAGE OF I. G. YALGUZIDZE AND THE HEROES OF THE “POEM ABOUT ALGUZ” IN THE VISUAL ARTS.....	92
ნინო პოპიაშვილი	
ოსური ენის სწავლება სკოლაში: ენის სტატუსი და სწავლების თავისებურებები	92
NINO POPIASHVILI	
TEACHING THE OSSETIAN LANGUAGE IN SCHOOL: LANGUAGE STATUS AND TEACHING PECULIARITIES.....	93
А.М. ПУХАЕВ, З.Ю. КУЛОВА	
МОДЕЛИРОВАНИЕ РЯДА ДИНАМИКИ ЧИСЛА ЗАРАЗИВШИХСЯ И ВЫЗДОРОВЕВШИХ ОТ КОРОНАВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ ПО РСО-АЛАНИЯ	93
A.M. PUKHAEV, Z.IU. KULOVA	
SIMULATION OF A NUMBER OF DYNAMICS OF THE NUMBER OF INFECTED AND RECOVERED FROM CORONA VIRAL INFECTION BY RSO-ALANIA.....	94
ნინო რუხაძე	
ზნური ფუქთმწოდობის გოგიერთი საკითხი უდიურ ენაში	95
NINO RUKHADZE	
SOME ISSUES OF VERB CONJUGATION IN THE UDI LANGUAGE.....	95
ალექსანდრე რუსეცკი	
„ცხინვალის კრიზისის“ პოზიტიური ტრანსფორმაცია მეტაკოგნიტიური მართვის თეორიის ჭრილში	96
ALEXANDER RUSETSKY	
“POSITIVE TRANSFORMATION OF THE TSKHINVALI CRISIS IN THE CONTEXT OF METACOGNITIVE MANAGEMENT THEORY”.....	97
ნინო საბაძე	
ქუბაძე ძესტის „კურის მომბანი და ნიკო ლორთქიფანიძის „ტრაგედია უგმიროდ“ კომპარატივისტულ ჭრილში	97
NINO SABADZE	
IN THE COMPARATIVE CONTEXT OF KUDZAG DZESTI'S "BREAD BRINGER" AND NIKO LORTKIPANIDZE'S "TRAGEDY WITHOUT HEROES".....	98

ირინე საგანელიძე	
ქართულ-ოსური შემოქმედებითი თანამშრომლობა ფილმების – „ფატიმასა“ და „ჩერმენის“ მიხედვით	99
IRINE SAGANELIDZE	
GEORGIAN-OSETIAN CREATIVE COLLABORATION ACCORDING TO MOVIES “FATIMA” AND “CHERMEN”	100
ლელა სარალიძე	
გიორგი გაბლოევი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრი	101
LELA SARALIDZE	
GIORGI GAGLOEV MEMBER OF THE CONSTITUENT ASSEMBLY OF THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF GEORGIA	102
ქეთევან სიხარულიძე	
ოჯახის მფარველის სახეობრივი და ფუნქციური გააზრება ქართული და ოსური მასალების მიხედვით	103
KETEVAN SIKHARULIDZE	
IMAGINATIVE AND FUNCTIONAL UNDERSTANDING OF THE FAMILY PATRON ACCORDING TO GEORGIAN AND OSSETIAN MATERIALS	103
გიორგი სოსიაშვილი	
„ვეფხისტყაოსნის“ გერმანულ ენაზე მთარგმნელი მარიამ პრიტვიცი და შურულაღის ოჯახი	104
GIORGI SOSIASHVILI	
THE GERMAN TRANSLATOR OF <i>THE KNIGHT IN THE PANTHER'S SKIN</i> MARIAM PRITWITZ AND THE JURULI FAMILY	105
СУГАРОВ ДАВИД А.	
РАЗВИТИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ВО ВЛАДИКАВКАЗЕ И ТБИЛИСИ КАК ФАКТОР ИХ ГРАДОСТРОИТЕЛЬНОГО ФОРМИРОВАНИЯ: XIX – НАЧАЛО XX ВЕКА	105
SUGAROV DAVID A.	
INDUSTRIAL DEVELOPMENT IN VLADIKAVKAZ AND TBILISI AS A FACTOR OF THEIR URBAN DEVELOPMENT: XIX – BEGINNING OF XX CENTURIES	106
სუსიაშვილი სალომე	
ქართული და ოსური საყოფიერო ზღაპარი კომპარატივისტულ ჭრილში	107
SUKHIASHVILI SALOME	
GEORGIAN AND OSSETIAN FRUITFUL TALE IN A COMPARATIVE CONTEXT	108
ТАТАРОВА САМИРА А.	
ПОЛИТИКА РОССИИ НА КAVKAZE В 20-Е ГОДЫ XVIII В.	108
TATAROVA SAMIRA A.	
RUSSIA'S POLICY IN THE CAUCASUS IN THE 20S OF THE 18TH CENTURY	109
ТЕНГИЗОВА ЛАРЬЯНА	
НАЦИОНАЛЬНЫЙ ВОПРОС В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕВЕРОКАВКАЗСКИХ ДЕПУТАТОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ	109
TENGIZOVA LARYANA	
THE NATIONAL QUESTION IN THE ACTIVITIES OF THE NORTH CAUCASIAN DEPUTIES OF THE STATE DUMA OF THE RUSSIAN EMPIRE	110
ნათია ტყემალაძე	
ანტონიმთა ტიპები ქართულში	111
NATIA TKEMALADZE	
ANTONYM TYPES IN GEORGIAN	112
ბერნარდ უტიე	
იოანე იალღუზიდის თარგმანი ფრანგულ ბიბლიოთეკაში	112
OUTTIER BERNARD	
A TRANSLATION OF IOANE IALGHUZIDZE IN A FRENCH LIBRARY	113
ФИДАРОВА РИМА Я.	
РОЛЬ И. ЯЛГУЗИДЗЕ В КУЛЬТУРНОМ СОЗНАНИИ ОСЕТИН	113
FIDAROVA RIMA J.	
THE ROLE OF I. YALGUZIDZE IN THE CULTURAL CONSCIOUSNESS OF OSSETIANS	113
შორენა შავრეშიანი	
ისტორიული ნარატივი და მატერიალურ-მგონებრივ-სულიერ პრობლემები აკა მორჩილაძის „ვალთაშვილის ქუჩის ძაღლებში“	114
SHORENA SHAVRESHIANI	
HISTORICAL NARRATIVE AND MATERIAL-EXISTENTIAL PROBLEMS IN AKA MORCHILADZE'S “PALIASHVILI STREET DOGS”	114

ნათო შავრეშიანი	
რამდენიმე დამოკიდებული წინადადებაანი ვიკოთაქსური წინადადება სვანურში.....	115
NATO SHAVRESHIANI	
SOME SUBORDINATE CLAUSE HYPOTACTIC SENTENCES IN SVAN	116
ЭМИНЕ ШАХИНГЕЗ	
АНАТОЛИЙСКИЙ ОСЕТИНСКИЙ – ОБЗОР	116
EMINE ŞAHINGÖZ	
ANATOLIAN OSSETIC – AN OVERVIEW	117
ნოდარ შოშიტაშვილი	
ქართული დარბაზის ვარიაციები ისტორიულ-ეთნოგრაფიული კუთხეების მიხედვით	117
NODAR SHOSHITASHVILI.....	118
VARIATIONS OF THE GEORGIAN HALL ACCORDING TO HISTORICAL-ETHNOGRAPHIC PARTS	118
ЧЕХОЕВА ЗАЛИНА Х.	
ЭТИКЕТНЫЕ ФОРМУЛЫ ОБРАЩЕНИЯ В ОСЕТИНСКОМ И РУССКОМ РЕЧЕВОМ ОБЩЕНИИ	119
CHEKHOYEVA ZALINA KH.	
ETIQUETTE FORMULAS OF ADDRESS IN OSSETIAN AND RUSSIAN VERBAL COMMUNICATION.....	119
ნათელა ჩიტაური, შორენა შამანაძე	
ნაციონალური / გლობალური კონტექსტი და ალტერნატივების ძიების პროცესი ქართულ ინტერკულტურულ-მიგრაციულ ლიტერატურაში	120
NATELA CHITAURI, SHORENA SHAMANADZE	
NATIONAL / GLOBAL CONTEXT AND THE PROCESS OF SEARCHING FOR ALTERNATIVES IN THE GEORGIAN INTERCULTURAL-MIGRATION LITERATURE	121
რუსუდან ჩოლოყაშვილი	
ნოველისტური ზღაპრის მითოსური ფესვები.....	122
RUSUDAN CHOLOKHASHVILI	
THE MYTHICAL ROOTS OF THE NOVELIST TALE	122
მერაბ ჩუხუა	
ოსური რჩხგს / რჯხგს „ჭაჭვი“ სიტყვის მნიშვნელობისათვის რ -> დ ისტორიულ პროცესთან დაკავშირებით ინტერკულ-კავკასიურ ენებში	123
MERAB CHUKHUA	
FOR IMPORTANCE OF THE OSSETIAN WORDS RᄁᄁS / RAXᄁS "CHAIN" IN CONNECTION WITH THE HISTORICAL PROCESS R -> D IN THE IBERO-CAUCASIAN LANGUAGES.....	123
ЦЕЛОЕВА ДАНА А.	
ДИАЛОГ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ КУЛЬТУРЫ ОБУЧАЮЩИХСЯ	124
TSELOEVA DANA A.	
DIALOGUE AS A MEANS OF STUDENT’S SPEECH CULTURE FORMATION.....	124
ზაზა ცოტნიაშვილი	
ქუჩუკ-კაინარჯის ზავის დემონსტრაციული ინტერპრეტაცია	125
ZAZA TSOTNIASHVILI	
A MISINFORMATION INTERPRETATION OF THE KUCHUK-KAINARJI TRUCE	125
მონაზონი იოანე (მამუკა) ტუჩიშვილი	
სახერის კულტურულ-საგანმანათლებლო ისტორიის წარსულიდან (დოკუმენტური მასალის ანალიზით)	126
MONK IOANE (MAMUKA) TSUKHISHVILI	
FROM THE PAST OF SACHKHERE CULTURAL-EDUCATIONAL HISTORY (ANALYSIS OF DOCUMENTARY MATERIAL).....	126
ДЗИДЗОЕВА СОФИЯ М.	
ОСЕТИНСКИЙ ФОЛЬКЛОР КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА К НРАВСТВЕННЫМ НОРМАМ ПОВЕДЕНИЯ У ДОШКОЛЬНИКОВ	127
DZIDZOEVA SOFIA M.	
OSSETIAN FOLKLORE AS A MEANS OF FORMING A COGNITIVE INTEREST IN MORAL NORMS OF BEHAVIOR IN PRESCHOOLERS.....	128

ДЗИДЗОЕВА СОФИЯ М.	
ПРОБЛЕМА РЕЧЕВОГО РАЗВИТИЯ У ДОШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ ДВУЯЗЫЧИЯ	128
DZIDZOEVA SOFIA M.	
THE PROBLEM OF PRESCHOOLERS' SPEECH DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF BILINGUALISM	129
სოფიკო ჭაავა	
ცხინვალის პედაგოგიური ინსტიტუტის ფუნქციონირება და ენობრივი ასპექტები (XX საუკუნის 30-იანი წლების საარქივო მასალების მიხედვით)	130
SOFIKO TCHAAVA	
FUNCTIONING AND LINGUISTIC ASPECTS OF THE TSKHINVALI PEDAGOGICAL INSTITUTE (ACCORDING TO THE ARCHIVAL MATERIALS OF THE 30S OF THE 20TH CENTURY	131
ГВАНЦА ЧАНТУРИЯ, ХАТИА ХАТИАШВИЛИ	
ВИЗУАЛИЗАЦИЯ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ И СРЕДЕ, ОРИЕНТИРОВАННОЙ НА СТУДЕНТА	132
GVANTSA TCHANTURIA, KHATIA KHATIASHVILI	
VISUALIZATION AND DEVELOPMENT OF STUDENT-CENTERED LANGUAGE LEARNING ENVIRONMENT	133
ვლადიმერ ჭელიძე	
ზანიზმების წარმოშობის ისტორიულ რეალიათა ვექტორები ოსურში (ლეონტი მროველის „მეფეთა ცხოვრების“ კვლადაკვალ).....	134
VLADIMER CHELIDZE	
VECTORS OF HISTORICAL REALITIES OF THE ORIGIN OF ZANISMS IN OSSETIAN LANGUAGE (IN THE FOOTSTEPS OF THE HISTORICAL COLLECTION OF "KARTLIS TSKHOVREBA")	135
ХАЙБУЛАЕВА МАДИНА М.	
КОННОТАТИВНЫЕ ОТТЕНКИ НАИБОЛЕЕ ЧАСТОТНЫХ СОМАТИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ, АКТУАЛИЗИРУЮЩИХ ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА ЧЕЛОВЕКА	135
KHAIBULAEVA MADINA M.	
CONNOTATIVE SHADES OF THE MOST FREQUENT SOMATIC PHRASEOLOGICAL UNITS THAT ACTUALIZE THE PERSONAL QUALITIES OF A PERSON.....	136
ХАЛИДОВА РАШИДАТ Ш.	
К ВОПРОСУ О СТАТУСЕ ЛОКАТИВНЫХ ПАДЕЖЕЙ АНДИЙСКИХ ЯЗЫКОВ	136
KHALIDOVA RASHIDAT SH.	
ON THE STATUS OF THE LOCATIVE CASES IN ANDI LANGUAGES	137
მეკა ხანგოშვილი	
„პანკისის ხეობაში ოსების დასახლების ისტორიისათვის“	137
MEKA KHANGOSHVILI	
FOR THE HISTORY OF OSSETIAN PEOPLE SETTLEMENT IN PANKISI VALLEY	138
თამარ ხიზანიშვილი	
სასცენო ქმედის მნიშვნელობა თანამედროვე თეატრში	138
TAMAR KHIZANISHVILI	
AN IMPORTANCE OF SCENE ACTION IN THE MODERN THEATER.....	139
ნიკო ჯავახიშვილი	
ოსები საქართველოს სამეფო დროშის ქვეშ (XVIII-XIX საუკუნეები)	139
NIKO JAVAKHISHVILI	
THE OSSETIANS UNDER THE BANNER OF THE KINGDOM OF GEORGIA (18 TH -19 TH CENTURIES).....	140
მარიკა ჯიკია	
თურქული წარმოშობის ოსურ-ოსეტიური სახეობის და ოსურ ისტორიულ ანთროპონიმიაში	141
MARIKA JIKIA	
JALGHUZOF TURKISH ORIGIN IN GEORGIAN AND OSSETIAN HISTORICAL ANTHROPNYMS.....	142

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა

თბილისი, 2021

0179 თბილისი, ილია ჭავჭავაძის გამზ. 14
14, Ilia Tchavtchavadze Ave., Tbilisi 0179
Tel 995(32) 225 04 84, 6284/6279
<https://www.tsu.ge/ka/publishing-house>

